

ntikvárium.hu

Tündér Ilona

Görög, albán, bolgár, jugoszláv, román mesék

NÉPEK MESÉI V.

SZERKESZTI ORTUTAY GYULA

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ

GÖRÖG MESÉK

A FARKAS MEG A SZAMÁR

Egyszer a szamár kint legelészett a parlagon, s észrevette, hogy a farkas gonosz szándékkal közeledik feléje. A menekülés lehetetlennek látszott, a védekezés meg reménytelennek. „Többet ésszel, mint erővel!” – gondolta a szamár, és így szólt a farkashoz:

– Jó, hogy jössz, már régóta mindenütt kereslek! Fontos üzenetet hoztam a számodra a faluból: községi bírónak akarnak megválasztani téged!

– Igaz ez? – hitetlenkedett a farkas, de látszott rajta, hogy nagyon érdekli a dolog.

– Annyira igaz, hogy a falu népe megfenyegetett, agyonvernek, ha nélküled megyek vissza, mert ők csak egy magadfajta hatalmas, erős farkast akarnak elöljárójuknak!

A farkas nem gyanakodott tovább, hanem felpattant a szamár hátára, s még sürgette, sarkantyúzta is, hogy minél előbb beérjenek a faluba. Égett a vágytól, hogy mielőbb beiktassák új méltóságába.

Mikor a falubeliek meglátták a szamárháton lovagoló farkast, furkósbottal, cséphadarókkal rohanták meg, és úgy agyba-főbe verték, hogy csak nagy keservesen tudott egérutat nyerni, megmenekülni.

Lógott a nyelve, mire sikerült megszabadulni üldözőitől, s egy márványsziklán kipihenhette magát. Itt sokáig gondolkodott, de csodálatosképpen nem az emberekre haragudott. Az önvád mardosta és a szégyen égette, végül is így kiáltott fel égre meresztett szemmel:

– Apám se volt községi bíró, nagyapám se volt elöljáró, mi az ördögnek akartam én mindenáron az lenni? Megérdemelném, hogy egy erős ember szétverje azt a buta fejemet és szíjat hasítson a hátamból!

Egy vadász éppen akkor kapaszkodott fel a sziklára, meghallotta ezt a beszédet, s puskatussal akkorát ütött a farkas fejére, hogy abban a minutumban kilehelte gonosz lelkét.

A SÜNDISZNÓ, A PÓK, A TEKNŐSBÉKA ÉS A MÉHECSKE

Valamikor réges-régen, még a világ kezdetén, egytestvér volt a sündisznó, a pók, a teknősbéka és a méh. Telt-múlt az idő, egyszer csak megbetegedett az anyjuk, s a halálát érezte közeledni. Magához hívatta hát a leányait, akik a faluban voltak férjnél, és fiát, a sündisznót. A sündisznó azt üzente vissza az anyjának, hogy éppen a szőlejét keríti körül sövénnyel, nem ér rá. Az anyja megdühödött, és így szólt:

– Nőjön a hátára a sövény!

A pók azt üzente, hogy éppen vásznat sző, azért nem mehet.

– Csak szőjön, csak töltse az idejét – mondta az anyja –, de vászna ne készüljön el soha!

A teknősbéka azt üzente, hogy éppen ruhát mos, nem ér rá.

Ezt felelte az anyja:

– Akkor hát nőjön a hátára a teknő!

A méhecske éppen dagasztott, mikor hírül vitték neki, hogy az anyja nagy beteg. Nyomban futásnak eredt, úgy ahogyan volt, tésztás kézzel, csak hogy még életben találja az édesanyját.

Anyja hálásan így szólt:

– Bárcsak mézzé válnék a kezed alatt minden, amihez hozzányúlsz!

Azóta a méh a legáldottabb az állatok között. Legelőre nem kell hajtanod, vigyáznod sem kell rá, s ő mégis mézet ad neked, se sok pénzedbe, se sok fáradságodba nem kerül.

A GIDA-LEÁNY

Élt egyszer egy szegény ember, meg a felesége, de nem volt gyermekük. Az asszony mindegyre csak búslakodott, s napjában százszor is elmondta:

– Ó, bárcsak lenne már gyermekem, nem bánnám, ha csak egy kisgida is, de még az is jobb ennél a magányosságnál.

Addig-addig epekedett, míg végül teljesedett a kívánsága. Hanem a csöppség, akit olyan nagyon várt, nem emberi csecsemő lett, hanem egy bájos, kedves kisgida.

Boldogan nevelte az asszony a kis jószágot, az meg nőtt, növekedett, és szépséges gida lett belőle.

Azt mondja neki egyszer az anyja:

– Ki visz vizet apádnak a szántóföldre?

– Kösd csak a szarvamra, anyácskám, majd én elviszem! – felelte a gida.

Az anyja rákötötte a korsót a gida szarvára, az meg elvitte az apjának.

Visszafelé jövet talált egy szép, napsütötte helyet, kibújt a kecskebőrből és leheveredett a napra. így, kecskebőr nélkül, szépséges leány volt a gida.

Arra vadászott egy királyfi, meglátta a lányt, és szemét elvakította a szépsége, amely úgy ragyogott, mint a nap.

A leány, amint észrevette a királyfit, gyorsan visszabújt a kecskebőrbe, és hazaszaladt.

A királyfi utána. Megleste, melyik házba tér be.

Azután hazament az anyjához, és azt mondta neki:

– Anyám, küldj kérőket, feleségül veszem a gidát!

Mikor az anyja ezt meghallotta, kétségbeesetten jajveszékelni kezdett és így szólt:

– Fiam, ha már mindenáron meg akarsz házasodni, ne azt a gidalányt vedd feleségül, hanem egy hozzád illő királyleányt.

De a fia ezt felelte:

– Én a gida-leányt akarom feleségül, senki mást!

Látta az anyja, hogy nincs mit tenni. Elküldött hát két asszonyt, hogy megkérjék a gidát.

A gida anyja azonban felháborodottan kiutasította őket:

– Minek jöttetek ide? Gúnyolódni akartok velem, mert nincs igazi gyermekem? Ez a gida-leány az én egyetlen vigasztalásom.

Visszamentek az asszonyok a királynéhoz, és elbeszélték neki, hogy jártak a gida anyjával.

Erre a királyfi azt mondta az anyjának:

– Menj el, anyám, és kérd meg te magad!

A királyné, mit tehetett egyebet, leánykérőbe ment a szegény asszonyhoz. Azt mondta neki:

– Azért jöttem hozzád, komaasszony, mert a fiam feleségül kéri a leányodat!

Az asszony a királynétól való féltében odaadta a leányt. A királyné mindjárt magával is vitte a palotába. A fiú nagyon megörült, mikor meglátta, mert már úgy bánkódott utána, hogy ötödik napja nem evett, nem ivott.

Egyik nap a királyné rétest akart nyújtani, de a gida odament, és a szarvával elszakította a rétestésztát. Erre a királyné ráütött a sodrófával. Másnap a szolgálóleány fogta a kenyeret, és be akarta tenni a sütőkemencébe. A gida odament mellé, és szarvával megdöfködte a cipót. Erre a lány felemelte a lapátot, és ráhúzott egyet.

Akkortájt készült házasodni a király egyik unokatestvére, s meghívta a királyékat a lakodalomba. Nagyon megörültek a meghívásnak, és el is mentek. A gidát pedig odakötötték egy karóhoz.

Amikor már mindnyájan elmentek, s a gida egyedül maradt, megint kibújt a kecskebőrből, aranyos ruhába öltözött, ő is elment a lakodalmas házba, és leült a jövendőbeli anyósa mellé.

Az öreg királyné, látva a leány szépségét, így szólt magában:

– Bárcsak ilyen szép feleséget választott volna a fiam!

Kérdi a leánytól:

– Honnan jöttél?

– A sodrófa mellől – felelte a leány, és táncba kezdett.

Amint a királyfi meglátta, rögtön felismerte. Mikor vége lett a táncnak, a leány eldobott egy aranyalmát, s míg mindenki azt kereste, visszabújt a kecskebőrbe, és eltűnt. Eljött az este, a királyné egyedül maradt a fiával, és a fiú megkérdezte:

– Láttad azt a szép leányt a táncban?

– Láttam.

– Megkérdezted-e tőle, hogy honnan jött?

– Megkérdeztem – mondta a királyné –, de elfelejtettem, hogy mit válaszolt.

– Ha holnap is ott lesz, kérdezd meg tőle ismét, anyám!

Másnap mindnyájan visszatértek a lakodalomba. Ott volt a gida is. Leült az anyósa mellé. Az öreg királyné ismét megkérdezte:

– Honnan jöttél, lányom?

– A sütőlapát mellől.

Később a táncolók közé vegyült, és táncolni kezdett. A tánc végeztével megint eldobott egy aranyalmát, hogy míg a lakodalmas nép az aranyalma után kapkod, a zűrzavarban megszökhessek. Újból felöltötte a kecskebőrt, és nemsokára megint ott álldogált a karónál megkötve.

A királyfi azon töprenkedett, hogyan tüntethetné el róla a kecskebőrt. Este megint kérdezte az anyját:

– Anyám, megtudakoltad-e, hogy honnan jött az a szép leány?

– Megkérdeztem, fiam, csakhogy elfelejtettem, mit válaszolt.

Kora reggel fölkel a királyfi. Odamegy a szolgálólányhoz, és azt mondja neki:

– Jól hevítsd be a kemencét.

Az anyjának meg azt mondja:

– Ti csak induljatok a lakodalomba, én majd később megyek utánatok.

Mindnyájan elmentek, a királyfi pedig bezárkózott a házba. Hát látja ám, hogy a gida ledobja a bőrét, és siet ő is a lakodalomba. Erre a királyfi megfogta a bőrt, és bedobta a kemencébe. Megérezte a leány az égett bőr szagát, otthagyta a táncot, és szaladt vissza, hogy kimentse a kecskebőrt a kemencéből. De eléugrott a királyfi, megragadta, karjába vette, bevitte a legbelső szobába, és ott bezárta az üvegszekrénybe. Nem is ment el a lakodalomba, hanem leült az üvegszekrény elé, hogy mátkájában gyönyörködjék. A királyné pedig elküldte a dajkát, nézze meg, miért nem jött el a fia.

Kérdi a dajka a királyfitól:

– Miért nem mész a lakodalomba?

– Nincs kedvem. De azért anyám csak mulasson jól, este majd érte megyek.

Várta, várta az anyja, a királyfi meg csak nem jött. Elindult hát haza a királyné, hogy maga keresse meg a fiát. Otthon a királyfi mindjárt ezekkel a szavakkal fogadta:

– Vedd a kulcsot, anyám, s hozz ki nekem egy korsót az üvegszekrényből.

Bement a királyné az utolsó szobába, kinyitotta az ajtót, hát ott csak úgy ragyogott, villogott minden. Felsikoltott, mert azt gondolta, hogy lidérc van a szekrényben.

A királyfi közben utánalopakodott és mindjárt kérdezte:

– Jól láttad, anyám?

Azzal kézen fogta az anyját, és együtt léptek a szekrényhez. Kinyitották a szekrény ajtaját, a szép leány pedig illedelmesen kezet csókolt a királynénak.

Mondja erre a királyfi az anyjának:

– íme, anyám, ez a gida-leány, a te menyed.

Akkor a királyné megölelte, megcsókolta a leányt és így szólt:

– Most már megtarthatjátok a lakodalmat.

Kora reggel vőfélyeket küldött szét a világba, és meghívott minden királyt a fia lakodalmára. Meghívta a menyasszony apját és anyját is. De azok nagyon féltek, hogy a király fejüket veszi, és azt üzenték vissza, hogy inkább otthon maradnak.

Akkor a király szép ruhát csináltatott mindkettőjüknek, és maga ment értük, hogy a palotába vigye őket. A lépcső alján eléjük sietett a leányuk, és megcsókolta a kezüket. Meglett a lakodalom, a leány magához vette apját, anyját, és boldogan éltek, amíg meg nem haltak.

A VARÁZSLÓK

Volt egyszer egy szegény ember és annak egy szál anyátlan árva fia, aki nagyon eszes volt. Minden évben fényesebb és fényesebb eredménnyel tette le a vizsgáit, hogy ő legyen az első, s ő kapja meg az elsőnek kijáró jutalmat. Egész nap a könyveit forgatta. Volt egy külön kis kamrácskája, odaült az ablakába, és ott tanult éjt nappallá téve.

A szegény ember viskójával szemközt állt éppen a királyi palota, s a királyleány is azzal mulatta magát, hogy éjjel, nappal olvasott.

Egyik napon így szólt a dajkájához:

– Gyere csak ide, kedvesem! Nézd azt a szegény fiút! Soha le nem tenné a kezéből a könyvet.

– Én is figyelem mindennap. Jó neki, legalább nem unatkozik.

Jön a királyné, a lánya neki is szól, ő is elnézegeti a fiút s azt mondja:

– Áldott jó gyerek lehet.

Ettőlfogva a királyné mindennap odaállt az ablakhoz, s mindig ott látta a fiút, kezében a könyvvel. Napok múlva elmondja a királyné a királynak is, hogy mit látott, s mindnyájan kedvtelve figyelik.

– Milyen boldog lehet az az anya, akinek ilyen fia van! A korabeli gyermekek mind az utcán játszanak, csavarognak, csak este mennek haza, ez pedig éjjel-nappal a tudományokba merül.

Nekibátorodott erre a királykisasszony, és azt mondta:

– Ő lesz az én férjem, senki más.

– Jól van, leányom – egyeztek bele a szülők.

Követeket küldött a király a szomszédba, és megüzente a fiú apjának, hogy jöjjön át a palotába. A szegény ember azt gondolta, a fejét akarják venni, ezért igen-nagyon megijedt. De hát mit volt mit tennie, ment, ahová hívták.

Mondja neki a király:

– Azt akarom, hogy a te fiad vegye feleségül az én leányomat.

Mikor a szegény ember meghallotta ezt a csodálatos dolgot, így szólt:

– Felséges királyom, az én fiam nagyon szegény. Hogyan is vehetné el a te leányodat? Lehetetlenség, amit mondasz!

Mikor azonban a szegény ember látta, hogy a király jól meggondolta, amit mondott, elment haza, a fiáért, s megtartották az eljegyzést.

A fiú ettől kezdve a palotában lakott. Királyi ruhába öltöztették, és készülődtek a lakodalomra.

Volt azonban a királykisasszonynak egy régi kérője, egy palotatiszt. Ez az ember erősen irigykedett a szegény fiúra, elment hát egy varázslóhoz, és megkérte, hogy veszejtse el a vőlegényt.

Az esküvő napján, mikor már egybegyűltek a vendégek, a fiú le akart menni a kertbe, de nem találta meg a szabadba vezető ajtót, helyette egy lépcsősorra tévedt. Ment, ment lefelé, több mint ezer lépcsőfokon, és egy nagy palotához ért. Bejárta az egészet, majd egy kapun át egy kertbe jutott. Onnan egy várost pillantott meg, de a lépcsőt, amelyen visszatérhetett volna, nem látta többé.

Várja a király és királyné, a királykisasszony oda fent a palotában a fiút, várják a vendégek, hogy visszajöjjön. Biztatják egymást, hogy mindjárt megérkezik. Már dél lett, s a fiú csak nem került elő. Keresték mindenfelé, de sehol, sehol nem találták. Elmaradt a lakodalom, haza-mentek a vendégek.

Igen megörült a tiszt, hogy most már ő veheti feleségül a király kisasszonyt. Hanem bizony csalódott, a leány még a színe elé se bocsátotta. Amióta eltűnt a fiú, fekete ruhában járt, ki sem akart lépni a palotából, s elhatározta, hogy soha nem megy férjhez.

A fiú pedig ment, mendegélt abban az idegen országban. Ha megéhezett, vásárolt valamit és letelepedett az út szélén, úgy evett, ha pedig elfáradt, megpihent a mezőn. Mikor elfogyott a pénze, és már végképp belátta, hogy nem tud szabadulni, munkába állt egy kereskedőnél, gondolta, legalább ennivalója legyen, és helye, ahol álomra hajthatja a fejét.

Néhány nap múlva három varázslóval találkozott. Kérdik tőle:

– Hogy kerültél te ide?

A fiú elmondta:

– Egy királykisasszony volt a menyasszonyom. Az esküvő napján lementem valamiért a kertbe, eltévesztettem az ajtót, lejöttem egy lépcsőn, és idejutottam.

– Ó, jaj, fiam, veled varázslat történt. Ez itt az Alvilág, földi halandó innen nem szabadulhat. De mivel mi varázslók vagyunk,

abban segíthetünk neked, hogy lassan-lassan, úgy három esztendő alatt visszatérhess a házadba. Fogd ezeket a varázsporokat, s mindennap végy be belőlük egyet.

A fiú úgy is tett, s mindennap valamivel feketébb lett. Három év elteltével olyan volt, mint egy valódi szerecsen. Akkor ismét megjelentek a varázslók, és azt mondták a fiúnak:

– Itt ez a levél, keresd meg a te országod varázslóját, és add át neki ezt a levelet. Mondd azt, hogy a barátja küldi. Ő majd kérdezni fogja, hogy honnan jössz, s hellyel kínál, de te semmi esetre se ülj le nála. Itt van egy másik levél is, ezt meg a királynak add át! Mondd neki, hogy királyfi vagy, és apád küldte a levelet, mert meg akar ismerkedni vele. Mondd azt is, hogy csupán néhány napig akarsz a palotában maradni, aztán visszatérsz a házádba, így befogadnak majd, és a palotában lesz a lakásod. És fogd ezt a kenőcsöt is. Ha ezzel megkened magad, ismét olyan fehér leszel, mint voltál.

Ahogy ezt kimondták, eltűntek. A fiú kilépett a boltajtón, s amikor vissza akart térni, helyette egy igen magas lépcsőt látott.

Megy, megy felfelé, ezer lépcsőfoknál is többet, végül kijut egy mezőre. Néz ide, néz oda, megpillantja a tengert, s a tengeren tíz vitorlás hajót. Lemegy a tengerpartra, sok hajóst lát ott, s azok így szólnak hozzá:

– Uram, téged vártunk, hogy visszavigyünk a házádba.

Felszáll egyik hajóra, s a hajók útnak indultak. Amint a hazai kikötőbe érnek, a hajók meglebegtetik zászlóikat, elsütik az ágyúikat.

A király, a fiú jövendő apósa, gondolta, hogy valamiféle idegen király érkezik. Embereket küldött hát a hajók elé, hogy fogadják. Kiszáll a fiú, megy a palotába, átadja a levelet a királynak, s azt mondja, hogy a szerecsenek királyának üdvözletét hozza, és néhány napig itt szándékozik időzni.

Meghívják a palotába, hellyel kínálják, asztalt terítenek neki, traktálják étellel, itallal, azt sem tudják, hogyan járjanak kedvében.

Este felkeresi a varázslót a házában, átadja neki a levelet, és azt mondja:

– Tessék, a barátod küldi.

A varázsló biztatja:

– Foglalj helyet.

– Más dolgom van, nem érek rá – válaszolja a fiú, s ezzel már megy is ki a házból.

Amint a varázsló kinyitja a levelet, leszakad a ház padlása, s agyonüti a varázslót.

Látja a fiú, hogy a ház összedőlt, s örvendezve tér vissza a palotába. Esznek, isznak, aztán mindenki aludni tér. Jókor reggel megmosakszik a legény, lehúzza a gyűrűjét, és beleejti a mosdótálba. Viszik a szolgálók, hogy kiöntsék a vizet, belegurul a gyűrű a vizes árokba. Felkapja egy szolgálólány, és azt mondja a másiknak:

– Ez az enyém, mert én öntöttem ki a vizet!

Veszekedni kezdenek a szolgálók, hogy kié legyen.

Meghallja a királykisasszony a csetepatét, odafut, és kérdi:

– Mi lelt benneteket?

– Ezt a gyűrűt találtuk.

Megismeri a királykisasszony, ezt a gyűrűt ő adta a jegyesének, aki eltűnt a menyegző napján.

Ájultan esik össze.

Vizet öntenek rá, magához tér, s kérdi:

– Hol találtátok ezt a gyűrűt?

– A szerecsen királyfi mosdó vizében.

Aznap délben díszes ebédet rendeztek a szerecsen tiszteletére, s ott volt a palotatiszt is, aki feleségül kérte a királykisasszonyt.

Megkérdezi a királykisasszony a szerecsent:

– Hol találtad ezt a gyűrűt?

A fiú rákezd, mint valami mesére:

– Egyszer régen élt egy tudós fiú. Vele szemben lakott a királykisasszony, s az megszerette őt a nagy szorgalmáért. Az esküvő napján egy másik ember, aki feleségül kérte a királykisasszonyt, irigységében varázslathoz folyamodott. Mikor a fiú lement a kertbe, eltévesztette az ajtót, talált egy lépcsőt, s lejutott az Alvilágba. A királykisasszony egyedül maradt. Ha megtudnátok, kinek a műve volt ez, mit csinálnátok vele? – emelte fel a hangját végezetül.

Ott állott a tiszt, s mikor meghallotta ezeket a szavakat, úgy vert a szíve, mint valami óra.

Mindnyájan azt válaszolták az asztalnál, hogy hóhér bárdja vessen véget álnok életének.

A szerecsen királyfi vizet öntött a tányérjába, elkeverte benne a kenőcsöt, s amint bekente magát, szakasztott olyanná vált, mint amilyen azelőtt volt. Egyszeriben felismerték. Akkor rámutatott a tisztre:

– Ez az ember akart engem elveszejteni.

Parancsot adott a király, hogy vessék sötét tömlöcbe a tisztet, s hóhér végezzen vele. De a fiú kegyelmet kért a számára. A király erre messze idegenbe száműzte.

A királykisasszony menyasszonyi ruhát öltött a gyászruha helyett, s megtartották a lakodalmat. Volt nagy öröm és vidám mulatozás.

A KIRÁLY FIA ÉS AZ ÍRÁSTUDÓ FIA

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy király és egy írástudó s mindkettőnek szép felesége. A király meg az írástudó annyira szerették egymást, azt hihette volna az ember, hogy testvérek. Együtt ettek, együtt ittak, egy pillanatra sem tudtak meglenni egymás nélkül. Megvolt mindenük, amit szemük-szájuk kívánt, csak egy bánatuk volt: sem a királyéknak, sem az írástudóéknak nem volt gyermekük. Ezért folyvást csak búslakodtak, hogy nem lesz örökösük.

Egy napon azt mondja a király:

– Milyen jó volna, ha egyikünknek leánygyermeke születne, a másiknak pedig fiúgyermeke, ezek összeházasodnának, és mi soha el nem szakadnánk egymástól.

– Bizony az jó volna – feleli az írástudó – de attól tartok, hogy nem teljesül a kívánságunk.

Telt-múlt az idő, egy szép napon mindkettőnek a felesége fiúgyermeket hozott a világra. Vagyis az óhajtásuk teljesült is, meg nem is. De azért nem szomorkodtak, hanem inkább örvendeztek, és nagy ünnepséget rendeztek, s a király azt ígérte az írástudónak, hogy ő fogja neveltetni mind a két fiút.

A gyerekek nőttek, növekedtek, mint a friss hajtások, mindenki örült, aki csak látta őket. Mikor nagyobbacskák lettek, a király gyönyörűséges tornyos épületet építtetett a két fiúnak. Ott nevelkedtek együtt.

Szerette egymást nagyon a két fiú. Reggel együtt keltek, együtt mosakodtak, együtt itták kávéjukat, és együtt mentek az iskolába. A tanulásban is szépen haladtak, sok dicséretet kaptak. Csak néha-néha dorgálta meg őket a tanítójuk, mert az bizony előfordult, hogy elkéstek az iskolából. Ez pedig azért történt, mert a gyermekek késő estig olvastak, nem feküdtek le idejében, és közben eltelt az éjszaka. Reggel aztán nem ébredtek fel, mikor iskolába kellett indulni.

Az írástudó fia, aki okosabb, és a bátrabb szívű volt, látta, hogy ez így már nem mehet tovább, azt ajánlotta, hogy segítsenek magukon egy jó fogással: ne aludjanak mind a ketten mindig egy időben, hanem amikor az egyik még olvas, aludjék a másik. Tetszett ez a beszéd a királyfinak.

Amilyen jól kigondolták a dolgot, olyan jól végbe is vitték. Aludtak szépen, jól, idejében felébredtek, és mentek az iskolába. Hanem egyszer mi történt?

Az írástudó fia egyik este korán lefeküdt aludni, a király fia meg sokáig olvasott.

Hát amikor éppen javában olvasott, éjféltájban megnyílt a fal, berepült rajta egy rém, de olyan, hogy majd kiröppent a lélek abból, aki rápillantott.

A szegény királyfit rémület fogta el, s ájultan esett össze.

Ez a csúfság pedig ahogy megjelent, úgy el is tűnt, de egy hófehér papírost hagyott az asztalon.

Amikor magához tért a királyfi, pillantása mindjárt a fehér papírlapra esett. Felvette forgatta, szétnyitotta és uramfia mit lát! Azon a papíron egy szép leány képe volt! Az a leány olyan, de olyan szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem. Ilyen szépség, ekkora báj egyetlen földi leánynak sem juthatott osztályrészül.

A királyfin borzongás futott végig, elbűvölten nézett a képre, s a gyönyörűségtől összeszorult a szíve, hogy is jutott volna eszébe, hogy aludjék! A világ minden kincséért sem tudta levenni a szemét a rajzról.

Az írástudó fia felébredt, s megkérdezte:

– Miért nem mégy aludni?

A királyfi gyorsan elrejtette a képet, s tettette magát, mintha az olvasástól ment volna ki szeméből az álom, és amiatt nem tudna aludni.

Egy kis ideig még üldögéltek, együtt beszélgettek, aztán a királyfi felállt, hogy aludni térjen. De egész éjszaka nem jött álom a szemére.

Felkel a nap, s a királyfi olyan, mint a beteg. Iskolába nem megy, hanem bezárkózik otthon, ott ül étlen-szomjan, és nézi a képet.

Egyik nap a másik után múlik, szegény királyfi egyre rosszabbul van. Elgyengül, megsápad, olyan már, mint valami tébolyodott. Látta ezt a király is és nagyon elkeseredett szegény, mert ugyanolyan szálláson, ugyanolyan koszton az írástudó fia kövér lett és izmos, a királyfi pedig csak fogyott, mint a gyertyaszál, anélkül hogy valaki is tudta volna, mi baja.

Titkon megkérdezte tőle az apja:

– Édes fiacskám, mi van veled, hogy mindig magadban gondolkozol? Nem értitek meg egymást az írástudó fiával? Miért keseregsz? Belehalok, fiam, hogy így kell látnom téged!

A királyfi nem akarta bevallani titkát.

– Nincs semmi bajom, apám, jól vagyok – felelte.

Mivel a fiától semmit sem tudott meg a király, az írástudó fiához fordult, és kérlelni kezdte, mondja meg, nem tud-e valamit a nevelt testvére bánatáról. De bizony az sem tudott semmit. Hanem őt is furdalta a kíváncsiság: mi az oka annak, hogy a királyfi sem enni, sem inni, sem aludni nem kíván, hanem csak ül magában, a toronyba zárkózva.

Egy napon, amikor belátta, úgy sem tud kicsalni belőle egy szót sem, reggel elment, mintha iskolába indulna. De az ajtó előtt megállt leskelődni, s a repedésen keresztül figyelte a királyfit. Látta, amint az a maga elé tartott képet csókolgatja, és így beszél hozzá:

– „Szemecském, fényecském, meghalok érted!”

„No – gondolta az írástudó fia–, most rajtakaptalak!”

Kopogott az ajtón, bement, és így szólt:

– Oly sok napon át küszködtem veled, és te nem mondtad el a titkodat, de most rájöttem. Mutasd, mi az, amit a kebledbe rejtettél?

Előadja a királyfi a képet. Kérdezi az írástudó fia, hogy hol találta. Erre már a királyfinak is megjött a szava, és elmesélte szép sorjában, mi történt vele. Aztán hozzátette: – Ha feleségül nem vehetem ezt a leányt, belehalok. Nyakamba veszem a világot. Addig megyek, addig futok, míg meg nem találom. Ha akarod, tarts velem te is!

Szeretné csendesíteni az írástudó fia ezt a lángoló tüzet, de hát hogyan is hallgatna reá a királyfi! Hiába minden szó, végül is azt mondja a királyfi:

– Mondd meg apámnak, hogy nagyon szomorú vagyok. Szét akarok nézni a nagyvilágban, hogy elmúljék szívemből a szorongás.

Az írástudó fia jól meghányta-vetette a dolgot, eleinte félt átadni ezt az üzenetet a királynak. De hát mi mást tehetett, mikor olyan nagyon szerette nevelt testvérét és az így megmakacsolta magát.

Amikor a király meghallotta, hogy a fia világot akar látni, megnyugodott és gyorsan parancsot adott, hogy testőrséget gyűjtsenek kíséretül a királyfi számára. Hanem a két fiúnak megvolt a maga terve, összeszedték az útravalót, meg két jó lovat, elindultak a városból muzsikaszóval és pompával.

Mentek egész áldott nap, s csak este szálltak le a lovakról, hogy pihenjenek. Virradatig ettek, ittak a csapattal, s megvárták, hogy a katonák álomra dőljenek.

Amikor a két fiú látta, hogy már mindannyian alusznak, fölkerekedtek és megszöktek.

Reggel keresik a katonák a fiúkat, de bottal üthették a nyomukat. Árkon-bokron túl voltak már!

A szerencsétlen katonák jajveszékeltek, mert féltek a királytól, de hiába. Visszatértek hát a városba, gyászmuzsikával.

Mikor a király meghallotta, hogy mi történt, majd belepusztult. A szerencsétlen írástudó is szinte az eszét vesztette. Mindketten feketébe öltöztek, megtépték a szakállukat a nagy csapás miatt, amely őket érte. Velük együtt gyászba öltözött az egész város. Nem hallatszott sem nevetés, sem nótaszó, csupa gyász és siránkozás volt minden.

A két fiú meg ezalatt, mint aki se lát, se hall, csak megy mezőkön, hegyeken keresztül.

Egy hónap elmúltával egy várat pillantanak meg. Gondolják, jó volna kis időre megpihenni.

Bemennek a várba, s látják, hogy minden szőnyegekkel van beterítve, az asztalokon gőzölgő étel áll, de sem a házigazdát, sem a háziasszonyt nem találják sehol. Azt mondják:

– Üljünk le, együnk, igyunk, és aztán lesz, ami lesz.

Leülnek a mi barátaink, esznek, isznak, azután leheverednek. De az írástudó fia nem aludt el, hanem szép csendben figyelt.

Csakhamar megjelent a ház úrnője, egy varázslóasszony, a lányával.

Mikor a leány meglátta az alvó legényeket, anyjához fordult, és így szólt:

– Anyám, két ember van a házunkban!

– Vigyázz, ne beszélj fennhangon, hagyd nyugodni őket – intette őt az anyja –, úgyis hiába jöttek.

– Miért, anyám?

– Ugyan, lányom, ne törődj te azzal, nem a te gondod, hanem az övék. Ezek ketten a világszép lányt akarják megkeresni, de hiába küszködnek, mert hiszen tenger választja el őket. Ha tudnák az esztelenek, hogy mit kell tenniök, akkor lemennének a tengerpartra, oda, ahol az oszlopok vannak. Ásnának a fövenyben, hogy előjöjjön a szárnyas paripa, annak a hátára felpattannának, s átjutnának a túlsó partra.

Az írástudó fia hegyezte a fülét, ahogy csak tudta. Amint a háziak elmentek, fölkölti a királyfit, esznek megint egy kicsit, s uzsgyi! ki a palotából.

Mikor leértek a tengerpartra, az írástudó fia, ahogyan az öreg varázslóasszonytól hallotta, az oszlopokhoz lépett, ott ásni kezdett, s valóban talált egy kengyelt, bedobta a vízbe. Erre a tengerből előjött egy szárnyas ló és így szólt.

– Parancsolj velem, uram!

Mind a ketten felültek a paripa hátára, s egy szempillantás alatt eljutottak a világszép leány országába.

Ott a ló ismét kengyellé változott. A fiúk zsebre tették, s bementek a városba. Kérdezősködtek az emberektől, és megtudták, hogy hol lakik a világszép leány.

A királyfi csak egyre búsult, nem hitte, hogy sikerül beszélni vele. Hanem csavaros esze volt ám az írástudó fiának, s ügyesen kifundálta a dolgot.

Azt mondta:

– Édes öcsém, egy tervet eszeltem ki. Azt javaslom, fogadjunk egy ügyes mesterembert, csináltassunk vele egy lovat, melybe ember is belebújhat, szerelje fel csavarokkal meg gépezettel, és úgy csinálja meg, hogy olyan legyen, mint az élő. Kívülről vonja be színarannyal, gyémántokat is tegyen rá, meg mindenféle más drágakövet. Készítsen bársonyos nyerget, aranyos bojtokkal, meg aranyos kengyel. Szóval megszólalásig olyan legyen, mint egy fényes, drága paripa. Adná az ég, hogy sikerrel járjunk ebben a dologban!

A királyfi mindent ráhagyott.

Elhívatják hát a legjobb mesterembert, drága pénzen megfizették, az pedig ördögi ügyességgel csinált egy kis lovat, olyat,

hogy aki ránézett, szemét, száját eltátotta a csodálkozástól.

Másnap belebújt a ló belsejébe a mi kedves királyfink, az írástudó fia pedig fogta a zablát s így vonultak be a városba. Éppen akkor kelt fel a nap. Az embereknek, amikor a lóra néztek, valósággal elkáprázott a szemük. Innen is, onnan is összesereglettek a népek, hogy lássák a csudálatos paripát. Az pedig – nézze meg az ember – bólongat a népnek, ugrál, táncol, úgyhogy tátva maradt mindenkinek szeme-szája.

Másnap hírét veszi a király is, s parancsot ad, hogy vigyék fel a palotába a királykisasszony szórakoztatására.

Hogy megpillantotta a király és a királykisasszony a paripát, még a szavuk is elakadt a gyönyörűségtől. Annyi ajándékot adtak az írástudó fiának, amennyit elbírt, és azt mondták neki, hagyja ott náluk a lovat másnap reggelig, hadd szórakozzanak vele.

Mit volt mit termié az írástudó fiának? A királyi parancs, parancs! Kedvetlenül felkelt, és hazament. Egész éjjel nem szállt szemére álom, mert attól félt, hogy esetleg kinyitják a lovat. Ezért aztán éjszaka fölment a palotába, és elvitte magával.

Mikor hazaérkezett, kiszedte a csavarokat a lóból. A királyfi kibújt belőle, és így szólt:

– Ma szerencsével jártunk, de úgy dobogott a szívem, mint az óra, míg csak el nem jöttél értem.

– Én is ugyanúgy voltam, de ne törődj vele. Látod, hogy már be is jutottunk a palotába. Minden a legnagyobb rendben történik.

A királyfi dalolni kezdett örömében, és attól fogva gyakran fölmentek a palotába. Egy napon így szólt az írástudó fia:

– Öcsém, meddig vesztegetjük még az időt? Határozd el, hogy ma kilépsz a lóból, mikor mindenki alszik. S aztán majd meglátjuk, mi lesz.

A királylány ugyanis be szokta vinni a lovat a hálószobájába, és ott gyönyörködött benne. De a királyfi igen félénk természetű volt, egyszer sem mert előlépni, hogy beszéljen a királykisasszonnyal.

Egyik este nagyon jól szórakozott mindenki a palotában, mert az írástudó fia rengeteg bohóságot tudott, s mindnyájukat megnevettette. Végül fogta magát, s észrevétlen ő maga búját be a lóba.

Mikor a királykisasszony elálmosodott, elvezette a lovacskát a szobájába, még játszadozott vele egy kis ideig, aztán lefeküdt aranyos rózsaszirmokkal telehintett ágyacskájára. Mikor behunyta a szemét, előjött az írástudó fia, és megállt előtte.

A királykisasszony még nem aludt el teljesen. Dörzsölgette a szemét, nézte a fiút, majd elsikoltotta magát. Akkor így beszélt hozzá az írástudó fia:

– Könyörülj meg, úrnőm, rajtam, szerencsétlenen. Ne akard, hogy igazságtalanul megöljenek.

A leány gondolkozóba esett. Szép fiatal legény állott előtte. Nagyon megsajnálta, és így gondolkozott magában:

„Ha most kiabálni kezdek, mit érek azzal? Mire idejönnek az embereim, hogy elfogják, akár meg is ölhet engem, és őt csak azután ölik meg. Valakihez úgyis feleségül kell menni, s vajon lesz-e az ilyen szép?”

Így szólt hát hozzá:

– Halljam hát, deli szép legény, mit akarsz tőlem?

Az írástudó fia így felelt:

– Kelj fel, úrnőm, és meneküljünk innen.

Fölkelt a lány, összeszedte minden értékes holmiját, aztán észrevétlenül kilopóztak a palotából. A kis házba siettek, ahol szívrepesve leste-várta őket a királyfi, s tüstént útnak eredtek mind a hárman.

Fölkel a nap, s azt kérdi magában a király:

– Ugyan mi történhetett, hogy ez az ember nem jött el a lováért?

Valami balsejtelem fúrta az oldalát. Megparancsolta, hogy nyissák fel a királykisasszony szobájának ajtaját. A szolgálók odasietnek s mit látnak? A királyleány nincs sehol, nincsenek ott a szép drága holmik sem, csak az aranyos ló áll a helyén.

– Jóságos ég! Mekkora csapás! – kiáltja a király. – Elvesztettem egyetlen vigaszomat. Fussatok a lovas ember házához!

De hiába futnak, hiába kutatnak, a madár kirepült a kalitkából! Sereget állít a király, és üldözőbe veszik őket. Azok már közel voltak a tengerhez.

Mikor a leány megpillantotta a sereget, így szólt:

– Nézzétek, üldöz bennünket az apám! Mitévők legyünk?

Az írástudó fia belevetette a kengyelt a tengerbe, mindjárt ott termett a szárnyas ló és általvitte őket a vízen.

Éppen akkor ért oda a királykisasszony apja a tengerpartra, de hogy menjen a nagy vízen keresztül! Keserűségében elátkozta a leányát:

– Eredj csak, leányom. Megtagadtál, itthagytál engem, öreg édesapádat. Az első éjszakán, mikor a férjeddel alszol, nyíljék meg a fal, jöjjön elő egy kétfejű szörnyeteg és pusztítson el benneteket, amiért apáddal ilyen csúnyán elbántál!

A szökevények azonban mindebből semmit sem hallottak. A királyfi magánkívül volt örömében, egyre csak azt kívánta, hogy nyomban otthon legyenek. Az írástudó fia azt javasolta, hogy pihenjenek meg a varázslóasszony várában, azután térjenek csak vissza hazájukba.

Bementek hát a várba, ettek, ittak, s akkor így szólt az írástudó fia a leányhoz.

– Úrnőm, itt van a férjed, ő királyfi.

Hamarosan aludni tértek, s az írástudó fia megint elrejtőzött, hogy hallja, mit mond majd a varázslóasszony, ha meglátja őket.

Jön a varázslóasszony, és mindjárt mondja is a lánya:

– Látod, mégis sikerült nekik, elhozták a leányt!

Morog valamit a varázslóasszony, a leány pedig megkérdezi:

– Miért morogsz, anyám?

– Ne is kérdezd, lányom! Most vár majd rájuk csak az igazi veszedelem!

– Mondd meg, anyácskám, nekem is, hogy mi lesz, hadd bánkódjak velük!

– Ennek a leánynak az apja megátkozta őket, hogy házasságuk első éjszakáján jöjjön elő a falból egy kétfejű szörnyeteg és pusztítsa el mindkettőjüket. Aki pedig meghallja, s elmondja valakinek, az váljék kővé azon nyomban.

– Ó a szerencsétlenek, micsoda baj éri őket!

A háziak megvacsoráztak, azután ők is lefeküdtek. Igen erősen elszomorodott az írástudó fia. Fölébreszti a királyfit és a királyleányt, és mondja, hogy már itt az ideje az indulásnak. Mindketten felkeltek,

látják, hogy az írástudó fiának mennyire megváltozott az arca. Kérdezik, mi történt. Azt felelte erre a fiú:

– Egész éjjel nem aludtam, attól romlott el a kedvem.

Mentek tovább, de amikor a városuk kapuja elé értek, látják, hogy a város talpig feketében van. Kérdezik az embereket, akikkel az úton találkoztak, hogy miért gyászolnak? Az emberek elmondták, hogy a királyuknak volt egyetlenegy fia, azt elküldte világot látni egy írástudó fiával, mert azok ketten úgy szerették egymást, mint a testvérek. Fényes kísérettel indultak útnak, de éjszaka, mikor a testőrök aludtak, a két fiú eltűnt, s azóta hírüket sem hallották. A király és az írástudó alig él már bánatában.

Akkor a három fiatal ezt felelte:

– Menjetek, és vigyétek hírül, hogy jön a királyfi és az írástudó fia, és hozzák a világszép leányt.

Az emberek nyakukba szedték lábukat, futottak a királyhoz, hogy megvigyék neki az örömhírt: jön a fia.

A szegény király, mikor ezt hallja, fut ki az útra, öleli, csókolja mind a hármat, és viszi őket a palotába.

A szegény írástudó is szinte eszét veszti, minden keserűsége örömre fordul. Itt is, ott is nevetés, tánc, muzsika, ujjongás verte fel az imént még gyászoló város csendjét.

A király este összehívta az urakat és a papokat, megtartották a királyfi esküvőjét. Ott ültek egy jó ideig, ettek, ittak, mulatoztak, aztán fölkeltek, hogy magukra hagyják a fiatalokat. Akkor így szólt az írástudó fia a királyfihoz:

– Édes öcsém, láttad, mennyit kellett küszködnöm, hogy elnyerd azt, amit akartál. Most én is kérek tőled valamit: engedd meg, hogy én is a szobátokban aludjam.

– Legyen kedved szerint – mondta a királyfi.

A fiatal házasok az ágyon aludtak, az írástudó fia pedig a széken ült, kivont karddal a kezében.

Éjféltájban megnyílik a fal, és egy kétfejű szörnyeteg ront be rajta. Az írástudó fia tüstént felugrik, s levágja a szörnyeteg két fejét, anélkül, hogy a szörnynek vére hullott volna s kidobja az ablakon. A nagy zajra fölébred a királyfi, meglátja az írástudó fiát, kezében kivont karddal. Azt gondolja, őt akarja megölni s kiáltozni kezd.

Nagy riadalom támad a palotában, futkosás, kérdezősködés.

Börtönbe vetik az írástudó fiát, mert kivont karddal lépett az ágyhoz, de ő nem meri megmondani az igazságot, mert tudja, hogy akkor kővé válik.

Az írástudó és a felesége könyörögnek a királynak, de hiába.

Akkor így szól az írástudó fia:

– Légy hosszú életű, királyom! Nem öltem meg a fiadat, és mégis gyászos halálra ítélsz engem? Azt akarjátok, hogy ártatlanul elpusztuljak?

– Dehogy akarjuk, dehogy, mondj el nekünk mindent – válaszol a király.

– Egy életem van, hadd vesszen el az is! Csak az édesapámat sajnálom, és az édesanyámat; de hát másképp nem cselekedhettem

Aztán elmondta, hogyan történt minden, hogyan hallotta meg a varázslóasszony szavát, hogy átkozta el a királyleány atyja az első éjszakájukat, s hogyan telepedett be oda karddal a kezében, hogy megölje a szörnyeteget. Ha nem hiszik, nézzenek le az udvarba.

De a varázslóasszony azt is mondta, hogy aki ezt hallja és elmondja, kővé válik azon nyomban.

Abban a szempillantásban ő maga márvány szoborrá vált. Mindnyájan a hajukat tépték kétségbeesésükben, de hát ami történt, megtörtént, nem lehetett már rajta segíteni.

Mikor elmúlt néhány nap, a fiatal királyné a királyfi elé áll, s mondja, hogy ha el nem megy a varázslóasszonyhoz, és nem tudja meg, hogyan lehetne életre kelteni az írástudó fiát, akkor nem fogadja el férjének.

A királyfi mit tehetett? Fölkelt, útnak indult, s eljutott a várba, lefeküdt az ágyba, s úgy tett, mintha aludnék.

Nemsokára hallja a varázslóasszony lépteit.

– Nézd, anyám – mondja a lány –, most csak a királyfi jött el. Vajon mit akar már megint?

– Emlékszel, mondtam neked, hogy az, aki az én szavamat meghallja, s elmondja valakinek, kővé válik. Volt itt valaki elbújva, az meghallotta, s elmondta, s most idejött a királyfi, hogy hátha megtudja, mivel lehet a pajtását életre kelteni.

A leány unszolására elmondta végül a varázslóasszony azt, amit a királyfi tudni kívánt. Hamarosan szépséges kisleánya fog születni a királyi párnak és ha lesz annyi bátorságuk, hogy éles

késsel sebet ejtsenek az arcán, s abból három csöpp vért a márványszoborra csöppentsenek, úgy életre kél az írástudó fia.

A királyfi minden szót hallott. Amikor az asszony meg a lánya elmentek, gyorsan felkelt és útnak indult.

Faggatja otthon a felesége, hogy szerencsével járt-e, a királyfi így válaszol:

– Nehéz ezt szóval elmondani, asszony! Megtudtam, hogy születendő leánygyermekünk arcán éles késsel sebet kell ejtenünk, és abból három csöpp vért kell a márványra hullatnunk, hogy szeretett testvérem életre keljen. Nem tudom, lesz-e bátorságom mindezt véghezvinni.

– Majd véghezviszem én! – mondja a királyné. – Ez az ember hű testvéred volt, és mindkettőnk életét megmentette, hiszen máskülönben az a szörnyeteg felfalt volna bennünket.

Elérkezett az ideje, megszületett a kis királyleány: szép volt, mint egy tündér. Az asszony megkeményítette a szívét, megmetszette a gyermek hófehér arcocskáját s három csepp vért csöppentett a sebből a márvány szoborra. Akkor hirtelen lehullott a márvány, és ott áll az írástudó fia. így szólt hozzájuk:

– Ó, milyen mélyen aludtam, és milyen könnyedén felébredtem! Ki tette velem ezt a nagy jót?

Körülnéz, s megpillantja a királyfit, a feleségét meg a megsebzett arcú gyermeket. Mindjárt megsejtette, hogy mi történt. Nyomban útnak indult a varázslóasszony várába.

„A varázslóasszony lánya csaknem ugyanolyan szép, mint a királyleány – gondolta az írástudó fia. – Megkérem feleségül.”

Mikor belépett a várba, megpillantotta az asztalnál a varázslóasszonyt és a leányát. így szók hozzájuk:

– Üdvözöllek benneteket, úrnők!

– Jó szerencsét, te hős legény! – mondta az anya. A lány pedig földre sütötte a szemeit, mert neki is megtetszett az írástudó fia.

– Miért jöttél hozzánk?

– Szeretem a leányodat, és azért jöttem, hogy add hozzám feleségül.

Szemügyre vette a legényt a varázslóasszony, és így szólt hozzá:

– Hozzád, kedvesem, illik a leányom. Én is megszerettelek kezdettől fogva, mikor a váramba jöttetek, s nem mondhatod, hogy nem segítettem rajtatok. Hozzád adom a leányt, fogadjátok áldásomat. – Aztán hozzátette még:

– Itt van ez a virágszirom, illesszed a kis királylány arcára, nyoma sem marad a sebnek.

A fiatalok megcsókolták az asszony kezét, és útrakeltek. Hazaérve első dolguk, hogy ráillesztik a kisleány arcára a virágszirmot. Hát láss örömet, nyoma sem marad rajta a sebnek. Este az írástudó is vendégeket hívott, s megtartották a lakodalmat.

A TENGER ANYJA

Élt egyszer egy szegény halász. Ütött-kopott kis kunyhóban lakott a tenger partján a feleségével. De nem a gond és a szegénység keserítette őket, más bánattal volt tele a szívük, napestig csak sóhajtoztak:

– Ó, ha nekünk gyerekünk volna, milyen boldogok volnánk!

Egy napon még a halászszerencse is elhagyta a szegény embert. Hiába ült a hálója mellett, hiába nézte a szép tiszta vizet, nem jött arra egy szál halacska, még akkora pöttöm sem, mint a kisujjam. Amikor nehezedett a háló és reménykedve húzta ki, nem talált benne mást, mint tengeri füvet, iszapot. Így ment ez nap nap után, szegény felesége hiába várta minden este, hogy majd csak hoz valamit. Végső elkeseredésükben már azt mondták, hogy odaadnák azt is, amijük nincs, csak mosolyogna rájuk a szerencse.

Egyszer hajnalban, amikor a halász már messze járt a parttól, nagyot rándult a háló, és kiemelkedett a vízből a Tenger Anyja, asszony is, meg hal is, szépséges, meg ijesztő is.

Megszólította a halászt:

– No, te szegény ember, nagy lehet a te bánatod, hogy ilyen keservesen sóhajtozol. Még a fák is kiszáradnak a jajgatásodtól. Mondd el, min szomorkodol, talán tudok segíteni rajtad.

A halász rákezdte:

– Nincs gyerekünk, aki öregségünkre eltartson bennünket a feleségemmel, s ráadásul még a halászszerencse is elhagyott. Hiába vetem be a hálómat, napok óta nem akadt a horogra még egy pöttömnyi halacska sem. Odaadnám még azt is, amim nincs, ha valaki segítene rajtam.

Elmosolyodott a Tenger Anyja.

– Menj haza, te szegény ember, és tudd meg, hogy a mai naptól szerencse kíséri a sorsodat. Annyi hal lesz a hálódban, amennyit csak kívánsz, házat építhetsz magadnak, és gazdag leszel életed végéig. Még fiad is születik, akit tudományban jártas, derék emberré fogsz nevelni. Nekem csak egy kérésem van. Ha a fiad betölti a tizennyolcadik esztendejét, hozd el a tenger partjára és add őt nekem. A te fiadat szántam férjül a legkisebb leányomnak, aki a minap született.

És ahogy jött, oly hirtelen el is tűnt a Tenger Anyja.

Nem maradt más utána, csak néhány hófehér kis fodor a vízen.

De a halak majd lehúzták a csónakot.

A halásznak nem volt más dolga, csak kiemelni és újból bevetni a hálót. Gazdagon megrakodva tért vissza a partra. A felesége már nem győzte a várakozást, elébe sietett, hogy mentől hamarabb tudtára adja az örömhírt, gyerekük születik nemsokára.

Hamarosan felépítették az új házat, és amikor megszületett a gyerek, jólét, vidámság várta őt. De minél szebb és nagyobb lett a fiú, annál többet sóhajtozott az apja.

Az asszony meg is kérdezte egyszer:

– Édes uram, mi bánt tégedet? Megvan mindenünk, amit csak akarunk, és amíg másnak tíz gyereket kell eltartani, nekünk csak ezt az egyet. És ez is milyen szorgalmas, okos gyerek!

– Nincs orvosság az én bajomra, asszony! Hiába szép és okos a mi fiúnk, hiába taníttatjuk mindenféle tudományra, nem a mi örömünkre lesz belőle tanult férfi. Mielőtt megszületett volna, odaígértem a

Tenger Anyjának, aki érte jön tizennyolc éves korában és elviszi a tenger mélyére, őt szánta férjül a legkisebbik lányának.

Elszomorodott az asszony is, de hát most már mit tehettek, ha egyszer odaígérték, állni kell majd a szavukat.

Telt, múlt az idő, a fiú betöltötte a tizennyolcadik évét. Látta ő is az apja keserűségét és egy reggel, amikor együtt indultak a tengerhez, megkérdezte, mi bántja őt.

Az öreg halász, mert akkorra már bizony megöregedett, bevallott mindent a fiának.

A fiú így szólt az apja szavaira:

– Sose bánkódjék, édesapám. Maga csak tartsa meg az ígéretét és adja a Tenger Anyjának tudtára, hogy itt vagyok, a többit meg bízza rám.

Beült az öreg a csónakba, a szél gyorsan vitte őt előre. Amikor már messze járt, hirtelen felmerült a tengerből a nap s aranyos sugarakkal töltötte be a vizet és az öreg csónakját és abban a szempillantásban kibukott a hullámok közül a Tenger Anyja.

Nyájasan mosolygott az öreg halászra:

– No, te halász, látom, megtartottad a szavadat, és eljöttél időben. De hol van a fiad?

– Szépséges Tengerasszony, elhoztam a fiút, kint van a parton, de nem akart velem jönni a csónakba. A többi már a te dolgod meg az övé, én megtartottam a szavamat, felneveltem neked, tudományban jártas, derék embernek, és elhoztam magammal.

– Hát ha nem jön jószántából,majd értemegyek! – felelte a Tenger Anyja. S a tenger nyomban nőni, dagadni kezdett, kiszállt a medréből, és elnyelte a partot.

De a fiú sem volt rest, ahogy látta dagadni a tengert, futásnak eredt. Az akarat, hogy megszabaduljon a tengertől, hatalmas erőt adott neki, gyorsabban futott a szélnél, gyorsabban a tenger haragjánál és néhány másodperc alatt egy magas szirtfokon állt, ahova már nem érhetett fel a víz. Ott aztán körültekintett, és látta, hogy a tenger visszamegy a medrébe, haragos zöldje megbékül, és az öreg halász csónakja is lassan partot ért. Ekkor a fiú még egy búcsúpillantást vetett otthonára, és elindult vándorútra. Ment, mendegélt, hegyen át, völgyön át, járatlan utakon. Egyszer különös dologra lett figyelmes.

Egy sas meg egy oroszlán osztozkodott egy döglött szamáron, de sehogyan sem boldogultak vele. Amikor megpillantották a fiút, mindjárt megkérték:

– Gyere ide, te legény, segíts rajtunk, mert sehogy sem tudunk megosztozni.

Jangosz, mert így hívták a legényt, elővett egy kést a zsebéből és a szamár húsát a sasnak, a csontját meg az oroszlánnak adta.

Megörült a két vad az igazságos elosztásnak s kérdik, hogy milyen jutalmat vár érte. Jangosz azonban csak nevette őket.

– Ugyan mit kérhetnék én tőletek?

A sas ekkor kihúzott egy tollat a begyéből s átadta a legénynek ezekkel a szavakkal:

– Jól őrizd meg ezt a tollat, te legény. Amikor csak akarod, fújjál rá egyet, s te magad is sassá változol. És elég annyit kívánnod, hogy ne legyél sas, tüstént visszaváltozol emberré.

Az oroszlán meg így szólt:

– Jótett helyébe jót várj, adok neked a sörényemből egy szálat, ha azt megpörkölöd, a világ valamennyi oroszlánja megjelenik, és azt teszi, amit parancsolsz.

Megköszönte illően a fiú a kincseket, elrejtette őket a zsebébe és folytatta az útját. Nappal vándorolt, éjjel a puha mohán pihent. így telt az egyik nap a másik után. Egyszer egy öreg pásztorral találkozott. Illendően köszöntötte és megkérdezte tőle, felfogadná-e szolgájának. A pásztor azt mondta:

– Tetszel nekem, te fiú, szívesen felfogadnálak, de előbb hallgasd meg a feltételemet, öt óra járásra van innen a király palotája és a királyleány minden reggel frissen fejt habos tejet akar inni. Ha olyan gyorsan tudod megtenni az utat, hogy a tej még gőzölögjön, mire odaérsz, szerencsével jársz, de ha nem, akkor a király mindkettőnknek a fejét véteti.

– Sose búsuljon, öregapám – felelte a legény. – Még le sem ülepszik a habja, olyan frissen viszem minden reggel a tejet a királylánynak.

Erre már tenyerébe csapott a pásztor a fiúnak s megkötötték az egyezséget. Másnap kora hajnalban megfejte a pásztor a juhokat és készített egy vödör tejet. A fiú csak felkapta s már futott is. Amint aztán olyan messzire ért, hogy a pásztor nem láthatta, elővette a tollat, megfújta, s tüstént sassá változott.

Mire a királykisasszony ébredezni kezdett, a tej már ott párolgott az asztalon. Nosza, ugrott is ki az ágyból s mindjárt látni akarta az ügyes legényt, aki ilyen jól teljesítette az akaratát.

– Hát te ki vagy? – kérdezte a királykisasszony a legénytől. – Most látlak először.

– A király szolgája vagyok, a pásztor fogadott fel, hogy én hozzam neked reggelenként a tejet – felelte a legény.

Szó szót követett és a királylány meg az ügyes pásztorfiú szépen összebarátkoztak. A fiú minden reggel elhozta a habos tejet, a királylány pedig ajándékokkal kedveskedett neki. Így ment ez nap nap után s egyre jobban kedvelték egymást.

Hogy szavam ne felejtsem, el kell mondanom ennek a legénynek újabb jócselekedetét is. Egyszer hazafelé menet a pásztorkunyhó közelében majdnem rálépett egy hangyabolyra. Visszahőkölt, de már későn, egy-két hangya az életét vesztette. Megsajnálta az apró állatokat és előszerzett egy zsák búzát, azt tolta a hangyaboly közelébe. Alig győzték behordani a hangyák a hosszú időre való eleséget.

Ekkor a hangyakirály előjött s megkérdezte a legényt, hogy mivel hálálhatná meg a jóságát.

A legény azt kérte, hogy adja neki a hangyakirály a számyacskájának egy kis darabját, hadd váljon ő is hangyává, amikor akar.

Most, hogy a királylánnyal ilyen jól megbarátkoztak, elhatározta a fiú, hogy hangyává változtatja magát és bebújik éjszaka a királykisasszony szobájába.

A királykisasszony éppen az igazak álmát aludta, amikor a legény hangya képében végigmászott a homlokán. Nagyot sikoltott a lány első ijedtében, de mire világot gyújtott, a hangya már eltűnt egy lyukban. Csak az öreg király mérgelődött, hogy nem hagyja őt nyugodni a lánya.

Így ment ez egy darabig. Eloltották a gyertyákat, előbújt a hangya, csiklandozta, simogatta a lányt. Felébredt, sikongatott a királykisasszony, mérgelődött az öreg király. Legvégül már azt ígérte haragjában a lányának, ha még egyszer felzavarja, kikergeti a sötét kertbe.

Megijedt a lány s meg sem mert mukkanni többet. Ekkor Jangosz hangyából legénnyé változott s kedves szóval becézte a királylányt. Az nem győzött álmélkodni és faggatta a legényt, hogy került a szobájába. A legény pedig elmondott rendben mindent. Azt is, hogy a Tenger Anyjának ígérte őt az apja születésekor, meg azt is, hogy sassá, hangyává tud változni.

Fölébred reggel az öreg király és azt mondja neki a lánya:

– Édesapám, itt van Jangosz, a pásztor. Hozzámegyek feleségül.

Elcsodálkozott az öreg király, sehogy sem értette, miért akar a lánya a szegény legényhez feleségül menni, amikor gazdag, deli királyfiak versengenek a kezéért. De amikor látta, hogy a lánya nem másítja meg az elhatározását, végül is beleegyezett a házasságba.

Fényes lakodalmat tartottak, ettek, ittak, jókedvre kerekedtek és hét álló napig mulatoztak.

Nem sokkal a lakodalom után azonban kitört a háború, megtámadták az országot. Az öreg király hadba hívta a népet, de mert az ellenség túlerőben volt, nem nagyon bizakodott a győzelemben.

Akkor előállt a fiú és azt mondta:

– Ne aggódjon, ne búsuljon, királyapám. Nem lesz itt baj, én is magával megyek.

A királylány, amikor látta, hogy nincs mit tenni, férje, apja együtt mennek háborúba, csak arra kérte az apját, vigyázzon a férjére, és ne engedje a tenger közelébe.

Javában folyt már az ütközet, s a király népe bizony nagyon megritkult, nem sok hiányzott hozzá, hogy az öreg király is megadja magát, amikor a fiú elővette az oroszlán sörényének egy szálát és kicsit megpörkölte. Abban a minutumban ezer meg ezer oroszlán termett ott, és mind rá az ellenségre.

Akik az imént még rendezett csatasorban végső támadásra indultak, most fejüket vesztve, futásra fogták a dolgot, az oroszlánok azonban utánuk vetették magukat, és visszakergették az ellenséget saját országába. Akkor aztán amilyen hirtelen jöttek, el is tűntek.

Jangosz lóháton üldözte az ellenséget, és a csatának, a közeli tengerpart felé sietett, hogy megmosakodjék.

De az apósa rákiáltott:

– Hová sietsz, édes fiam?

Észbe kapott Jangosz, és tüstént leszállt a lováról. A király pedig megparancsolta a szolgáknak, hogy hozzanak elegendő vizet és abban mosakodjék meg a veje.

Másnap reggel indulnának hazafelé, amikor nagy kiáltozásra, harci zajra lettek figyelmesek. Az ellenséges király ugyanis sehogysem tudott belenyugodni a szégyenteljes megfutamodásba, újból összeszedte a hadait, és megtámadta őket.

Jangosz gyorsan megpörkölte a sörény egy szálát, és az oroszlánok egyszeriben ott termettek. De bezzeg most még úgy sem kímélték az ellenséget, mint előbb. Aki nem futott elég gyorsan, azt fölfalták. Jangosz a lován ülve szabdalta az ellenséget, a gonosz királyt is ő küldte a másvilágra.

Amikor vége lett a harcnak, látta, hogy véres a keze, és megint a tengerpartra sietett. Az öreg király nem vette észre, mi történt, csak akkor figyelt fel, amikor a tenger nagy zúgással kiáradt és elragadta a legényt.

Amikor az asszony meghallotta, hogy mi történt az urával, elkeseredetten kiáltotta:

– Már pedig én addig meg nem nyugszom, míg a férjemre nem lelek.

Pompás hajót építtetett magának, és negyven legényt és leányt vitt magával. Ezenkívül az ország legügyesebb ötvösmestereivel készíttetett három aranyalmát, de olyan szépet, hogy mind a három párját ritkította.

Akkor aztán felhúzták a vitorlákat, s neki a nyílt tengernek. A lányok csodálatosan szép dalokat énekeltek, a legények pedig pengették hozzá a lantot. A királyleány meg azalatt az egyik almával játszadozott. Egyszer csak megnyílt a tenger és kiszállt belőle a Tenger Anyja. így szólt a lányhoz:

– Ó, milyen szépen énekeltek, lelkecskéim! Szépséges leányom, ugyan add nekem azt az aranyalmát, hadd vigyem el a legidősebb leányomnak, kérj érte bármilyen jutalmat.A királylány így felelt:

– Tudod te jól, hogy ki vagyok én. Jangosz volt a férjem, akit te elraboltál tőlem. Emeld ki őt legalább annyira a tengerből, hogy a fejét lássam, és akkor neked adom az almát.

A Tenger Anyja engedett a kérésnek és Jangoszt kiemelte a tengerből, de csak úgy, hogy a feje látszott. Amikor a két szerelmes tekintete találkozott, mindkettőjük szívében hatalmas bátorság ébredt. A királylány pedig bedobta az első almát a tengerbe.

A hajó közben fenségesen úszott a vízen. Egy idő múlva ismét parancsot adott a királylány, hogy kezdjék újra az éneket meg a lantpengetést, ő pedig a második almával labdázott. Megint kiemelkedett a Tenger Anyja a mélyből és így szólt:

– Add nekem, királykisasszony, ezt az aranyalmát is. Nagyon megkívánta a második leányom.

– Ha az én Jangoszomat kiemeled derékig, neked adom.

Be is dobta az almát, a Tenger Anyja is fölemelte Jangoszt derékig. Nézték egymást, hevesen dobogott a szívük, de a Tenger Anyja pillanatok alatt alámerült Jangosszal.

Nem sok idő telt el, s a királylány megint parancsot adott, hogy fogjanak dalba a lányok, pengessék a lantot a legények, ő pedig a harmadik s legszebb aranyalmával kezdett labdázni. Egy szempillantás nem sok, máris kiemelkedett a habokból a Tenger Anyja, s megszólította a királylányt:

– A harmadik leányom, akinek Jangoszt szántam, meglátta az almát, és nem tud nélküle élni. Kérj tőlem, királylány, bármit és megadom, de legyen övé az alma.

– Emeld ki Jangoszt egészen a tengerből, egy szempillantásnyira Tenger Anyja, s a lányodé lesz az aranyalma.

Átveszi az almát a Tenger Anyja, felemeli Jangoszt szálegyenesen a tenyerén.

Abban a pillanatban, mikor a tenger vize már nem érintette, felkiáltott Jangosz:

– Változzam sassá!

Valóban tüstént sassá változott a legény. Egy darabig csak követte a hajót, aztán leszállott s újra ember lett belőle. A királykisasszony boldogan simult hozzá.

Hirtelen vad északi szél kerekedett, a víz tarajos hullámokat vetett, a hajót mint valami játékot dobálták a hullámok, de Jangoszt semmi sem tudta a hajóról elragadni.

Ügyes volt a kapitány, erős volt a hajó, állta a vihart. Megmenekültek még egy zátonytól is, ahol hajszál híján megfeneklettek. Végül is szerencsésen partra szállottak.

Most már jól észben tartotta Jangosz, hogy nem szabad a tengerparthoz közelítenie. Megmenekülésük örömére fényes ünnepséget tartottak. Meghívták Jangosz szüleit, az öreg halászt meg a feleségét, akik azt sem tudták, hova legyenek örömükben, hiszen már rég letettek a reményről, hogy viszontlátják gyermeküket. Jangosz attól kezdve bőségesen gondoskodott róluk, nem szorultak többé a Tenger Anyjának a kegyére.

Nem sokkal ezután meghalt az öreg király, és a nép Jangoszt választotta meg királyának. Azóta is boldogan élnek, ha meg nem haltak.

A VADEMBER

Élt egyszer egy király meg egy királyné. Volt egy kicsiny fiuk. Ez a király örökösen azon szomorkodott, hogy se katonája, se pénze nincsen elegendő, s ha valamelyik szomszéd királynak eszébe jutna háborút indítani ellene, bizony odalenne a királyság. Ez a gond rágta a szívét, ezért nem látta mosolyogni senki. Mindennap vadászni ment a vadaskertjébe, hogy ne töltse az idejét hiábavaló töprenkedéssel.

Egyik nap, amikor éppen kinn járt az erdejében, összetalálkozott egy szerzetes baráttal. Rápillant a barát, s azt kérdi tőle:

– Uram, királyom, hát neked mi a bajod, min búsulsz, töprenkedel? Közrendű ember búslakodhat, de neked, felséges király mi okod lehet a bánatra?

– Haj, te szegény barát, mindenfajta fának csípős a füstje!

Azon búslakodom, hogy egy napon végem lesz, s országomat mások szerzik meg maguknak, mert nincsen hadseregem.

– Ezen töprenkedel, uram, királyom? Én megmondom neked, mit kell tenned Él ezen a vidéken egy vadember. Nagy erejével rémületben tartja az egész népet. Szedd össze minden katonádat, küldj embereket, fogasd el. Nem kell félned semmi ellenségtől, ha ő lesz a szolgád.

Megörült a király a barát tanácsának és így szólt:

– Megadok neked, te barát, mindent, amit csak kívánsz, ha kezemre kerül az a vadember, akiről beszélsz.

Amint felér a palotába, mindjárt összehívatja a Tizenkettők Tanácsát, s elmondja nekik, amit a baráttól hallott.

Megörült a Tanács, de törte is a fejét erősen, hogy miképpen fogják el azt a vadembert. Nagy sokára így szólottak:

– Uram, királyom, azt mondta neked az a barát, hogy valahol a pusztában él egy vadember? Mi azt mondjuk: aki ezt neked hírül hozta, bizony fogja is el, csak ő lehet rá képes, senki más.

Másnap jókor reggel felkel a király, és megy, hogy megkeresse a barátot. Odaér arra a helyre, ahol előtte való nap találkozott vele. Ott áll a barát megint és azt kérdi:

– Mit határoztál hát uram, királyom?

A király ekkor így válaszolt neki:

– Elmondottam a te szavaidat, bölcs barát, a Tizenkettők Tanácsának, s ők azt mondták: fogja el a vadembert az, aki a jó tanácsot adta.

– Elfogom én szívesen, felséges királyom, hanem akkor adj mellém negyvenezer főnyi sereget, csináltass nekem egy százezer kilós bronzláncot, meg egy vaskalitkát, melynek minden rácsa akkora, mint egy oszlop. Csak úgy foghatom el a vadembert, másképp nem.

– Legyen kedved szerint – azt mondja a király –, megkapod, amit kértél. Maga mellé veszi a barátot, fölmennek a palotába, s ott nyomban megrendel a király mindent, amiről a barát beszélt.

Jönnek a kovácsok, összehordanak az országból minden bronzot a lánchoz, és egy hét alatt elkészül, amit a barát kért. Akkor a barát fogja a kalitkát meg a bronzláncot, összegyűjti az embereket, és elindul a vademberért. Két-három hónap múlva eljutottak oda, ahol a vadember lakott.

Parancsot adott akkor a barát, hogy az egész hegyet vegyék körül lánccal, s vigyázzanak nagyon, nehogy a vadember valamelyik oldalon elmeneküljön.

A katonák úgy is cselekedtek, ahogy a barát parancsolta. Dél felé hallják ám, hogy megremeg a hegység, s ebből tudták, hogy jön a vadember.

Lesik innen is, onnan is, először nem látnak semmit, de aztán, ahogy fölfelé tekintenek, látják ám – uram-teremtőm!

– a hegynek csúcsáról egy hatalmas vadember ereszkedik alá, akkora, hogy borzalom fogta el mindnyájukat.

Kiadta akkor a barát a jelszót:

– Hej vitézek, rajta! Húzzuk meg a láncot körülötte!

Erre kissé nekibátorodtak, kiáltozni kezdtek, húzták körülötte a láncot, de amikor már jól megközelítették, úgy kirepült a kezük közül a hatalmas vadember, mintha csak szárnya lett volna.

Hogy rövidre fogjuk a szót, hat hónapig vesződtek hiába.

Végül hat hónap elmúltával úgy kifárasztották a vadembert, hogy könnyű szerrel megkötözhették és becsukhatták a ketrecbe.

Fogják, viszik föl a királynak, s elhelyezik a ketrecet a palota udvarában.

Megpillantotta a király, nagyon megörvendett, megölelte a barátot, összevissza csókolta, s azt tudakolta, mivel jutalmazza szolgálatáért.

– Mást nem kívánok – feleli az –, csak szeretetet.

– Kevés az – mondja a király –, hiszen minden kincsem kevés volna, hogy méltón megjutalmazhassalak!

Kiméret neki a király teménytelen aranyat és drágaságot, ezután elbúcsúznak, s megy a barát a maga útjára. A királyi várban, attól a naptól fogva, hogy a vadembert foglyul ejtették, elmúlt minden szomorúság és gond, ujjongott a király egész népe. Hanem sok idő nem telt bele, s a király megint elveszítette a jókedvét. Hallgassátok csak meg, miért:

Két héttel azután, hogy a vadembert elfogták, egy napon a kis királyfi ott állt a lépcsőn, és egy aranyalmával játszadozott.

Amint játszik, egyszer csak kiesik az aranyalma gurul, s begurul a ketrecbe.

Megfogja a vadember, s a kezébe veszi.

Fut a kis királyfi megáll a ketrec előtt, kéri az almát szép szóval. Hanem a vadember azt mondja a királyfinak:

– Eredj, hozd el a kulcsot, nyisd ki a ketrec ajtaját, hadd szívjak egy kis szabad levegőt. Olyan régen sínylődöm már rabságban! Ha kieresztesz, visszaadom az aranyalmádat.

Kicsi gyermek volt a királyfi, az eszecskéje is kicsi. Megy a kulcsért, kinyitja az ajtót, a vadember pedig odaadja neki az almát, azután... már ott se volt, mintha a föld nyelte volna el.

Jön a király nemsokára, s amint az udvarba ér, odalép a ketrechez, hogy megnézze a vadembert, mint máskor. Hát látja, hogy nyitva a ketrec, a vadembernek pedig hűlt helye. Kivonja a kardját, és fut, hogy megölje azt, aki kiengedte.

Szalad egyenesen az őrhöz, hogy lecsapja a fejét, de az így kiált:

– Uram, királyom, kegyelmezz, nem én vagyok a bűnös! A királyfi vette el a kulcsot, tudtom nélkül, ő nyitotta ki a ketrecet, azért szökött el a vadember.

– Igaz-e a beszéded? – kérdi a király nagy haraggal.

– Való igaz, uram!

Otthagyja az őrt a király, keresi a fiát, hogy megbüntesse, hanem a királyné magához öleli a királyfit, és sírva könyörög a királynak:

– Királyi uram, az isten nevére kérlek, ne bántsd haragodban tulajdon magzatodat!

Addigra már emberek is érkeznek oda a palotából, a lábához borulnak, és azt kiáltják:

– Uram, királyom, ne tedd, ne tedd! Ne bántsd a kis királyfit!

Miközben így könyörögnek, a királyné időt nyer, elrejti a fiút.

A király keresi egy darabig, majd egy idő múlva nagy esküt mond:

– Ne kerüljön a fiam a szemem elé többé! Menjen el olyan messzire, hogy ne is halljak felőle, mert különben nem kerüli el a büntetést!

A királynénak gondja volt rá, hogy minél gyorsabban útnak indítsa a fiát. Készíttetett nyomban egy pár vascipőt, mindegyikbe beletett ötven aranypénzt, összeszedett mindent, amire csak szüksége lehet a kis királyfinak és azt mondta neki búcsúzóul:

– Fiam, ha már így hozta a sorsod, hogy apád kemény esküvel esküdött ellened, nevet kell változtatnod, más ruhát kell öltened és el kell menned idegenbe, ott is kell maradnod mindaddig, míg el nem múlik apád haragja. Mást nem is kötök a lelkedre, bárhová mégy, bárhol telepedsz meg, csak azt, hogy tanulj. Azért rejtem a cipődbe az aranyakat.

Leveszi fiáról a királyi ruhákat, paraszti gúnyába öltözteti, odaadja neki az útravalót, megöleli, megcsókolja, s áldásával útra bocsátja.

A szegény kis királyfi vándorol egy hétig, vándorol kettőig, egy hónapnál is tovább. Találkozik akkor egy pásztorral, aki ezer disznót legeltet.

– Szép jónapot, pásztor – köszön rá.

– Minden jót, te szegény fiú, mit keresel itt, ahol a madár se jár?

– Mit is kereshetnék? – feleli a királyfi. – Valami munkát, hogy megszerezzem a betevő falatot és a szüleimet is segíthessem.

– Aztán elég erős vagy-e rá, hogy ezeket a disznókat őrizd? – kérdezi a pásztor.

– Erős vagyok – mondja a királyfi –, bírok én még többet is.

– Énnekem még tizenöt napom van hátra, akkor telik le az esztendőm. Este elmegyünk ketten az úrhoz, és megmondom neki, hogy én máshová szegődöm, meguntam már ezt a munkát. Te aztán a helyembe állhatsz.

Mikor este lett, beterelték ketten a disznókat az ólakba. Ott volt az úr is. Hogy a fiút meglátta, intett a pásztornak:

– Ki s mi ez a fiú, mi szél hozta erre?

– Emlékezzél, jó uram, úgy egyeztünk meg, hogy ha letelik az esztendőm, elmegyek, te pedig azt mondtad, hogy csak akkor mehetek, ha másik embert hozok a helyembe! Hát most itt van, hoztam.

– Jól van, hadd teljék le még a tizenöt nap, akkor megkapod a béredet és mehetsz utadra. A tizenöt napban vidd magaddal a fiút, mutasd meg neki, merre hajtsa a disznókat, nehogy véletlenül tilosba terelje őket, mivel nem ismerős errefelé.

Az úr mindjárt a szívébe zárta a fiút, meg az úrnő is, mert amikor belépett a házba, nem ült le ölhetett kézzel, hanem vette mindjárt a seprűt, kisepert, tüzet gyújtott, összebarátkozott a gyerekekkel, szóval megtett mindent a ház körül, amit csak kellett.

Két hét múlva különb pásztor lett belőle, mint az előző volt, de a szerencse is segítette, mert attól az időtől kezdve, hogy a régi pásztor elment, nekigömbölyödtek a disznók, egy sem veszett el belőlük, egy se sántult meg, erősek lettek, mint az oroszlánok; az úr pedig szívből megszerette a fiút, mert azóta, hogy a házba jött, áldás fakadt minden munkája nyomán. Úgy szívéhez nőtt, hogy elhatározta, ez lesz az ő veje, senki más. Hanem a királyfinak eszébe jutottak anyja szavai, aki azt kívánta, hogy tanuljon, és nem azt, hogy disznópásztor legyen, ezért egy este, mikor bement a házba, úgy tett, mintha.nagyon szomorú volna.

Észrevette ezt az úr, mert mindig szemmel tartotta, s megkérdezte tőle:

– Min töprenkedel, édes fiam? Úgy látom, nyomja valami a szívedet. Elvesztettél talán egy disznót, azon szomorkodol? Sose búsulj, ne törődj te azzal, inkább légy jókedvű.

– Nem az az én bajom, uram, más nyomja a szívemet. Szomorú vagyok, mert el kell hagynom a házadat.

Elbúsult az uraság, mert igen a szívéhez nőtt a fiú. De mi mást tehetett, útjára bocsátotta. Elindult a fiú, ment, mendegélt, végül elérkezett egy nagy városba.

Elhaladt egy ház előtt, cipészműhelyt pillant meg odabenn. Megáll az ajtóban, és benéz. Észreveszi a mester, és megszólítja:

– Mit kívánsz fiam?

– Hogy mit kívánok? Szegény fiú vagyok, valamiféle mesterséget szeretnék tanulni, hogy betevő falatomat megkeressem és segíthessem a szüleimet is.

Meghatódott szavain a mester és ezt mondta neki:

– Hát akarsz-e, fiam, inas lenni nálam?

– Bárcsak felfogadnál!

– Állj be hozzám, fiam, szerencsés ember vagy.

Bemegy a fiú s meglát ott valakit, aki egy pár cipőt tisztít. Mindjárt odafut, veszi a kefét, s egy pillantás alatt tükörfényesre tisztítja, úgyhogy mindnyájan bámulják ügyességét. A mester hazaküldi a lakására vizet hordani, ő pedig amint a lábát betette – hogy újra ne ismételjük – frissen, ügyesen elvégzett minden munkát, akárcsak az első uránál.

Megbecsülték a cipészek is, és még jobban megszerették, mint előbbi gazdái.

Telt az idő, elmúlt két-három hónap. Látta a fiú, mennyire szereti a mester. Egy napon elébe állt s így szólt:

– Mester uram, kérnék tőled egyet.

– Akár kettőt is, fiam, mit kívánsz?

– Amikor hazulról elindultam, tanultam már egyet-mást, de azt azóta elfelejtettem, így tudatlan maradok. Pedig jól mondják, hogy aki járatos a tudományban, négy szeme van annak. Az én édesanyám arra tanított, hogy bármiféle munkát végez is az ember, amellett még tanulnia is kell nagyon sokat. Arra kérlek hát, keress nekem egy tanítót, akitől tanulhassak, naponta csak két órát, a többi időben a mesterségemet végzem.

– Jól van, édes fiam – feleli meglepve az öreg mester.

Szerencsére volt a mesternek egy tanító ismerőse, igen tudós ember, aki el-eljárt a műhelyébe cipőt foltoztatni. Véletlenül éppen arra járt, amikor ők beszélgettek.

Kikiált a mester:

– Kedves jó tanító úr, fáradjon csak be! Megkérném szépen, tanítsa ezt a kis legényt naponta két óra hosszat, meghálálom, amivel csak tudom.

– Szívesen megteszem, Jorgosz mester! Jöjjön el hozzám délben a fiú, hogy kicsit elbeszélgessek vele, aztán majd azon leszek, hogy két óra alatt annyit tanítsak neki, mintha egész nap tanítanám.

Elmegy a fiú délben a tanítóhoz, megkérdezi, hogy mennyit kér a tanításért.

– Édes fiam – feleli a tanító –, úgy látom, szegény vagy, hát mennyit kérjek tőled? Fáradságom megér harminc-negyven tallért, de tőled annyit nem kérhetek. Fizess annyit, amennyi nem esik nehezedre.

Akkor lehúzza a fiú az egyik cipőjét, kiveszi az ötven aranyat, és odaadja a tanítónak.

Elmosolyodott a tanító és így szólt:

– Édes fiam, kedvem szerint cselekedtél, én is azon leszek, majd, hogy a kedvedben járjak.

Így vette a fiú rá szépszerével a tanítót, hogy az minden tudományát beletöltse, s keze alatt a királyfi rövid időn belül valóságos tudóssá vált.

Később elment egy másik tanítóhoz is, annak odaadta a másik ötven aranyat, s megtanulta a hajósok tudományát, de emellett a cipészmesterséget is jól kitanulta. Ez a gazdája is arra kérte, végül, hogy maradjon nála mindörökre, legyen a veje! De a fiú itt sem akart maradni, búcsút vett hát a mestertől, s tovább vándorolt.

Nekivágott újra a hegyeknek, ment, mendegélt, s megint egy pásztorral találkozott, aki ezer kecskét legeltetett.

– Szép jó napot, pásztor!

– Minden jót, fiam!

Ne szaporítsuk a szót, úgy történt mint először: a pásztor is elhagyta a helyét, és a fiú maradt a kecskékkel. A kecskék, mint előbb a disznók is, erősödni kezdtek, egynek sem történt baja, nem is veszett el egy sem, s az új gazda is igen megbecsülte a fiút.

Egy napon, amikor kihajtotta a kecskéket, elbitangolt a nyájból egy kecske. A fiú utánaeredt. A kecske felszökdelt egy csúcsra, ott

megállt, aztán tovább egy másikra, ott is megállt, a fiú pedig futott utána, hogy megfogja.

A kecske hét dombon nyargalt keresztül, végül mozdulatlanul megállt. Amint a fiú melléje ér, előtte terem a vadember, megöleli, megcsókolja őt, s azt mondja:

– Ó, királyfi, mennyi bajt szenvedtél el énmiattam! Pásztornak szegődtél meg cipészinasnak! De én mindig veled voltam, vigyáztam rád, segítettelek. Most a világ leghatalmasabb királyává teszlek! Én akartam, hogy ez a kecske elszökjék a nyájból, hogy megjelenhessek előtted, és véget vessek szenvedéseidnek. De ülj le előbb, és pihend ki magad.

– Nem ülhetek le – feleli a királyfi –, haza kell hajtanom a kecskéket az úrhoz, csak azután jöhetek el hozzád.

– Eredj hát, de siess vissza.

Visszahajtja a fiú a nyájba a kecskét, s hazatereli a nyájat az úrhoz. Megmondja neki, kevés szóval, hogy tovább nem maradhat, s megy vissza a vademberhez. Mikor ugyanarra a hegyre ér, előtte terem újra a vadember, leveszi róla az ócska gúnyát, s arannyal szőtt királyi ruhába öltözteti. Egy barlangot mutat neki, mely aranypénzzel van tele, s így szól:

– Látod-e ezt a kincset? A tiéd lesz, neked őrzöm.

Viszi aztán egy másik helyre. Ott egy márványlapot mutat neki, amelyen valamiféle betűk vannak, s amint a vadember elolvassa a betűket, elmozdul a márvány. Azt mondja akkor a királyfinak:

– Menj most le háromszáz lépcsőn, s amikor leérsz, negyven szobát találsz odalenn. Minden szobában egy-egy neráida{1} lakik. Mikor az első szobába lépsz, megjelenik előtted az első neráida, és nyomban megkérdi, elveszed-e őt feleségül.

Te pedig mondd ezt neki: „El biz én, hiszen éppen azért jöttem.” Boldog lesz és ajándékot ad neked. így szedd rá mindegyiket, és amikor mind a negyven megajándékozott, hagyd ott őket, és gyere fel!

Fogja magát a királyfi, lemegy a lépcsőkön, s mikor az első szobába ér, megjelenik előtte az első neráida, amint a vadember megmondta.

Azt kérdezte nyomban:

– Mit kívánsz? Elveszel engem feleségül?

– Már hogyne vennélek, úrnőm! Éppen érted jöttem.

A neráida azt feleli:

– Menj, és légy fényes, mint a nap.

Megy a fiú a második szobába, ott is elébe lép egy neráida.

Ez bölcsességgel ajándékozza meg.

Egy szó mint száz, végigment a fiú mind a negyven szobán és sorra megajándékozta mind a negyven neráida.

Végül a fiú visszatért a vademberhez. Mikor az meglátta, azt mondta neki:

– Jól van, ezt akartam. Most még egy szép feleséget kell szereznem neked. A közeli városban van egy királykisasszony, aki versenyt hirdetett: egy gyűrű van felakasztva a vártorony csúcsára, aki képes arra, hogy oda fölugorjon, s azt a gyűrűt levegye, feleségül kapja öt, de ha póruljár, fejét véteti a királykisasszony. Eddig már tengersok királyfi és hercegfi bukott bele a próbába. Menjünk el mi is, próbáljunk szerencsét! Ha véletlenül nem mernél ugrani, akkor csak tégy úgy, mintha ugranál, én majd gyorsan kezedbe adom a gyűrűt, s megszerezzük a királykisasszonyt. Az emberekre ne hallgass, mert azok majd, ha megpillantanak, sajnálgatnak, a lelkedre beszélnek: ne vállalkozz a próbára, kár volna kockára tenned szép ifjú életedet. Te csak tedd azt, amit én mondtam.

Abban a pillanatban előttük terem egy kanca, tetőtől talpig merő arany meg gyémánt.

Felülnek rá, s mielőtt meg egyet pillanthatnának, már benn is vannak a városban. Ott a vadember eltűnik, a királyfi pedig egyedül marad.

Az emberek elbámultak, mikor megpillantották, s nem tudták, hogy mit csodáljanak inkább, a kancát vagy a királyfit. A királykiassszony, mikor a daliás vitézt meglátta, majd az eszét vesztette.

A bámészkodók egy része azért fohászkodott, hogy ez a királyfi állja meg a próbát, s vegye feleségül a királykisasszonyt, másrészük sajnálta fiatal életét, és a lelkére beszélt, hogy forduljon vissza.

A királyfi azonban ügyet sem vetett rájuk, emlékezett rá, hogy a vadember segítséget ígért neki. Odavágtatott a várhoz, s mikor felpillantott, ezt mondta magában:

– Most segíts, anyám áldása!

Nekiugrat, s már ott is van a gyűrű a kezében, örömre fordult a sok aggodalom meg bánat. A király még aznap este lakodalmat akart tartani, de a vadember azt tanácsolta a királyfinak, ne siessen a lakodalommal, csak a kézfogót tartsa meg.

– Mert tudd meg, hogy édesapád hat hónappal ezelőtt meghalt, és most valaki a trónjára pályázik. A bitorlót éppen holnap akarják megkoronázni, azért gyorsan oda kell mennünk.

A fiú mindezt elmondja jövendőbeli apósának. A királylánynak ujjára húzza a gyűrűt, amit lehozott a toronyból, az cserébe odaadja a magáét, elbúcsúznak egymástól, s elindul a paripáján hazafelé.

Haza is ér hamarosan, siet a palotába anyját megkeresni. A szolgák azt mondják, hogy a királyné, mióta megözvegyült, hét fekete lepelbe burkolózott, s teremtett lelket sem akar látni! „Nem mondhatjuk meg hát neked se, hol van.” Honnan is tudhatták volna, hogy maga a királyfi áll előttük!

Hanem a fiú tovább kérlelte a szolgákat, s azt mondta nekik, hogy tud egy titkot, amelyet csak a királynénak mondhat meg. Nagysokára mégiscsak hajlottak kérésére a szolgák, jelentették a királynénak. A királyfi követte a szolgákat, besurrant az anyja szobájába és halkan megszólalt:

– Királyné, anyám, én vagyok itt, a fiad!

A királyné rá se nézett, csak ennyit mondott:

– Eredj ahová akarsz, fiú, ne háborgass engem! Én már megtaláltam a fiamat, holnap koronázzák.

– Hát nem én vagyok-e az, akit a karodba kaptál, és megmentettél az apám haragjától? Nem engem küldtél-e messze idegenbe, apám bosszúja elől?

– Tudhatod a szóbeszédből, mi történt, miért zaklatsz engem?

– Hát nem én vagyok-e a királyfi, akinek a cipőjébe száz aranyat tettél, hogy tanulhasson?

Amikor a királyné ezt meghallotta, ledobta a fekete leplet, nyakába borult és sírva fakadt:

– Te vagy az én fiam, életem, fényességem. Végre hazajöttél az én vigasztalásomra!

Meghallotta a nép is szerte a városban, hogy megjött az igazi királyfi, összesereglettek az emberek, nyomban királlyá koronázták,

és nagy mulatságot, pompás vendégséget rendeztek a tiszteletére A királyfinak más dolga sem volt, mint hogy anyját vigasztalja, aki még mindig szomorkodott a férje halála miatt.

A királyfi elmondott rendre mindent az anyjának, ami vele történt azóta, hogy hazulról elmenekült, azután hintóba ültek, és elhajtattak a királyleányért. A királykisasszony már annyira várta, úgy epedt utána, hogy folyton fogyott, mint a gyertyaszál. Azt gondolta, hogy a királyfi már elfeledte, nem jön vissza érte. Mikor hírét vette, hogy közeleg a királyfi az édesanyjával, majd elrepült örömében. A király is elébesietett, meg a Tizenkettők Tanácsa, az udvar apraja-nagyja, mind összesereglett a királyfi fogadására. Amint a palotába értek, esküvői koszorút tettek a fejükre, és fényes mulatságot rendeztek nekik.

Véget ért a lakodalom, a fényes mulatság. Felülteti a királyfi az anyját meg ifjú feleségét a hintóba, elbúcsúzik az apósától, és megy vissza az országba. Útközben egyszer csak előtte terem a vadember, ötven tevét kér a királyfitól, hogy elhozza a kincseket. Elvezeti a vadember a tevéket, elhozza mind a teméntelen kincset, s behordja a királyi palotába; a királyfi kérésére azután ottmaradt ő is velük.

Hanem mikor a többi király hírét vette, hogy ennek a királynak mennyi tenger kincse, drágasága van, irigység ébredt a lelkükben. Hét király meg hét herceg indult megszámlálhatatlan sereggel a mi ifjú királyunk ellen, hogy elvegyék országát meg a kincseit és szépséges feleségét.

Mikor ezt a királyfi meghallotta, ő is készülődni kezdett. De hogyan szálljon szembe ekkora nagy sereggel? Félelem fogta el, remegett a szíve.

Azt mondja neki akkor a vadember:

– Itt vagyok én, és te félsz? Nem ennyien, akár ezerannyian legyenek, ne gyújts sereget, a kisujjadat se mozdítsd. Semmi mást ne tégy, élj vidáman, mint eddig. Csak a vadember legyen a helyén, akkor semmitől sem kell tartanod!

A királyfi megnyugodott, s nem is gondolt a közeledő roppant seregekre.

Amikor azok a város közelébe értek, fölkelt a jó vadember, egyszál maga megütközött az ellenséggel, s le is győzte. Elfogta a

hét királyt meg a hét herceget, megkötözte őket, és a királyfi elé vezette:

– Itt vannak az ellenségeid, tégy velük, amit akarsz.

Rimánkodni kezdtek azok a királyfinak, hogy ne ölje meg őket, minden évben annyi adót fizetnek neki, amennyit akar.

A királyfi megsajnálta őket és így szólt hozzájuk:

– Megkegyelmezek az életeteknek, de adófizetőim lesztek.

Akkor megoldotta köteleiket, azok pedig leborultak előtte, uralkodójuknak tisztelték. Hazamehettek mindnyájan békességgel. így lett a királyfi a vadember ígérete szerint a világ leghatalmasabb királya, akinek senkitől sem kell rettegnie.

Éltek aztán boldogan, igen boldogan.

A VILÁGJÁRÓ EMBER, MEG A REPÜLŐ LÁDA

Volt egyszer egy gazdag ember, aki jódolgában azt sem tudta, mihez kezdjen. Tömérdek pénze volt, meg rengeteg ideje, ezért hát folyton-folyvást utazgatott, abban lelte egyetlen örömét. Már a félvilágot bejárta, mégse tudott betelni az utazással, mindig újabb mehetnékje támadt. Volt neki egy ezermester hírében álló barátja, annak egyszer így panaszkodott:

– Sokat láttam már a nagyvilágból, de nem mindent. Nincs nyugtom itthon, legszívesebben mindig utaznék, csak ne volna olyan fárasztó az utazás!

Erre így szólt a barátja:

– Ha jól megfizeted a munkámat, hozzásegítelek, hogy akár a világ végére is minden fáradság nélkül eljuthass!

– Nem tudsz annyit kérni, amennyit meg ne adnék, ha ezt megteszed! – lelkendezett a gazdag ember.

Akkor az ezermester készített neki egy varázsillatokkal megtöltött faládát s ha arra ráült, percek alatt oda repülhetett, ahová akart.

Kedve szerint utazgatott most már a gazdag ember, ládája tetején minden fáradság nélkül száguldott ide-oda, egyik országból a másikba. Egy szép napon azután megérkezett abba a messzi országba, amelynek királya örökös rettegésben élt, mert megjósolták neki, hogy egyetlen leányát egy gézengúz meg fogja szöktetni.

Megtudta azt is a faládás, hogy a király egy égbenyúló hegy tetején várkastélyt építtetett és oda költöztette a leányát, hogy megóvja ettől a szerencsétlenségtől. Este a világjáró ráült a faládájára s egy szempillantás alatt a kastélyban termett, ahol is a királykisasszonyt egyedül találta.

Mikor a királyleány megpillantotta az idegent, nagyon elcsodálkozott és megkérdezte tőle, hogyan tudott bejutni ebbe a gondosan bezárt várkastélyba?

– Én a Viharos Orkán, a Zúgó Szél fia vagyok, számomra nincsen lehetetlen! – válaszolt a faládás világjáró.

– Égi hatalmak küldtek engem, hogy feleségül vegyelek téged!

Tudom, hogy igazságszerető ember a te atyád, ezért hát sürgősen értesítsd őt, hogy holnap este jelenjen meg itt az ország nagyjaival együtt, mert meg akarom beszélni vele a házasságunkat!

A királykisasszony másnap reggel értesítette apját mindenről, ami a kastélyban történt. Erre a király sürgősen magához hívatta tanácsadóit és közölte velük az eseményeket. A vén tanácsosok úgy vélték, hogy az idegen valóban égi hatalmak küldötte, csak egy akadt köztük, aki a fejét csóválta és csalónak nevezte a világjárót.

Mikor pedig a király elbocsátotta a tanácsosokat s azok lóháton igyekeztek hazafelé, a hitetlenkedő tanácsos lova megbokrosodott s ledobta hátáról a gazdáját. A többiek erre sopánkodni kezdtek s az égi hatalmak büntetését látták a dologban.

Másnap este a király az ország nagyjaival együtt felment a várkastélyba, minden kaput gondosan bezártak, de az idegen a magasból mégis leereszkedett közéjük a faládáján. Úgy tett, mintha észre se venné a király és az országnagyok szemében a csodálkozást, tücsköt-bogarat összehazudott az ő égi küldetéséről, megfenyegette őket, ha kételkedni mernek benne s végül nagy hangon követelte a királytól, hogy adja hozzá feleségül a királykisasszonyt.

A király beleegyezett a dologba s akkor a faládás búcsúzóul így szólt:

– Holnap este nagy mennydörgés és villámlás közepette ereszkedem le a várkastélyra, hogy magammal vigyem a királykisasszonyt! Ti pedig mindnyájan legyetek a várkapunál, hogy lássátok és rettegjétek égi hatalmamat és imádjatok engem!

Másnap a világjáró puskaporral meg pisztolyokkal tömte meg valamennyi zsebét, estefelé azután ráült a faládájára, felszállt jó magosra a felhők közé s onnan lövöldözött lefelé a várkastélyra, akkora lármát csapott, hogy mindenkiben megfagyott a vér a rémülettől. Úgy belelovalta magát ebbe a gonosz játékba, a végén már maga is elhitte, hogy égi hatalommal bír odafent. Vaktában lövöldözött összevissza, veszett jókedvében még a ládájába is belelőtt. Rögtön kiszállt a ládából a varázsillat, és a láda lezuhant a mélységbe. A földön darabokra tört a varázsláda, a hóbortos világjáró szörnyethalt, a királykisasszony pedig várhatta égi jegyesét.

A VIDÁM VARGA

Volt egyszer egy varga, aki naphosszat szorgalmasan dolgozott, hogy néhány tallért keressen. Este aztán az volt az első dolga, hogy vett egy nagy üveg bort, pecsenyét, és nagy eszem-iszomot csapott. Nem múlt el egyetlen este sem, hogy ne dalolt, mulatozott volna otthon. Hiába mondták neki a barátai:

– Emberek vagyunk, sohase tudhatjuk, mikor ér baj bennünket. Tégy félre néhány garast a szekrénybe!

Hanem a varga nem hajlott az okos szóra. Amit napközben keresett, akár öt, akár tíz, akár húsz tallért, azt este mind elmulatta.

Egy este az ország királya arra járt álruhában. Elhaladt a mi emberünk háza előtt, hallotta a nevetést, táncot, muzsikát, elfogta a kíváncsiság és bezörgetett. A varga jószívű ember volt. Nem ismerte fel a királyt, utasembernek vélte, s szíves szóval fogadta:

– Éppen jókor jöttél öcsém! Kerülj csak beljebb, egyél, igyál, tarts velünk!

Leül a király, eszik, iszik, azután megkérdi:

– Miért ez a nagy dáridó, mulatság? Talán valami nagy öröm ért?

– Nem ért engem semmi nagy öröm, ilyen az én mindennapi életem, nappal dolgozom, este vigadok.

Hazatért a király. Másnap este megint arra ment álruhában. Éjfél felé járt az idő, csend volt az egész városban, mindenki aludt, csak a varga házából hallatszott most is nevetés, kurjongatás, nótaszó. Megint bezörgetett.

– Ej! Soha jobbkor! – mondja neki a varga. – Hozott isten öcsém, gyere, ülj le, és igyál!

Iszik egy keveset a király, aztán azt kérdi tőle:

– Hogyan lehetséges, hogy még ilyen későn is ébren vagy és mulatozol? Honnan veszed ehhez a pénzt?

– Egész nap foltozok, s amennyit keresek, öt, tíz, vagy akár húsz tallért, azt mind ételre-italra költöm, hadd éljünk, s vigadjunk, ameddig lehet.

– De mi lesz, ha megbetegszel, vagy váratlan csapás ér?

– Nem ér engem semmi baj! Igyál csak, énvelem ne legyen gondod!

Másnap parancsot adott a király, hogy minden varga csukja be műhelyét. Kíváncsi volt, honnan vesz tallért a varga a mulatsághoz.

A varga egy darabig ölhetett kézzel ült. Hanem amint elmúlt a délelőtt fele, eszébe jutott az este, és azt mondta:

– Ha törik, ha szakad, valahogy mégis keresek néhány tallért!

Szerencséjére éppen egy hajót látott közeledni. Szalad a tengerpartra. A hajó árut hozott. Kérdi a kereskedőtől:

– Hová szállítod ezt a sok árut?

– A boltomba.

– Engedd meg, hogy én vigyem el oda! A fuvaros is megkérné az árát, én beérem kevesebbel is.

Azt mondja a kereskedő:

– Jól van, vidd hát!

Fogja magát a varga, szépen egyenként a hátára veszi a ládákat, zsákokat, s hordja a boltba egészen estig. Még többet is keresett, mint más napokon. Hej, micsoda jókedve támadt! Két nagy üveget töltött meg borral, nem egyet, amint szokta.

Jön megint este a király, föl s alá járkál a varga háza előtt. Hallgatózik – hát ott bizony úgy van minden, ahogy volt, kihallik a nótaszó, mulatozás.

– Mi az ördög! Ugyan honnan kerített ma pénzt a varga? – csodálkozik a király, s megint betér hozzá.

– Ej! Csakhogy itt vagy, kedves vendégem, gyere, ülj le közibénk, ma ugyancsak jól élünk!

– Hogy lehet az, hogy ma még vidámabbnak látlak?

– Úgy látszik, rossz kedvében volt ma a király. Megparancsolta, hogy minden varga csukja be a műhelyét. De hát nekem megszakadt volna a szívem, ha elmarad az esti mulatság. Szerencsére találtam egy kereskedő hajót, behordtam a rakományát... No, de erre ne legyen gondod, csak egyél-igyál!

Eszik-iszik a király egy keveset, aztán elmegy. Másnap újabb parancs jön: egy varga se nyissa ki a műhelyét és senkinek se szabad fuvarozni!

Hogy a szót ne szaporítsuk, a varga megint csak talált rá módot, hogy pénzt keressen, és a mulatság el ne maradjon. A király minden este vidámabb kedvében találta, mint az előző napon. Látta, hogy ilyen parancsokkal semmire sem megy, meg a nép is zúgolódni

kezd, hogy nem hagyják békében dolgozni, minden vargaműhely zárva van, fuvarost nem lehet fogadni, kereskedő sem járt sehol az úton. Újabb parancsot adott hát a király: nyissanak ki minden vargaműhelyt, kereskedők, fuvarosok dolgozzanak békében, a varga pedig álljon be katonának.

Meg is fogták azon nyomban, aranygombos mentébe bújtatták. Nem búsította ez a vargát egy csöppet sem, csak az bántotta, hogy pénz nélkül nem lesz estére víg vacsora. Hát mit ki nem eszel! Levágja az egyik aranygombját, megy, eladja, s eszik-iszik, mulatozik éppen úgy, mint régen.

Elmegy a király megint a háza előtt, kihallik megint a vigadozás, énekszó.

– Hozott isten, pajtás, kerülj beljebb, tarts velem, egyél, igyál!

Asztalhoz ül a király, s mondja neki:

– Hallottam, meg a mundérodról is látom, hogy katonának álltál. Honnan a pénzecskéd a mai mulatsághoz?

– Haj, haj, mit ért ehhez, aki nem katona? Eladtam egy gombomat, onnan vágtam le, ahol nem nagyon látszik. Mert a mulatság csak nem maradhat el!... Hallod-e, hát te nem is eszel, csak ülsz és kérdezősködöl?

Iszik egy cseppecskét a király, és elmegy.

„Na majd meglátjuk, mi lesz ezután – gondolja magában –, vajon meddig tarthat? Az én jó katonám mindennap levág egy gombot. Azt mondja: Ez nem is látszik. Másnap megint: Ezt észre sem veszik, minek nekem két sor gomb? Egyenként leszedi az egyik sort, bort vesz az árán. Aztán azt mondja: Minek végig begombolkozni... Levagdossa a másik sor gombot is így egyenként, a végén egy gombja se marad.”

Várt a király néhány napig, aztán mikor úgy számolta, hogy már biztosan elfogyott valamennyi gomb a varga mundérjáról, megint betért hozzá éjjel álruhában. Bemegy, látja az üveget tele borral, a terített asztalt, a zsíros pecsenyét.

Megörült a vendégnek a varga, hívta asztalához szíves szóval, mint máskor:

– Épp jókor! Hol maradtál annyi sok estén? Gyere, ülj le, egyél, igyál, mulassunk!

Leül a király, úgy tesz, mintha innék egy kicsit, s megkérdi:

– Aztán van-e még gombod?

– Bizony már nincsen, elfogyott!

– Hát akkor honnan szereztél pénzt?

– Minek arról beszélni! Különben megmondhatom neked, hiszen ivócimborám vagy! A kardom pengéjét adtam el, s látod, ennyi bort és pecsenyét vettem, vagy öt-hat estére valót... Hanem te csak iszol, enni nem eszel? Hát mi vagy te, talán valami bölcs?

Másnap a király seregszemlét tartott a nagytéren. Ilyenkor minden katonának ragyog a gombja meg a kardja, úgy vonulnak el fényesen a király előtt.

Hát a szegény varga mit csináljon? Van annak esze. Talált valahol hamis gombokat, azokat varrta fel, faragott egy kardpengét fából, azt dugta a hüvelybe, s beállt a sorba. Azt mondja:

– Csak nem fognak tán megtapogatni!

A király, mikor mindenki felvonult előtte, körüljárt, hogy megszemlélje a katonákat. Odamegy a vargához, úgy tesz. mintha nem ismerné, s rákiált:

– Naszkitin Gaszparisz, rántsd ki a kardodat, és üsd le a szomszédod fejét!

Megrémült a varga szomszédja, pedig a király csak azért mondta ezt, mert tudta, hogy a vargának nincsen kardja.

Azt feleli a varga:

– Hogyan tehetnék én ilyen szörnyű dolgot? Mit ártott neked, királyom, ez az én szomszédom?

– Mondom neked, hogy üsd le a fejét a kardoddal! Mert különben neki parancsolom meg, hogy üsse le a tiédet!

– Csodatevő isten! – fohászkodott a varga. – Ha ez igazságos dolog, engedd, hogy leüssem a szomszédom fejét... de ha nem, akkor váljék fává a kardom!

Azzal kirántja a fakardot.

Elnevette magát a király, tetszett neki a varga leleményessége. Jókedvében mindjárt haza is engedte. Azt mondta neki:

– Élj vidáman ezután is, ha úgy tartja kedved!

A varga hát esténként tovább vendégelhette a régi cimborákat, s ha éppen utasember vetődött a házába – az se kelt fel az asztalától éhesen, szomjasan.

A BOLOND PAPNÉ MEG A LÁNYAI

Volt egyszer egy pap, annak egy felesége, meg három lánya. Nem sok örömét lelte bennük szegény pap, mert mind a négyen kótyagosak voltak.

Egyik nap a legidősebb paplány, a család szemefénye, kiment a falu határába sétálni. Hát egyszer csak meglát egy szakadékot, odamegy, belepillant, aztán leül a szélére, s elkezd sírni, jajveszékelni:

– Ó jaj, ha férjhez megyek és lesz egy kisfiam, eljön ide, lenéz a szakadékba, beleesik, és meghal! Jaj, jaj, magzatom, édes magzatom!

Várják a többiek haza, várják, de csak nem jön:

– Ejnye, ugyan hol maradhatott a nővérünk?

Elindul érte a középső lány, hogy megkeresse s hazahozza. Hát látja, hogy ott ül egy sziklán, és jajveszékel.

– Mi bajod, nővérkém, miért sírdogálsz?

– Nem látod, te szerencsétlen – mutatja neki – ezt a szakadékot? Ha férjhez megyek és lesz egy kisfiam, egyszer majd idejön, beleesik és meghal!

Melléje telepszik a középső lány, sír az is keservesen. Azután utánuk küldik a legkisebbik leányt, s az is ottmarad sírni-sopánkodni, és hogy egyik szavamat a másikba ne öltsem, odamegy végül a papné is, és az is jajveszékelni kezd a kis unokája szerencsétlen sorsán.

Keresésükre indul a pap, bejárja az egész környéket, míg végre megtalálja házanépét: ott sírnak, jajveszékelnek a szakadék szélén. Kérdi tőlük, mi lelte őket, hogy így sírnak, rínak.

Elmondják neki nagy bánatukat: férjhez megy majd a legidősebbik lány, kicsi fia születik, az eljön ide, belezuhan a szakadékba, s meghal bizonyosan.

Akkor a pap azt mondja nekik:

– Ejnye, de oktalan fehérnépek vagytok! Vigyen el az ördög engem, ha láttam már olyan bolondokat, mint ti. Szedem a sátorfámat,
elmegyek világgá. Titeket itthagylak, egymást emésszétek, ne engem.

Fogja a pap a cókmókját és útnak indul, de még visszaszól:

– Ha szerencsétek lesz, és olyanokra akadok, akik még nálatok is
oktalanabbak, akkor lehet, hogy hazatérek hozzátok, de különben megfehéredhetik a hajatok, amíg valaha viszontláttok!

Megy, mendegél a pap, míg egy másik faluba nem ér. Sírás-rívás
hallik az egyik házból. Lehajol, benéz az ablakon, mi a baj odabent, hát ott lát egy asszonyt, mellette bölcsőben a kisfia, a bölcső fölött pedig egy csákány függ, s az asszony óbégat:

– Ó jaj, édes magzatom, csákány sújtotta magzatom!

– Oktalan asszony! – szól be a pap. – Mi bajod, hogy így jajveszékelsz?

– Még kérded? Hát nem látod, hogy egyszer csak leesik az a csákány, és agyonsújtja a gyermekemet, s te még azt kérded, mi bajom van?

– Ilyet már láttam! – mormogja a pap. – Ilyenfélék az enyéimek is. No és mit adsz – kérdezi fennhangon –, ha megmentem a gyermekedet, hogy el ne pusztuljon?

– Amit csak kívánsz, atyám. A pénzemet, a lelkemet, minden javamat!

Akkor a pap megfogja a bölcsőt, és a ház másik felébe húzza.

– Na, asszony! Most aztán ne sírj többet!

Nagy halom pénzt kap az asszonytól a pap, folytatja útját.

Alig megy egy darabkát, egy ház előtt nagy csődületet lát, kiabálást és sírást hall. Odamegy, hogy megnézze, miféle baj lehet ott, hát mit lát? Meg akartak, házasítani egy nyakigláb embert, a menyasszony házaajtaja meg alacsony volt, az ember nem fért be, s most éppen azon tanakodtak, hogy mit tegyenek: a lábát vágják-e le, vagy a fejét?

Nagyot nevetett a pap, amikor ezt meghallotta, és így szólt:

– Mi lesz a jutalmam, ha besegítem a vőlegényt az ajtón?

– Megadjuk, amit kívánsz, csak segíts!

Megragadja erre a pap a nyakigláb embert, lenyomja a fejét:

– Hajolj csak le, fiacskám – mondja neki –, még, még! – egészen addig, míg aztán belökte az ajtón. Aztán még azt mondja neki:

– Na, most pedig emeld föl megint a fejedet, és ezentúl ahányszor ki-bejársz, mindig ugyanezt tedd, hallod-e?

Itt is kap egy halom pénzt a pap, és továbbmegy. Megy, mendegél, egyszer csak megpillant, egy öregasszonyt, aki egy kis malacot vezetgetett. Megfürösztötte, fölékesítette aranypénzekkel és gyémántokkal. Azt vette a fejébe, hogy ez az ő leánya és férjhez adja.

Észrevette a papot, és megszólította:

– Ó, derék fiam! – mondta neki. – Nem keresnél-e férjet a lányomnak? Én már öreg asszony vagyok, fogytán az erőm, de megfizetném fáradságodat.

– Örömmel, öreganyám, megteszem én ingyen is – felelte a pap, de a szemét egyre a drágaságokon legeltette.

Hóna alá vette a malacot, és továbbindult. Amikor olyan messzire
ért, hogy az öregasszony már nem láthatta, lecsupasztotta a malacot,
leaggatott róla minden aranyos-gyémántos drágaságot, szélnek eresztette, és a kincsekkel roskadásig megrakodva visszatért övéihez.

– Isten hozott, apánk! Hol kóboroltál ennyi ideig? Már majd eszünket vesztettük aggodalmunkban!

– Azt hittem, hogy csak ti vagytok bolondok, de láttam, hogy a világon van még bolondabb is. Hát inkább ti legyetek a nyakamon, akármilyenek vagytok is.

És abból, amit útján szerzett, kiházasította a lányait, s azontúl boldogan élt a papnéval, bár az néha-néha még csinált egy-két bolondságot.

SÜKET VILÁG

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy süket pásztor. Egy napon, mikor a mezőn legeltetett, hogy, hogy nem, elvesztette a juhait. Útnak indult, hogy megkeresse őket.

Találkozik egy szántogató parasztemberrel. Történetesen a parasztember is süket volt. Kérdi tőle a juhász, hogy nem látta-e véletlenül errefelé az ő juhait.

– Járj jószerencsével – válaszolta rá a parasztember.

A pásztor látta, hogy ahogy az ökreit nógatja, mindig egy irányba mutogat az ösztökével. Azt gondolta hát, arrafelé térhettek a juhai. Elindult abba az irányba, amerre a szántóvető mutogatott, s rá is akadt a nyájára. Kiválasztotta a legkövérebbik bárányt, vitte a parasztemberhez, s azt mondta neki:

– Fogadd tőlem szívesen ezt a bárányt, amiért a juhaim nyomára vezettél.

Azt mondja rá a süket paraszt:

– Nincsenek nekem juhaim, miért követelsz éntőlem legelőpénzt? összevesztek, s mentek a törvény elébe. Útközben leszállítottak egy embert a lováról, s elmondták neki, min civódnak. Azt mondja a pásztor:

– Elvesztettem a juhaimat. Ez az ember itt a nyomukra vezetett. Hálából neki akartam adni a legkövérebbik bárányomat, de ő nem fogadta el. Azt mondta, neki még kövérebb kell. Mit csináljak, hogyha nincsen?

A parasztember pedig azt mondta:

– Ez az ember itt legelőpénzt követel tőlem. Miért fizessek én legelőpénzt, mikor egy árva juhom sincsen?

Hanem a lovasember is süket volt. Azt mondta:

– Értem én jól: a lovamat akarjátok megvenni. De nem adhatom el nektek, mert a ló nem az enyém, csak a nyereg.

Szó szót követett. Az lett a vége, hogy galléron fogták a lovasembert is, s most már hárman mentek a törvény elébe.

Útközben találkoztak egy öregasszonnyal. Véletlenül az is süket volt. Azt mondta az egyik:

– Mondanék én egyet! Ahelyett, hogy törvény elé mennénk, kérjük meg ezt az öregasszonyt, tegyen igazságot közöttünk. Amit ő mond, aszerint egyezünk.

Elmondja megint ki-ki a maga panaszát: a pásztor is, a paraszt is, meg a lovasember is. Az öregasszony megcsóválja a fejét, s azt mondja:

– Megértettem én jól mindent. A mostohalányom küldött benneteket, hogy összebékítsetek vele. Ha ég, föld összeszakad, akkor se békülök ki vele, amíg élek.

Szó szót követett, az lett a vége, hogy most már négyen mentek a törvény elébe.

Mennek a városba, egyenesen a kádi elé. Történetesen az is süket volt.

A pásztor állott elő elsőnek:

– Bölcs kádi, pásztorember vagyok, s elvesztek a juhaim. Ez az ember itt megmutatta nekem, merre találom meg őket. Hálából neki akartam ajándékozni a legkövérebbik bárányomat, de nem elégedett meg vele, hanem még kövérebbet követelt. Mit tegyek, ha nincsen kövérebb?

Aztán a parasztemberre került a sor, az meg azt mondta:

– Bölcs kádi, ez az ember legelőpénzt követel énrajtam. Miért fizessek én, mikor nekem egy fia juhom sincsen, tudja azt az egész világ.

A lovasember így panaszkodott:

– Ezek itt ketten meg akarták venni a lovamat. Hogy adjam én oda nekik, mikor úgy kaptam kölcsön? Csak a nyereg az enyém.

Végül megszólalt az öregasszony, s azt mondta:

– Abból ugyan nem lesz semmi! Nem békülök én meg a mostohalányommal, amíg élek, ha az ég s a föld összeszakad, akkor sem. Nem békülök meg, nem én!

A süket bíró látja, hogy az öregasszony az ég felé mutogat, s azt mondja:

– Tudom, kedveseim, tudom, közeleg az Újhold ünnepe. Nekem hoztátok a báránykát ajándékba, ugye? Nagyon jól van, nagyon helyesen van.

Azzal elvette a kövér bárányt, megsütötte, megette, gömbölyű hasa még gömbölyűbbre gömbölyödött tőle. Mit tehetett a pásztor, meg a parasztember, meg a lovasember, meg az öregasszony? Ki-ki hazafordult.

LAZAROSZ URAM

Volt egyszer egy varga, Lazarosznak hívták. Egy napon, amikor éppen papucsot varrt, sok légy rajzott körülötte, azért felragadott egy talpat, és egyszerre negyven legyet agyoncsapott vele.

Akkor fogta magát, kovácsoltatott egy kardot, s ezt vésette rá: „Egy csapásra negyven lelket öltem meg.” Mikor elkészült a kard, felszedelőzködött s elindult világgá. Falujától két napi járóföldre talált egy forrást, leheveredett mellé, és elaludt.

Annak a forrásnak vidéke sárkányok tanyája volt.

Jön egy sárkány vizet merni, meglátja az alvó Lazaroszt, látja azt is, hogy mi van a kardjára vésve. Hazasiet és elmondja a többieknek. Azok visszaküldték, hogy mondja meg az idegennek, legyen a barátjuk.

Kimegy a sárkány, felébreszti Lazaroszt, s megkérdezi tőle, volna-e kedve a sárkányokkal barátságot kötni. Lazarosz azt válaszolta, hogy bizony volna, s hozzájuk ment lakni.

A sárkányok megmondták neki, hogy sorrend szerint járnak vízért meg fáért. Rákerült a sor Lazaroszra is. Volt a sárkányoknak egy nagy tömlőjük, abban hordták a vizet, kétszáz oka fért bele. Lazarosz nagy nehezen elcipelte az üres tömlőt a kútig, de vízzel tele már nem bírta volna el, nem is töltötte meg, hanem elkezdett ásni a kút körül.

Soká elmaradt. A sárkányok megijedtek, s elküldték egyet maguk közül: menjen el, és nézze meg, hol késik a varga. El is megy a sárkány, s megkérdezi tőle:

– Mit csinálsz itt, Lazarosz uram?

– Mindennap csak nem járhatok el vízért! Inkább egyszerre elviszem az egész kutat, így megmenekülök a fáradságtól.

– Az isten szerelmére, Lazarosz uram! – rettent meg a sárkány – ilyet bizony ne tégy, mert szomjan halunk, eztán inkább magunk hordunk vizet helyetted is.

Egy napon a vargára került a fahordás sora. Mivelhogy egy egész élő fát nem tudott hazavinni, ahogy a sárkányok szokták, az erdő valamennyi fáját összekötözte szíjakkal.

Mivel este nem jött meg idejében, megint elküldtek maguk közül egyet a sárkányok, nézné meg, hol maradt.

– Mit csinálsz itt. Lazarosz uram? – kérdi tőle.

– Elviszem egyszerre az egész erdőt, mert én bizony nem járok annyit fáért! – feleli neki a varga.

– Jaj, ne tedd azt, Lazarosz uram! Elpusztulunk a hidegben! Inkább hordunk fát helyetted is!

Ezzel kirántott a sárkány egy nagy fát gyökerestül, és hazavitte.

Egy idő múlva összetanakodtak a sárkányok, elhatározták, hogy megölik a vargát. Este valamennyien sújtanak rá egyet-egyet a baltával.

Hanem Lazarosz kihallgatta a beszélgetésüket. Fogott egy tuskót és ráborította a köpenyegét. Este a sárkányok nekirontottak a tuskónak és összevissza vagdalták. Azt gondolták persze, hogy megölték Lazaroszt. Mikor elaludtak, Lazarosz fogta a tuskót, kihajította az udvarra, aztán lefeküdt, és nyögdécselt egészen hajnalig. A sárkányok meghallották, és megkérdezték:

– Mi lelt téged, Lazarosz uram?

– Csíptek a bolhák, szemhunyást se aludtam – panaszolta a varga.

A sárkányok azt hitték, hogy a baltacsapásokat érezte bolhacsípésnek. Hogy megszabaduljanak tőle, azt mondták neki, jobban teszi, ha hazatér a családjához, ha akarja, még egy zsák aranytallért is adnak neki, hogy vigye haza.

Lazarosz azt mondta a sárkányoknak, hogy kedvére van a dolog, de elvisz magával közülük egyet, hogy az cipelje hazáig az aranyakat.

Fogta az egyik sárkány a zsák aranyat, és vitte. Ahogy mentek az úton, ezt mondja neki a varga:

– Állj csak meg, komám, hadd menjek előre! Meg kell kötnöm a gyermekeimet, nehogy felfaljanak téged!

Ment, megkötötte a gyerekeit egy kócmadzaggal, és azt mondta nekik:

– Ha meglátjátok a sárkányt, kezdjetek el kiabálni: sárkányhúsra éhezem!

Mikor odaért a sárkány, elkezdtek a gyerekek kiáltozni, ahogy a torkukon kifért:

– Sárkányhúsra éhezem!

Megrémült a sárkány, otthagyta az aranyakat, iszkolt esze nélkül. Ahogy lohol az úton, összetalálkozik egy rókával, s az megkérdi tőle, hogy mitől ijedt meg úgy. A sárkány elmondta, hogy éppen az imént menekült meg a csúfos halál elől, majd hogy fel nem falták a varga gyerekei.

– Ugyan, Lazarosz gyerekeitől ij edtél meg úgy? – neveti a róka. – Ismerem Lazaroszt, volt neki két tyúkja, az egyiket tegnap ettem meg, a másikért meg épp most megyek. Ha nem hiszed, gyere velem, kapaszkodj a farkamba.

Belekapaszkodott a sárkány a róka farkába, úgy mert csak vele menni, hogy lássa, mit művel. Amint Lazarosz házához érnek, látják: ott áll Lazarosz a puskájával. Persze, mert félt a sárkányoktól.

Mikor a rókát meglátta a sárkánnyal, rákiáltott:

– Nem azt parancsoltam neked, hogy ezt az egy sárkányt hozd el, hanem hogy teremtsd elé valamennyit!

A sárkány ahogy ezt meghallotta, kapta magát s elinalt. Maga után rángatta a rókát is, de a nagy erőlködésbe beleszakadt, kiadta a páráját.

Lazarosz uram pedig, miután így megmenekült a sárkányoktól, rókától, gond nélkül élhetett a nagy zsák aranyból, jól ment a sora, nem ismerte többé a szükséget.

NAGY SÁNDOR NŐVÉREI

Mikor Nagy Sándor az egész világot leigázta, eljutott oda is, ahol a halhatatlanság vize fakad. Megtöltött két edényt, hogy megmosakodjék benne, és halhatatlan legyen. Mikor hazavitte, az egyik tisztje, aki titkos ellensége volt, elárulta a titkot a nővéreinek, és arra biztatta őket, hogy ők igyanak a vízből, és mosakodjanak meg benne, az edénybe pedig öntsenek közönséges vizet.

Úgy is tettek a nővérek, ittak belőle, meg is mosakodtak, a piszkos vizet meg kiöntötték az útra. Egy bocikász nevű növény zöldellt az úton, tyúk kapirgált mellette. Ezekre is ráfröccsent a halhatatlanság vize. Ezért születik minden évben újra a tyúk, a bocikász pedig mindig kihajt, még akkor is, ha tövestül kitépik.

Nagy Sándor nővérei ittak hát a halhatatlanság vizéből, leg is mosakodtak benne, s abban a szempillantásban a levegőbe emelkedtek, tündérekké váltak. Azóta vannak neráidák. Minden esztendőben szép lányokat visznek el magukkal a falvakból, s ezeket is neráidákká varázsolják, hogy nekik szolgáljanak. Nagy a neráidák serege, a völgyekben élnek, meg a sziklás hegyek között.

Régente azt tanították, hogy aki meg akar tanulni szépen lantot pengetni, menjen el éjfél felé egy keresztúthoz, ahol senki se jár, s ott rajzoljon a földre feketenyelű késsel egy kört, lépjen bele, üljön le, és játsszék.

Nemsokára elősereglenek a neráidák, és körülveszik őt. A feketenyelű késsel rajzolt kört nem léphetik át, ezért mindenképpen azon vannak, hogy kicsalják a körből a lantost. Hízelgő szavakat mondanak neki, gyönyörű dalokat énekelnek, elhalmozzák dicséretekkel. De akinek helyén van az esze, megkeményíti a szívét, nem hallgat rájuk, tovább játszik a lantján.

– Nem tudod te – mondják neki, mikor látják, hogy hiába csábítgatják –, hogyan kell játszani, kárbavész a fáradságod.

– Én ezt így tanultam, így is játszom – feleli nekik a lantos.

– Mi kifogásotok van ellene?

– Semmi – mondják neki –, de ha akarod, mi megtanítunk téged úgy játszani a lanton, hogy a kövek is táncra perdülnek.

– És kérik, hogy lépjen ki a körből. A lantos nem hallgat rájuk. Később azután már csak a lantját kérik. A lantos odaadja, csak arra vigyáz, hogy a körből ki ne dugja a kezét vagy lábát, mert az menten

meggörbül. Az egyik neráida elveszi a lantot, pár pillanatig pengeti gyönyörűen, aztán visszaadja, és így szól:

– Vedd el! Nem hittél nekünk, nem léptél ki a körből, hogy megtanítsunk igazából lantot pengetni!

A lantos azonban nem törődik semmivel, játszik tovább, ahogy tud. A neráidák elkérik még néhányszor a lantot, abban reménykednek, hogy egyszer elhibázza a dolgot, és kidugja a kezét. Végül, mielőtt a kakas megszólal – mert kakasszó után vissza kell térniük – arra kérik, hogy adjon nekik magából valamit, cserébe megtanítják szépen játszani. A lantos akkor kidugja a kisujjának a leghegyét, azt mindjárt le is vágják a neráidák. De nem csapják be, hanem pillanatok alatt úgy megtanítják lantot pengetni, ahogyan csak ők tudnak játszani, azután eltűnnek.

Egy-egy jó lantos, amikor dicsérik, hogy milyen ügyeskezű, el is árulja néha:

– Azért játszom ilyen szépen, mert ott tanultam én a lantpengetést a keresztútnál.

Egyszer egy szegény ember Alónáriban kint aludt a szérűskertjében. Éjjel leszálltak a neráidák, és pirkadatig táncoltak a szérűn, míg a kakasok meg nem szólaltak. Először a fehér kakas kukorékolt, akkor így szóltak egymáshoz:

– Csak a fehér! Hadd kukorékoljon! – Nem hagyták abba a táncot.

Aztán a piros kukorékolt, de megint azt mondták a neráidák:

– Csak a piros! Hadd kukorékoljon! – s nem hagyták abba a táncot.

Végül a fekete szólalt meg, erre felkiáltottak:

– Itt az ideje, hogy felvegyük a szárnyunkat és elrepüljünk! – Szárnyra is keltek és eltűntek.

Az ember elhatározta, hogy megfog egyet a neráidák közül. A következő éjjel újra leszálltak, és pirkadatig táncoltak a szérűn, míg csak meg nem szólaltak sorra a kakasok: először a fehér, azután a piros.

A neráidák ugyanazt mondták, amit az előző éjjel, s folytatták a táncot. Hanem amikor a fekete kakas is megszólalt, fölkiáltottak:

– Itt az ideje, hogy fölvegyük a szárnyunkat, és elrepüljünk!

Az ember akkor fogta magát, s elrejtette a legkisebbiknek a szárnyát. Ottmaradt az szegény, nem tudott repülni a többiekkel. Amikor társai elrepültek, az ember előlépett rejtekhelyéről, és azt mondta:

– Nálam van a szárnyad, el akarlak venni feleségül!

Azt felelte neki a neráida:

– Hát legyen úgy, nem bánom.

Az ember a házába vitte, megtartották a lakodalmat. Földi asszony lett a neráidából. Gyermeke is született, s mindenben úgy viselkedett, mint földi asszonytársai. Hanem egyszer elnézte, hogyan táncolnak a falubéli asszonyok egy mulatságon, visszaemlékezett azokra a lebegő, szép táncokra, amelyeket társaival táncolt valamikor a levegőben, s kérlelni kezdte a férjét, adja vissza neki a szárnyát, hadd táncoljon még egyetlenegyszer tündértársaival.

Az ura azonban azt felelte:

– Bizony nem adom én, mert ha megkapod, szárnyrakelsz, és elrepülsz.

Telt, múlt az idő, már ötesztendős volt a kisfiúk. Amikor eljött a karácsony, az asszony újra kérlelni kezdte az urát, adja vissza a szárnyát. Fogadkozott, ígérte, hogy visszatér, ha jól kitáncolta magát. Mit mondott, mit nem, nem tudom, csak azt, hogy az ura végül odaadta neki a szárnyait. Felvette magára, felröppent a levegőbe, s leszállt a szérűn, ahová táncolni jártak a neráidák. Végigkeringett három kört, aztán odakiáltotta az urának:

– Isten megáldjon, férjem-uram, ügyelj a kisfiúnkra! – mondta, s azzal eltűnt.

Attól fogva mindennap hazaröppent, míg az ura távoljárt, kenyeret dagasztott, sütött-főzött, megetette gyermekét, kiseperte a házat. Azután kirepült a földre, ahol az ura szántogatott, és megszólította:

– Adjonisten, édes uram, hogy megy a sorod?

Az pedig így felelt:

– Becsaptál, asszony, bolonddá tettél!

A neráida nevetett, és azt mondta:

– Így csapnak be benneteket férfiakat a neráidák.

Azután megmondta neki azt is, hogy ő süt-főz, ő söpri ki a házat, lelkére kötötte, hogy vigyázzon édes gyermekükre, ne verje meg, mert még kicsi.

Így történt ez mindennap, de bármit tett is az ember, nem tudta rábírni a neráidát, hogy földi asszony módjára otthon maradjon.

DIONÜSZOSZ

Dionüszosz{2} egyszer még fiatal korában útrakelt Aksziába. Mivel az út hosszú volt, pihenőt tartott, s leült egy fatönkre, hogy kipihenje magát. Ahogy körültekintett, egy kis növényt pillantott meg a lába előtt, amint éppen kibújt a földből. Annyira megtetszett neki, hogy elhatározta, hazaviszi, s elülteti a kertjében. Kivette hát tövestül, és magával vitte.

Forrón tűzött a nap s Dionüszosz attól félt, hogy a növényke elszárad, mielőtt Aksziába érne. Talált valahol egy madárcsontot, abba beletette, s ment tovább a maga útján. Hanem az ő áldott kezében olyan gyorsan növekedett a kis növény, hogy alul is, fölül is kinőtt a csontból. Megint csak féltette a naptól, s törte rajta a fejét, hogy mitévő legyen. Akkor egy oroszláncsontot talált, az vastagabb volt, mint a madárnak a csontja, s belefért a madárcsont is a növénnyel együtt. Hanem a növény hamarosan kibújt az oroszláncsontból is. Akkor Dionüszosz talált egy szamárcsontot, mely az előbbieknél is nagyobb volt, s abba rejtette az oroszláncsontba tett madárcsontot. így érkezett el Aksziába.

Mikor a kis növényt el akarta ültetni, észrevette, hogy a gyökerei egészen hozzátapadtak a csontokhoz, le nem választhatja anélkül, hogy kárt ne tegyen bennük. Elültette hát úgy, ahogy volt.

Nemsokára megnőtt a növény, kifejlődött szépen, szőlő lett belőle, fürtök is termettek rajta. Ebből sajtolta az első bort, és odaadta az embereknek, hogy szomjukat oltsák. De ó, csodák csodája, amikor ittak az emberek, először énekelni kezdtek, mint a madarak, azután mikor többet ittak, erősek lettek, mint az oroszlánok, s végül, mikor még többet ittak, szamárhoz váltak hasonlóvá.

AFRODITÉ KIRÁLYNŐ

Élt egyszer egy csodaszép királynő, Afroditének hívták. Volt két palotája, egyik a Dafnin, másik a Korthón. Föld alatti folyosón járt át az egyikből a másikba, melyet a tenger alatt ásatott. Ezt a királynőt páratlan szépségéért két király is feleségül akarta venni. Az egyik kérőt kedvelte a királynő, a másikat nem állhatta. Nem akarta azonban nyíltan kimutatni, hogy melyik király kedvesebb a szívének, nehogy a másikat ellenségévé tegye. Kieszelt hát valamit, hogy a két király versengését a maga javára fordítsa. Az egyiknek megparancsolta, hogy építse meg a korthói várat, a másiknak meg, hogy vezesse fel a vizet a hegycsúcsra. Aki hamarabb elkészül, annak lesz a felesége. Akit szeretett, annak adta a könnyebbik feladatot, hogy a vizet vezesse fel a hegyre, hiszen nem nehéz dolog néhány árkot megásni és csatornákkal felvezetni a vizet a csúcsra. Sokkal nagyobb fáradság a hatalmas köveket felhordani a várhoz, és megépíteni azt a meredek sziklák felett.

A dolog azonban másképpen történt, mint ahogyan elképzelte. A kedvelt királynak ezer meg egy akadállyal kellett megküzdenie, hogy a vizet felvezesse, a másik pedig egy-kettőre felépítette a várat. Majdnem készen állt már, még csak egy kő hiányzott, meg egy zár a kapuról. Látta Afrodité, hogy a várépítő végzi el hamarább a feladatot s ő nyeri el a kezét. Magához hívatta hát, s nagy nyájasan azt mondta neki:

– Mit sietteted a munkát, hisz úgyis elnyerted a kezemet? Jöjj inkább, hadd beszélgessünk egy kicsit.

A király a nyájas szavak hallatára félbehagyott mindent, földre dobta az utolsó követ, melyet éppen a helyére akart tenni, leült a királyné mellé, az pedig tovább enyelgett vele. A várépítő elfelejtette, hogy az ajtóval nem készült el, nem is gondolt már a vetélytársára sem. Az pedig minden erejéből dolgozott, mert azt hitte, hogy a királynő a másik királyt segíti. Végre átfúrta a sziklát, és emelkedni kezdett a kútban a víz. Felállt akkor a királynő, s azt mondta, hogy a vízvezeték építője lett az első a vetélkedésben, s a várépítőnek hátat fordított.

Boldogan élt vagy boldogtalanul szíve választottjával Alfrodité királynő, arról már nem szól a rege. Ma már csak a két szerelmes

szívű kérő kezemunkájának nyomai: a vár és a vízvezeték romjai hirdetik Afrodité királynő szépségének hatalmát.

ALBÁN MESÉK

GJÜZAGJELI, A FÉLKAKAS

Egyszer volt, régen volt, volt a világon egy öregember meg egy öregasszony. Szegények voltak, faluszéli sárkunyhóban laktak, örökös gondban és nincstelenségben éltek, egy macska meg egy kakas volt minden vagyonuk, ennyit mondhattak magukénak.

Egy szép napon, miért, miért nem – azt már én sem tudom –, olyan csúnyán összeveszett, úgy hajbakapott a két öreg, hogy mérgükben örök időkre elváltak egymástól. Az egyik jobbra ment, a másik meg balra. A macskát az öregasszony vitte magával, a kakast meg a vénember.

A macska egész nap ügyesen madarászott a ház körül, s ami madárfélét fogott, azt az öregasszony megfőzte és megette – így hát valahogy csak tengette az életét.

De az öregember még keservesebben élt, neki a betevő falatja sem volt meg, ezért aztán így szólt a kakashoz:

– Fáj a szívem érted, kakaskám, de nagy ínségemben nem tehetek mást: megeszlek, hogy éhen ne pusztuljak!

A szerencsétlen kakas rémülten hallgatta a halálos ítéletet, de megértette gazdáját és szó nélkül, lehajtott fejjel várta a sorsát... Akkor az öregember megfogta és hosszában, pontosan a közepén kettészelte. Az egyik felét félretette a vakablakba, a másik felét pedig szép pirosra megsütötte, és jóízűen megette. Ebéd után lefeküdt és elaludt.

Gjüzagjeli – a félkakas – a vakablakból most már világosan látta a helyzetet, és így okoskodott:

– Legjobb lesz, ha nyakamba veszem a világot és elindulok vándorútra, szerencsét próbálni! – Azon nyomban le is ugrott a vakablakból, és fél testtel, fél lábon – illa berek, nádak, erek – elszelelt, vagyis kibicegett a kunyhóból.

Ment a félkakas, ment, ment, mendegélt. Már jó messzire járt, mikor a tó partján találkozott a békával:

– Gyere velem, béka koma – szólította Gjüzagjeli –, megyek vándorútra, szerencsét próbálni!

A béka hirtelen azt se tudta, hova legyen örömében! Egykettőre magába szívta a tó vizét – de az utolsó cseppig ám! – majd fürgén beugrott a félkakas hasába, és elhelyezkedett ott jó komótosan!

Gjüzagjeli pedig továbbvándorolt. Hát ahogy az erdő széléhez ér, egyszerre csak elébe áll a róka. Egy darabig farkasszemet néztek egymással, majd a félkakas katonásan kihúzta magát, és így szólt a rókához:

– Idehallgass, koma! Mondok egyet, kettő lesz belőle: hagyjuk abba az ellenségeskedést, kössünk fegyverbarátságot, gyere velem vándorútra!

Tetszett a gondolat a rókának, megnyalta a száját, nyelt egyet, és meghatottan, őszinte szavakkal válaszolt:

– Igazad van, kedves Gjüzagjeli, kössünk fegyverbarátságot, nem bánom, legyünk kenyerespajtások! – Azzal ő is beugrott Gjüzagjeli hasába, és szerényen meghúzódott az egyik sarokban.

Most már szaporábban szedte a lábát Gjüzagjeli, s így hamarosan, a vadon erdő kellős közepén, találkozott a farkassal.

– Hová, hová, atyafi? – kíváncsiskodott a farkas.

– Vándorútra megyek, szerencsét próbálni! – válaszolt csak úgy félvállról Gjüzagjeli. – Nem jönnél velem?

– Már hogyne mennék! Veled, kedves Gjüzagjeli, akár a világ végére is szívesen elmegyek! – így lelkendezett a farkas, és ő is bemászott a félkakas hasába.

De a hadsereg még mindig nem volt teljes. A vadonon túl Gjüzagjeli a mezei egérrel találkozott.

– Hihihi, hehehe – kacarászott az egérke, és kipödrött bajusza alól legényesen kérdezte:

– Hová igyekszel, cimbora?

– Kicsit körülnézek a nagyvilágban, szerencsét próbálni – mondta szelíden Gjüzagjeli –, meg aztán pénzt, rengeteg pénzt is szeretnék keresni... Nem tisztelnél meg a társaságoddal?

Tetszett ez a beszéd az egérkének, gyorsan határozott és méltóságteljesen ő is elhelyezkedett a félkakas hasában, ahol ekkor már annyi volt az utas, mint egy mentőcsónakban, mint egy pirinyó, szabad szemmel alig látható mentőcsónakban!

Öreg este volt már, mikor Gjüzagjeli egy gonosz, fösvény király városába érkezett.

Halálosan fáradt volt, soha ki nem aludható álmosságot érzett, és csillapíthatatlan éhséget a gyomrában. Berepült hát a királyi palota káposztáskertjébe, jól belakmározott, majd felugrott egy

hatalmas káposztafej tetejére, ott szépen elhelyezkedett, s a következő pillanatban már az igazak álmát aludta.

Hajnalhasadáskor frissen, kipihenten ébredt fel Gjüzagjeli Megrázta magát, kiegyenesedett a káposztafej tetején és torkaszakadtából kukorékolni kezdett:

Kukurikú, ébredjetek!
Keljetek fel, jó emberek!
Hajnal hasad, kakas kiált:
Ördög vigye el a királyt!

Meghallotta ezt a király, mérges lett, mint a hörcsög, s nyomban szigorú parancsot adott, hogy fogják meg a kakast, hajítsák be a tüzes kemencébe. Rohantak a szolgák, körülfogták Gjüzagjelit, de az percek alatt úgy eltűnt a szemük elől, mintha a föld nyelte volna el. Tűvé tették érte az egész kertet, de sehol sem találták, csak a kukorékolását hallották szüntelenül. Szétszedtek minden káposztafejet, ott is keresték, de csak a legeslegutolsóban, egy öklömnyi kis káposztafejben, annak is a szíve közepében találtak rá a vidáman kukorékoló félkakasra!

A királyi szolgák diadalmenetben vitték magukkal Gjüzagjelit, és behajították a tüzes kemencébe, hogy megsüljön. De ekkor előugrott a béka Gjüzagjeli hasából, kifújta a magába szívott tengernyi vizet, és eloltotta a tüzet.

Gjüzagjeli a kemence torkából egy szempillantás alatt visszarepült a kertbe, és most még hangosabban, olyan erősen kukorékolt, hogy a gonosz király majdnem megsiketült tőle:

Kukurikú, ébredjetek!
Keljetek fel, jó emberek!
Hajnal hasad, kakas kiált:
Ördög vigye el a királyt!

A gonosz király eszeveszetten kergette szolgáit, hogy fogják meg a kakast, és zárják be a vérszomjas vadászkutyák közé! Rohantak a szolgák, újból megfogták Gjüzagjelit, és behajították a kutyaólba. De akkor meg a farkas ugrott elő Gjüzagjeli hasából, és a hamis kutyák úgy megjuhászkodtak, úgy a sarokba kotródtak, hogy fácánpecsenyével se lehetett volna onnan előcsalogatni őket. Gjüzagjeli pedig megint visszarepült a kertbe, és most már úgy kukorékolt, hogy mennydörgésnek is beillett volna:

Kukurikú, ébredjetek!
Keljetek jel, jó emberek!
Hajnal hasad, kakas kiált:
Ördög vigye el a királyt!

Rohantak a szolgák, harmadszor is megfogták Gjüzagjelit. Most meg a baromfiudvarba hajították, a kacsák meg a libák közé. Egy mérges gúnár rögtön nagy sziszegéssel rohant Gjüzagjeli felé, hogy csőrével halálra szurkálja! De akkor meg a róka, Gjüzagjeli kenyerespajtása ugrott elő, és tiszteletre méltó szakértelemmel, percek alatt megpocsékolta a gonosz király gyönyörű baromfiállományát!

Ekkor már látták a királyi szolgák, hogy nincs más hátra, be kell zárni Gjüzagjelit a kincstárba, méghozzá a legjobban zárható pénzesládába. Ügy is tettek, ahogy kigondolták. De itt meg az egérke sietett Gjüzagjeli segítségére, apró fogaival akkora lyukat rágott a pénzesláda oldalába, hogy mindketten kényelmesen kisétáltak rajta. Akkor aztán Gjüzagjeli annyi aranypénzt nyelt el, amennyit csak bírt, majdnem üresen hagyta a fösvény király kincstárát. Mikor így jóllakott, fogta magát, s a kéményen keresztül kimászott a kincstár tetejére. A háztetőn még egyszer kihúzta magát, és most már úgy kukorékolt, hogy a siketnémák is meghallották, de még a halottak is megmozdultak a sírjukban: könnyen lehetséges, hogy maga az öregisten is fölébredt álmából erre a kukorékolásra:

Kukurikú, ébredjetek!
Keljetek fel, jó emberek!
Hajnal hasad, kakas kiált:
Ördög vigye el a királyt!

Mikor mindezt most már negyedszerre, ilyen szépen elkukorékolta, szárnyrakapott Gjüzagjeli, és repült, hatalmas szárnycsapásokkal repült, hazafelé, elhagyott szülőfalujába, öreg gazdájához. Delelőn állt a nap, mikor megpillantotta a határt, és akkor úgy megmelegedett a szíve, hogy örömében még egy aranypénzt is lepottyantott a földre. Az öregember kunyhója előtt leereszkedett Gjüzagjeli a levegőből a tornácra, s a nyitott ajtón keresztül már látta is öreg gazdáját, aki éppen az üres vakablak előtt állt, és azon törte a fejét, hogy hová tűnhetett el a félretett félkakas. Gjüzagjeli ekkor odalépett az öregember elé, tisztességtudóan köszönt, majd arra

kérte gazdáját, hogy ne egye meg őt, hanem tartsa jól a jövőben, s egy vesszővel mindennap üssön a hátára.

Az öregember szótfogadott a kakasnak, megetette, megitatta, puha fészket készített neki, s amikor a vesszővel ráütött a hátára, Gjüzagjeli egy fényes aranypénzt pottyantott a földre. így ment ez mindennap, a szegény embernek nem volt több gondja, öreg napjaira meggazdagodott, és békességben, jómódban élt.

De az ilyesminek hamarosan híre terjed, megtudta ezt az öregasszony is, és ette a méreg, majd megölte a sárga irigység. Ráparancsolt a macskájára, hogy menjen az is vándorútra, pénzt keresni, szerencsét próbálni!

A macska ki is ballagott a határba, és meglelte azt az egy aranypénzt, amit Gjüzagjeli a levegőből lepottyantott. Gyorsan lenyelte az aranyat, de azontúl már csak gyíkot, egeret meg mindenféle döglött állatot talált, azokat mind megette, és tele hassal tért vissza asszonyához, aki megetette, megitatta, puha ágyat vetett neki, és egy vesszővel a hátára ütött. Megörült az öregasszony az aranypénznek, amit a macska első nap a földre pottyantott, de bezzeg ette a méreg a következő napokon, mert nem kapott egyebet, mint gyíkot, egeret meg mindenféle döglött állatot. Erre az öregasszony mérgében agyonverte a macskát, s nemsokára őt magát is elemésztette az irigység.

A NAP ÉS A HOLD LÁTOGATÓBAN

Egy napon fogta magát a Hold és elment látogatóba a Naphoz, a fény királyához. Meseszépen ragyogott a Hold, és sok gyönyörű ajándék között összegyűjtött az égbolton egy sereg csillagot is, és elvitte a Napnak. Miután így megtisztelte a Napot, ismét visszatért pályáj ára.

Most már a Napon volt a sor, hogy visszaadja a látogatást, de igen szorult helyzetbe került, mert nem tudta, milyen ajándékot vigyen. „Mit vigyek neki?... Mit vigyek neki?” Arra gondolt, hogy valami csodálatosan szép, termetére szabott ruhát visz a Holdnak. Magához hívatta hát a legjobb csillagszabót, s elmondta neki kívánságát.

– Uram, királyom – felelte erre a csillagszabó –, hogyan szabjam én ki a Hold ruháját, hiszen sohasem egyforma a termete. Ma felfújja magát és kigömbölyödik, holnap meg lesoványodik, és néhány nap múlva úgy összegörnyed, mint a sarló, és olyan lesz, mint a boszorkányok öreganyja. Taníts meg hát te, aki mindannyiunk felett ragyogsz, és aki többet tudsz, mint mi valamennyien, hogyan szabjam ki ezt a ruhát?

– Hát ezt bizony magam sem tudom – válaszolt lemondóan a Nap, és üres kézzel ment el a Holdhoz. A Hold iparkodott megadni neki a legnagyobb tiszteletet, és körbejárta az ég királyát, de mikor észrevette, hogy üres kézzel érkezett, kissé elborult a tekintete, és így szólt:

– Amikor én látogattalak meg téged, ezer szépet és jót vittem neked, és a legszebb csillagok kísértek. Te pedig egymagadban jöttél, s úgy látszik, eszedbe sem jutott, hogy valami ajándékot hozz nekem!

– Így van – válaszolta a Nap –, de mégsem egészen úgy, ahogy te mondod. Éppen az ajándék miatt késett látogatásom napról napra. Az volt a szándékom, leányom, hogy a világ legszebb ruháját hozom el neked ajándékba, és a legjobb csillagszabót hívattam, hogy kiszabja; de amikor ő elmondta nekem, hogy te napról napra változtatod arcodat és alakodat, hagytam a ruhát, és csak így magamban jöttem el látogatóba, nehogy szégyenben maradjak előtted. Egyet akarok neked mondani: ha szükséged van a fényemre, végy magadnak belőle annyit, amennyit csak akarsz,

hogy megszépítsd vele a termeted. Különben pedig az ég áldjon! – azzal felkerekedett és faképnél hagyta a Holdat.

A Hold elsápadt mérgében, és azóta kissé görbe szemmel néz a Napra.

A HÁROM JÓ BARÁT

Volt egyszer, hol nem volt, egy szegény özvegyasszony. Annak volt egy fia, akit nagyon nehezen, keservesen nevelt. Amikor a fiú tizenöt éves lett, azt kérdezte az édesanyjától:

– Édesanyám, nem maradt-e valami édesapám után, ami reá emlékeztetne?

– Édes fiam – felelte az anyja, – hogy maradt volna, amikor lassan mindent eladogattam, hogy téged tisztességesen felnevelhesselek.

De a fiú nem elégedett meg ennyivel, folyton azt hajtogatta, hogy valami emlék biztosan maradt, mindegy, hogy mi, csak adja oda neki. Végül a szegény asszony megsokallta, s így szólt:

– Úgy emlékszem, fiam, valahol a padláson van egy ócska kard, ami az apádé volt.

– Emelj a válladra, anyám – mondta a fiú –, hogy felkapaszkodhassam a padlásra. – A fiú fel is mászott, meg is találta a kardot, amelyet már réges-rég nem tisztított meg senki, és egészen be volt rozsdásodva. Megtisztította, hogy csak úgy ragyogott, és a derekára kötötte. Akkor azt mondta az anyjának:

– Édesanyám, elmegyek szerencsét próbálni.

Az édesanyja elkezdett zokogni és jajgatni, könyörgött, hogy ne hagyja őt magára öreg napjaira:

– Vágd le, fiam, előbb apád kardjával a fejemet, s csak azután menj világgá.

De a fiú így válaszolt:

– Tehet-e fiú ilyet az édesanyjával? Édesanyám, ne sirasson engem, ne törje össze a-szívemet, hanem szeressen, és kívánjon szerencsét, hogy hamarosan visszatérhessek. Mától fogva Kard lesz az én nevem, és bátran fogok küzdeni a becsületemért.

E szavakkal fogta a kardját, és belevéste a nevét. Az édesanyja megcsókolta a kard markolatát és a pengéjét, hogy szerencsét hozzon. Amikor a fiú kilépett a házból, így szólt:

Ne haragudjon rám édesanyám, és ne felejtsen el engem, legkésőbb hat hónap múlva visszatérek.

Amikor a legény már öt-hat órányira volt a falutól, elért egy nagy hegyre. Leült egy tisztásra, kihúzta a kardját, és megsimogatta

a pengéjét, majd ismét yisszadugta a hüvelyébe. Alig telt el egy fél óra, szembe jött egy vele egykorú legény.

– Jónapot, barátom – szólította meg.

– Üdvözöllek, testvér – válaszolt neki Kard.

– Honnan jössz, és hová mész? – kérdezte az idegen legény.

– Szerencsét próbálni.

– Én is – mondta a másik –, ha te is úgy akarod, legyünk testvérek, és keressük együtt a szerencsét.

Az özvegyasszony fia megölelte az idegen fiút, és megkérdezte tőle, hogy mi a neve.

– Csillag – felelte a fiú.

– Az enyém meg Kard – mondta rá a másik.

Felkerekedett a két fiú, és most már együtt mentek, mendegéltek, amíg csak le nem szállott az este. Akkor megint kerestek egy tisztást, és leheveredtek. Kicsit beszélgettek, azután pedig anélkül, hogy egy harapást is ettek volna, lefeküdtek aludni. Másnap folytatták útjukat. Alig telt el egy fél óra, szembetalálkoztak egy velük egykorú legénnyel. Megszólították:

– Jó utat, földi.

– Sok szerencsét, testvéreim – válaszolta a legény.

– Na, ha testvéredül fogadsz bennünket, akkor mi is elfogadunk. Mi a neved?

– Engem Tengernek neveznek.

A két legény is megmondta a nevét, megcsókolták egymást, mint igazi testvérekhez illik, és megfogadták, hogy összetartanak jóban-rosszban, és ha halálos veszedelembe kerülnek, együtt pusztulnak.

Most már hármasban vándoroltak tovább. Mentek, mendegéltek, amíg csak egy város közelébe nem értek. Ott egy hatalmas király uralkodott, aki éppen akkor egy széles árkot ásatott, és kihirdette, hogy aki azon keresztül tud ugrani, ahhoz adja feleségül a leányát. De aki elhibázza az ugrást, annak fejét véteti. Éppen a kihirdetéskor érkezett oda a három fiú, és amikor meglátták a hatalmas tömeget, így szóltak:

– Engedjetek közelebb, hadd lássuk, hogy mi történik itt.

Amikor közelebb értek, és látták, hogy egy mély árkot kell keresztül ugrani, megtárgyalták hármasban, hogy mitévők legyenek.

– Menjünk neki, és próbáljunk szerencsét. Hátha keresztül jutunk az árkon. Ha pedig nem sikerül, együtt halunk meg.

Tenger így szólt:

– Az árok nagyon széles, nem bírunk akkorát ugrani.

Kard fölvett egy követ a földről, és odaadta Tengernek:

– Dobd át ezt a követ az árok túlsó oldalára.

Amikor Tenger könnyedén átdobta, így szólt:

– No, nehéz volt?

– Nem volt nagyobb súlya, mint öt drachmának – válaszolta Tenger.

– A mi ugrásunk sem lesz nehezebb – mondta Kard, s azzal kapta magát. Csillag és Tenger közé állt, szorosan átölelte derekukat, és minden nehézség nélkül átugrott velük a túlsó partra. A bámészkodó sokaság ennek láttán örömrivalgásba tört ki. A király azonnal kocsit küldött értük, és felvitette őket a kastélyba.

– Melyik akarja a lányomat feleségül venni hármatok közül? – kérdezte.

– Én – mondta Csillag.

A király összehívatta a főembereket, és fényes lakodalmat rendezett. Akkor megkérdezte Kardot és Tengert, hogy ők mit kívánnak. Szívesen ad nekik olyan hivatalt, amilyet csak akarnak. Kard erre azt válaszolta, hogy csak Tengernek adjon hivatalt, neki nem kell semmi.

Alig telt el néhány nap a lakodalom után. Kard búcsút vett két társától, és felkészült, hogy tovább vándoroljon. De azok így szóltak:

– Hát van lelked bennünket itthagyni? Csak ennyire becsülöd fogadott testvéreidet? Miért akarsz elmenni?

Kard így felelt:

– A mi testvéri szeretetünk soha el nem múlik. Ne féljetek, ha el is kell most mennem, visszajövök. Fogjátok ezt a tollat. Vigyázzatok rá, el ne veszítsétek. Ha vércsöppeket láttok rajta, akkor tudni fogjátok, hogy veszélyben az életem. Kerekedjetek fel, és induljatok keresésemre.

E szavakkal megcsókolta két társát, és útnak indult.

Amikor már negyedik napja vándorolt, egyszer csak egy széles tisztásra ért. Abból a tisztásból hét út vezetett tovább. Ott állt egy kis

torony, abban lakott egy öregasszony. Kard odament hozzá és megszólította.

– Szép jó napot, édes néném, megmondaná, hova vezetnek ezek az utak?

– Jaj fiam, veszedelmes út ez mind. De legveszedelmesebb ez, amelyik Világszépéhez vezet.

– Hát én akkor éppen azt választom – mondta a fiú.

– Édes fiam – mondta erre az öregasszony –, ne tedd kockára fiatal életedet, kár volna még elpusztulnod. Sokan próbálták már meg ezt az utat, királyok jöttek erre hatalmas sereggel, de nem jutottak el oda, ahova te egyedül akarsz elmenni.

De a fiú nem hallgatott a szóra. A torony falára üzenetet írt fel két testvérének, és így szólt:

– Ha két derék legény jönne erre, és utánam kérdezősködnének, mutassa meg nekik ezt az írást, édes néném, meg azt az utat, amelyiken elindultam.

Azzal már ment is.

Alig ment egy órácskát, egyszer csak előugrott egy hatalmas sárkány, kilenc fiával. Rávetették magukat a fiúra, hogy szétszaggassák. De a fiú előhúzta kardját, egyet vágott jobbra, egyet balra, és mindnek lecsapta a fejét.

Továbbment. Egyszer csak megpillantott egy gyönyörű fényes kastélyt a messzeségben.

Mielőtt oda érkezett volna, megállt egy forrásnál, hogy igyon egy korty vizet. De Világszépe azonnal meglátta az ablakon keresztül, hogy valaki közeledik. Odaszólt a sárkánynak, aki vigyázott rá:

– Nézd csak, ott közeledik egy ifjú hős.

Erre a sárkány így válaszolt:

– Figyeld csak, hogyan fog vizet inni, a markával meríti-e, vagy pedig letérdel, és úgy oltja el a szomjúságát?

Az ifjú letérdelt a forrás mellé, belehajolt a vízbe, és úgy ivott.

Akkor így szólt a sárkány:

– Félek ettől az embertől.

A kastély előtt gyönyörű szép almafa állott, és amikor ahhoz közeledett az ifjú, akkor a sárkány még jobban szemügyre vette.

Azt figyelte, hogy vajon felugrik-e, hogy a fa tetején integető legszebb almát leszedje. És amikor a fiú ugrott egyet, és az almát nem a kezével, hanem a fogával szakította le, a sárkány felordított:

– Végem van, jaj nekem! Ettől az embertől nem menekülhetek.

A fiú belépett a kastélyba, és egyenesen ment befelé, a szobába. Becsukta maga mögött az ajtót, és így szólt:

– Jó napot!

– Hogy merészeltél idejönni? – kérdezte a sárkány.

– Ugyanúgy, ahogy te – felelte az ifjú.

Megmérgesedett erre a sárkány, és a fiúra akarta vetni magát. De Kard gyorsabb volt. Kirántotta jó fegyverét, és egy szempillantás alatt kettéhasította a sárkányt.

A szépséges szép leány pedig abban a percben a nyaka köré fonta a karját és megköszönte, hogy megszabadította őt a gonosz sárkányoktól. így nyerte el a fiú Világszépét.

Alig telt egy néhány hét békében, boldogságban, amikor eljutott a hír a világ királyaihoz, hogy egy fiatal hősnek sikerült megölni a sárkányokat, és elvette feleségül Világszépét. Gyorsan felkerekedtek, és elmentek az öregasszonyhoz, aki a hét út kezdeténél, a toronyban lakott.

– Miféle ember ment itt el utoljára a Világszépéhez vezető úton? – kérdezték tőle.

– Olyan tizennyolc éves forma legény volt – felelte az öregasszony.

Akkor a királyok elhatározták, hogy összefognak ellene, és legyőzik, mert mégiscsak hallatlan, hogy amit hatalmas királyok nem tudtak megtenni, azt megtette egy fiatal legényke. Huszonnégy éjszakán és huszonnégy napon át verekedtek vele a királyok, de bizony a fiú kardjával nem bírtak. Kénytelenek voltak szégyenszemre visszafordulni. Akkor azt mondták a toronyban lakó öregasszonynak:

– Olyan hatalma van annak a legénynek, hogy nem bírunk vele. Menj el Világszépéhez, és kérdezd meg, miben van a hatalma, hogy ilyen könnyen legyőzött bennünket, amikor annyian lelték halálukat ezen az úton.

Világszépe így szólt a vénasszonyhoz:

– Honnan tudhatnám én azt? Amikor ideérkezett, egy csapással kettévágta a sárkányt.

– Hát kérdezd meg a fiútól, hogy miben van az ereje.

Világszépe néhány nap múlva valóban megkérdezte Kardtól:

– Mitől vagy te olyan erős, nagy vitéz?

A boldogtalan nem gondolta, hogy éppen a felesége fogja őt elárulni ellenségeinek, elmondta hát neki, hogy ereje az apja kardjában van, és ha azt tőle elvenné valaki, akkor vége volna. Elmondta ezt Világszépe az öregasszonynak, s az ellopta a kardot. Amikor végre a kezében volt, futott vele egyenesen a tengerhez, és beledobta.

Alighogy a kard a tengerben volt, a fiú nagy beteg lett. Halálán volt. A vénasszony örömmel sietett vissza a toronyba, és szétvitte a hírt a királyoknak, hogy aki Világszépét el akarja nyerni, az csak menjen el nyugodtan a kastélyba, nincs már annak védelmezője. A királyok nyomban felkerekedtek, hogy elpusztítsák Kardot. De meghallották a szomorú hírt Kard bátyjai is. Amikor látták, hogy a tollból vér csepeg, nem késlekedtek egy percet sem, és testvérük keresésére indultak. Csillag összekapaszkodott Tengerrel és sokkal hamarabb értek Világszépe kastélyához, mint a világ királyai. Azt kérdezték Világszépétől:

– Hol van a mi testvérünk kardja?

– Ellopták, és a tengerbe vetették – felelte Világszépe.

Akkor Tenger elment a tengerhez, alámerült, és felhozta a kardot. Abban a pillanatban Kard felült, megdörzsölte a szemét, ugyanolyan egészségesen ugrott fel, mint annakelőtte.

– Jaj de soká aludtam! – kiáltotta, miközben a szemét dörzsölgette. De amikor testvéreit megpillantotta, rögtön tudta, hogy nagy veszedelemben volt, és azok mentették meg az életét. Addigra a világ királyai is odaértek, talpig fegyverben, és rárohantak Kardra, de bizony most is, akárcsak azelőtt, szégyenszemre megfutamodtak. Kard *ezt a* csatát is megnyerte, és elhatározta, hogy nem marad ott tovább, hanem testvéreivel és feleségével együtt visszatér hazájába, az édesanyjához. Útrakeltek, és Kard ezekkel a szavakkal búcsúzott el az öregasszonytól:

– Köszönöm, nénikém, hogy volt olyan szíves, és a tengerbe dobta a kardomat. Tudassa a világ királyaival, hogy ha még egyszer

kedvük támad harcolni, jöjjenek utánam, az édesanyám házába, akkor majd dirib-darabra vagdalom őket. Jó egészséget, nénikém.

Mentek, mendegéltek, egyszer csak odaértek Csillag apósához, a királyhoz.

Arra kérték, engedje meg, hogy a lányát is magukkal vihessék.

De a király így válaszolt:

– Ti mehettek, ahova kedvetek tartja, de a lányom és a vőm itt marad!

Akkor Csillag így szólt a király színe előtt testvéreihez:

– Én nem maradok el kedves testvéreimtől, még a király lányáért, a feleségemért sem.

A király iszonyú haragra lobbant, felugrott, és így kiáltott:

– Akár tetszik, akár nem, itt maradsz.

– Mit jelent az, hogy akár tetszik, akár nem? – kérdezte Kard. – Csillagot, a mi testvérünket erőszakkal akarod visszatartani? Olyan ember nem született, aki ezt meg tudja tenni.

A király azonnal parancsot adott az ajtónállójának:

– Fogd meg ezt a három embert, és vesd őket a tömlöc fenekére.

De Kard így szólt:

– Hívasd ide előbb a lányodat, hogy halljuk, mit mond ő.

A király parancsot adott, hogy lányát azonnal hívják oda. A lány boldogan készült velük menni. Akkor Kard így szólt Csillaghoz:

– Öleld át a feleségedet az egyik karoddal, a másikkal pedig Tengert, és induljatok. – A király elálmélkodott ezeken a szavakon.

Megparancsolta ajtónállóinak, és az összes kapuőröknek, hogy minden kijárathoz négy embert állítsanak, eggyel se kevesebbet.

De Csillag felegyenesedett, megállt a szoba közepén, és így szólt a királyhoz:

– Isten áldjon, kedves apósom – azzal feleségével és Tengerrel együtt kiugrott az ablakon, és eltűnt. Kard egyedül maradt a szobában a királlyal. Amikor a király magához tért ijedtségéből, az ablakhoz rohant, hogy megnézze, hány darabra szakadtak.

Amikor meglátta, hogy semmi bajuk sem történt, nem tudta, mitévő legyen. Haragjában parancsot adott, hogy Kardot öljék meg.

– Miért akarsz megöletni? – kérdezte a fiú.

– Mert te vagy az oka, hogy a leányom elhagyott.

Akkor Kard felkelt a helyéről, karonfogta Világszépét, és az ámuldozó ajtónállók sora között kivonult a teremből. Odakinn várták a többiek, és elindultak mindannyian. Kard édesanyjához.

A király dúlt-fúlt mérgében, összegyűjtötte a katonáit, megparancsolta nekik, hogy menjenek a szökevények után, és ha nem sikerül élve elfogni őket, öljék meg valamennyit. Egyszer csak észrevették a testvérek, hogy egész sereg katona van a nyomukban.

Megálltak, hogy bevárják őket. A csapat elküldött egy hírvivőt a következő izenettel:

– Vagy saját jószántotokból visszatértek a királyhoz, vagy pedig megtámadunk benneteket, és leverünk.

A testvérek így válaszoltak:

– Tegyétek, amit uratok parancsolt, mert mi nem térünk vissza.

A küldönc jelentette, hogy a testvérek nem térnek vissza saját jószántukból. Akkor felvonult a hadsereg, és ők félelem nélkül, bátran néztek szembe velük. Kard, az állig felfegyverzett katonaság láttán, amely a király parancsára harcra, halálra készen állt, így kiáltott:

– Hagyjátok abba, mielőtt harcba szállnátok! El akartok pusztulni mind egy szálig, vagy pedig épen akartok hazatérni?

Bár ezek a szavak úgy hatottak a katonákra, mint az ágyúlövés, mégis rátámadtak a testvérekre. Akkor Kard így szólt testvéreihez:

– Menjetek előre az asszonyokkal.

Ő pedig, teljesen egyedül, kirántotta kardját, rávetette magát az ellenségre.

Hétszázat megölt belőlük, köztük a vezért is.

Amikor a megtépázott hadsereg látta, hogy a vezérük elesett, hanyatt-homlok futásnak eredt, ki merre látott. Kard is hüvelyébe dugta jó fegyverét, megfordult, és elindult testvérei után arra a helyre, ahol vártak rá.

Végre nyugodtan folytathatták útjukat, és három nap múlva meg is érkeztek mindnyájan Kard édesanyjának házához. Ezekkel a szavakkal üdvözölték:

– Köszöntünk téged, édesanyánk.

– Kik vagytok ti, fiaim, hogy engem anyátoknak neveztek? – kérdezte Kard édesanyja elcsodálkozva.

– Így nevezett téged a fiad, aki nemsokára ide fog érkezni. Fogadtunk vele, hogy nem ismersz rá, ha megjön.

– A fiamat megismerem – felelte –, még ha ötszáz év múlva ér ide, akkor is.

Amikor ezeket a szavakat kimondta, úgy elfogta a vágyódás a fia után, hogy keservesen sírni kezdett. Akkor így szólt hozzá Csillag:

– No, mondd meg, hármunk közül melyik a fiad?

Az öregasszony alaposabban szemügyre vette őket. És amikor mindegyiket jól megnézte és összehasonlította egymással, felismerte a fiát.

A fia átölelte, és megcsókolta. Az édesanyja megölelte a másik két fiút és a két menyecskét is.

Szépen megtelepedett otthon a három testvér. Egy idő múlva beszélgetni kezdtek egymás közt:

– Hárman vagyunk-e testvérek vagy csak ketten?

– Hárman – mondta Csillag.

– Hát ha hárman vagyunk, hogy lehet az, hogy csak két asszony van és nem három?

– Nem baj az – felelte Tenger.

De Kard így szólt:

– Téged teszünk meg az ország királyának.

Így is történt. Tengerből király lett, és igazságosan uralkodott holtáig. A három testvér együtt maradt örökre, és úgy szerették egymást, ahogy igazi testvérekhez illik.

FÉLTÖKFEJŰ JÓSZELLEME

Volt a világon, élt egyszer egy faluban két testvér. Annyi jószáguk, vagyonuk volt, mint senki másnak azon a vidéken. Gond nélkül éltek, nem panaszkodhattak, volt mit aprítaniok a tejbe. De egy szép napon valami csekélységen úgy összekülönböztek, hogy a kisebbik fiú fogta a maga vagyonrészét, és elköltözött a háztól. Vidám élet folyt az öcskös portáján, hetedhét országra szóló dáridókat rendezett, szórta a pénzt, mint a pelyvát, így aztán hamarosan nyakára hágott a vagyonának.

– Hát most mihez kezdjek? – kérdezte magától a tékozló fiú. – Koldusbotra jutottam, annyim sincs, mint a körmöm feketéje!

Nem akart több szégyent, nagyobb gyalázatot hozni se a maga fejére, se a családjára, elhatározta hát, hogy visszamegy a bátyjához, és elszegődik hozzá napszámosnak.

A bátyja annak rendje-módja szerint fel is fogadta, favágó szerszámokat vásárolt neki, és kijelölte munkahelyét az erdőben. Lelkére kötötte, hogy hazajövet mindig hozza magával a szerszámokat is, kint ne felejtse!

A fiú nekilátott a munkának. Mindennap virradatkor kiment az erdőre, vágta a fát derekasan délig, akkor hátára vette a szerszámokat, és hazament ebédelni. De egy szép napon már csak otthon vette észre, hogy kint hagyta a fejszét. Felállt az asztaltól, hogy visszamenjen érte.

– Maradj csak – mondta neki a bátyja –, egyél előbb! Ha már kint felejtetted, hazahozhatod délután is.

De a fiút nem hagyta nyugodni a dolog, ki se várta az ebéd végét, hanem felállt, és indult vissza az erdőbe. Csendesek, borongósak voltak a mezők, amerre ment, egész úton egyetlen lélekkel se találkozott. Hanem az erdő felől hirtelen súlyos fejszecsapások hallatszottak.

– Ejnye – mondta vagy inkább gondolta a legény –, vajon ki járhat itt, ahol a madár se jár?

Közelebb megy, hát látja, hogy egy vékony égimeszelő, egy hosszú fehér alak imbolyog a fák között.

– Hát te ki vagy, és mit művelsz itt? – kérdezte a legény.

– Testvérbátyád jószelleme vagyok, s amint látod, fát vágok! – hangzott kurtán a válasz.

– Jószellem? – csodálkozott most még jobban a fiatalabb testvér – méghozzá a bátyám jószelleme? Hát ez derék dolog! De ha már olyan jószellem vagy, nem mondanád meg nekem, hogy az én jószellemem merre tekereg a nagyvilágban, mert mióta élek, mióta az eszemet tudom, nekem soha nem volt szerencsém!

– A te jószellemedet kicsi korodban elrabolták tőled a gonosz hatalmak, vasraverték, és most barlangjuk hetedik szobájában hét lakat alatt őrzik – mondta a tünemény.

– Hű, a nemjóját! – kiáltott a fiú. – És aztán mikor szabadul onnan ki?

– Nem engedik azt ki onnan soha! Hacsak jómagad ki nem szabadítod! – válaszolt a tünemény.

– Hogy tudnám én ezt megcselekedni? – kérdezte a legény.

– Keresd meg a gonosz szellemek barlangját – mondta a jószellem –, s ha megtaláltad, tegyél úgy, mintha kéregető szegény ember vagy énekes koldus lennél; de alamizsnát ne fogadj el tőlük, hanem munkát kérjél, mondd azt, hogy becsületesen szeretnél megdolgozni a mindennapi kenyérért, vegyenek fel szolgájuknak! Nem megy majd könnyen, de csak felvesznek, és akkor igyekezz a kedvükben járni, végezd rendesen a munkádat. Mikor elmennek hazulról, mindig kérdezd meg tőlük, hogy hová mennek. Ha egyszer azt mondják, hogy hosszú útra mennek, akkor vedd elő a vasmacskát, s a kút fenekéről halászd ki vele azt az óriási nagy vaskulcsot, amivel jószellemed tömlöcét kinyithatod. Ha aztán leverted jószellemedről a bilincseket, ha megszabadítottad, akkor meneküljetek ám, fussatok, ahogy csak bírtok!

Megköszönte a legény a jó tanácsot, s egy percig se gondolkodott, hanem nyakába vette a világot. Ment, ment, mendegélt, meg sem állott, míg a gonosz szellemek barlangjához nem érkezett. A barlang pitvarában egy százesztendős öregasszony ült, a gonosz szellemek anyja. Mikor meglátta a legényt, jajveszékeni kezdett:

– Menekülj innen jóember, mert ha a fiaim itt találnak, elevenen megesznek!

– Sose legyen rám gondja, öreganyám – mondta erre a legény – , legalább megszabadulok ettől a nyomorúságos élettől!

Szerencsétlen flótás vagyok én, a puszta életemen kívül senkim és semmim sincsen!

Megszánta az öregasszony a fiút, és gyorsan elrejtette, mert már jöttek hazafelé a fiai. Alig tették be a lábukat a gonoszok, máris azzal kezdték, hogy emberszagot éreznek!

– Ne legyetek kegyetlenek, kedves fiaim – mondta az öregasszony–, egy ártatlan szegény ember van itt, megígértem neki, hogy nem bántjátok, hát hagyjátok békén, ne törődjetek vele! Inkább tartsuk itt szolgának, hiszen öreg vagyok én már, jártányi erőm is alig van, jól jönne a segítség!

– Jól van, no – dörmögték a gonoszok –, ez egyszer tegyünk úgy, ahogy anyánk mondja!

Ott is tartották a legényt, aki azután gondosan elvégzett minden házimunkát, sütött, főzött nekik, mosott, vasalt rájuk, takarította a barlangjukat, rendben tartott mindent. Egy-kettőre úgy megkedveltette magát a gonoszokkal, hogy jobban már nem is lehetett.

Egy szép napon aztán megtudta a legény, hogy hosszú útra mentek a gonosz szellemek. Fogta a vasmacskát, előhalászta a kút fenekéről a kulcsot, és kinyitotta vele jószelleme tömlöcét. Leverte róla a bilincseket, megszabadította s futásnak eredtek, amerre láttak!

– Várjunk csak – mondta egyszer a jószellem, – attól tartok, hogy észrevették a szökésünket, és üldöznek bennünket! Fogd ezt a fésűt, ezt a tükröt, meg ezt a darab szappant, és tegyél mindig úgy, ahogy mondom!

És csakugyan, máris hallották a gonoszok lihegését, ahogy szörnyű haragjukban közeledtek. Akkor azt súgta a jószellem a fiúnak:

– Ejtsd a földre a fésűt!

Szótfogadott a fiú, elejtette a fésűt, és abban a szempillantásban sűrű erdő keletkezett a fésű helyén. A gonoszok a bozótos rengetegben csak keservesen tudták követni őket, de nemsokára mégis a sarkukba értek. A jószellem tanácsára most meg a tükröt vágta a földhöz a fiú, éppen jókor, mert máris veszedelmesen közel voltak a gonosz szellemek. Az elejtett tükör helyén tenger keletkezett, de a gonoszok azt is csak átúsztak, s csepp híja, hogy el nem fogták őket. Éppen az utolsó percben

hajította eléjük a legény a szappant, s abból olyan síkos lapály meg ingovány keletkezett, hogy a gonoszok hasra estek, majd nyakig belesüllyedtek az iszapba. Nem is tudták tovább üldözni a fiút meg a jószellemet.

A legény meg a jószellem most már lassította a futást, mert igen-igen fáradtak voltak. Éppen egy kristályos forráshoz értek, ott megpihentek, majd a jószellem érintésére megnyílt alattuk a föld és mindketten egy szempillantás alatt a földkerekség túlsó felén, egy nagy város kellős közepén találták magukat. Itt a következőképpen okosította ki a legényt a jószellem:

– Szerzek neked egy aranyszerszámos táltosparipát és igazi vitézhez illő ezüst- meg aranyruhát. Ha bajba kerülsz vagy keveredsz, mindig te leszel a győztes. De ha a csatából visszatérsz otthonodba, az emberek előtt egy félszemére vak csikó hátán kell lovagolnod, rongyos öltözékben, a fejedre pedig sisak helyett egy fél sütőtököt kell tenned, hogy mindenki kikacagjon, és senki rád ne ismerjen!

Ennyit mondott a jószellem, s azzal úgy eltűnt, mint a kámfor. De meghallotta ezt a beszédet az egyik királykisasszony is, aki akkor éppen az ablaknál állt, és nagy titokban jelt adott a legénynek.

Eltelt néhány nap, és a király ítélethozatalra hívta össze az ország népét. Odaadott nekik három nagy sütőtököt, hogy vágják mindegyiket kettőbe, és olvassák ki belőlük a jövendőt, a jó és rossz előjeleket.

Mindenki megbámulta a három sütőtököt, de senki se merészelte kettévágni egyiket sem. Ekkor félszemű csikóján, ütöttkopott, rongyos ruhában odalovagolt egy féltökfejű harcos. Az emberek hasukat fogták a kacagástól, mikor meglátták. A különös lovas így szólt a tömeghez:

– Jó emberek, adjátok ide nekem azt a három sütőtököt, hadd nézzem meg őket én is!

Erre még hangosabban kacagtak az emberek. De a lovas nem törődött a csúfolkodókkal, hanem leugrott a nyeregből, jól megnézte a három sütőtököt, megemelte az egyiket is, a másikat is, a harmadikat is, azután a legkönnyebbiket kettévágta. Megnézte a belsejét, és azt mondta.

– Ez túlérett, ennek már poshadt a belseje, vagyis a legidősebb lányod számára, uram-királyom, elmúlt már a házasságkötés ideje, nem is veszi feleségül más, csak aki veled békességben, barátságban kíván élni!

Aztán kettévágta a második sütőtököt, jól megnézte, és szorul szóra azt mondta a király középső leányáról is, amit a legnagyobbról. Végül pedig a harmadik sütőtököt vágta ketté. Ezt jónak, egészségesnek találta, ezért hát hangosan kiáltotta a királynak:

– Harmadik leányod, uram-királyom, éppen megérett a házasságkötésre! Ezért hát ne is tartogasd sokáig!

– Hála és becsület adassék neked – mondta a király, úgy igaz, ahogy mondod! De szeretnék még egy próbát tenni a leányaimmal! Ezért hát mindnyájan, akik itt vagytok, lépjetek be ezen a kapun, és távozzatok átellenben a másikon!

Mert az úgy volt, hogy a királyi palotának két kapuja meg két kertje volt, az egyik elöl, a másik meg hátul. A kapuk meg a kertek fölött pedig mindkét oldalon egy-egy sor szoba. A három királykisasszony ott állt az ablakban, hogy kiki a jövendőbelijét kiválassza. A nép özönlött be az első kapun, elől az országnagyok, a hercegek, a tudósok meg a gazdag kereskedőfélék. Legesleghátul félszemű csikóján Féltökfejű lovagolt. A két nagyobbik királykisasszony egy-egy katonatisztet választott magának férjül s ennek jeléül egy-egy aranyalmát dobtak le a magasból a kiválasztottaknak. A legkisebbik királykisasszony a toprongyos, a félszemű csikón lovagló Féltökfejűnek hajította oda a maga aranyalmáját. Mindenki kacagott, kicsúfolták a kis királyleányt, még azt is ráfogták, hogy elment az esze! Maga a király is úgy oda volt, hogy haragjában felkiáltott:

– Még egyszer! Hiszen ezt a csúfságot csak tévedésből tehette a leányom!

Újra megindult a menet, a két nagyobbik leány megint a két katonatisztet célozta meg az almájával, de a kicsi csak azért is újból a Féltökfejűnek hajította oda a magáét.

Erre olyan mérges lett a király, hogy megesküdött: inkább lefejezteti Féltökfejűt, s vele együtt a leányát, de nem engedi, hogy ezzel a házassággal meggyalázzák, megszégyenítsék az ő királyi

családját. De Féltökfejű ekkor már nem ijedt meg a maga árnyékától, mert jól emlékezett jószelleme szavaira, ezért hát bátran a király elé lépett, és így szólt őfelségéhez:

– Meg akarsz engem ölni? Jobban tennéd, ha hadsereget küldenél a határra! Itt a háború, nyakadon az ellenség, hogy elrabolja a trónodat!

De a bősz király nem hitt Féltökfejűnek, s már-már kiadta a parancsot, hogy fejezzék le a legényt, amikor lóhalálában futárok érkeztek, hozták a hírt, hogy betört az ellenség a határon, sok falut máris elfoglalt, nemsokára a fővárost fenyegeti.

A királyt rettegés fogta el és országszerte kikiáltotta a Kusthrim felhívást! Ősidők óta mindig ezzel a felhívással szólították hadba a népet, ha veszély fenyegette az országot. Mindenki a zászlók alá sietett, és a király két újdonsült vejét nevezte ki a hadsereg parancsnokaivá. Persze hogy Féltökfejű is felcsapott katonának, ki is ment az elsők között a harctérre, ahol rossz gebéje, félszemű csikója gyönyörű paripává, pompás csatalóvá változott. Csupa arany a szerszámja, ő maga meg nyalka vitéz, arany ezüst a ruhája. Ragyogott a kardja, vitézségének híre járt mindenütt. Jószelleme lépten-nyomon segítségére sietett. A fiatal parancsnokok reszkettek a félelemtől, de ő vitézül harcolt és megnyerte a háborút. Megszerezte az ellenség zászlaját és sok foglyot ejtett. Amikor diadalmasan visszatért a csatából, elébe ment a két ifjú vő, sok pénzt ígértek neki, és kérve-kérték, engedje nekik a győzelem dicsőségét. Féltökfejű nem fogadta el az ajánlatukat. De mikor csak tovább szorongatták, azt mondta, hogy egy feltétellel teljesíti kívánságukat: gyűrűjével hadd üssön pecsétet a hátukra, így aztán akármikor bebizonyíthatja a királynak, mi történt valójában a harcmezőn, és megszégyenítheti a két parancsnokot, akikben a király olyan nagyon megbízott. A parancsnokok feltétel nélkül meghajoltak Féltökfejű kívánsága előtt.

Elindultak hazafelé. Otthon a király nagy tisztelettel fogadta őket, és megdicsérte a két idősebb leányt, mert tudták, hogyan kell jó férjet választani. A legkisebbet meg szidta, mint a bokrot.

De most így szólt Féltökfejű:

– Állj meg, király! Hadd mondjam el én is a magamét. Éppen eleget tűrtem szó nélkül. A háborúban nem azok győztek, akiket égig

magasztalsz, mert a győztes én vagyok. Ha nem hiszed, nézd csak meg a hátukat, s ha nem találod ott a pecsétgyűrűm nyomát, azonnal levágathatod a fejemet.

Nagyon elszégyellte magát a két parancsnok, ott a hadsereg színe előtt. A király végre megtudta, mi az igazság, nyomban feleségül adta leányát Féltökfejűhöz, birodalma örökösévé tette és trónjára ültette.

Mese elillanjon, egészség megmaradjon.

A RÁSZEDETT LEÁNY

Hol volt, hol nem volt – talán igaz se volt –, volt egyszer egy király. Nyolcvanadik életévét taposta már az öreg király, se ereje, se kedve nem volt, hogy továbbra is egyedül kormányozza az országot. Trónörököst szeretett volna maga mellé, de hát fiúgyermeke nem volt. csak három szép hajadon leánya. Éppen ezen szomorkodott, meg birodalma jövőjén töprengett, mikor a szomszéd ország királya hadat üzent neki. Hirtelen azt se tudta, mitévő legyen, kire bízza a hadsereg főparancsnokságát. Végül is úgy döntött, hogy leányaival tanácskozza meg a dolgot. Magához hívatta hát őket, és így szólt hozzájuk:

– Tudjátok meg, jó gyermekeim, hogy mi keseríti annyira a szívemet! A szomszéd ország királya hadat üzent nekem, de nincs trónörökösöm, nincsen fiam, aki bátran, félelem nélkül kiállhatna ellene. Én már öreg vagyok, s ti hárman, akármilyen derék lányok vagytok is, nem pótolhatjátok az ifjú férfit, az erős hadvezért! Lássátok hát, ezért fő az én fejem annyira, emiatt gyötrődöm annyit, hogy már se éjjelem, se nappalom nincsen!

Megszólalt erre a legidősebb királyleány:

– Sose búsuljon, édesapám, felérek én egy fiúval, ne féljen semmitől! Lóháton, fegyveresen magam megyek a csatába!

Elmosolyodott az öreg király, és így szólt:

– Leánykám, attól tartok, hogy nem tudod elvégezni ezt a nehéz feladatot! De ha úgy érzed, hogy igen, hát nem bánom, eredj! Atyai áldásom kísérjen mindenütt!

Több se kellett a lánynak, rögtön kardot kötött, lóra pattant, és elvágtatott. Az öreg király pedig – hogy próbára tegye leánya bátorságát – gyorsan átváltozott folyóvá, és a síkságon nyargaló leány elé zúdult! A királyleány csak úgy lóháton akart átgázolni a folyón, de amikor a paripának már csak az orra hegye látszott ki a vízből, úgy megijedt, hogy gyorsan visszafordította a lovat, s örült, hogy ép bőrrel úszta meg a dolgot, és egészségesen visszatérhetett apja palotájába.

Otthon persze zavartan, szégyenlősen mondta el a dolgot, mire édesapja így szólt hozzá:

– Előre megmondtam, gyermekem, hogy ne vágd ekkora fába a fejszédet, nem leánygyermeknek találták ki a fegyverforgatást!

Ekkor a középső királyleány ajánlotta fel hadiszolgálatait apjának. Mondanom sem kell, hogy az öreg király őt is megpróbálta lebeszélni, de mert a lány nagyon erősködött, hát hagyta, hogy menjen. De alig ment el, máris lóhalálában vágtatott visszafelé, mert az úton egy nagy medve igen igen ráijesztett!

Most már a legkisebbik királyleány kezdte kérlelni az apját, hogy engedje őt hadbavonulni, ő egész biztos n megállja majd a helyét. Az ősz király fejcsóválva hallgatta a leánykát, majd megpróbálta őt is lebeszélni, figyelmeztette a veszedelmekre, meg arra, hogy nővérei sem jártak szerencsével.

De a kis királyleány nem tágított, és ellovagolt. Hej, ha láttátok volna! Olyan szép volt, mint a hajnalcsillag, és úgy vágtatott, mint a szélvész!

Egyszerre csak egy hatalmas szörnyeteg állta el az útját. De ő nem ijedt meg, hanem nyugodt hangon így szólt:

– Ugyan már, édesapám, tudom én jól, hogy ennek a szörnyetegnek a bundájában te rejtőzöl! Nagyon szépen kérlek, változz vissza az én jó apámmá, ne kényszeríts rá, hogy elsüssem a puskámat, és keresztüllőjelek!

Hát, uramfia, a szörnyeteg ezekre a szavakra abban a minutumban ledobta magáról a bundáját, és a helyén máris az öreg, ősz király mosolygott. Boldogan szólította maga mellé a leányát, megölelte, megcsókolta, bátor gyermekének nevezte, aki valóban felér egy fiúval, és pótolni tudja a trónörököst!

Erre a kis királyleány fiúruhába öltözött, az ellenséges király udvarába lovagolt, és apja nevében kinyilatkoztatta, hogy elfogadja a hadüzenetet, készüljenek fel a háborúra!

Igen ám, csakhogy volt ennek az ellenséges királynak egy fia is, egyetlen szem fiú, a trónörökös, aki mindjárt megsejtette, hogy leányt rejteget a férfidolmány, és fülig beleszerelmesedett.

Meg is mondta a szüleinek, hogy csináljanak, amit akarnak, de ő nem áll ki ellene, neki nincs szíve hozzá, hogy fegyvert rántson egy lányra, nem vinné rá a lelke, hogy megölje!

Egyszóval a háború dolgában nem tudtak zöldágra vergődni, napokig tanácskoztak meg civakodtak, s végül is az lett belőle, hogy a kis királyleány úgy összemelegedett az ellenséges királyi

családdal, hogy a háború szót már ki se ejtették többé, mintha egészen elfelejtették volna.

Telt, múlt az idő, a kis királyleány még mindig ott vendégeskedett, a trónörökös meg egyre szerelmesebb lett bele. Egy szép napon meg is vallotta édesanyjának a királyfi, hogy ő bizony beleszeretett a vendégükbe, és feleségül akarja venni a férfiruhába öltözött leányt!

– No, no – mondta az édesanyja –, csak lassan a testtel, fiacskám! Hiszen azt se tudod biztosan, hogy valóban lány-e?

Gondold csak meg, mi lenne veled, ha egy szép napon ráébrednél, hogy megcsalt a szemed!

– Anyácskám – mondta a királyfi –, biztos, hogy nem tévedek! És az is biztos, hogy vagy ő lesz a feleségem, vagy senki, mert annyira, de annyira szeretem azt a lányt, hogy inkább meghalok, mintsem nála nélkül éljek!

A királyasszony most már látta, hogy a dolog több kettőnél, hogy itt gyorsan és okosan cselekedni kell! Azt mondta hát a fiának:

– Elsőbben is azt kell megtudni, hogy valóban leány-e? Ezt pedig úgy tudhatjuk meg a legkönnyebben, ha mindketten vesztek egy-egy virágcserepet és bazsalikom tövet ültettek bele. Ha a vendégünk cserepében később sarjad ki a bazsalikom, mint a tiédben, akkor bizonnyal tudhatjuk, hogy leány és nem férfi!

Megörült a királyfi édesanyja tanácsának, szaladt is rögtön a lányhoz, és kérte, hogy ültessen el vele egy-egy bazsalikomtövet. De alig ültették el a virágot, a leánykának szöget ütött a fejébe a dolog. Elővette hát azt a hajszálat, amit annak idején édesapja adott neki, hogy azt vegye elő, ha bajba jut. Rálehelt, s abban a szempillantásban ott termett előtte egy okos és gyönyörű kiskutya! Rögtön megparancsolta a szolgálatkész kiskutyának, hogy menjen a kastélyba, és kémlelje ki, tudja meg, hogy mi lelte a trónörököst, miért ültette el vele a bazsalikomot!

Szaladt a kiskutya, ahogy a lába bírta, és egy-kettőre kiszimatolta az igazságot. Vissza is jött csakhamar, és pontosan beszámolt úrnőjének mindenről, amit megtudott:

– Gyanítják ám, hogy leány vagy, erről szeretnének a bazsalikom útján megbizonyosodni! De ne búsulj, ne félj semmitől, magamra vállalom én ezt a dolgot; többet ésszel, mint erővel!

Így beszélt a kiskutya, és azontúl nap mint nap szorgalmasan kapargatta, kapálgatta a királykisasszony virágcserepében a földet. Ki is kelt abban a bazsalikom, jóval hamarabb, mint a trónörökösében!

Örült a kis királyleány, mintha kő esett volna le a szívéről, de bezzeg annál jobban szomorkodott a trónörökös, majd megszakadt a szíve a keserűségtől. Szaladt is az anyjához, hogy elpanaszkodja fájdalmát.

– Megmondtam én előre, hogy nem leány az! – sóhajtotta erre az anyja. – Szívesen magamra vállalnám minden fájdalmadat, fiacskám, de hát térj eszedre most már, beláthatod, hogy nem tehetünk semmit!

De a fiút csak nem lehetett jobb belátásra bírni, ő továbbra is a maga szívére hallgatott, abban pedig most még jobban parázslott a szerelem, mint valaha! El is határozta, hogy minden áron megtudja az igazságot.

A királyleány egy darabig még vendégeskedett házigazdáinál, majd édesapja nevében békét kötött velük, és hazament. Otthonról a következő verset írta a fiúnak:

Leány voltam... Téged bizony
Becsapott a bazsalikom!
Lány maradtam... jobb így nekem.
Túljártam az eszeteken!

A trónörökös könnyes szemmel mutatta a levelet édesanyjának, és így szólt:

– Látod, édesanyám, nekem volt igazam! Éreztem én, hogy leány a mi vendégünk, de nem hittél nekem! Szeretem azt a lányt, édesanyám, most még jobban szeretem!

– Ne búsulj, ne emészd magad, fiacskám – vigasztalta az anya–, meglásd, összehozlak én titeket, csak várj egy kicsit türelemmel!

A királyné ezután magához hívatott egy ismerős öregasszonyt és lelkére kötötte, hogy mihamarabb hozza ide a kis királyleányt a szomszéd országból. Busás jutalmat ígért neki, ha derekasan végzi a munkáját!

Az öregasszony összevásárolt mindenféle csecsebecsét, fülbevalót, tűt, cérnát, selymet, drágagyöngyöt, aranyékszert, s

ráadásul egy gyönyörű szép korsót is, amit színültig megtöltött cukros álomitallal. A sok drágaságot azután felpakolta egy ekhósszekérre és – hipp-hopp – máris megérkezett a szomszéd ország fővárosába és behajtott a királyi palota udvarába.

A királykisasszonyok mind a hárman éppen a palota ablakában könyököltek, az öregasszony meg mézes-mázos szóval csalogatni kezdte őket, hogy jöjjenek, nézzék meg, milyen sok szép portékája van, s milyen olcsón, jutányos áron adja! Jött is a két nagyobbik lány mindjárt, összevásároltak mindenféle drágaságot, és siettek vele a palota tükörszobájába, hogy felékesítsék magukat az ékszerekkel. De az öregasszony csak nem hagyta abba a vásárt, várta, hogy a legkisebbik lány is lejöjjön. Újra meg újra felszólt hozzá, hízelgett neki, tücsköt-bogarat összehazudott, addig-addig csalogatta, míg a legkisebb királylány is engedett a kísértésnek: lejött és nézegetni kezdte a vénasszony portékáját. Mikor azt a gyönyörű szép korsót meglátta, amit az öregasszony ráadásul vett, és cukros álomitallal színültig megtöltött, rögtön azt akarta megvásárolni.

– Jaj, drágaságom – mondta az öregasszony –, az nem eladó! Ezt a korsót én egy tündértől kaptam ajándékba, színültig tele igazi varázsitallal!

Így hazudott a vén boszorkány, a királylány meg hitte is, nem is. Elég az hozzá, hogy kért a varázsitalból egy kortyot.

– Adok én, már hogyne adnék – mondta a vénasszony – neked, kincsem-virágom, szívesen adok kettőt is, hármat is, azt se bánom, ha az egészet kiiszod!

A kis királyleány fogta a korsót, és egy hajtásra fenékig kiitta. De utána csak annyit tudott mondani, hogy milyen jó volt, mert a következő pillanatban már a vénasszony karjába dűlt és mélységes mély álomba merült. Erre az öregasszony gyorsan, és óvatosan feltette a leánykát az ekhósszekérre, és sietett vissza megbízójához, a királynéhoz.

Elgondolni sem lehet nagyobb örömet, mint a királyfiét, amikor a leányt újra megpillantotta. Gyorsan leemelte a szekérről, és bevitte édesanyja szobájába, ott azután gyengéden lefektette egy kerevetre, hogy kipihenje szegény a hosszú szekérút fáradalmait.

Éjfélt kongatott a toronyóra, mikor a leányka felébredt álmából. Azt hitte, hogy otthon van, hogy egyedül van és csendesen

dúdolgatta a verset, amit a királyfinak írt:

Leány voltam... Téged bizony
Becsapott a bazsalikom!

A fiú pedig ott virrasztott az ágya mellett, és így válaszolt:

Leány voltál, de már bizony
Mátkám vagy, a menyasszonyom!

És megfogta a leány kezét.

A kis királyleány most ébredt csak fel teljesen, most jött rá, hogy hová került, hogy a királyfi társaságában van, aki kezében tartja a kezét! Hirtelen olyan szégyen fogta el, hogy valósággal megdermedt. Később jobban lett és felkelt ugyan, de hiába beszéltek hozzá, nem válaszolt, mintha megnémult volna, egyetlen szó sem hagyta el a száját. Az egész család, a kastély minden lakója állandóan körülötte forgolódott, próbáltak a lelkére beszélni, kérték, könyörögtek neki, hogy beszéljen, de a királyleány csak nézett rájuk szótlanul és hallgatott, mint a néma. Már odáig mentek, hogy ráijesztettek, hogy legalább annyit halljanak tőle, hogy „juj”! de a leány még szorosabbra zárta a száját és hallgatott. Így ment ez már harmadik éve. A harmadik év vége felé aztán így szólt a királyné a fiához:

– Édes fiam, bárcsak minden bánatodat levehetnem rólad!

Milyen jövő vár rád ezzel a néma menyasszonnyal? Lassan három éve lesz, hogy hallgat, pedig mi igazán mindent megpróbáltunk, hogy szóra bírjuk! Úgy látszik, megnémult szegény, örökre! Ideje most már, hogy másik menyasszony után nézzél!

Könnyes szemmel ezt mondta erre a fiú:

– Édesanyám, hogy is szánhatnám rá magamat, hogy valaki mást vegyek feleségül, mikor olyan nagyon szeretem ezt a lányt! Hiszen jól tudod, mit meg nem tettem, hogy idehozhassuk. Azóta mindig arra gondolok, hogy szégyenletében némult meg, szégyellte, hogy akkor, azon az éjszakán elmondta előttem azt a néhány szót, azt a kötekedő versecskét! Szeretem ezt a lányt, szeretni fogom, amíg élek, de ha mindenképpen ragaszkodol hozzá, hogy más leányt vegyek feleségül, jól van, nem bánom, engedelmeskedem!

Nagyon-nagyon szomorúan mondta mindezeket a fiú s a szülei mégis – akármilyen hihetetlennek tartjátok is – eljegyezték egy másik király leányával. A néma kislányt pedig arra kényszerítette az

új menyasszony, hogy tisztára seperje az utat a palotától egészen az ő udvaráig.

Fáradságosabb és megalázóbb munkát nem is találhattak volna számára, de a kislány szó nélkül, türelmesen végezte. Most már csakugyan azt hitte mindenki, hogy végképpen megnémult!

Fogjuk most már rövidebbre a mesét! Elérkezett a várva várt nap, s a királyfinak fejére tették a menyegzői koronát, Ősi szokás szerint mindenki gyertyát tartott a kezében. Ott volt a nyoszolyóleányok között gyertyával a kezében a kis királyleány is, körülötte mindenki énekelt, csak ő állt szótlanul és könnyes szemmel nézte a vigadalmat; keze annyira reszketett, hogy gyertyájáról lecsepegett a viasz, egyenesen a menyasszony uszályára.

Észrevette ezt a menyasszony, hátrafordult és szidni kezdte a leánykát:

– Te néma, te süketnéma! Nem veszed észre, hogy bemocskolod a menyasszonyi ruhámat? – így veszekedett a gőgös, a kényes menyasszony, hogy a villám csapott volna a nyelvébe!

Mert ezzel a beszéddel nagyot vétkezett az ősi szokás ellen is, megszegte a hallgatási tilalmat, hiszen addig egy szót sem lett volna szabad szólnia, amíg a menyasszonyi fátylat le nem veszik az arcáról.

A vendégsereg zúgolódott, mindenki fel volt háborodva a menyasszony viselkedésén. Hát még ami ezután következett! Az volt még csak a döbbenetes! Mert a kis királyleány egyszerre csak megszólalt, és így felelt vissza a toporzékoló menyasszonynak:

– Nem vagyok se néma, se süketnéma! Némaságot fogadtam, mert egyszer vőlegényem füle hallatára kimondtam valamit. Így akartam visszaszerezni becsületemet. Egy évi némaságot fogadtam jövendőbeli apósomnak, egyet anyósomnak, egyet pedig a vőlegényemnek! Így akartam megadni nekik azt, ami illik, amit a becsület megkíván! De te, te azt se tudod, hogy mi a becsület, hiszen megszólaltál, mielőtt még menyasszonyi fátyol nélkül mutattad volna arcodat. Így hát vége a becsületednek! Jobb volna, ha mindjárt fekete varjú válna belőled és hazarepülnél a fészkedbe!

És csodák csodája! A fátyolos menyasszony abban a minutumban varjúkárogással elrepült. Nem is tért vissza soha többé!

A vendégek örültek és éljenezték a menyasszonyt, most már az igazi menyasszonyt.

Így hát nem kellett másik leányt a királyfinak elvenni feleségül, hanem azt, akit szíve mélyéből szeretett, és tisztelt is.

Ünnepi, díszes lakomát rendeztek, meghívták az öreg királyt is, meg minden tisztességes embert meghívtak, így hát rólam sem feledkeztek meg, kopertás levélben értesített a király, hogy engemet is szívesen lát fejedelmi udvarában!

Lakodalom után a két öreg király szívbéli barátságot kötött egymással, haláluk után pedig egybeolvadt a két birodalom, a fiatalok olyan bölcsen és igazságosan kormányozták, hogy az ország apraja-nagyja, mindenki tisztelettel emlegette őket.

Ez a mese félig
igaz, félig hamis –
kedvetekért mondtam
s mulattam magam is!

DEDALIJA ÉS KATALLANI

Volt egyszer egy híres, nevezetes ember, bátorságáról csudákat meséltek országszerte. Ezt a bátor embert úgy hívták, hogy Dedalija. Járta az országot, faluról falura, városról városra vándorolt, s ha az egyik községben ebédelt, vacsoráját már a másikban költötte el, sehol sem volt maradása egy fél napnál tovább.

Megy, mendegél egyszer az országúton Dedalija, hát látja, hogy egy ember fekszik hanyatt a földön, lábát meg a magasba nyújtogatja.

– Mit csinálsz itt, földi? – kérdi csodálkozva a különös embertől.

– Az eget támasztom meg a lábammal, kedves komám, különben a fejemre esik – válaszolt fektében az ember, s csak tovább nyújtogatja nagy keservesen lábát az ég felé.

Nagyot kacagott erre Dedalija, még a könnye is kicsordult.

– Kelj fel, komám, íziben! Ne félj semmit, úgy megtámasztom én az ég boltozatját, hogy soha le nem esik. Gyere velem, bekalandozzuk együtt a nagyvilágot.

Több se kellett az embernek, talpra ugrott, és ment Dedalijával világot látni, bekalandozni a földet.

Most már ketten mentek, mendegéltek, míg egy mély völgy közepébe nem értek. Hát, uramfia, mit látnak a völgyben? Ott is hanyatt fekszik ám egy ember, annak pedig nemcsak a lába, de két karja is égnek áll, mintha erősen tartana valamit.

– Miért fekszel itt, kedves szomszéd, ilyen kényelmetlenül? – kérdi Dedalija az idegentől.

– Az eget kell megtámasztanom, jó emberek, különben leszakadna, és agyonnyomna engem.

– Kelj fel bátran, pajtás, ne félj semmit! Megtámasztom én te helyetted is az égboltot úgy, hogy soha le nem szakad. Gyere velem, bekalandozzuk együtt a nagyvilágot.

Ennek az embernek se kellett kétszer mondani, nyomban talpra ugrott az is, és most már hármasban mentek világot látni, bekalandozni a földet. Mentek, barangoltak hegyen-völgyön, erdőn-mezőn keresztül, s egyszer csak egy vad rengetegben lepte meg őket az éjszaka.

– Már csak nem maradhatunk az éjjel isten ege alatt ebben a sűrű erdőben – mondta Dedalija –, nézzünk hát valami kunyhó után,

ahol meghúzódhatunk hajnalig.

Néznek, nézelődnek – hát csudák csudájára, látják, hogy valami halvány fény pislákol feléjük messziről az irdatlan vadon tölgyfái között. Elindulnak nagy bátran, árkon-bokron keresztül, tüske szúrja, faág húzza fáradt testüket, szaggatja ruhájukat – végezetül eljutnak a sűrű bozóton át egy magas sziklához, annak is a falba vájt, hatalmas, mély barlangjához.

– Szívesen látják-e a vendéget, gazduramék? – kiáltanak a vándorok a barlang bejáratánál.

– Kerüljetek beljebb – hangzik a szíves válasz a barlangból.

Megörül a három vándor a kedves szónak, s egy szempillantás alatt a barlangban termettek, öreg néni tipegett előttük, gondosan betette hátuk mögött az óriási vaskaput, bereteszelte, majd hét lakatot erősített rá belülről; a vendégeket a tűzhelyhez vezette, nyomban le is telepedtek a földre a jó melegben, s a nénike ott sürgött-forgott körülöttük.

– Hová kerültünk vajon? – kérdezték egymástól Dedalija társai. Ám Dedalija nagy bölcsen nem koptatta hiába nyelvét, inkább alaposan szemügyre vette a barlangot, s olyat látott, amitől még az ő bátor szíve is megremegett egy pillanatra, szeme-szája tátva maradt meglepetésében. Mert, mit gondoltok, kit látott meg a barlang homályában? Megmondom, hisz soha el nem találnátok különben! Ki mást látott volna, mint Katallanit, a hatalmas termetű vad óriást, a félszemű szörnyeteget, aki azt az egy szemét is a homloka közepén hordta. Ült Katallani egy háromlábú kisszéken, és feleségével a kecskéit fejte. Dedalija nem vesztegette a drága időt, figyelmeztette társait a félelmetes házigazdára, s bizony mindkettőnek nyomban inába szállt a bátorsága. De mit volt mit tenni, el nem szaladhattak, hiszen a barlangot vaskapu zárta el a világtól. Titkon meghányták-vetették a tennivalókat, s elhatározták, hogy nem árulják el, hogy észrevették, milyen nagy veszedelem fenyegeti őket. Hol az egyik, hol a másik ásított akkorát, hogy csak úgy rengett a barlang tőle, mintha alig tudnák már szemüket nyitva tartani az álmosságtól. Azután nekibátorodva azt mondták Katallaninak, ne zavartassa magát, ők nagyon fáradtak, étvágyuk sincsen, egy falat le nem menne a torkukon, engedje meg, hogy nyugovóra hajtsák fejüket.

Úgy is tettek. Hosszában elnyúltak a földön a tűz mellett, s egy perc sem telt bele, akkorákat horkoltak, mintha az igazak álmát aludnak.

Ezalatt Katallani anyjával és feleségével együtt jóízűen megvacsorázott a barlang egyik sarkában, majd alaposan megnézegette vendégeit. Azt hitte, hogy mély álomba merültek, s ezért csendesen így szólt az anyjához:

– Anyácskám, holnap este, úgy vélem, mindhárman emberpecsenyét vacsorázunk. Jó ropogósra süsd meg őket, szépen kérlek!

– Úgy lesz fiacskám, bízd csak rám a dolgot. Kedvedbe járok én mindig, jól tudod, bárcsak sok-sok évig gyönyörködhetnék még benned, drága gyermekem. Adjon nekünk az isten minél több emberpecsenyét!

Így társalogtak még egy darabig, majd összecsukták, falhoz támasztották az asztalt, és ők is lefeküdtek aludni.

A ravasz Dedalija pedig kihallgatta őket, hiszen nem aludt, hanem hegyezte a fülét, hogy egyetlen szót el ne mulasszon, s most azon törte a fejét, mitévő legyen, hogyan szabadítsa meg magát meg társait ettől a szörnyűséges veszedelemtől. Megvárta, míg Katallani meg a két asszony az éjfél előtti órák édes álmába merülnek, akkor aztán így szólt két társához:

– Csendben maradjatok, meg ne moccanjatok, míg jelt nem adok nektek.

Ő meg szép csendesen felkelt, szemét dörzsölgette, mintha még mindig nem tudná az álmot kiűzni belőle. Nem messze tőle a falhoz támasztva ott állt egy hosszú nyárs, Dedalija óvatosan magához vette, és próbaképpen elkezdte a tüzet piszkálni vele. Mikor meggyőződött róla, hogy az óriás nem hall semmit, mert olyan hangosan horkol álmában, fogta a nyársat, s a hegyét az izzó parázs közé dugta. Aztán kifogott három kost a juhnyájból, egy-kettőre megnyúzta őket, a húsukat meg bekaparta a földbe. Odaadott egy-egy gyapjas bőrt társainak, s azt mondta nekik, terítsék magukra, s vegyüljenek el a juhok közé. Ő is magára borított egy jókora juhbőrt, aztán felkapta az izzó vasat, és gyors mozdulattal Katallani egyetlen szemébe döfte. Akkor aztán maga is elvegyült a juhok közé.

Ordított, bőgött Katallani, ahogy a torkán kifért, mintha mennydörgés rázta volna meg az eget – reszkettél volna, mint a

kocsonya, ha meghallod,

– Gyújts fáklyát, anyácskám – üvöltötte az óriás –, megvakítottak!

Több se kellett az öregasszonynak, kiugrott az ágyból, gyorsan fáklyát gyújtott, s átkutatta, fenekestől felforgatta a barlangot, de semmi különöset nem vett észre, ha csak azt nem, hogy hűlt helyét találja a vendégeknek. Tudta, hogy a barlang bejáratát hét lakat őrzi, ki nem mehettek, ezért máshová, mint a juhok közé el nem rejtőzhettek. Leült hát fiával a vaskapu elé, úgy várta a napfelkeltét.

Hajnalban Katallani ráparancsolt feleségére, hogy a juhokat sorjában, egyenként eressze ki az akolból. Az asszony szótfogadott, s mikor egy-egy juh kilépett az akolból, mindig kiáltott egyet az urának. Katallani pedig végigtapogatta minden egyes juhnak a hátát, mielőtt kiengedte volna a kapun a legelőre. Ő sem tudott persze rájönni, hova bújhatott a három idegen, azok pedig messze jártak, még mielőtt az óriás mindegyik juhot megtapogathatta volna – úgy jutottak ki a barlangból, hogy egy hajuk szála meg nem görbült.

A gyapjas bőrt már csak a barlangtól jó messzire húzták le magukról, s Dedalija is csak akkor kiáltott vissza az óriásnak:

– A viszontlátásra, Katallani, hallod-e? Remélem megtartasz emlékezetedben!

Akkor aztán gyors futásnak eredtek, szaladtak, ahogy csak vitte őket a lábuk, Katallani meg anyjával, feleségével együtt utánuk. Már-már utol is érték őket, de szerencsére éppen akkor értek Katallani birodalmának a határához, egy hömpölygő nagy folyam partjára. Ezen a folyón túl egy lépést sem tehetett az óriás; de a három vándor átkelt rajta, így aztán szerencsésen megmenekültek.

Mikor Katallani rájött, hogy áldozatai kisiklottak a markából, odakiáltott Dedalijának:

– Hallod-e Dedalija! Ha férfi vagy a talpadon, holnap este újból eljössz hozzám látogatóba.

– Holnap este, sajnálom, de nem jöhetek. Hanem más alkalommal bizony elvárhatsz!

Dedalija hőstettének híre széltében-hosszában bejárta az országot. Két társa azonban, hiába segítette ki őket a bajból, igen megharagudott rá, mert hiszen nagy veszedelembe kerültek miatta. Elhatározták, hogy addig nem nyugszanak, míg szerencsétlenséget

nem hoznak rá, és Katallani kezére nem játsszák. Törték a fejüket, mi okosat eszelhetnének ki! Eszükbe jutott, hogy van Katallaninak egy olyan csudaszép lova, mely párját ritkítja kerek e világon.

Elmentek hát a királyhoz, és azt mondták neki:

– A kerek világon nincs párja Katallani lovának. Ha kedved szottyan rá, küldd el érte Dedaliját, egyedül ő szerezheti meg neked!

Hívatta is a király nyomban Dedaliját.

– Hallottam hírét bátorságodnak, Dedalija! Ezért rád bíznék egy igen nehéz feladatot. Azt mondják, a félszemű óriás csudaszép paripát tart a barlangjában. Arra kérlek, hozd el nekem ezt a híres paripát, mert addig nem lelem nyugalmamat.

– Jól van, uram király – mondta Dedalija –, megteszem, amit kívánsz. Nem is kell nekem más, csak egy jóféle kapa, meg egy fejsze.

A király parancsára nyomban előteremtették a szükséges szerszámokat, Dedalija pedig nem töltötte hiába az időt, útrakelt az óriás barlangjához. Alighogy odaért, elővette jó szerszámait, s a kemény sziklafalba keskeny, mély üreget vájt a barlangnak éppen azon a végén, ahol a jászol előtt a paripa álldogált. Dedalija óvatosan bedugta kezét a nyíláson, meg akarta fogni a ló szép sörényét, de hiába, az csak kapálózott, szikrát hányt a patkója, és hangosan így kiáltott:

– Katallani, vadember, merre vagy? Egy szelíd ember nyúlkál utánam.

Felugrott erre a vak óriás, hegyezte fülét, végigtapogatta a falakat, de semmi gyanúsat nem észlelt, mert Dedalija akkorára egy nagy követ hengerített a nyílás szája elé. Mivel Katallani azt hitte, hogy paripája a bolondját járatja vele, hosszú botjával nagyot ütött a hátára, és azt mondta neki:

– El ne bolondíts még egyszer, mert a hátadra teszem a nehéz nyerget! – Aztán megint lefeküdt aludni.

Éppen csak elszenderedett, mikor Dedalija ismét elgurította a nagy követ a nyílás szájától és újból meg akarta ragadni a ló sörényét. A paripa megint csak ellenkezett, és nagyot kiáltott:

– Katallani, hallod-e, kelj fel! Egy szelíd ember hozzám akar nyúlni.

Úgy felugrott erre a vadember, mintha darázs csípte volna meg, de mert Dedalija megint ügyesen visszahúzta a követ az üreg szája elé, mindent rendben talált, és most már dühösen hármat vert a lovacska hátára, és így fenyegetőzött:

– Jól jegyezd meg: ha még egyszer megzavarod álmomat, úgy megverlek, hogy még a kövek és a fák is megsiratnak. – Aztán tovább aludt.

Alig hunyta be a szemét Katallani, máris elhúzta a követ Dedalija, és most már a paripa fülébe súgta barátságos, hízelgő hangon.

– Szép lovacskám, miért hozol bajt magadra is, rám is? Hidd el, én csak a javadat akarom! Elvinnélek a királyhoz, s ott víz meg széna helyett, meglátod, zabbal, borral etetnek-itatnak.

Viaskodott a lovacska lelkiismeretével, mert Dedalija ajánlata igen csábító volt. Végül is engedett a csábításnak, hiszen mégiscsak az volt a legfőbb vágya, hogy jókat egyék-igyék. Dedalija oltalmába ajánlotta hát magát és elindultak együtt a király udvarába.

Jókora utat megtettek már, mikor Dedalija kieresztene hangját, nagyot kiáltott, hogy az óriás barlangjában okvetlenül meghallják:

– Viszontlátásra, Katallani, vadember, viszem a lovadat!

Mint akit a kígyó mart meg, úgy ugrott talpra az óriás, de bottal üthette már nyomát szép paripájának, hetedhét országon túljárt az már Dedalijával. Az óriás mégis utánuk vetette magát, s üldözőbe vette őket, de most sem jutott tovább a folyó partjánál, ott meg kellett állnia. Nagyot kiáltott hát Dedalija után:

– Dedalija barátom! Ha meg nem vetnéd szerény házamat, legyen szerencsém hozzád holnap este, vacsorára.

– Holnap, sajnálom, nem érek rá, de más alkalommal nagyon szívesen eljövök – válaszolt neki Dedalija.

Hamarosan megérkeztek a királyi udvarba. A király nagy örömmel fogadta Dedaliját, úgy megörült a szép paripának, hogy arannyal-ezüsttel, minden földi jóval elhalmozta a jó vitézt.

De az egykori útitársak csak nem nyughattak. Majd megsárgultak az irigységtől, gonosz lelkükben izzott a harag. Megint duruzsolni kezdtek a király fülébe:

A világon nincs párja a Katallani gyűrűjének. Dedalija, csak ő tudná megszerezni.

A király erre ismét elküldte Dedaliját az óriás barlangjába, hozza el neki azt a világszép, drágaköves aranygyűrűt.

Útrakelt a jó vitéz, és éjfélkor odaért a Katallani barlangjához. Óvatosan bemászott az üregen, melyet legutóbbi látogatásakor a falba vájt, körülnézett a barlangban és látta, hogy a szörnyeteg mély álomba merülve fekszik a tűzhely mellett. Szép csendesen melléje lopózott hát, s egy gyors mozdulattal lerántotta ujjáról a gyűrűt. Szeretett volna eltűnni, mint a kámfor, igen ám, de az óriás felriadt álmából, utána kapott, megfogta Dedaliját, földre teperte és kiforgatta zsebeit. Dedalija érezte, hogy most bizony rajtavesztett. Előbb csak a markában szorongatta a gyűrűt, de aztán, mert okosabb nem jutott eszébe, s mert az ékszert mindenáron szerette volna megtartani, bekapta a szájába, s a vak óriás nem vette észre. Katallani persze nem találta meg nála a gyűrűt, s ezért irtózatos haragra lobbant. Kezén-lábán megbilincselte Dedaliját, s úgy vasraverve ráakasztotta egy falbavert nagy kampóra, hadd kapálózzék ott kedvére.

Hajnalban azt mondja az óriás az édesanyjának:

– Anyácskám, kérlek, ma estére süsd meg jó ropogósra ezt a vadászzsákmányt! Én ma elmegyek vadászni, mondd meg a feleségemnek, hajtsa ki a birkanyájat a legelőre.

Az öregasszony úgy bedurrantott a kemencébe, hogy azt a hőség majd szétvetette. Mikor a tűz már leégett, leakasztotta Dedaliját a kampóról, lazított egy keveset a bilincsein, rátette a hatalmas sütőlapátra, és nekigyűrkőzött, hogy bevesse a kemencébe. De volt ám esze Dedalijának, jól ránehezedett a lapátra, s úgy kiegyenesedett rajta ültében, hogy bizony nem fért be a kemence száján. Az anyóka még kétszer-háromszor szerencsét próbált, de hiába, aztán szép szóval, szidással, fenyegetéssel szerette volna a kemencébe tessékelni, de csak nem bírt vele. Végezetül azt mondja Dedalija neki:

– Hallod-e, öreganyám, én a te helyedben bizony nem bajlódnék ennyit egy magamfajta nyomorulttal, akinek már úgyis vége. Azért vagyok ilyen ügyefogyott, mert sose láttam még, hogyan kell ügyesen a lapáton ülni, hogy könnyedén beverhessék az embert a kemencébe; s mert nem láttam, hogy csinálják, magamtól nem tudom kitalálni. Ugyan nem oldoznád-e meg bilincseimet, s nem

tennénk-e próbát? Ülj fel a lapátra, s mutasd meg nekem, hogyan kell hát takarosan, ügyesen ülni rajta, hogy baj nélkül a kemencében találja magát az ember?

Léprement az öregasszony, levette a bilincset Dedalija kezéről, lábáról, maga pedig szépen kinyújtózott a péklapáton. Dedalija, megragadta a lapát nyelét, és öregasszonyostul betuszkolta a kemencébe. A kemence szája elé hatalmas követ hengerített, nem tudta volna azt hét ördög sem elmozdítani, nemhogy az öreganyó. A vénasszony sivalkodott egy darabig, aztán elaludt a kemencében.

Dedalija pedig nyakába kapta a lábát, s ment mint a szélvész vissza a királyhoz, vitte neki az aranyos ékszert, s a király megint tejben-vajban fürösztötte, bátor vitézének nevezte.

Mikor az óriás meg a felesége estére hazaért, sehol sem találták az öregasszonyt. Azt hitték, átment valamelyik szomszédasszonyhoz egy kis tereferére a túlsó erdőszéli barlangba, s ott is maradt éjszakára. De mivel igen megéheztek, gyorsan kinyitották a kemence nyílását, hogy megnézzék, elég ropogósra sült-e már Dedalija. Gondolhatjátok, mennyire meglepődtek, mikor a finom embersült helyett az öreganyót pillantották meg. Ijedtükben úgy elment az étvágyuk, hogy egész este egy falatot sem bírtak enni – igaz, nem is igen volt mit.

Hanem a két egykori útitárs még mindig nem fért a bőrébe. Egyre azon töprengtek, hogyan tehetnék el Dedaliját láb alól. Alattomban így sugdostak a király fülébe:

– Elámulnál, ha meglátnád Katallanit, azt a vad óriást. Nincs annak párja az egész világon. Csak az a baj, hogy senki sem bír vele. Tegyél egy próbát, küldd el érte Dedaliját, hadd hozza elébed.

A két semmirekellő biztosra vette, hogy ebbe már csakugyan beletörik Dedalija bicskája.

Furdalta ám a kíváncsiság a király oldalát, azt se tudta, hova legyen nyugtalanságában, annyira szerette volna megnézni a hírhedt óriást.

Magához hívatta hát Dedaliját, és így kérlelte:

– Kedves jó vitézem, hős Dedalija! Minden kívánságomat híven teljesítetted. Arra kérlek, tégy nekem még egy nagy szolgálatot. Hozd el színem elé Katallanit, akinek félszemét te szúrtad ki, mert az életedre tört.

Elgondolkozott egy kissé Dedalija, majd így szólt:

– Meglesz, király uram! Nem is kell hozzá más, csak egy jókora stráfszekér, két ökör, fejsze, kalapács meg szög.

Úgy kacagott a király, hogy fülig ért a szája és mindent Dedalija rendelkezésére bocsátott. A bátor vitéz meg az albán hegyvidéki asszonyok tarka ruháját öltötte magára, úgy ült fel a stráfszekérre, és elhajtott rajta.

Katallani barlangjával szemközt megállította a szekeret az erdőben és nekilátott fát dönteni. Bamm-bumm, bamm-bumm, csattogott a fejsze, csak úgy visszhangzott tőle az erdő. Persze hogy meghallotta a fejszecsapásokat Katallani, és nagyot ordított barlangjából:

– Ki merészeli rendre döntögetni a fákat az erdőmben?

– Jer csak közelebb – felelt neki Dedalija elváltoztatva hangját –, albán asszony vagyok, hegyvidéki; kivágok néhány fatörzset, mert deszkát kell fűrészelnem belőlük. Meghalt az a híres Dedalija, annak pedig jó vastag deszkából kell koporsót ácsolni, hogy ki ne ugorjék belőle.

– Mit nem mondasz – örvendezett az óriás. – Szálljon áldás arra a hegyes nyelvedre ezért a jó hírért. Dedalija meghalt! Ujjujujj! Jövök, magam is segítek neked fát döntögetni, mert az a gazfickó sok borsot tört az orrom alá.

Katallani óriásléptekkel közeledett Dedalijához, vagyis az albán menyecskéhez; nagy egyetértésben döntögették a szálfát, hasították a deszkát, ácsolták, szögezték a koporsót, majd feltették a szekérre.

Mikor elkészültek a nagy munkával, az albán menyecske ilyen kéréssel fordult az óriáshoz:

– Nagyon lekötelezné, kedves Katallani, ha belefeküdnél ebbe a koporsóba és megpróbálnád, szét bírod-e feszíteni. Attól tartok, tudod, hogy az a veszett Dedalija még holtában is szétfeszítheti, s aztán jár-kél majd közöttünk kísértet formájában. És jaj annak, akit meglátogat! Bajt hoz az mindenkire!

A barlanglakó szörnyeteg mit sem gyanított. Belefeküdt a koporsóba, egyszer-kétszer nekifeszítette hatalmas karját a koporsó oldalának, de a koporsó egy darabban maradt; végre harmadszorra mégis sikerült szétfeszítenie a deszkákat.

– Hát most aztán mitévők legyünk, édes barátom – sivalkodott a hegyvidéki asszonyság.

– No várj csak, magam veszem kézbe ezt a dolgot – nyugtatta, bátorította az óriás. S már szaladt is be a barlangjába, került-fordult, és újra megjelent egy hatalmas öl deszkával. Elővették újra a szeget, kalapácsot, izzadtak, míg el nem készült az új koporsó. Még zárat is szerelt rá kívülről Katallani.

– No csak, bújj bele még egyszer, kedves Katallani – hízelkedett az asszonyruhás Dedalija –, nézd meg, elég erős-e most már, nem bírod-e ismét szétfeszíteni?

A vadember még mindig nem fogott gyanút, szép engedelmesen bemászott a koporsóba, és elnyújtózott benne. Több se kellett a tarkaruhás menyecskének, fürgén ráfordította a kulcsot a zárra, és hiába küszködött, erőlködött az óriás, nem tudott többé kijönni belőle, a vastag deszkákat sehogy sem tudta szétfeszíteni.

– Nyisd ki a koporsót, jóasszony, mert olyan ember még nem született erre a világra, aki ennek az oldalát szétfeszíti.

– Derék dolog – örvendezett csúfondárosan a menyecske–, nem tudod hát szétvetni ezt az iskátulyát. Akkor meg az a jó, hogy benne vagy! Mert tudd meg, nem halt meg Dedalija, hanem itt ül a bakon és meg nem áll, míg el nem visz téged a király színe elé. Prrr, csálé, nee... – szólt az ökröknek, s azok megindultak, vitték a szörnyeteget a király elébe.

A király nem akart a szemének hinni, mikor jelentették, hogy megérkezett Dedalija, s koporsóba zárva hozza magával a vak szörnyeteget. Mindjárt lyukat fúratott a koporsó oldalába – mert bizony így is félt a veszedelmes óriástól –, s úgy szemlélte meg; aztán parancsot adott, hogy dobják be a folyóba az egész alkotmányt Katallanival együtt. Azután elűzte a királyi udvarból Dedalija gonosz, irigy útitársait. Dedaliját pedig ott tartotta palotájában és feleségül adta hozzá legkedvesebb leányát.

TÖRTÉNETEK MUJIRÓL

Muji ereje

Mikor Muji még fiatal fiú volt, az apja egy úrhoz küldte szolgálni, aki teheneket őriztetett vele. Muji egész nap járta a hegyeket, dombokat, halmokat, itta a kristálytiszta források vizét, és megpihent a hatalmas sziklák árnyékában. Nem volt előtte ismeretlen terület, minden helyet bejárt, és nyáját mindig új legelőkre hajtotta.

Egy sötét éjszaka elvesztette a nyáját. Nem tudott hazatérni, s így arra kényszerült, hogy egy szikla peremén töltse az éjszakát. Lehajtotta fejét és elaludt. Hirtelen zajra riadt fel. A közelben két bölcsőt pillantott meg, és a bölcsőben két síró csecsemőt. Muji odament hozzájuk, elringatta, megnyugtatta őket.

Hirtelen vakító fényben megjelent két Zána, és így szóltak hozzá:

– Mi vezetett téged ide?

Muji így felelt:

– Én tehénpásztor vagyok, elvesztenem a teheneimet, nem találtam meg őket, s itt lepett meg az éjszaka. Álmomból felébredve meghallottam a két gyerek sírását, megsajnáltam és álomba ringattam őket. De kik vagytok ti?

– Zánák[{3}] vagyunk, Muji, körülrepkedjük a földet, és az emberek segítségére sietünk. Milyen kegyet kérsz tőlünk Muji, amiért a két gyereken segítettél? Akarsz a harchoz erőt? Vagy akarsz zsákmányt, szarvasmarhát vagy kincseket? Mit kívánsz? Akarsz tudást vagy bölcsességet? Válassz!

Muji felállott és azt mondta:

– Sokszor gúnyolnak engem a pásztorok, sokszor rám támadnak, ezért erőmmel akarom legyőzni őket.

A két Zána így szólt egymáshoz:

– Tejet fogunk adni Mujinak, hogy erős legyen.

Tejet adtak neki, s a fiú már három csepptől olyan erős lett, hogy megragadta a legnagyobb sziklát, és megmozgatta.

– Emeld föl a sziklát! – parancsolták a Zánák.

Ennek a sziklának a súlya ezer kiló volt, vagy még annál is több. Muji megfogta a sziklát, és könnyen tartotta a kezében, de

csak a bokájáig tudta felemelni.

– Adunk neki még tejet – mondták a Zánák.

Ivott még egy keveset, s most már a térdéig fel tudta emelni a sziklát, ezután meg kellett pihennie.

Ekkor barátságosan így szólt az egyik Zána:

– Adjunk neki még egy kis tejet!

Muji fogta a sziklát, s egészen a derekáig emelte. A Zánák figyelmesen nézték őt, s még egy kis tejet adtak neki. Muji ettől olyan erős lett, mint egy sárkány, és egészen a válláig lendítette a sziklát.

– Most már elég – mondták a Zánák – mert ha még tovább növeljük Muji erejét, olyan erős lesz, hogy szétrombolja a világot.

Azután kedvesen elbeszélgettek Mujival, mialatt a hold rájuk sütött, és a sziklák mögött az árnyék meghosszabította az alakjukat, így szóltak Mujihoz:

– Fogadott testvérünk leszel. Mit szólsz hozzá?

– Ha segítetek rajtam, amikor bajba kerülök, köszönettel veszem – mondta Muji.

Ekkor hajnalpír öntötte el a világot, és a Zánák eltűntek. Muji felpattant, s azonnal meglátta a teheneit. Elindult hazafelé.

Amikor Jutbin határához ért, társait már egybegyűlve találta.

Megint gúnyolódni akartak rajta. No, de hallgassátok csak meg, hogy milyen játékot űzött velük Muji!

A legnehezebb sziklát megragadta, s felemelte öt tevehátnyi magasságra. A pásztorok mukkanni se mertek, mert látták, elég, ha csak a kisujjával hozzájuk ér, s valamennyien holtan esnek össze. Akkor Muji otthagyta a gazdáját, és hazatért anyjához. Anyjának dolgozott, érte küszködött.

Mindig győzedelmes volt és minden harcban megállta a helyét.

Halil bosszút áll Mujiért

Jutbinban nagy vihar volt. A százéves fenyők nyögve hajladoztak a szélben. A jutbini harminc aga{4} egy tisztáson legeltette lovát. A hősök rosszkedvűek voltak. Beszélni sem volt kedvük. A lovak legeltek, ők pedig az árnyékban pihentek. Bud Alin Tali így szólt az agákhoz:

– Portyázásra indultunk, de mit ér az egész, ha a mi hősünk, Gjeto Basho Muji nincs velünk! A mi csapatunkban ő a legelső, nyomról nyomra ismeri az egész királyi birodalmat. Nélküle nem tudunk mit tenni, ha pedig velünk van, ellenségeink megfutamodnak. Kit küldjünk el Mujiért? Küldjük el az öreg Dizdár Oszmán agát! Muji az ő unokaöccse, szereti, és elhozza, hogy együtt induljunk a portyára.

Dizdár azonnal fölállt, megigazította ruháját, és lovát hívta:

– Hej, harci lovam! Lovagoljimk Jutbin felé.

A ló nyerített. Az egész társaság bámulta a ló szépségét. A ló tarka volt, fehér, vörös és fekete foltos.

– No, kedves lovam – mondta Dizdár a lónak, miközben szájába tette a zablát –, most már eleget legeltél itt, készülj, mert Jutbinba akarok lovagolni, hogy idehozzam Gjeto Basho Mujit!

Erre a ló fújt, és lábával kapálta a földet.

– Hoppla! – mondta Dizdár, és úgy pattant a lóra, mint egy húszéves ifjú. Tíz társával ellovagolt Jutbin felé. Mikor a hősök Muji rétjére értek, meglátták az anyját, amint a kútnál mosta a ruhát. A víz pedig csupa vér lett. A ló megint nyerített, és lábaival a földet kapálta, az öreg Dizdár pedig összeráncolta a szemöldökét, s így szólt:

– Miféle vér ez? Hová ment Muji, milyen szerencsétlenség érte?

Azt válaszolta erre Muji anyja:

– Reggel felkeltem, és szétnéztem a határban, de Mujit sehol se láttam. Végül megpillantottam. Alattomosan körülvette őt egy ellenséges csapat, és egyszerre harminc lándzsát hajítottak feléje. Tíz átjárta a testét, lova pedig megugrott, és a hátán hazahozta őt!

– Ó, jaj neki, és ezerszer jaj nekünk – mondta az öreg, aztán sarkantyúba kapta a lovát, s nagy aggodalmak között Muji háza felé lovagolt.

Muji nyitott neki ajtót, s aztán visszafeküdt, mert nagyon beteg volt.

Dizdár így szólt:

– Mi történt veled, kedves Gjeto Basho Muji? Hol kaptad ezeket a sebeket?

– Vadászni mentem, s a király csapata alattomosan körülvett. Harminc lándzsa fúródott a testembe, tíz megakadt a csontjaimban, a többi a térdemben, három a szívemben. Hát bizony, nagyon elgyengültem! A lovam szerencsére megmentett engem. Nem is tudom, hogyan hozott haza. Máig nem tudtam mi az, megsebesülni. Nagy szerencsétlenség, mert a sebesültnek a háza a sírja. Magának baj, másoknak teher – így szólt Muji, azzal visszabújt a takaró alá.

Dizdár, amikor ezt hallotta, könnyezni kezdett. Már látta, hogy csalódott minden reményében, mert Muji nem tud felkelni. Aztán így szólt:

– Nagy szerencsétlenség ez, kedves Muji! A jutbini harminc agát otthagytam a hegyek közt. Azért küldtek, hogy hozzájuk vigyelek. Nem tudtuk, hogy mi történt veled, és most vezető nélkül nem tudunk eligazodni a hegyek között. Egy kéréssel fordulok hozzád Muji! Engedd meg, hogy öcséd, a fiatal Halil aga velünk jöjjön.

Mujinak nagyon nehezére esett a válasz, de végül mégiscsak megszólalt:

– Halilt nem adhatom oda, Dizdár! Még sohasem volt portyázáson. Félek, hogy az öregek kicsúfolják, s ő nem tud uralkodni az indulatain.

Dizdár gyorsan szavába vágott:

– Nem számít, amit mondtál, Muji! Halilt én ma elviszem maganmmal, s ha valaki bántani merné, én megvédem őt.

Erre Muji Halilra nézett, s így szólt:

– Kelj fel Halil, nyergeid meg lovadat! Öltözz harci díszbe, és lovagolj Jutbinba Dizdár agával, hogy részt vegyél a portyázáson. Rám pedig ne legyen gondod.

– Jól van, Muji bátyám, elmegyek, de nagy betegen hagylak itt, s még azt sem tudom, hogy ki akart megölni téged – válaszolt Halil. – Istenemre, kedves bátyám! Olyan biztos, ahogy anyánkat látom, aki ringatott, hogy addig innen el nem megyek, amíg el nem mondod nekem, hogy ki akart téged megölni, és kin álljak én bosszút! – kiáltotta Halil.

– Labutáni király, akinek a birodalom határán van a fehér kulája[{5}]. Isten veled, járj szerencsével! – válaszolt Muji, és fáradtan elhallgatott.

Ekkor az agg így szólt:

– Ne szomorkodj, kedves Gjeto Basho Muji, a te ellenséged a mi ellenségünk!

Eztán ellovagoltak Halillal Jutbinba, ahol már várták őket az agák.

– Elvégezted küldetésedet? – kérdezték az agák.

– Elég sokára – mondta Bud Alin Tali. Mikor meglátta Halilt, így szólt:

– Mujiért küldtünk, mit kezdjünk Halillal? Hisz ez ijedős gyermek, nem használhatjuk a portyázásnál!

Dizdár megharagudott, s így szólt:

– Üdv nektek bajtársak, Muji üdvözöl titeket, de ő nem tud jönni, mert megsebesült, és nagyon beteg. Orvul megtámadták. A fiatal Halil agát küldte maga helyett.

De Halil megharagudott, s otthagyta az agákat. Háromszor akarta szablyáját előrántani, de mindig Muji szavai jutottak eszébe: „Nem szabad senkit a csatán kívül megölni a pihenő helyen.” Megsarkantyúzta hát a lovát, s ellovagolt Labutáni király birodalma felé. Paripája lángot fújt az orrlyukaiból, és repült, akár a táltos. Szomorú volt a ló, még szomorúbb a lovas.

Nemsokára egy fehér kulához értek, ez volt Labutáni király három emeletes palotája. Halil belépett, s egy lánnyal találkozott.

– Ki vagy te? – kérdezte Halil.

– Én a király leánya vagyok. De te mi járatban vagy?

– Egy tartozás ügyében jöttem – s e szavakkal megfogta a leányt és lovára emelte. Hiába sírt a lány, Halil elvágtatott vele.

Labutáni embereit nyugtalanság fogta el, és csoportokba verődve tárgyalták az esetet.

– Ez a fiatal Halil aga volt – kiáltozták.

Nemsokára hazajött Labutáni király, és nem találta a lányát. Csak két öregasszony sírt a házban, és azt kérdezték tőle:

– Kinek a fejét vágtad le, Labutáni, hogy Muji öccse bosszút állt rajtunk, elrabolta a lányodat, és szégyenben hagyott minket?

A király dühös volt – dühében reszketett és kiabált.

Az öregasszony azonban így szólt:

– Mit érsz te azzal, ha meg is ölöd Gjeto Basho Mujit? Hét szíve van neki, és nemzetsége sohasem fog kihalni.

Labutáni felordított és a hajdúkat hívta:

– Halil aga meggyalázott minket!

Erre mindenki lóra pattant, és a hegyekbe vágtatott Halil után. Az erdő vadjai szerte futottak a lovasok elől, csak Halil nem ijedt meg tőlük. Egy barlang nyílásánál megállt, és így kiáltott:

– Itt vár titeket Halil aga!

Dühöngve rontott rá a király. Halil egy nagy buzogánnyal felé sújtott, és megölte. Majd így szólt a seregéhez:

– Hallgassatok rám, hagyjatok fel a háborúval, menj etek haza, és válasszatok magatoknak új királyt, mert ennek a fejét levágtam, s Muji betegágyához viszem!

Erre az ellenség oldalról megtámadta, és szörnyű harc kerekedett. Halil sziklákkal küzdött ellenük, lándzsáikat halomra gyűjtötte. Ellenségei úgy vették őt körül, mint a farkasok, ő pedig úgy állt előttük, mint az oroszlán.

– Gyertek csak, ha ti is a királyotok sorsára akartok jutni! – kiáltott Halil.

Lovát szólította:

– Gyere, kedves lovam! Én a kardommal, te pedig patáiddal fogsz harcolni.

Ekkor a Zánák megsajnálták, és Mujihoz repültek:

– Gyere Muji, kelj fel, Halil nagy veszedelemben van! – mondták neki.

Talpra segítették, meggyógyították. Egy adag orvosságtól minden erejét visszanyerte, és Halilhoz lovagolt.

Nagy volt a csatazaj. De Muji lova olyat nyerített, hogy hangjától még a levelek is lehullottak. Az ellenséget nagy félelem fogta el, mikor megpillantották, és szerteszéjjel szaladtak. Halil előjött a barlangból, és így szólt Mujihoz:

– Miért hagyod futni az ellenséget?

Muji nevetve válaszolta:

– Hát nem látod Halil, hogy megverted őket, és megölted Labutáni királyt is? Mit kívánsz még, Halil? Én feltámadtam halálomból, és örülök ennek. Ellenségeinkkel rokonságba kerültünk. Hadakozzunk az élőkkel, s ne a holtakkal! A szembenállókkal, s ne a futókkal! Így hagyták ezt ránk őseink, szent törvény gyanánt.

Lóra pattantak és Jutbinba vágtattak, ahol mindenki őket dicsőítette.

Így állt Halil bosszút Mujiért, megölte Labutáni királyt, es feleségül vette a leányát.

Gjeto Basho Muji házassága

Fény tört elő a felhők közül, s a nap elindult égi pályáján. Mit tett Gjeto Basho Muji? A királyi birodalomba lovagolt, hogy feleségül kérje a királytól a leányát. Midőn visszatért Jutbinba, összegyűjtött háromszáz agát, aranyba és ezüstbe öltözve, almáspejlovakon, s útnak indította őket leánykérőbe. Egy aggastyán vezette őket, név szerint Dizdár Oszmáni aga, Muji nagybátyja.

– Halljátok, kedves vendégeim, kedves násznagyaim – kezdett Muji beszélni –, ha ti a hegytetőre értek, ott három nagy, árnyékos delelőt találtok. Óvakodjatok attól, hogy ott mulassatok! Ne énekeljetek! Ott ugyanis három gonosz Zána lakik. Talán éppen akkor pihennek, vagy éppen a forrásból akarnak inni, s ha ti megzavarjátok őket, akkor nem menekültök meg a haragjuktól.

Másnap pirkadatkor a násznagyok útnak indultak. Sorban lovagoltak és énekeltek. így mentek a királyi birodalom felé. Mikor felértek a hegy tetejére, abbahagyták az éneket, lovaikat is csendes ügetésre fogták, és nem álltak meg sehol. Még a forrásból sem ittak, hanem egyenesen Muji jövendőbeli apósához lovagoltak.

A király nagy örömmel fogadta őket és hatalmas lakomát csapott tiszteletükre. Másnap felkerekedtek, s a menyasszonnyal együtt útnak indultak vissza Jutbinba. Sehol sem énekeltek, sehol sem táncoltak, míg a hegytetőre nem értek, az árnyékos delelőre. Ekkor az aggastyán így szólt a násznagyokhoz:

– Halljátok agák! Én már sok lakodalomban voltam, sokszor jöttem itt át a menyasszonnyal, mindig énekeltünk és vigadtunk, lovainkat pedig a forrás vízéből itattuk, és semmi baj nem történt velünk.

Erre mindannyian leszálltak a lóról, és lepihentek az árnyékban. A lovakat a forráshoz vezették, ők maguk pedig énekeltek, és célba dobtak késsel.

Ám hirtelen zengeni kezdtek körös-körül a hegyek, fütyült a szél és ott termett a három gonosz Zána. Szájukból lángnyelvek törtek elő, és a násznépet kővé, a lovakat pedig fatönkökké változtatták.

Csak a menyasszony maradt életben. A Zánák megragadták és a barlangjukba vitték. Nem volt szabad megpihennie, hanem főznie kellett, és vizet hordania.

Mindjárt megtudta ezt Gjeto Basho Muji. Nagyon elszomorodott és meg is haragudott. Fölpattant a lovára, és a hegytetőre lovagolt. Ott találta a kővé vált násznagyokat és a fatönkké vált lovakat. Megállás nélkül lovagolt tovább. A Zánákat kereste, de nem találta őket.

A tölgyerdő mélyén, ahol alig derengett egy kis fény, egy forrást talált, vize tiszta, mint a könny.

– Itt kell lennie a Zánák lakhelyének – mondta magában Muji. Leszállt a lováról, és hagyta, hogy a ló az erdőben legeljen, ő pedig leült a forrás mellé, és fejét tenyerébe támasztotta. Három napig várt a Zánákra, vajon előjönnek-e, hogy vizet igyanak?

A harmadik napon egy leány jött vödörrel. Üdvözölte Mujit és így szólt:

– Jó, hogy megtaláltalak.

És ő így felelt:

– Jó, hogy jöttél! Mire kell neked ez a víz, szép húgom?

– Szomorú az én történetem. A násznagyokkal a hegyen jöttem keresztül. Három gonosz Zána megtámadott minket az árnyas pihenőhelyen, bár nem bántottuk őket. Nyomban kővé változtattak mindenkit, a lovakat meg fatuskókká. Csak én menekültem meg. Barlangjukba hurcoltak, s most őket kell szolgálnom.

– Kihez akartál férjhez menni? – kérdezte Muji.

– Én elhagytam apámat, anyámat, testvéreimet, hogy egy lovaghoz menjek feleségül, akit Gjeto Basho Mujinak hívnak.

Muji visszafojtotta nevetését, s így szólt:

– Ha látnád őt, megismernéd?

– Én szegény fejem, nem tudnám őt megismerni, mert sohasem láttam. De azok után, amiket a szóbeszédből hallottam róla, azt gyanítom, hogy te vagy Gjeto Basho Muji.

Erre már nyíltan elnevette magát Muji:

– Valóban én vagyok az, kedves mátkám, te megismertél engem. Ha meg akarsz szabadulni innen, engedelmeskedned kell nekem.

– Esküszöm, hogy szótfogadok neked, még ha egy fejjel rövidebb is leszek érte! – mondta a királyleány.

– Tégy úgy, ahogy én oktatlak – mondta Muji. – A Zánák, ha leszállt a nap és feljött a hold, ebédelni fognak. Te azonban ne egyél velük, csak akkor, ha elárulják, hogy miben rejlik az erejük. Holnap a forrásnál várlak.

Ebben megegyeztek, azután a királyleány visszament az erdőbe, Muji pedig elbújt egy szakadékba.

A Zánák már várták a királykisasszonyt. Megterítettek, és ettek, ittak, de a királyleány nem ült az asztalukhoz, és nem evett velük.

A legkisebb megkérdezte:

– Kune, mi van veled, hogy nem eszel? Beteg vagy talán?

– Nem tudok enni ezekből az ételekből, mert nem nekem valók. Áruljátok el, miben rejlik az erőtök. Én csak egy szegény rabnő vagyok, ti pedig hatalmas Zánák, nem kell tartanotok tőlem, ha megtudom a titkot.

A Zánák talpra ugrottak, és el akarták őt pusztítani. De a legkisebb Zána nem engedte:

– Ne bántsátok szegényt, mit árthat nekünk, ha tudja a titkunkat. Halld tehát, ember lánya! Van nekünk három vad hegyi zergénk.

Arany szarvuk van, és a zöld szakadékokban laknak, senki sem tudja elfogni őket. Ha valaki elfogná a zergéket, nekünk is végünk lenne.

Most már megette a királykisasszony az ételeket. Másnap a forráshoz sietett, ahol már várta őt Muji.

– Hiába kevertél engem viszályba a Zánákkal – mondta neki a királykiassszony –, semmit sem tehetsz ellenük. Erejük három vad hegyi zergében van, amelyeket élve kellene elfogni, de senki sem tudja ezt megtenni. örvendezett Muji:

– Eredj most vissza a Zánákhoz, és tégy úgy, mintha mi sem történt volna. Én megszabadítlak téged az agák segítségével. Fölpattant a lovára, Jutbinba lovagolt, és a piactéren kihirdette:

– Ahány vadász csak van, jöjjön az én kulámba ma este, vendégeim lesznek!

Háromszáz vadász és még több vadászkutya gyűlt egybe. Muji elmondta nekik a zergék történetét, és kérte őket, hogy élve fogják el a zergéket, mert aki rájuk lő, nem jut haza élve.

Muji vezetésével a zöld völgyekbe lovagoltak. Körülfogták az erdőt, három nap, három éjjel űzték a vadat, míg sikerült megfogni őket. A zergékkel Jutbinba siettek, és bezárták őket az istállóba. Muji minden vadászt megjutalmazott.

A Zánákat pedig elhagyta az erejük. Hiába hívogatták a zergéket, nem találták őket sehol sem.

– Valaki elfogta a zergéket – mondták a Zánák egymásnak.

Erre a királykisasszony így szólt hozzájuk:

– Muji volt az, zálogként tartja őket értem, és a násznagyokért, akiket elvarázsoltatok.

A Zánák azonnal Jutbinba mentek Mujjhoz:

– Mi most a hatalmadban vagyunk, Muji! Vagy ölj meg minket, vagy add vissza zergéinket, mert mi azok nélkül nem tudunk élni!

Visszaadjuk menyasszonyodat és a násznagyokat is, ha szabadon engeded a zergéinket!

– Barátokat mindig találok, menyasszonyt is, de ilyen zergéket még sohasem fogtam – mondta Muji.

Erre a Zánák sírni kezdtek, hogy a kő is meglágyult volna tőle, de Muji megkeményítette a szívét.

Erre előállt a legkisebb Zána, s így szólt:

– Többé nem fogunk titeket bántani, hanem mindenben segítségetekre leszünk, erre esküszünk.

– Jól van – mondta Muji. – Zánák vagytok, Zánák maradtok. Hűség - hűség, adott szó – adott szó!

Visszaadta nekik a három zergét, mire a Zánák eltűntek, s kisvártatva visszajöttek a menyasszonnyal, aki aranyos határban ült, és velük jöttek a násznagyok is. Lett nagy hejehuja, lakodalom. Járták a körtáncot a Zánák is, és így énekeltek:

– Zánák vagyunk, Zánák maradunk, szavunkat megtartjuk!

S valóban attól fogva a három Zána mindig segítségére sietett az embereknek, ha hívták őket.

Muji megsebesül

Egy alkalommal a jutbini harminc aga egybegyűlt, s a lovaik elé zabot tettek. Muji lovának nem kellett a zab, hanem patájával az utat kaparta, és Muji így szólt az egyik társához:

– Valahányszor a lovam így viselkedett, minden ilyen napon harcba mentem, de minden ilyen napon nagy szerencsétlenség is ért.

Erre Arnaut Oszmáni így felelt:

– Hogyha megöregszünk, Muji, mindannyian félénkekké válunk!

Ez a mondás nagyon fájt Mujinak. Gyorsan a lovára pattant, s a fenyőkhöz lovagolt E közben kilenc lövés dördült el, kilenc golyó sebesítette meg, a kilencedik golyó a szívét súrolta, ettől elájult, s ott maradt fekve.

Társai nyomban odasiettek.

Gjeto Basho Muji ezt mondta:

– Halld meg, Arnaut Oszmáni! Te voltál az én legkedvesebb társam, végső akaratom, hogy vidd haza fegyvereimet, ruháimat és harci mentémet a feleségemnek, aki gyermeket vár. Mert ha neki fia lesz, azt akarom, hogy övé legyen mindenem!

Arnaut Oszmáni pedig ezt felelte:

– De lehet, hogy lányod születik! Jobb, ha nálam maradnak fegyvereid, szerszámaid; hadd örüljek én! Lovadat, Muji, megnyergelem, és fiatal feleségedet én veszem el feleségül!

Muji nem szólt többé, nemsokára meghalt.

És mit tett Zuku Bajraktar?

Felingerelte Muji lovát, a ló megbokrosodott, és senki sem tudta megnyugtatni. Hangosan nyerített a ló, hogy visszhangzottak tőle a hegyek, és az Éj tündérét felkeltette a zajával.

Erre az Éj tündére így szólt a hegyek Zánájához:

– Micsoda zaj ez, kedves társnőm, ezekben a hegyekben?

– Gjeto Basho Mujit az ellenségei megölték, és a lova megbokrosodott. Gyere, menjünk oda, élesszük fel!

A Zánák felkerekedtek, Mujihoz mentek, és sorban bekötözték sebeit, és mindegyik levegőt lehelt a szájába. Muji nemsokára lélegezni kezdett. Aztán felállt, és magához hívta a lovát. A paripa azonnal megismerte őt, és odavágtatott. A lónak körmy folyt a

szeméből, és a könnyek Muji arcára peregtek. Mujinak azonban nem volt ereje, hogy felüljön a lovára, mire a ló letérdelt. A Zánák kiterítették a kendőjüket, s azzal emelték Mujit a lovára, s az elindult Mujival hazafelé.

Útközben Muji egy pásztorral találkozott.

– Pásztor, mi újság van Jutbinban? – kérdezte Muji.

– Csak rosszat mondhatok. Gjeto Basho Mujit megölték az ellenségei, de otthon fia született!

– Légy áldott a jó hírért, pásztor! Én magam vagyok Gjeto Basho Muji!

Mikor Muji Jutbin síkságára ért, társai meglátták, és elébelovagoltak.

Csak Arnaut Oszmáni nem mozdult. Muji gyorsan leugrott a lováról, és kardjával leütötte Arnaut Oszmáni fejét e szavakkal:

– Halálomban reménykedtél, halott barát asszonyát, javait akartad bitorolni! Ezt a sorsot érdemled.

BOLGÁR MESÉK

GYORS MUNKA

György napján már kora reggel útrakelt a Sündisznócska. Ment, mendegélt le a hegyről, elhaladt a kunyhó mellett, ahol Róka asszony lakott.

– Szép jó reggelt. Róka asszony! Hogy szolgál az egészséged?

– Bizony rosszul, nagyon rosszul! Beteg vagyok. Fürge Sünke!

– Mi bajod van. Róka asszony?

– Három napja beteg vagyok, kivert a láz, nem alhatok. Kiszáradt az ínyem, torkom, nincs ki nekem vizet adjon. Fürge kis Sün, szépen kérlek, hozz nekem egy csupor vizet! Fogd a rózsás, tarka csuprot, eredj vele le a kútra! Aztán siess vissza, gyorsan, majd elpusztulok szomjamban!

– Meglesz, meglesz. Róka asszony! Máris megyek, hozok vizet! Csak te várj rám türelemmel, mert sietni nem szeretek.

Fogta Sünke azt a csuprot, ballagott a hűvös kútra. Ment-mendegélt, meg-megállott, leült kicsit megpihenni. Elnézte a kaszásokat, hallgatta a kaszapengést.

Megszáradt a kövér széna, szénaboglyák illatoztak.

Hát ahogy megy Fürge Sünke, találkozik a Medvével.

– Hová sietsz. Fürge Sünke? Várj egy kissé! Pihenj egyet!

– Igazad van, Medve asszony! Minek is így nyargalászni? Nincsen annak semmi haszna. De a Róka asszony beteg. Györgynapreggel voltam nála, ő küldött el hideg vízért, le a kútra, arra tartok. Sietnem kell, őmiatta. Hát te hogy vagy Medve asszony?

– Rosszul bizony, nagyon rosszul. Éretlen volt még a körte, amit tegnap este ettem, hitvány vackor. Megfeküdte a gyomromat.

– Úgy kell neked, mért siettél? Mért nem vártál, míg beérik? Sietségnek semmi haszna. Mondok egyet. Medve asszony! Térj be most a Rókánéhoz, én is odamegyek aztán, vizet hozok, hideg vizet. Te is ihatsz egy-két kortyot, elmúlik a gyomorfájás.

Úgy is tett Medve asszony. Bekopogott Rókánéhoz, Fürge Sünke gurult tovább.

Ment, mendegélt, meg is állott, meg-megállt pihenni sokszor. Közben megérett a búza, learatták az aratók, lenn a szérűn kicsépelték.

Megy, mendegél Fürge Sünke, találkozik a Farkassal.

– Hová sietsz. Fürge Sünke? Ülj le kissé megpihenni!

– Igazad van. Farkas koma! Sietségnek semmi haszna: de a Róka asszony beteg. György-nap reggel voltam nála, neki viszek hideg vizet. Nála vár rám Medve asszony, neki meg a gyomra sajog, vadkörtétől fáj a gyomra. Hát te hogy vagy, Farkas koma?

– Rosszul bizony, nagyon rosszul. Borjút vittem a hegyekbe, megviselt a nehéz munka. Azóta is fáj a hátam, forró lázban ég a testem. Jaj, ha hoznál orvosságot!

Rögtön felel Fürge Sünke:

– Látod, látod. Farkas koma, kár volt neked úgy sietned! Sietségnek semmi haszna. Mondok egyet. Farkas koma: eredj te is arra, balra, Róka asszony kunyhójába! Hozok neked hideg vizet, attól menten jobban leszel.

Tovább gurult Fürge Sünke. Ment, mendegélt, meg is unta, meg-megállt pihenni sokszor.

Már az idő őszre fordult, hópihék is szállingóztak.

Szembe jön a Nyulam-Bulam.

– Hová sietsz. Fürge Sünke? Allj meg kissé megpihenni!

– Igazad van, Nyulam-Bulam! Sietségnek semmi haszna. De a Róka asszony beteg, neki viszek hideg vizet. Ott van nála Medve asszony, vackor körtét evett szegény, megfájdult a gyomra néki. Vár a vízre, hátha használ. Ott van aztán Farkas koma, borját cipelt, meghűlt, lázas. Viszek neki hideg vizet. Hát te hogy vagy, Nyulam-Bulam?

– Bizony rosszul. Fürge Sünke! Most voltam a bírónénál, paprikával kínált engem, sós-ecetes uborkával. Nagyon sós volt, jaj be rossz volt! Most is fáj a nyelvem tőle. De jó volna inni egyet!

Nagyot nevet Fürge Sünke:

– No, ha úgy van, mindjárt hozok tenéked is hideg vizet. Látod, látod, mért siettél? Bekaptad a zöldpaprikát, bekaptad a sós uborkát, most azután fáj a nyelved! Sietségnek semmi haszna. Menj csak balra, ballagj arra, Róka asszony kunyhójába! Várj meg ottan, mindjárt jövök, mindjárt én is ottan leszek, csak elébb a kútra megyek, csak a csuprot megmerítem.

Tovább megyén Fürge Sünke. Megy, mendegél, meg is unja. Meg-megáll pihenni gyakran.

Végre eljutott a kútig, ottan leült megpihenni. Vízzel tölti csuprocskáját és elindul visszafelé.

Ment, mendegélt, meg is unta. Meg-megállott, eltűnődött. Beszélgetett ezzel, azzal, nézelődött, majd elindult. Jaj, ki tudná, merre járkált?

Elmúlt bizony három év is, mire végre, nagy sokára, eljutott a Róka asszony kicsi kerek kunyhójába.

Vártak ott rá mind a négyen: Róka asszony. Medve asszony. Farkas koma, Nyulam-Bulam.

Fürge Sünke, hogy ezt látja, nekiszalad, ugrik egyet. Megbotlik egy fagyökérben, orra bukik Fürge Sünke, Eltörött a rózsás csupor, kiömlött a friss forrásvíz.

Rákiáltott Róka asszony:

– Miért siettél. Fürge Sünke? Sietségnek semmi haszna!

– Igazad van Róka asszony! Siettem és pórul jártam. Kár volt nékem úgy sietnem: lám, a vizet kiöntöttem!

MACKÓ ANYÓ DAJKÁT KERES

Vállára vette Mackó anyó a tarisznyát; tele volt az finom sárga körtével. Elindult a falu felé, le a völgybe. Útközben találkozott a Hollóval.

– Hová, hová. Mackó anyó?

– Megyek a faluba, az emberek közé.

– Csak nem? Mit akarsz te az emberektől?

– Dajkát keresek a bocsaimhoz. Hadd legyen mellettük valaki, aki vigyáz rájuk, és tanítgatja őket, amíg én eleség után járok. Elkel melléjük egy jó kis pesztonka.

– Hát nem mondom, csakugyan jó volna. Aztán mit fizetsz neki?

– Egy tarisznya körtét.

– Mondok valamit, Mackó anyó. Adj nekem csak három szem körtét. Majd én vigyázok apró bocsaidra.

– Te? Tudsz is te énekelni! Kis bocsokat mulattatni!

– Bizony tudok. Mindjárt el is dalolom neked a nótámat!

Rákezdte a holló:

– Kár, kár, kár...

Kár volt neki kinyitni a száját, mert Mackó anyó ijedten dugta be a fülét.

– Eredj, Holló, nem vagy te dajkának való. Nem értesz te ahhoz. Nem tetszik a nótád!

Megy, mendegél Mackó anyó tovább. Találkozott a szamárral.

– Hová, hová. Mackó anyó?

– Megyek a faluba, az emberek közé.

– Mit keresel te az embereknél?

– Dajkát keresek a bocsaimhoz. Hadd legyen mellettük valaki, aki vigyáz rájuk, amíg én eleség után járok.

– Mit fizetsz?

– Egy tarisznya körtét.

– Adj nekem csak három szemet, leszek én dajka a bocsaid mellett. Nem kell ahhoz ember.

– Tudsz-e te játszani a bocsokkal? Tudsz-e nekik dalolni?

– De még milyen szépen! Figyelj csak ide! Nincs nálam híresebb énekes a faluban.

Rá is kezdte tüsténT:

– Iá! Iá!

Mackó anyó ijedten dugta be a fülét.

– Nem tetszik a nótád, eredj. Szamár öcsém! Megyek én inkább a faluba.

Megy, mendegél Mackó anyó, találkozik a nyúllal.

Kérdi tőle Nyulam-Bulam:

– Hová, hová. Mackó anyó?

– Megyek a faluba, az emberek közé.

– Mit keresel te az embereknél?

– Dajkát keresek a bocsaim mellé.

– Mit fizetsz. Mackó anyó?

– Egy tarisznya körtét.

– Add nekem a körtét, leszek én dajka a bocsaid mellett.

– Értesz-e hozzá, Nyulam-Bulam?

– Hogyne értenék! Hiszen még az emberek is engem hívnak, hogy mulattassam a gyermekeiket.

– Igazán értesz hozzá? Tudod, hogyan kell a gyermekekkel bánni?

– Persze hogy tudom. Te csak menj nyugodtan a dolgod után, majd én vigyázok a bocsaidra.

– Mit mondasz majd nekik?

– Azt mondom majd nekik: „Ó, én édes bocsaim, apró báránykáim! Elment anyu az erdőbe, de itt vagyok ám mellettetek. Ne féljetek semmit, itt maradok veletek. Csak maradjatok nyugodtan! Szép csendesen feküdjetek! Ne veszekedjetek, ne marakodjatok! Meg ne harapjátok egymást. Mindjárt visszajön anyus az erdőből. Hoz majd nektek édes mézet, finom szamócát, málnát, egész kosárral. Meg is simogatja borzas fejecskéteket, szőrös hátacskátokat, körmös mancsocskátokat! Azt mondja majd nektek: »Egyetek, egyetek, anyuska aranyos kis bocsai!«„

Örömmel hallgatta Mackó anyó ezt a mézesmázos beszédet. El is hitte. Azt mondta a Nyúlnak:

– Nagyra nőj, Nyulam-Bulam! Éppen ilyen dajkát kerestem, amilyen te vagy! No, gyere hát velem!

Mindjárt el is vezette a nyulat a barlangjába.

– Itt vannak az én aranyos kis bocsaim.

– Jól van. Úgy fogok vigyázni rájuk, mint a szemem fényére – fogadkozott Nyulam-Bulam.

Másnap Mackó anyó elment az erdőre, eleség után. Nyulam-Bulam otthon maradt a három kis boccsal.

– Bocsok! – kiáltott Nyulam-Bulam. – Gyorsan kifelé! Szedjétek a lábatokat! Megyünk a lápra, ott a sok finom pocsolya. Megtanítlak benneteket, hogyan kell átugrálni rajtuk.

Kimentek egy tisztáskára a láp közepén. Volt ott pocsolya, akárhány.

– Ide nézzetek, bocsok! – kiáltott Nyulam-Bulam. – Most átugrom ezt a kis pocsolyát. Ugorjátok át ti is!

Átugrotta Njmlam-Bulam az iszapos pocsolyát. Neki az meg sem kottyant, nagy mester őkelme az ugrásban. De ő most a kis bocsokat biztatta:

– Nosza, gyerekek! Egy-kettő! Úgy, ahogy én! Aki átugorja, mézet kap meg édes körtét.

Nekiszaladt az egyik kis bocs. Zsupsz! belezuhant a tócsa kellős közepébe. Alig tudott kikecmeregni a sárból.

Ugrott a másik is. Potty! Fülig sárosan mászott ki a partra.

Ugrott a harmadik. Cupp! Oda pöndörödött szépen a többiek mellé.

Megfürödtek a fekete iszapban mind a hárman alaposan. Lesz dolga Mackó anyónak, amíg tisztára keféli a bundácskájukat... Nyulam-Bulam most sorba állította a bocsokat:

– Sorakozás! Egymás mellé, glédába, így ni! Indulás! Megyünk .haza, ebédelni. Egykettő, egy-kettő! Aki a legfürgébben szedi a lábát, az kap legtöbbet a finom lépesmézből!

Hazaértek a barlangba. Nyulam-Bulam elővette a körtészsákot. A bocsok nekiestek, meg isették mind. Nyulam- Bulam akkor elébük tett egy mézes bödönt. A bocsok beleugrottak, mézesek lettek fülig. Szétrugdalták a tűzhelyet, mindent felforgattak széles jókedvükben. Aztán meghemperegtek a száraz avarban, olyanok lettek, mint egy-egy sündisznó, amikor száraz faleveleket visz haza a hátán.

Mackó anyó nem akart hinni a szemének, amikor hazajött és meglátta csemetéit. Fejéhez kapott, úgy óbégatott.

– Gyerekek, gyerekek! Hol jártatok? Tetőtől talpig sárosak vagytok, mint a bivalyborjak. Talán megfúrod tétek a sárban? Hol

csavarogtatok? A lápban? Ki vezetett oda?

– Nyulam-Bulam.

– Mézesek is vagytok. Ki fürdetett meg a mézben?

– Nyulam-Bulam.

– Ki engedte meg, hogy a száraz avarban hemperegjetek, mint a sündisznó?

– Nyulam-Bulam.

– No várj, te gézengúz! Te semmirekellő! Hol vagy, Nyulam-Bulam? Majd adok én neked!

Mackó anyó el akarta kapni Nyulam-Bulam irháját, hogy kiporolja, de hol volt már akkor Nyulam-Bulam! Árkon-bokron is túl.

Mackó anyó utána. Nyulam szalad. Mackó űzi. Nyulam ugrik. Mackó szökken. De hiába szaladt Mackó anyó a nyúl után olyan gyorsan, amilyen gyorsan csak tudott, nem tudta utolérni a gézengúzt.

Egy favágó mellett haladt el a tapsifüles. Odakiáltott neki:

– Medve kerget engem! Akarattal csaltam ide, hogy elhagyja a barlangját. Egyedül maradtak a bocsok. Eredj gyorsan oda, a medvebarlangba. Van ott egy nagy fazék, telidesteli mézzel. Tied lehet, ha sietsz.

– Máris megyek, Nyulam-Bulam! Köszönöm! – kiáltott a favágó és sebtiben elindult a barlang felé.

Nyulam-Bulam tovább futott. Mackó anyó már-már elérte, de a nyúl rákiáltott:

– Idáig kergettél. Mackó anyó, de most már ne kergess tovább. Jobban tennéd, ha hazamennél. Térj csak vissza a barlangodba, mert a favágó éppen odaindult. Látod-e? Láthatod, hogy arra tart. Fel akarja használni a távollétedet, el akarja rabolni a mézedet. Siess haza. Mackó anyó.

Sarkon fordul Mackó anyó, szalad haza, amilyen gyorsan csak tud. Nyulam-Bulam szalad tovább.

Találkozik a Farkassal. Azt mondja neki a gézengúz Nyulam-Bulam:

– Mondok egyet. Farkas koma! Amott legel egy kanca a kis csikajával. Magukra hagyta őket a favágó, mert másutt van dolga. Ha mostan odamégy, tied lehet a csikó. Siess oda, fogd a csikót.

– Máris megyek, Nyulam-Bulam! Köszönöm szépen!

Sompolyog a Farkas a kiscsikó felé, Nyulam-Bulam pedig tovább szalad. Találkozik Rókánéval.

– Súgok valamit, Rókáné ifjasszony! Szaladj most, de gyorsan, a Farkas odvához! Van neki friss hala, egy egész fazékkal. A farkas nincs otthon, elment most másfelé, ahol dolga akadt. Te csak siess!

– Sokáig élj, Nyulam-Bulam! Köszönöm szépen!

Tovább szalad Nyulam-Bulam. Találkozik a Sündisznóval.

– Szaladj, komám, a rókalyukhoz, de rögtön! Rókáné ifjasszony nincs otthon. Van egy nagy bögréje, tele tejfellel. Ha sietsz, megeheted.

– Sokáig élj, Nyulam-Bulam! Köszönöm szépen!

Tovább szalad Nyulam-Bulam. Találkozik a Kakassal.

– Szaladj, szaladj. Kakas komám, siess a Sündisznóékhoz! Találsz ott búzát, egy egész szakajtóval! A Sündisznó nincsen otthon, másfelé akadt dolga. Te csak siess.

– Sokáig élj, Nyulam-Bulam! Köszönöm szépen!

Tovább szalad Nyulam-Bulam. Találkozik a Széllel.

– Fujj, fujj. Szél pajtás! Borítsd fel a tyúkok óláját! Forgasd fel a tyúkok fészkét, gurítsd ki a tojásukat! Kergesd szét a tyúkokat!

Úgy tett a szél, ahogy Nyulam-Bulam kérte: felborította az ólat, felforgatta a fészkeket, elgurultak a tojások, szétszaladtak a tyúkok.

Mackó anyó, mire hazaért, a méznek már csak hűlt helyét találta. Szaladt a favágó után, de nem tudta utolérni.

A favágó elcipelte a mézes fazekat; a kancáját megtalálta, de a csikó már nem volt ott, azt elhurcolta a Farkas. Szaladt a favágó a Farkas után.

A Farkas közben hazavonszolta a csikót, de otthon azt kellett látnia, hogy a fazék halat ellopta valaki. Ezt csak Rókáné ifjasszony tehette. Szaladt hát a Róka után.

Rókáné ifjasszony hazavitte a halakat. Akkor látta, hogy üres ám a tejfeles bögre! Futásnak eredt és szaladt a Sündisznó után.

Sündisznó látta, hogy a Kakas koma mind felcsipkedte a búzáját. Szaladt a Kakas után.

Kakas koma tele beggyel sétált szépen hazafelé. Am mit kellett otthon látnia? A Szél felborította az ólat, a fészkek felfordultak, szép tojáskák elgurultak, a tyúkok mind szétszaladtak. Szalad Kakas a Szélhez:

– Szél, Szél, miért tetted ezt velem? Hallatlan gonoszság, amit velem míveltél! Miért borítottad fel az ólamat?

– Miért? Mert felcsipkedted a Sündisznó búzáját. Sündisznó megette Rókáné tejfölét. Rókáné ellopta a Farkas halait. Farkas elhurcolta a favágó csikaját. A favágó elcsente a Mackó anyó mézes fazekát. Úgy kell nektek!

Szél pajti még erősebben felkerekedett, fújt, fújt erősen. Olyan forgószél támadt, hogy az örvény megforgatta Mackó anyót, a favágót. Farkas komát, Rókáné ifjasszonyt, a Sündisznót, Kakas komát, mind az egész társaságot. Ott kavarogtak, forogtak a forgószél örvényében.

Nyulam-Bulam nézte, nézte, s csúfondárosan nevetett. Úgy nevetett, hogy nevettében megrepedt az ajka. Azóta is hasadt a nyulak szája; csak nézzétek meg, ha nem hiszitek.

VAKARCS

Volt egyszer egy király, annak meg egy világszép leánya, Néda.

Szerette Nédát a király, nagyon szerette, de szomorkodott is miatta eleget. Valami baja volt annak a leánynak, de senki sem tudta, mi leli.

Sápadt volt Néda, mint a viasz, napról napra sápadtabb, napról napra bánatosabb. Éjjelente valami rosszat álmodhatott, mert reggelre mindig fáradt volt és halaványy. Azt sem értette senki, hogyan lehet, hogy minden reggelre elszakad a topánkája. Mindennap új topánkát csináltatott neki a király, de a leány reggelre a legerősebb lábbelit is elszaggatta. Este még újdonatúj a topánka, reggel csupa rongy. Ejnye, itt valami hiba van!

Törte a fejét szegény öreg király: mi leli hát Nédát? Hol szaggatja el a topánkáit? Hiszen nem jár sehová, szobájában tölti az éjszakát. Legalábbis az ajtónállók meg az őrök azt állítják. Az udvari cselédek mind azt mondják, hogy Néda esténként bezárkózik a szobájába, és ki sem jön onnan reggelig. Maga Néda is váltig ezt bizonygatja. De hát akkor hol nyúzza el a topánkáját? És miért olyan fáradt-sápadt minden reggel, mintha bálban lett volna, és áttáncolta volna az egész hosszú éjszakát?

Tűnődött az öreg király, de sehogy sem tudott a titok nyomára jutni.

– Úgy kell annak lenni – gondolta magában –, hogy éjszakánként kiszökik a lány a szobájából, és eljár valahová táncolni, mulatni.

Hiába faggatta a leányát, Néda csak sírt, és a fejét rázta. Nem tudott semmiről. Lehet, hogy csodálatos dolgok történtek vele éjjelente, de reggelre már nem emlékszik semmire.

Az öreg király elhatározta, hogy végére jár a dolognak.

– Vagy beteg ez a lány – gondolta magában –, vagy valami gonosz varázsló kerítette a hatalmába. No, majd kiviláglik.

Még aznap kihirdette az egész országban, hogy busás jutalmat kap az, aki megfejti a titkot, hová jár a lánya éjnek idején? Akinek ez sikerül, feleségül veheti, és ráadásul megkapja még a birodalom felét is. De ha nem sikerül a vállalkozása, akkor karóba kerül a feje.

Jöttek a daliás legények az ország minden részéből, próbálták meglesni a királyleányt, de egyiknek sem sikerült. Pedig esténként

már napszállatkor ott ültek Néda ajtaja előtt. Látták is, hogy Néda visszavonul a szobájába és bezárkózik. Azután csak vártak, várakoztak egy ideig, míg el nem aludtak. Hiába fogadkoztak, hogy ébren töltik az éjszakát, éjfél tájban álomba merült mindegyik. Csak reggel felé ébredtek fel, amikor már hasukra sütött a nap, Néda pedig szorgalmasan fonogatott a szobájában. így azután a legények nem tudtak semmit sem jelenteni. Nem jól vigyáztak a lányra: reggelre csak elszakadt a piros topánka megint, de senki sem tudta, miért, hogyan?

Haragudott az öreg király nagyon. Le is fejeztette az álomszuszék vigyázókat, egyiket a másik után. Elrettentő például karóba tűzette a fejüket, mégis alig múlt el nap, hogy ne jelentkezett volna újra meg újra kérő. Vakmerő daliák vállalkoztak a nagy feladatra, de egyikük sem tudta kikutatni, hol jár Néda éjszaka, hol szaggatja el a topánkáját.

Azt persze senki sem tudta, nem is tudhatta, hogy Nédáért egy valóságos sárkány járt el éjszakánként. Nem tudott erről sem az udvari nép, sem a vigyázók, mert a sárkány varázslatot, bűvös álmot bocsátott rájuk, nehogy valaki meglássa őt. Éjféltájban már az egész udvar mélyen aludt. Akkor nagy fényesség támadt az udvaron: jött a sárkány, csillogó-villogó pikkelypáncélban. Végigsétált az alvó őrök között, és bekopogtatott Néda szobájába. Néda már ébren várta, és rögtön ajtót nyitott neki. Lábán volt az új piros topánka is, amelyet aznap kapott az apjától. Akkor a sárkány kézen fogta a leányt, és elvitte magával; Nédának pedig mennie kellett, ha akart, ha nem, mert igézet volt rajta. Mint egy álomjáró, úgy ment a sárkány után, megbabonázva, úttalan utakon; nem is csoda, hogy elnyűtte a topánkáját. Amikor eljutottak a sárkány házába, Nédának ott táncolnia kellett, akármilyen fáradt volt; mulattatnia kellett a sárkányt egészen addig, míg a kakasok kukorékolni nem kezdtek. Pirkadatkor aztán visszahozta Nédát a sárkány, de az udvari cselédek meg az őrök nem láthatták, mert még mélyen aludtak; csak akkor ébredtek fel álmukból, amikor a sárkány már messze járt. Néda pedig reggelre mindent elfelejtett. Olyan nagy volt a sárkány hatalma felette, hogy nem emlékezett semmire, és maga is szentül hitte, hogy otthon töltötte az egész éjszakát.

Már éppen huszonkilenc legénynek került karóba a feje, amikor előállt a harmincadik vállalkozó. De az nem volt ám olyan daliás legény, mint a többi, inkább csak amolyan pöttöm kis emberke. A neve sem volt valami szép: Vakarcsnak hívták. De azért bátran odaállt a király elé:

– Felséges uram, mit adsz jutalmul, ha meglesem a lányodat, és kinyomozom, hová jár éjjelenként?

– Édes fiam, – felelte a király –, ha te ezt megteszed, vőmmé fogadlak. Hozzád adom a lányomat feleségül, ráadásul fele birodalmam a tiéd. De ha nem sikerül a vállalkozásod, tudd meg, hogy te is úgy jársz, ahogy a többi huszonkilenc.

– Rendben van – felelte Vakarcs. – Egy életem, egy halálom, de én bizony megpróbálom.

Így ebben megegyeztek.

Vakarcs még aznap este odatelepedett a királylány ajtaja elé, csakhogy sokkal korábban foglalta el az őrhelyét, mint a többiek. Új bocskort húzott a lábára, mint aki hosszú útra készül. Jól megszorította derekán a szíjat, aztán lefeküdt a lépcsőre aludni, pedig korán volt még, a Nap éppen csak hogy lenyugodott. Igen, de Vakarcs jó előre ki akarta aludni magát, hogy aztán éjfélkor ébren legyen. Horkolt is, olyan erősen, hogy a királylány kitekintett az ajtaján, mert tudni akarta, ki van ott. Nevetve mutatták neki az ajtónállók a pöttöm kis Vakarcsot, nevetett a királylány is. Oda is szólt neki:

– Ej, te tökmag, te akarsz engem meglesni? Hiszen máris a kását fújod! Éjfélkor úgy fogsz aludni, mint a bunda! Különb legények őrködtek itt, mégis elnyomta őket az álom; éppen te akarnál túltenni rajtuk?

Vakarcs felébredt egy pillanatra, és meghallotta a csúfondáros szavakat, de nem szólt. Úgy tett, mintha nem hallaná. A másik oldalára fordult, és sértődötten dünnyögött magában:

– Hiszen majd meglátjuk, ki a különb legény: én-e? vagy az első huszonkilenc?

Néda visszament a szobájába, magára zárta az ajtót, és lefeküdt egy kicsit aludni. Aludt Vakarcs is kint az ajtó előtt, de nem sokáig ám. Éjfél előtt, amikor már mindenkit elnyomott a bűvös álom.

Vakarcs felébredt és megdörzsölte a szemét. Dörzsölhette is, mert ilyen csudát úgysem látott még soha.

Nagy-nagy fényesség támadt az udvaron, és egyszerre csak ott termett a sárkány, csillogó-villogó pikkelypáncélban. Csak úgy egyszerűen besétált az udvarra a csukott kapun át. Elhaladt az alvó őrök előtt, senki sem állta útját. Vakarcs úgy tett, mintha mélyen aludnék. Pedig a sárkány megállt előtte, meg is lökdöste egy kicsit, hogy meggyőződjék róla, alszik-e?

– Alszik ez is, mint a többi – dünnyögte elégedetten.

Azután odalépett Néda ajtajához, és bekopogtatott. Néda már ébren várta, és rögtön ajtót nyitott neki, mert varázslat volt rajta, nem tehetett másként. Legszebbik ruháját viselte, és az új piros topánt, amit aznap kapott az apjától. Vakarcs jól látott mindent, mert a sárkányból csodálatos fényesség áradt, amerre ment, sötét éjfélkor is nappali fény vette körül.

Azt mondja a sárkány Nédának:

– Érted jöttem. Most gyere velem. Siessünk, mert itt az ideje.

Néda szó nélkül elindult vele, hiszen varázslat volt rajta. Kézen fogva vezette őt a sárkány, ki az udvarból az országútra. Azt azonban nem vette észre a sárkány, és Néda sem, hogy az a kis Vakarcs, aki nemrég még úgy tett, mintha az igazak álmát aludna, felszökött fektéből, és óvatosan, messziről követte őket. A csukott kapun is át tudott sétálni a kicsi Vakarcs, csak vasfűvel kellett megsuhintani.

No, kint jártak már az országúton. Elöl a sárkány, utána vagy húsz lépésnyire Néda. Sötét volt az éjjel, de a sárkány egy aranygolyót vett elő a hóna alól, és hátragurította a lánynak. Ragyogott a golyó, bevilágította az utat, amerre Nédának mennie kellett; Néda aztán visszagurította a golyót a sárkánynak. Így haladtak előre.

Mentek jó ideig. Vakarcsnak akkor eszébe jutott valami. Látta, hogy az útszélen terebélyes vén körtefa sötétlik. Nosza, előre szaladt a sötétben, és elbújt a fa törzse mögé. A golyó éppen arra gurult a körtefa alá; Vakarcs csak érte nyúlt, és sebtiben eldugta a keblébe, hogy ne világítson. Maga is elrejtőzött a sűrűben jól, hogy észre ne vegyék.

Néda sokáig kereste az aranygolyót, nem találta. Odajött a sárkány, az is kereste, de hiába. A végén még majdnem összevesztek miatta.

– Feléd gurítottam – mondta a sárkány –, nálad kell lennie. Biztosan nálad is van, csak elrejtetted.

– Nálam nincs! Nem rejtettem el, nem is láttam.

– Ne hazudjál, én így nem játszom.

– De igazán nincs nálam – erősködött a leány. – Nem is láttam, hogy idegurítottad. Bizonyosan nálad lesz.

Végre is a sárkány elunta a civakodást.

– Jól van, no, akárhogy is van. Gyerünk tovább, siessünk, mert kifogyunk az időből.

Ők ketten tovább siettek, de Vakarcs még egy kis ideig ott maradt a helyén, és kis baltájával néhány forgácsot vágott le a körtefa törzséből, hogy megjelölje. A forgácsot gondosan eltette az övébe, hogy majd megmutassa a királynak; ezzel akarta bizonyítani, hogy itt járt.

Néda meghallotta a kopácsolást, és ijedten rezzent össze.

– Jaj, valaki kopog! Nem hallod? Valaki jár itt! Ki neszez ilyenkor?

– Ne félj! – biztatta a sárkány.

– Nem jár itt ilyenkor senki. Képzelődsz. Siessünk inkább.

– Jaj, úgy félek! – suttogta a leány.

– Mitől félsz? Hiszen melletted vagyok!

Mentek tovább, míg egy patakhoz nem értek. Híd vezetett felette, azon át is keltek. De Vakarcs akkor már megint a nyomukban volt, lekuporodott a híd alá, feszegetni kezdte a hidacska egyik pillérét, hogy megjelölje. Bizonyságul egy kődarabot akart vinni onnan a királynak. Néda meghallotta a zajt és összerezzent.

– Hallod? Jön utánunk valaki!

– Nincs itt senki – csitította a sárkány. – Sose félj senkitől, hiszen melletted vagyok!

Mentek tovább, kavicsos, köves utakon. Egyszerre csak egy széles, mély folyóhoz értek. Ezen át már nem vezetett híd. A sárkányt egy csöppet sem zavarta: szárnyára kapta Nédát, és úgy átsétált vele a vízen, mintha szárazföldön járt volna. Vakarcs az innenső partról nézhetett utánuk.

– No, most elveszítem őket szem elől – kesergett magában.

Elkeseredve nézte, hogyan távolodnak azok ketten egyre jobban, mert a csillogó-villogó pikkelypáncél sokszor feltűnt a bokrok között.

– Jaj szegény fejemnek! – gondolta magában Vakarcs, és bánatosan leült a folyó partjára.

Végképp nem tudta, mit tegyen. Nézte a vizet, de hiába nézegette, nem tudott a víz színén járni. Át sem gázolhatott a folyón, mert igen sebes volt a sodra, elragadta volna, ha belegázol.

Talpra ugrott Vakarcs, fel s alá szaladgált a parton, hidat, átjárót keresett, de nem talált. Amint ott bolyongott bús keservesen, egyszer csak furcsa dolgot pillantott meg: két kis ördögfiókát, amint agyba-főbe püfölik egymást a csillagos ég alatt.

– Noj ezek alaposan hajbakaptak – gondolta magában Vakarcs. Közelebb húzódott hozzájuk, meg is szólította őket:

– Miért birkóztok, atyámfiai? Nem vagytok-e testvérek? Ördögök vagytok mind a ketten, úgy látom. Testvér a testvérre ne emeljen kezet!

– Igazad van – mondta az egyik ördögfióka. – Csak hát másképpen nem tudjuk eligazítani a dolgunkat.

– No, majd én eligazítom. Mi dolgotok van egymással? Min vesztetek össze?

– Az úgy volt, hogy meghalt az édesapánk, és ránkhagyta ezt a holmit, ni. Ezt a rézüstöt, ezt a sapkát, meg ezt az ezüstbotocskát. Ennyi az egész örökségünk. Csakhogy ketten vagyunk, nem tudunk megosztozni rajta. A rézüstöt meg az ezüstbotocskát nem adom senkinek, mert az az enyém. Apám nekem ígérte a halálos ágyán.

Közbevágott a másik ördögfióka:

– Nem is igaz, mert rámhagyta, nekem ígérte! Még a sapkát is nekem szánta ráadásul! Mindig én voltam a legkedvesebb fia!

Vakarcs csitítani kezdte a dühös ördögfiókákat:

– Ugyan érdemes is szót vesztegetni egy rézüst meg egy sapka miatt! Vehettek a vásárban annyit, amennyit csak akartok.

Nagy hahotára fakadtak a kis ördögök.

– Hahaha! Azt hiszed? Ilyet ugyan nem kapsz a vásárban! Nem olyan közönséges rézüst ez, mint amiben kását főznek!

– Hát milyen?

Titkolódzva súgja neki az egyik kis ördög:

– Neked megsúgom, mert emberséges embernek látszol. Ha beleülsz ebbe a rézüstbe és ráütsz az ezüstbotocskával, mindenféle vízen egyszeriben átkelhetsz, vizes sem lesz a lábad.

Vakarcs megvakarta a fületövét:

– Tyű, ez lenne most jó nekem. Éppen kapóra jönne nekem most egy ilyen csodaüst; meg kell szereznem minden áron.

Azt kérdezte Vakarcs a kis ördögöktől:

– Hát a sapka mire való?

– Az is csodasapka. Ködsapka. Fejedbe nyomod, és láthatatlanná válsz menten. Csak ezt kell mondanod: köd előttem, köd utánam.

– Na, jól van fiúk. Látom, hogy nem tudtok megosztozni ezen a szép örökségen. Hát majd elosztom én igazságosan. Jó lesz?

– Jó lesz! Mindjárt gondoltuk, hogy emberséges ember vagy.

– Hát akkor tegyétek az örökségeteket ide a lábam elé, így ni. T i pedig menjetek arrébb.

Az ostoba ördögfiókák lépre mentek.

Odaraktak Vakarcs lába elé mindent, aztán csak álltak egymás mellett, várták az osztást. De Vakarcsnak is volt magához való esze. Hirtelen fejébe nyomta a ködsipkát, beleült a rézüstbe, és megkondította az ezüstbotocskával: „Köd előttem, köd utánam!” Már vitte is őt az üst, mint valami csónak, de nem a vízen, hanem a levegőben, át a másik partra! Vakarcsnak még a lába sem lett vizes.

Hüledezve néztek szét az ördögfiókák. Keresték Vakarcsot, keresték az örökséget, egyiket sem látták soha többé.

A túlsó partra érve. Vakarcs egy fűzfabokor tövébe rejtette az üstöt és a botot. Gondolta, még szükség lesz rájuk visszajövet.

A ködsapkát azonban a fején hagyta, és futásnak eredt, hogy utolérje a sárkányt. Az már messze járt Nédával, de a pikkelypáncél villódzó fénye elárulta, merre járnak a hegyoldalban. Az éles kövek összeszabdalták Vakarcs bocskorát. „No – gondolta –, nem csoda, hogy a királylány piros szattyán topánkája is elszakad ezen az úttalan úton! Azt bizonyosan finomabb bőrből varrták, mint az én bocskoromat!”

Szerencsére most már nem kellett messze mennie. Ott állott a sárkány háza a sziklás hegyoldalban. A sárkány bement Nédával a

házba, de még mielőtt becsukta volna maga mögött az ajtót, besurrant utána Vakarcs is, hiszen ködsapka volt a fején, nem láthatta senki.

Vakarcs láthatatlanul meghúzódott egy sarokban, és némán figyelt, mi lesz.

Hát először is terített asztalhoz ült a sárkány meg Néda. Ettek-ittak, lakmároztak. Vakarcs csak a sarokból nézte, pedig bizony neki is jólesett volna egy-két ízes falat; ugyancsak megéhezett a hosszú úton.

Vacsora után Nédának táncolnia kellett a sárkány előtt, pedig igen fáradt lehetett a hosszú gyaloglás után. De a sárkány csak biztatta, Néda pedig táncolt, akár akart, akár nem, mert varázslat volt rajta.

Amikor ezt is megunta a sárkány, egy aranyalmát vett elő a fiókból. Nédának dobta, az meg vissza. így labdáztak, szórakoztak jó ideig, amíg Néda el nem ejtette az aranyalmát. Kiesett a kezéből az alma, és elgurult, abba a sarokba, ahol Vakarcs kuporgott. Vakarcs sebtiben érte nyúlt, és a keblébe rejtette. Volt alma, nincs alma. Keresi a leány, keresi a sárkány, de hiába. Nem találják sehol. Tűvé teszik érte a házat, hasztalan. Vakarcs a markába nevetett, és ügyesen kitért az útjukból, valahányszor közeledtek feléje. A sárkány már nagyon mérges lett, mert azt hitte, hogy Néda bosszantani akarja.

– Ezt is eldugtad, mint az aranygolyót! Add elő! Nálad van! Tudod, hogy abban van minden hatalmam!

Szabadkozott a leány:

– Nincs nálam! Igazán nincs nálam! Kicsúszott a kezemből, elgurult valamerre.

– Ha elgurult, valahol itt kell lennie!

Keresték tovább, míg meg nem unták. Akkor könyörögni kezdett a leány:

– Vezess már haza, nemsokára megvirrad. Otthon kell lennem, mire a kakas másodszor kukorékol.

– Jól van – mondta a sárkány. – Induljunk, ha itt az ideje.

El is indultak. Vakarcs mindig a nyomukban kullogott. A nagy folyón a sárkány szépen átvitte a leányt, mint előbb; Vakarcs pedig előkereste a fűzfa tövéből az ördöngös rézüstöt, beleült,

megkondította az ezüstbotocskával, így aztán ő is egyszeriben átkelhetett a nagy folyón. Az üstöt meg a botot megint elrejtette egy bokor alatt, de a ködsipkát a fején tartotta.

Visszafelé már szaporábban lépkedett Vakarcs, mert hamarább haza akart érni, mint Néda. Vissza is ért a palotába még pirkadat előtt. Mélyen aludt még minden lélek. Vakarcs leheveredett Néda ajtaja elé, övébe dugta a ködsipkát, és úgy tett, mintha mélyen aludnék. Kisvártatva megérkezett a leány meg a sárkány.

A sárkány hahotázva mutatott Vakarcsra.

– Nézd ezt a híres leventét! Most is úgy alszik itt, mint a bunda! És ez akart rajtam kifogni!

Hallotta Vakarcs a csúfolódó szót, de úgy tett, mintha nem hallaná. A sárkány elbúcsúzott Nédától. Fényben úszott tőle az egész udvar, de senki sem ébredt fel a nagy fényességre, ólmos álom zárta le mindenkinek a szemét. Varázslat volt mindenkin, csak Vakarcson nem fogott a varázslat, látott és hallott mindent.

Néda bezárkózott a szobájába és lepihent, a sárkány pedig száguldott valamerre.

Reggel már magasan járt a nap, amikor az öreg király felkelt. Első útja a lányához vezetett. Megnézte a piros topánkát; az bizony cafatokra szakadt az éjjel, pedig tegnap még vadonatúj volt. Mérgesen kérdi Nédát a király:

– Ejnye, lányom, hol jártál az éjjel? Már megint csupa rongy a topánkád!

Néda nem emlékezett semmire, nem tudott semmiről.

– Nem jártam én sehol, édesapám, itthon voltam egész éjjel. Ha nem hiszed, kérdezd meg azt a legényt, aki ma éjjel vigyázott rám.

– Meg is kérdem! – pattogott a király. – Hozzátok elém a vigyázót! Majd az elmondja, hol jártál!

Hozzák már Vakarcsot a király elébe. A király ráförmed:

– No, te mihaszna! Így vigyáztál a lányomra? Meglested-e, hol járt? Vagy horkoltál egész éjjel?

– Nem horkoltam én, uram, királyom! Igenis vigyáztam a lányodra, meg is lestem, hol járt. Ha akarod, mindjárt el is mondom merre járt az éjjel a szépséges királyleány.

– Ugyan, te oktondi! Hát hol jártam volna? És hogy lestél volna meg, mikor egész éjjel itt aludtál az ajtóm előtt?

– Utánad lopóztam, és mindent láttam.

De már erre kíváncsi lett a király. Azt mondja Vakarcsnak:

– Csak bátran, édes fiam! Mondd el szép sorjában, mit láttál?

Nagyot fohászkodott erre Vakarcs, és elmondott mindent töviről hegyire, úgy, ahogy történt.

– Azt te csak álmodtad! – mondta Néda haragosan. – Én erre nem emlékszem.

– Álmodtam-e? Hát itt van az aranygolyó, amit a körtefa tövében találtam. Itt van a forgács is, amit a körtefából hasítottam ki, hogy megjelöljem. Itt egy kődarab a híd pilléréből. Akárki megnézheti, hiányzik-e onnan, vagy sem. Aztán itt van ám az aranyalma is, amivel labdáztatok. Ez ér a legtöbbet, mert ebben van a sárkány hatalma; ő maga mondta.

Vakarcs elővette iszákjából az aranyalmát. Az alma láttára Nédának is kezdett valami rémleni. Megtört az igézet, mert az aranyalma már Vakarcs kezében volt. Néda a fejéhez kapott; egyszerre eszébe jutott minden, elejétől végig. Bevallotta, hogy minden úgy történt, ahogy Vakarcs elmondta. Csak azt nem értette, hogyan lehetett Vakarcs mindig a nyomukban, amikor éjfélkor is, hajnalban is alva látta őt az ajtaja előtt?

Így aztán megtört a varázslat. Attól kezdve Vakarcs vigyázott a királylányra; nem is volt vele soha többé semmi baj.

Néda örült, hogy megszabadult a sárkánytól, aki olyan sokáig a hatalmában tartotta. Látta, hogy Vakarcs, ha nem is nőtt nagyra, de okos és jó, különb, mint sok daliás legény. Megkedvelte az okos kis Vakarcsot az öreg király is. Hozzáadta Nédát feleségül, ráadásul a birodalom felét is neki adta.

Szép egyetértésben uralkodtak sokáig.

A MÉSZBŐL FARAGOTT LEÁNY

Élt egyszer valamikor régen egy öreg mészégető meg a felesége. Nem volt gyermekük, és ezért sokat búslakodtak, szomorkodtak.

Azt mondja egyszer az öregasszony:

– Majd ha beköszönt a tél, csinálunk magunknak egy kisleányt hóból. Szomorú az élet így gyermek nélkül.

– Jó – bólintott az öregember. – Én megcsinálom szívesen, hanem a hóleány hamar elolvad ám, mihelyt kimelegszik az idő.

– Hát akkor fogd a vésőt, és faragj nekem egy kisleányt fából!

– Azt lehet. Csak az a baj, hogy a fa igen gyúlékony. Kipattan a tűzből egy szikra, meggyullad a fa, elpusztul a kisleány.

Nagyon elszomorodott az öregasszony. Telefutott könnyel a szeme.

– Ne sírjál – mondta az öregember. – Holnap úgyis meszet oltok, és akkor majd készítek neked egy kisleányt szép fehér mészből.

Megörült az öregasszony, amikor ezt a beszédet hallotta. Lefeküdt, és nyugodtan, boldogan aludt. Álmában egyszerre csak egy hangot hallott. Igen, egy hang szólt hozzá:

– Szép kisleányod lesz. Fehér, mint a márvány. De ha azt akarod, hogy életben maradjon, és hogy boldog legyen, megmondom, mit kell tenned. Vezesd majd ki a kiskapun, nézz széjjel az országúton, és adjátok annak, aki elsőnek megy el a ház előtt. A leánynak pedig mondjátok meg, hogy amint elhagyja a házatokat, nem szabad többé megszólalnia. Egy szót sem szabad szólnia sem a vőlegényéhez, sem más emberfiához. Tegyen úgy, mintha néma volnaa, mindaddig, míg a vőlegénye meg nem tudja, miből faragták a lányotokat. Ha előbb szólal meg, jaj neki: fehér porrá omlik széjjel. De ha egyszer mészből faragott leánynak szólítja őt, abban a pillanatban megszólalhat ő is.

Másnap az öreg mészégető nekigyürkőzött, és fehér mészből egy kislányt faragott, fehérebbet a hónál, szebbet a legszebb márványnál.

A leány nyomban meg is szólalt:

– Jó reggelt, édesapám! Hogy vagy, édesanyám?

Jaj, a két jó öreg azt sem tudta, hova legyen örömében. Igen-igen örültek a kisleánynak. Csak az fájt nekik, hogy oly hamar meg

kell válniok tőle.

Másnap a két öreg kikukkantott az országútra. Nézték, ki halad majd arra elsőnek? Akár hiszitek, akár nem, nem ember jött arra elsőnek, hanem egy sovány, vén gebe. összenéztek az öregek, kinyitották a kaput, beterelték a lovat az udvarra. Ott szépen megvakarták, simára fésülték, zablát tettek a szájába, felkantározták, megnyergelték, ráültették a márványfehér kisleányt, s így kísérték ki az utcára, lóháton. De előbb a lelkére kötötték, hogy hallgasson ám, hallgasson, meg ne szólaljon majd a vőlegénye előtt, mindaddig, amíg az ki nem ejti a száján ezeket a szavakat: „Te mészből faragott leány!" Akkor aztán beszélhet ő is kedvére.

El kell azt is mondanom, hogy az a gebe egyenesen a fejedelem istállójából került ki. Amíg fiatal volt és tüzes, addig bezzeg gondozták, ápolták, ezüst kaparóval vakarták, aranyos zabon tartották. De amikor megvénült és a lába roskadozni kezdett, a fejedelem lovászai kikergették a hegyekbe, hogy a farkasok megegyék. De a ló nem maradt kint az erdőn, kapta magát, visszajött a városba, és a fejedelem istállója felé tartott. Útközben elhaladt a két öreg háza előtt.

Ott történt vele, hogy az öregek betessékelték az udvarba, és ráültették a fehér kislányt.

A ló pedig, mihelyt a hátán érezte a kislányt, vígan kocogott előre, s egyenest, a fejedelem palotájába vitte. A fejedelem fia, amikor meglátta, örvendezve nézegette, s megkérdezte tőle:

– Ki vagy te?

A leány nem felelt.

– Honnan jöttél? – kérdezte ismét a herceg.

Nem szólt a leány egy szót sem.

– Miért nem felelsz? Tán csak nem vagy néma?

A leány meg sem mukkant. A herceg akkor kézen fogta, és bevezette a palotába, apjához, anyjához.

– Nézzétek csak – mondta nekik –, milyen szép fehér lánykát hozott nekünk az öreg ló!

A fejedelem meg a felesége csak elálmélkodott, amikor a fehér lánykát meglátta. Még nem is láttak ilyen világszép teremtést sohasem. Faggatták, mitől olyan fehér, de a leány nem válaszolt

Másnap a fiatal herceg vadászni ment, de üres kézzel jött haza. Azért nem talált el a nyila egyetlen vadat sem, mert a szeme még mindig káprázott a fehér leány szépségétől. Egészen elbűvölte őt a kis jövevény. Amint hazaért, egyenesen az édesanyjához sietett.

– Édesanyám, való igaz, hogy van már mátkám, hiszen a cár leánya a menyasszonyom. De én elhatároztam, hogy visszaküldöm neki a jegygyűrűt.

– Mi jut eszedbe? Hogy küldenéd vissza a gyűrűt?

– Nem kell nekem a cár leánya. Nem akarom feleségül venni. Ezt a fehér kisleányt akarom elvenni, akit a vén gebe hozott a palotánkba. Csak ez lesz a feleségem, senki más.

– De édes fiam, hová gondolsz? – kiáltott az öreg fejedelemasszony.

– Hiszen az a leány néma!

– Nem baj az. Ha néma, ha nem, őt akarom elvenni feleségül.

– Tégy, ahogy jónak látod – mondta az öreg fejedelemasszony.

A herceg csakugyan visszaküldte a jegygyűrűt a cár leányának, és eljegyezte magát a fehér leánnyal. Egyre várta, hogy megszólaljon, de a leány konokul hallgatott. Nem szólalhatott meg, mert senki sem szólította mészből faragott leánynak.

A herceg várt három hónapig, aztán anyja unszolására, aki már megunta a várakozást, becsukatta egy kis padlásszobába, a követeit pedig elküldte a cár leányáért.

A cár leánya beköltözött a fejedelmi palotába. Hallott már a fehér leányról, kíváncsi volt rá nagyon. Első dolga volt megkérdezni, hol van az a fehér leány, akiről annyit mesél a nép?

– Itt lakik a palotában – felelték a szobalányok. – Be van csukva egy padlásszobába.

– Nosza, menjetek oda, és nézzetek be a kulcslyukon. Tudni akarom, mit mivel?

A szobalányok nesztelenül, lábujjhegyen a padlásszoba ajtajához osontak, bekukucskáltak a kulcslyukon, és meglátták a fehér leányt, amint az ablak mellett üldögél egy karosszékben, és varrogat. Fehér selyeming van a kezében, azt hímezgeti. Beszél is egymagában:

– Ezt a selyeminget szántam a vőlegényemnek, a fejedelem fiának, de ő elhagyott. Fűződj be, tűcském!

A tű kiugrott a tűpárnából, végigszaladt az asztalon, elcsípte az aranyfonalat, befűzte a fülébe, és szaladt vissza a leányhoz. Az aranyszál vígan gömbölyödött le az orsójáról. A leány kezébe vette a tűt, és szorgalmasan varrogatni kezdett. Amint öltögette, véletlenül beleszúrt az ujjába. Haragosan rákiáltott a tűre:

– Ej, te kópé! Miért szúrtad meg az ujjamat? Rossz tű vagy, haragszom rád!

Mérgesen a földre dobta a tűt, és az ujját rázogatta, mert a vére is kiserkedt. De a fájdalma hamar elmúlt, és akkor a leány is megszelídülve fordult a tűhöz:

– Bocsáss meg, tűcském! Gyere, folytassuk a munkát!

Most azonban a tű durcáskodott, és nem volt hajlandó a leányhoz visszamenni. Hiába szólongatta a leány, a tű meg se moccant. Akkor a leány megragadta az ollót, levágta a haj fonalát, és ráparancsolt:

– Eredj, és hozd vissza azt az engedetlen tűt!

A levágott hajfonat leugrott az asztalra, asztalról a padlóra pottyant, megfogta a tűt, fülöncsípte, s odavitte a leánynak. A leány átvette a tűt, aztán megfogta a levágott haját, és visszaillesztette a helyére. Oda is nőtt az nyomban.

A szobalányok mindezt végignézték, és nem tudtak hová lenni az álmélkodástól. Hanyatt-homlok rohantak le a lépcsőn, és jelentették úrnőjüknek, mit láttak. De a cár leánya csak az ajkát biggyesztette.

– Az is valami? Én is meg tudom tenni. Hozzatok csak vásznat, tüt, aranyfonalat, ollót, hogy minden kéznél legyen.

A cselédek mindent elhoztak, s odakészítettek az asztalra. A cár leánya a tűre ripakodott:

– Eredj, tű, a fonálhoz, és fűzd be, de gyorsan! Parancsolom!

A tű meg se moccant.

– Tedd, amit mondtam – kiáltott a cár leánya.

Éktelen haragra gerjedt, amikor látta, hogy a tű nem engedelmeskedik neki. Még a lábával is dobbantott.

– Tudod-e, ki vagyok én? Ha nem engedelmeskedel, azonnal hívatok egy kovácsot, és megparancsolom neki, hogy tegyen az üllőjére és zúzzon össze téged!

Beszélhetett annak! A tű meg se mozdult.

Akkor a cár leánya megragadta az engedetlen tűt, ledobta a padlóra, és úgy rikácsolt rá:

– Rossz tű vagy! Haszontalan! Azonnal gyere hozzám!

A tű nem hallgatott rá.

Fellángolt a harag a cár leányában. Fogta az ollót, levágta a hajfonatát, és rákiáltott:

– Eredj, hajam, gyorsan hozd vissza a tűmet!

De a hajfonat leesett a padlóra, és ott is maradt mozdulatlanul.

A cár leánya lehajolt érte, felvette és vissza akarta illeszteni a helyére. De hiába nyomkodta, csak nem akart odanőni.

– Már most mitévő legyek, mi lesz velem? – jajgatott a cár leánya, és zokogva vetette magát az ágyra.

Amikor a fejedelem fia hazatért és látta, hogy a feleségének nincs meg a hajfonata, csak a fejét csóválta.

– Ejnye, ejnye! Nekem ilyen feleség nem kell! Vezessétek vissza az apjához, és hozzátok el a cár kisebbik leányát. Azt fogom feleségül venni, annak szép hosszú haja van.

A követek úgy tettek, ahogy a herceg parancsolta. Visszavitték az idősebbik leányt a szülői házba, a kisebbiket pedig elhozták a fejedelmi palotába, és csakhamar megülték a lakodalmat.

Békében élt volna az ifjú pár, de a fiatalasszonyt egyre gyötörte a kíváncsiság. Milyen is lehet az a fehér leány, akiről már annyit mesélt neki az udvari cselédség? Másnap ő is elküldte a szobalányait, hogy nézzenek be a padlásszoba kulcslyukán, lessék meg, mit mivel a fehér leány.

A szobalányok nesztelenül felosontak a padlásszoba elé, és benéztek a kulcslyukon. A fehér leány a szoba közepén állt, és éppen a kemencének adott parancsot.

– Gyulladj meg, tűz! – kiáltott a leány.

És a tűz rögtön lángra lobbant a kemencében.

A leány most a teknőhöz fordult, amelyben a fehér liszt volt kikészítve; egy szita is kéznél volt.

– Szita, szitáld meg a lisztet! – mondta a leány.

A liszt magától belement a szitába, és a szita magától ugrált jobbra-balra. Egy-kettőre megszitálódott a liszt.

– Dagasztódj meg, kenyér! – parancsolta a leány.

Megdagasztódott a kenyér, meg is kelt csakhamar. A leány akkor lebontotta hosszú haját, és varkocsával kiseperte a parazsat a kemencéből. A megkelt cipók csak úgy maguktól kerültek a kemencébe, amikor pirosra sültek, maguktól kiugráltak és sorjában elhelyezkedtek a polcon.

Amikor ez is megvolt, a leány egy serpenyőt vett elő, és meghagyta neki, hogy üljön egy háromlábra a parázs fölé. A serpenyő azonnal teljesítette a parancsot.

– Ömölj, olaj – mondta a leány, és az olajkancsó felé fordult.

A kancsó készségesen leugrott a polcról, és a tűzhöz szaladt; annyi olajat öntött a serpenyőbe, amennyire szükség volt, aztán visszament a helyére.

Amint az olaj megforrósodott, a leány belemártotta két ujjahegyét, és amikor kihúzta, két nagy kövér hal maradt a serpenyőben. Ott sisteregtek, sültek a forró olajban.

A szobalányok mindezt végignézték, hanyatt-homlok futottak le a lépcsőn, és mindent elmeséltek úrnőjüknek. De az csak az ajkát biggyesztette.

– Az is valami? Azt én is megteszem.

Szólt a szobalányoknak, hogy rakjanak tüzet a kemencében.

Amikor leégtek a fahasábok, lebontotta hosszú haját, és varkocsával ki akarta seperni a kemencét, de amint bedugta a fejét a tüzes kemencébe, lángra lobbant a haja, le is pörkölődött. Olyan lett a hercegnő, mint egy perzselt malac.

Haragosan rákiáltott a szolgálókra:

– Öntsetek olajat a serpenyőbe!

A cselédek olajat töltöttek a serpenyőbe, és amikor az olaj felforrt, a hercegnő mind a két kezét belemártotta. Fel is sikoltott fájdalmában:

– Jaj, anyám, összeégettem a kezemet!

Hiába égette össze a kezét, a serpenyőben nem mutatkozott semmiféle hal. A nagy sikoltozásra odasietett a herceg is.

– Mi történik itt? – kérdezte.

Amikor meglátta a fiatalasszonyt leperzselt hajával, összeégett kezével, csak a fejét csóválta.

– Nekem nem kell ilyen feleség! Vigyétek vissza az apjához!

Visszavitték a cári palotába ezt a hercegnőt is.

Telt múlt az idő. Úgy esett a dolog, hogy a hercegnek csatába kellett mennie, összesereglettek a katonák, és szerfelett vígan voltak, mert tudták, hogy győzni fognak, és azután visszatérhetnek feleségükhöz, gyermekeikhez. Ragyogott a kopjájuk, pengett a szablyájuk. Vidáman nyihogtak a lovak.

Csak a herceg üldögélt sátrában egyedül, tenyerébe támasztotta a fejét és gondolkodott.

Az asztalán két pohár volt. A nagy csendben egyszerre csak megszólaltak a poharak, halkan beszélgettek egymással, mert azt hitték, hogy a herceg alszik. De a herceg nem aludt, és kihallgatta a poharak beszélgetését.

– Ki küldött ide? – kérdezte az egyik pohár a másikat.

– Engem a mészből faragott leány küldött, ö maga csomagolt be engem. Hát téged?

– Engem is ő küldött. Azt akarja, hogy a herceg szíve felviduljon, ha belőlem iszik. Mert aki belőlem iszik, felvidul.

– Aki pedig belőlem iszik, annak oroszlánbátorság költözik a szívébe.

A herceg azonnal behívatta az inasát, és megkérdezte tőle, ki az a leány, akit mészből faragtak.

– Hát nem tudod? – csodálkozott az inas. – Hát az a fehér leány, akit a sovány gebe hozott a palotába és most is ott lakik a padlásszobában.

A herceg elgondolkodva ragadta meg az egyik poharat. Ivott belőle, és rögtön felvidult a szíve. Majd a másikból ivott egy kortyot, és érezte, hogy oroszlán bátorság költözik a szívébe. Gondolhatjátok, hogy ezek után senki sem tudta legyőzni, mert akinek vidám a szíve és akiben oroszlánbátorság lakik, az győzhetetlen. A herceg nagy diadalt aratott az ellenségen, és győztesen indult hazafelé vitéz seregével.

Amint a palotába érkezett, egyenesen a padlásszobába sietett. Kinyitotta a csukott ajtót, és vidáman odakiáltott a fehér leánynak:

– Édes mátkám, köszönöm, hogy vidámságot küldtél nekem! Köszönöm, hogy oroszlánbátorságot öntöttéi a szívembe! Neked köszönhetem, hogy győztem. Csak azt nem értem, hogyan tudsz ilyen csudákat művelni? Hiszen eddig egy szót sem szóltál, te, te mészből faragott leány!

Amint a leány ezt meghallotta, boldogan felkacagott, és megszólalt, mert most már szabad volt beszélnie.

– Ó, de boldog vagyok! Most már beszélhetek!

A herceg alig tudott magához térni a csodálkozástól.

– Hát te nem vagy néma?

– Nem bizony. Nem is voltam soha.

A leány sorjában elmondott mindent úgy, ahogy történt.

Elmondta azt is, miért kellett eddig hallgatnia. A herceg nagyon megörült, kézen fogta a leányt, és úgy vezette a szülei elé.

– Ez az igazi mátkám – mondta.

Csaptak nagy lakodalmat a palotában! Meghívták a lagziba a két öreget is, a mészégetőt meg a feleségét. Három éjjel, három nap muzsikáltak a hegedősök.

Esküvő után is ott maradt a két öreg a fejedelmi palotában. Akadt számukra is egy szép szobácska, ahol meghúzódhattak. Ott éltek azután, és gyönyörködtek a fehér leány boldogságában.

De ti azt kérditek, mi lett az öreg gebével?

Az bizony márvány jászolból aranyos zabot evett élete végéig, a lovászok ezüst kaparóval vakarták a szőrét minden áldott reggel.

A NEGYVEN LEGÉNY ÉS VAK HUGOCSKÁJUK

Volt egy apának negyven fia és egy vak leánykája. Bizony, negyvenkét ágy volt a házban. Esténként a vak leányka vetette meg a negyvenkét ágyat, reggelenként ő hozta rendbe, ő gyújtott tüzet a nagy üst alatt, amelyben reggelit főzött a népes családnak. A vak leányka terítette meg az asztalt, és negyvenkét tányért tett rája. Csendesen, jókedvűen, ügyesen dolgozott.

Dolgozott az apa is reggeltől estig, hogy családját eltarthassa. Volt egy szép nagy szántóföldje, ahol olyan nagy szemű búza termett, hogy csodájára jártak. A szántóföld közepén egy almafácska terített hűvös árnyat, alatta pedig hideg vizű forrás csobogott.

Mire az almafán kipirosodtak az első almák, beérett a búza is. Az öreg paraszt gyorsan learatta, kicsépelte, be is fuvarozta az új búzát a magtárba. Másnap befogott negyven pár ökröt, és kiment a fiaival szántani. Fehér pára lengett a barázdák felett. A legények egyre-másra húzták a barázdákat, apjuk pedig, általvetővel a derekán, a barázdák mentén lépegetett, s beléjük szórta a vetőmagot. Úgy hulltak a búzaszemek, mint az aranyeső.

Három napig tartott, míg felszántották, bevetették az egész szántóföldet. Hanem az öregnek megártott a nehéz munka. Ahogy hazament, rögtön ágynak esett.

A vak leányka keserű gyökerekből főzött neki orvosságot, de az sem hozta meg az öregember egészségét. Csak sorvadt, egyre sorvadt. Amikor közeledni érezte halála óráját, magához hívatta a fiait, és így szólt hozzájuk:

– Édes gyermekeim, én most elmegyek igen messzire, oda, ahonnan nincs visszatérés. Lépjetek hozzám, egyik a másik után, hogy megsimogathassam a fejeteket.

A fiúk egymás után elhaladtak az apjuk betegágya mellett, az öreg mindegyiknek megsimogatta a fejét, mindegyiket megáldotta. Miután így elbúcsúzott tőlük, még egy utolsó jó tanácsot adott nekik:

– Jusson eszetekbe, hogy legédesebb kenyér az, amiért magatok dolgoztok meg. Van földetek; szántsátok fel, míveljétek meg közösen, élvezzétek a termést is közösen. Maradjatok együtt, mint jó testvérekhez illik. Ne veszekedjetek egymással, ne perlekedjetek. És most egy utolsó kérésem volna. Hozzatok nekem egy ital hideg vizet abból a forrásból, amely az almafánk alatt

bugyog. Szeretném az ajkamat még egyszer megnedvesíteni azzal a vízzel, amelyből apáink is ittak.

Egy-egy korsót fogott a negyven legény, és mind kiszaladt a szántóföldre, hogy vizet merítsen a forrásból. De ahelyett, hogy hazasiettek volna a vízzel, letették a kancsókat az almafa alá, lemetszettek egy ágat, és méricskélni kezdték a földet. Kérdi tőlük a legkisebbik:

– Miért méritek a földet?

– Mert osztozkodni fogunk! – kiáltották harminckilencen.

Csakugyan felmérték a földet, ott helyben osztozkodni kezdtek, össze is vesztek. Suhogtak a furkósbotok, szitkozódtak a legények, ökölre is mentek, a kancsókat összetörték.

– Mit mívelnek a fiúk? – kérdezte elhaló hangon az öreg, mert hozzá is elhallatszott a civakodás lármája.

– Összevesztek a földön – mondta a vak leányka.

– Összevesztek? És vizet nem is hoztak nekem?

– Nem hoztak, édesapám.

Keserves sóhaj szakadt fel az öregember melléből. Felemelkedett az ágyában, és megátkozta a fiait:

– Hát ha annyira fenik a fogukat a földre, akkor megátkozom őket! Váljanak vakondokká, és éljenek egész életükben a fekete föld alatt. Kapzsi és telhetetlen, szívtelen népség!

Betelt a beteg ember átka a szívtelen legényeken. Abban az órában vakondokká változtak, és szétszaladtak a szántóföldön. Negyven új vakondtúrás feketéllett a szántóföldön, a legények pedig nem voltak sehol: elnyelte őket a fekete föld.

Az öregember elbúcsúzott ettől az árnyékvilágtól. Csak az egyetlen leánykája kísérte ki a temetőbe. Temetés után a leányka kiment a szántóföldre, hogy megkeresse a testvéreit. Név szerint szólította őket, egyiket a másik után:

– Hol vagy, Ivancso? Merre vagy, Sztojan? Gyere haza, Dimó! Jertek elé!

Nem jelentkezett egyik sem. Szegény vak leányka leült az almafa alá, és sírva fakadt.

Egyszerre csak azt hallja, hogy valaki vékonyka hangon így szól hozzá:

– Ne sírj, kislány!

Egy szalamandra szólt hozzá, az a csodálatos kis vízi állat, amilyent gyakran látni a források környékén. Ez is ott úszkált eleinte a forrás fenekén, aztán kijött a vízből, egy kőre telepedett, és úgy szólította meg a vak leánykát.

– Ne sírj, kisleány! Életben vannak a testvéreid!

– Életben vannak? Akkor miért nem jelentkeznek? Miért nem jönnek elé, amikor hívom őket?

– Nem jöhetnek. Be vannak zárva.

– Be vannak zárva? Hová?

– Az alvilágba.

– Ki mondta neked, hogy az alvilágban vannak?

– Ki mondta? A víz. A víz mindenüvé eljut. Igen nagy mélységből tör elő. A víz látta őket.

– Utánuk akarok menni.

Csak tudnám az utat!

– Majd én megmondom neked, merre kell menned.

Hiszen éppen azért szólítottalak meg. Van a szántóföld alsó végében egy kiapadt kút. Lépj bele, és mássz le a fenekére. Nem kell félned, nincs benne víz egy csepp sem. A kút fenekén találsz egy kőlapot. Azt emeld fel, és akkor egy kőlépcső tárul eléd. Az a kőlépcső egyenesen az alvilágba visz. Csak menj le bátran. Ott megtalálod testvéreidet, talán meg is mentheted őket.

Tűnődött egy darabig a leányka, aztán hazasietett, egy jókora kosarat vett magához, és a fácskáról leszedett minden almát. Megolvasta: éppen negyven alma termett rajta.

„Mindegyik bátyámnak jut egy-egy darab!” – gondolta a vak leányka, karjára vette a kosarat, és megkereste a kiszáradt kutat. Óvatosan leereszkedett a fenekére, megtalálta a kőlapot, fel is emelte. Csakugyan egy kőlépcső volt alatta. Hát elindult a leányka lefelé. Nem akart a lépcsőnek vége szakadni. Húsz álló hétig ment, ment a lányka a csigalépcsőn lefelé, egyre nagyobb mélységbe. Már majdnem összeroskadt a fáradtságtól, de nem állt meg. Étlen-szomjan ment előre, de nem nyúlt az almához, mert azt akarta, hogy mindegyik testvérének jusson egy-egy alma az apai fáról. Végre a huszonegyedik hét elején az alvilág földjére léphetett a kislány, s ott megállt.

– Kit keresel itt? –kérdezte tőle egy hang.

A vak leányka nem látta, ki szól hozzá, de a hang után ítélve mindjárt tudta, hogy egy öregasszony szólította meg. Bátran felelt a lányka:

– A testvéreimet keresem. Negyven legényt. Nem tudod, merre vannak?

– De tudom. Itt vannak nálam, vakondok képében.

– Itt vannak nálad? Miért vannak nálad?

– Ide küldték őket. Bezártam őket egy kis ketrecbe. Naponta háromszor sós halat adok nekik enni, amitől ők igen szomjasak lesznek. Amikor már ordítanak a szomjúságtól, egy pohár vizet nyújtok nekik, ők megragadják a poharat az elülső két lábukkal, de amint a szájukhoz emelik, kiesik a pohár feneke, és kifolyik a víz. Sohasem tudják eloltani égő szomjukat. Ez a büntetésük. Nem tudom, mit vétettek, de igen nagy bűnük lehet, hogy így kell vezekelniök.

– Édes anyókám, kérlek, vezess engem hozzájuk! – könyörgött a leányka.

Az öregasszony hajlott a szóra, és a ketrechez vezette a kislányt. Keservesen felsírtak a vakondokok, amikor meglátták a húgukat. Felismerték tüsténT.

– Megengeded-e, hogy egy-egy almát adjak nekik? – kérdezte a kislány.

– Adhatsz nekik – bólintott az öregasszony.

A kislány a kosarába nyúlt, és mindegyik vakondoknak adott egy-egy piros almát. Az állatok mohón haraptak bele az ízletes gyümölcsbe, és alighogy lenyelték az első falatot, visszanyerték előző alakjukat, visszaváltoztak emberré. A vak leányka nem láthatta őket, de hallotta a hangjukat, és sírva fakadt örömében. Azok meg összevissza kiabáltak, s azt sem tudták, hová legyenek örömükben.

A legkisebb fiú nem ette meg az egész almát, hanem csak a felét – a másik felét odaadta a húgának. A vak leányka is megízlelte az almát. Hát lássatok csudát! Kinyílt a leányka szeme, visszanyerte a szeme világát!

Határtalan volt a legények öröme, amikor látták, hogy mindnyájan emberré lettek, és a húgocskájuk is lát. Nem győztek ujjongani, nem teltek be egymás látásával. A kislány megköszönte

az öregasszonynak a segítséget, aztán elindultak a kőlépcsőn felfelé.

Elöl ment a kislány, ő már tudta az utat, ő vezette a testvéreit. Csavarodott a csigalépcső, egyre magasabbra. Mentek, mentek, egyre feljebb, húsz hosszú héten át. Végül a huszonegyedik hét elején felbukkantak a száraz kútból, s kiléptek a szabad ég alá.

Szétnéztek – hát mit látnak? A szántóföldön, ahol még édesapjuk vetett, most már kikelt a búza, kikelt, kalászba szökött, be is érett. Csak úgy sárgult, aranylott az egész tábla, összenézett a negyven legény. Egyet gondoltak valamennyien.

Hazamentek, kaszát fogott mindegyik.

Közösen learatták a búzát, kicsépelték, be is takarították apjuk magtárába. A kislány pedig az új lisztből egy kemence cipót sütött, és azt mind kiosztotta a szegények között, hogy emlékezzenek az ő édesapjára. Amint ezzel elkészült a kislány, még egy kemence cipót sütött az új lisztből, de ezt már a legények ették meg jóízűen. Nem győzték dicsérni a kis húguk kenyerét.

Hogyne ízlett volna nekik az új kenyér? Hiszen ők maguk szántották fel a földet, ők maguk aratták le a búzát.

Azóta is békességben élnek egymással, egyetértésben, ahogy igazi testvérekhez illik.

AZ ÉSZ MEG A SZERENCSE

Volt egyszer egy fiú, akinek Sztojan volt a neve.

Összeveszett rajta az Ész meg a Szerencse, mert mindegyik a maga módján akarta boldoggá tenni a fiút. Vetélkedni kezdtek: mi ér többet? az Ész-e, vagy a Szerencse?

– Nélkülem úgysem megy a gyerek semmire – hencegett a Szerencse. – Ami öröme van, azt én szerzem neki. Már pedig mit ér az élet öröm nélkül?

– Eredj, te hencegő! – mondta az Ész. – Ugyan mire mehet Sztojan nélkülem? Hiába minden szerencse, ha nincs neki esze. Észre van szüksége, észre. Te csak elvakítod azt a gyereket, aztán ha bajba kerül, nekem kell felnyitnom a szemét, nekem kell őt kihúznom a pácból.

– Bizony, hogy ész nélkül is sokra viheti, ha én járok mellette! – erősködött a Szerencse.

– Hát jól van – mondta az Ész –, tegyünk egy próbát. De akkor én egészen a te gondjaidra bízom a fiút. Boldoguljon ész nélkül, ha tud. Majd meglátjuk, mi lesz belőle. Ezentúl viseld te a gondját.

Amit mondott, meg is tette. Elhagyta a józan ész a fiút abban a szempillantásban. Csak a Szerencse maradt mellette.

Tétlenül bolyongott Sztojan erre-arra. Céltalanul csavargott a határban, rongyokban járt. Nem is állt szóba senkivel. Egyszer kapát fogott, és kiment kapálni, de nem a kukoricásban kapálgatott az ügyefogyott, hanem az útszélen, a vadkörtefa alatt, ahol csak kavics hevert meg mindenféle törmelék. Hiába: a Szerencse nem hagyta el. Egyszerre csak megcsörrent a kapa: kincset talált Sztojan! Bizony talált egy nagy rézüstöt, telidestele vert arannyal, drágakővel. Szeme, szája elállt a fiúnak. Csak az a kár, hogy nem volt elég esze. Nem tudta, mihez kezdjen a kinccsel.

Éppen arra ballagott egy ember. Sztojan belemarkolt a drágakövekbe, és amit az üstből kiemelt, annak a markába nyomta.

– Nesze, atyámfia!

– Hát ez micsoda?

– Láthatod, ha van szemed! Drágakő. Add ezt a királynak, és mondd meg neki, hogy tiszteltetem.

Megörült az atyafi a sok csillogó drágakőnek. Életében nem látott annyi smaragdot, gyémántot egy csomóban. Iszkolt volna el

vele, de Sztojan még utána kiáltott:

– Várj csak, atyámfia! Nesze még egy maroknyi! Ezt is vidd a királyi palotába, de ezt ne a királynak add, hanem a királylánynak.

Mondd meg neki, hogy én küldöm Én, Sztojan.

Csakhogy az a vándor nem volt becsületes ember. Eltette a drágaköveket az iszákjába, de eszébe sem volt, hogy odavigye, ahová Sztojan küldte. Bizony nem adta át az ajándékot sem a királynak, sem a királylánynak, hanem megtartotta magának. Eladogatta a drágaköveket rendre mind, meg is gazdagodott hamarosan. Építtetett magának egy gyönyörű kastélyt, szemben a királyi palotával. Urasan élt, mint afféle kiskirály.

Csak az bántotta módfelett, hogy nem volt gyermeke. Váltig unszolta őt a felesége, hogy fogadjon örökbe egy árvát. Keresse meg azt a fiút, akinek a jó sorukat köszönhetik, hadd legyen az ő gyermekük.

Hajlott a szóra a gazdag ember, el is indult, hogy megkeresse azt a rongyos, ágrólszakadt fiút, akitől a drágaköveket kapta. Meg is találta: Sztojan akkor is ott kapálgatott a vadkörtefa alatt, rongyos ruhában, nyűtt bocskorban. Nosza, megörült a gazdag ember.

– Régóta kereslek, kedves fiam. Jöszte velem. Légy ezentúl az én édes fiam.

Sztojan egykedvűen vigyorgott. Amióta elhagyta a józan esze, nemigen szólt senkihez egy szót sem. Most sem szólt, csak ment, ahová a gazdag ember vezette: a fényes kastélyba. Ott lakott ezentúl ő is, éppen szemközt a királyi palotával.

Most már nem kellett rongyosan járnia: kapott drága szép dolmányt, új csizmát. Szemrevaló legény lett belőle, sokkalta szebb, mint annak előtte. Szerencséje volt, no. Csak esze nem volt elég. Esztelenül viselkedett a kastélyban is: járt-kelt, tett-vett, de nem volt annak semmi célja, semmi értelme. Beszélni nem nagyon akart. Mégis minden lánynak megakadt a szeme rajta. Megakadt rajta bizony még a királylány szeme is, aki szemközt lakott a nagy palotában.

Látta Sztojant a királylány, láthatta mindennap. Meg is szerette. Persze csak messziről látta, nem tudhatta, hogy nincs esze szegénynek. Könyörgött az apjának nap nap után:

– Felséges apám uram, adj engem feleségül Sztojanhoz!

A király hallani sem akart a dologról. Királyfihoz akarta ő adni a lányát, ki is szemelt már neki egy jóképűt.

Búnak eredt a királylány, egészen belebetegedett bánatába. Se nem evett, se nem ivott, mindig csak Sztojanra gondolt. Sorvadt, mint a fogyó hold. Végre is megszánta őt az apja,

– Jól van, no, édes lányom. Ha annyira szereted azt a mihaszna legényt, legyetek egymáséi, én nem bánom.

Megtartották a lakodalmat annak rendje és módja szerint. Hegyen-völgyön mulatozott a nép mindenfelé. Mulatott a násznép is a palotában, hét éjjel, hét napon át.

Szegény királylány akkor vette észre, hogy az ő mátkája, aki most már hites ura, nincs eszénél. Sztojan a lakodalom után sem szólt senkihez egy szót sem. Egész nap a szoba sarkában kuporgott, s szemét sem merte a királylányra emelni. Egy ízben meg hirtelen felugrott, megütötte a feleségét háromszor egymás után, aztán visszasomfordált a kuckójába, és ott összekuporodott.

Sírva szaladt a fiatalasszony az apjához, sírva panaszolta:

– Jaj apám, édesapám, nagy az én bánatom! Vagy elküldöd innen ezt az esztelen embert, vagy én megyek világgá.

– Ejnye, lányom, hiszen eddig odavoltál érte! Most meg panaszkodol? Mit vétett az a semmiházi?

– Hallgat egész nap, mintha néma volna. Szót sem szól hozzám. Még ez sem elég: kezet emelt rám. Megütött ma háromszor.

Irtózatos haragra gerjedt a király. Hogy valaki az ő lányát verni merészelje! Ez már mégis sok! Nem sokat teketóriázott, maga elé hívatta Sztoj ant.

– No te semmirekellő, te ilyen-olyan! Igaz-e, hogy kezet emeltél az én lányomra?

Sztojan bólintott. Nem is védekezett, hiszen nem volt eszénél. A király pedig tüstént megparancsolta, hogy fejét vegyék.

Meghallotta ezt a Szerencse. Uzsgyi futott az Észhez. Az Ész csúfondárosan kérdezte tőle:

– No, hogy állunk, pajtás?

A Szerencse csak ümmögött.

– Rosszul, nagyon rosszul. Eddig csak ment valahogy a dolog, mindig ott voltam a fiú mellett, egyengettem az útját. De hiába járt

mindenütt szerencsével, mindig elrontotta a dolgát az esztelen viselkedésével. Most már vége mindennek. Viszik a vesztőhelyre. Ott már én sem segíthetek rajta. Nemsokára elszáll belőle az élet.

– Sose félj! – kiáltott az Ész. – Csak azt akartam, hogy magad is lássad: nélkülem nem mehetsz semmire te sem. Még nincs késő, még minden jóra fordulhat.

Nyargalt az Ész a vesztőhelyre. Még idejében érkezett. A hóhér éppen a pallosa után nyúlt, amikor egyszerre csak megjött Sztojan esze. Felkiáltott Sztojan:

– Várj egy csöppet, édes atyámfia! Hadd szóljak egy szót a királyhoz.

Viszik Sztojant a király elé, de ott volt ám a király lánya is. – Ej, hál; megszólaltál, te csökönyös fickó, te? – kérdi tőle a király.

– Megszólaltam, uram, királyom. Halálom óráján meg akartam neked mondani, amit eddig titkoltam: hogy miért hallgattam ennyi ideig, miért kuporogtam a sarokban, és miért ütöttem meg a lányodat.

– No, erre magam is kíváncsi vagyok. Hadd hallom.

– Hát azért hallgattam olyan sokáig, mint a sült hal, mert nem volt elég eszem. Azt hittem, ha szólásra nyitom a számat, aztán valami badarságot találok mondani, menten elhagy még a szerencsém is. Márpedig nekem csak szerencsém volt világéletemben, de eszem? az nem volt soha. Azért kuporogtam a sarokban, mert féltem a tulajdon szavaimtól, a tulajdon cselekedeteimtől. Nem akartam elhinni, hogy nekem, az ágrólszakadtnak, ekkora szerencsém lehessen. De most már megjött az eszem. Ha megkegyelmezel nekem, ember leszek a talpamon, meglátod.

– Hát a lányomat miért ütötted meg háromszor egymás után?

– Annak is megvolt a maga oka. Először azért ütöttem meg. mert magától is tudhatta volna, miért hallgatok. Gondolhatta, hogy az ilyen ágrólszakadt árvának, amilyen én vagyok, még a szívverése is eláll, ha egy ilyen harmatos királylány szól hozzá. Másodszor azért ütöttem meg, mert nem hallgatott az apja szavára, hiszen felséged akarata ellenére jött hozzám feleségül. Pedig hát, szó ami szó, én nem vagyok hozzávaló. Harmadszor már csak azért ütöttem meg, mert igencsak belejöttem a legénykedésbe.

Nagyot nevetett a király.

– Jól megfeleltél!

Nevetve kiáltott a király lánya is:

– Bizony hozzám való vagy te, Sztojan! Nem is hagylak el soha! Bocsáss meg neki, édesapám!

Megbocsátott a király jó szívvel. Később meg is kedvelte a vejét, nem volt közöttük semmi zsörtölődés. Sztojan pedig – mivelhogy most már megjött az esze – olyan okos lett, de olyan okos, hogy a király, mikor már igen megöregedett, egész birodalmát ráhagyta örökbe.

Örömben és tisztességben élt a fiatal pár; velük járt az Esz meg a Szerencse. Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

KÉNYES KINKA

Élt a faluban egy idős házaspár. Fiuk nem volt, csak egy leányuk, Kinka. Mondanom sem kell, hogy nagyon szerették ezt a kisleányt, a szellőtől is óvták. Még a virágport sem engedték rászállni. Tenyerükön hordozták, felvették, letették, mint egy kisbabát. El is nevezték a szomszédok Kényes Kinkának.

A két öreg bizony keservesen megdolgozott a mindennapi kenyérért. Fáradoztak, munkálkodtak látástól vakulásig, hogy a betevő falatot megszerezzék. Bezzeg Kinka egy szalmaszálat sem tett keresztbe. Reggel mindig későn kelt, sokáig hempergett az ágyban. Amikor megunta a lustálkodást, odaszólt az anyjának, az anyja odasietett, felöltöztette, megfésülte, meg is etette, mint egy kisgyermeket: kanálkával rakta szájába az ételt, mert a kislány még ahhoz is lusta volt, hogy egyék. Azután valami puha vánkost vagy szőnyeget terítettek neki a tűzhely mellé; ott üldögélt órákon át, bóbiskolt és unatkozott. Ha fázott, csak ennyit mondott:

– Közelebb toljatok!

Apja, anyja hanyatt-homlok rohant hozzá, megfogták, és közelebb tolták a tűzhöz. Ha melege kezdett lenni, a kislány csak ennyit szólt:

– Húzzatok odébb!

A szülei odarohantak, és elhúzták őt a tűz mellől.

Így teltek a napok egymás után. Múltak az évek is: a kényes kisleányból szép eladó leány lett. Már-már kérők is kopogtattak az ajtón.

Az öregasszony szívesen fogadta a kérőket, de nem tagadta, hogyan áll a dolog.

– Hozzádadom én a lányomat szívesen; miért ne adnám? De meg kell mondanom, hogy a mi lányunk nagyon el van kényeztetve. Mi őt úgy gondozzuk, ápoljuk, kiszolgáljuk mint egy gyermeket. Megígéred-e, hogy te is úgy fogod őt gondozni, ápolni, ahogy mi tettük?

Elmondta az öregasszony azt is, hogy az ő lánya nem szeret korán kelni, szívesen üldögél a tűzhely mellett, ők tologatják ide-oda, az ételt is a szájába rakják, mint madár a fiókájának.

– No hiszen, nem nekünk való menyasszony ez! – mondták a kérők, és odébbálltak.

Sokan jöttek lánynézőbe, de egyik legény sem tudta magát rászánni, hogy az elkényeztetett leányt feleségül vegye.

Egyszer azonban beállított egy legény, porosan, izzadtan, ahogy a munkából jött. Egyenesen a szántóföldről érkezett. Derék szántóvető embernek látszott, a tenyere munkától kérges. Az öregasszony ennek is elmondta, milyen elkényeztetett leánya van neki. De a legény nem hederített rá.

– Éppen nekem való feleség lesz. Adják csak hozzám. Úgy fogunk mi élni, mint a páros galamb. Tenyeremen fogom hordani.

– Hát akkor vidd! – mondták az öregek.

Elhúzták a lányukat a tűzhely mellől, szépen felöltöztették menyasszonyi ruhába, és kocsira ültették, melléje tették a hozományát is.

A fiatal gazda hazavitte Kinkát.a házikójába. Leültette a tűzhely mellé, aztán kisietett a fáskamrába, fát aprított egy nagy garmadával, bevitte a szobába, és tüzet rakott. Pattogtak a fahasábok, lobogtak a lángok, már-már belekaptak Kinka harisnyájába.

– Húzzál odébb! – kiáltott Kinka.

A fiatalember ott szöszmötölt a szobában, de úgy tett, mintha nem hallaná. Pedig Kinka egyre hangosabban kiabált:

– Húzzál odébb! Vigyél innen!

A fahasábok még nagyobb lángra kaptak. A fiatal gazda kiment az udvarra, mintha nem is látná. Hiába toporzékolt Kényes Kinka, be kellett látnia, hogy nincs senki a közelben, aki elhúzná a tűz mellől. Felugrott és az ajtóhoz szaladt. Eszébe jutott, hogy az ajtó előtt van egy vizesgödör, ahol a házi munkákhoz szokták a vizet gyűjteni. Leült melléje, hogy a talpát megnedvesítse, mert igen sajgott, ahol a láng megpörkölte.

Hűvös szél fújt odakint, őszre járt már az idő. A menyecske fázni kezdett, már a foga is vacogott.

– Vigyél a tűzhöz! – nyafogott. – Vigyél a tűzhöz!

De nem hallotta senki, nem volt a közelben senki, aki bevitte volna, hát bizony felkelt Kinka egymaga, és leült a tűzhely mellé melegedni. Ott üldögélt estig.

Nem volt senki, aki vacsorát készítsen; aznap bizony éhesen feküdtek le.

Másnap azonban különös dolog történt.

Reggel még alig pitymallott, amikor a fiatal férj felkelt. Mielőtt elment volna hazulról, odalépett a menyecske ágyához, és megfogta a pokróc csücskét. Úgy tett, mintha a pokróchoz szólna:

– Ide figyelj, te pikric-pokróc! Én most elmegyek szántani, te pedig takarítsd ki a házat. Főzd meg az ebédet, az egyik felét add a feleségemnek, a másik felét hozd ki utánam a szántóföldre. De ne késlekedj ám, mert különben ezzel a furkósbottal foglak móresre tanítani!

Elment a fiatal gazda a dolga után, a menyecske csak lustálkodott, hempergett. De közeledett az ebéd ideje. Kinka a pokróchoz fordult:

– Kelj fel, kelj fel, pikric-pokróc! Nem hallottad, mit parancsolt a gazda? Gyorsan főzd meg az ebédet, olyan éhes vagyok már, hogy majd éhen halok!

A pokróc meg se mukkant, meg se moccant.

– Jó lesz vigyázni! – fenyegetőzött a menyecske. – Megjárhatod, ha nem fogadsz szót!

Kinka a tűz mellé ült, és szokása szerint elbóbiskolt. Sepretlen maradt a ház, ebédet sem főzött senki.

Este hazajött a fiatal gazda, átfázva, éhesen. Már az ajtóból rárivallt a pokrócra:

– Hát te haszontalan pikric-pokróc! Miért nem hoztál nekem ebédet? Megfeledkeztél róla, mi?

Majd a feleségéhez fordult a gazda:

– Szólnod kellett volna neki! Miért nem figyelmeztetted? – kérdi tőle szemrehányó hangon.

– Szóltam én neki – mondta a menyecske mentegetődzve –, de az a nyavalyás pokróc süketnek tettette magát, nem hederített rám.

– Nem? No, majd akkor ellátom én a baját! – mondta a fiatal gazda, és lerántotta a pokrócot az ágyról, ráterítette a felesége hátára, és jól kiporolta a furkósbottal.

Jajgatott a menyecske:

– Jaj, jaj, édes férjem, te a pokrócot vered, mégis nekem fáj!

– Hadd fájjon, galambom, hadd fájjon! Azért verem a pokrócot, hogy máskor szótfogadjon neked, és munkához lásson.

Bizony a furkósbot cifra táncot járt a pokrócon, a menyecske hátán! Vacsora nem volt, aznap is éhen feküdtek le. Harmadnap megismétlődött az egész. Sepretlen maradt a ház, főzni sem főzött senki, este a pokrócot alaposan eldöngette a gazda.

Negyednap Kényes Kinka gondolt egyet. Látta, hogy a pokróc nem hajlandó dolgozni, hát nekigyürkőzött ő maga. Feltűrte a ruhája ujját, kitakarította a házat, főzött egy fazék finom bablevest, lángost is sütött hozzá, kosárba tette, átöltözött, és még egy szál virágot is tűzött a hajába. Úgy vitte ki az ebédet a szántóföldre az urának. Leültek a fiatal házasok az árokpartra, és úgy jóllaktak, hogy no!

Azt mondja a fiatal gazda:

– Látom, megjött a pokróc esze. Mégiscsak szótfogadott.

– Azt hiszed, szótfogadott? Meg se moccant biz az. Mindig ott hevert az ágyon.

– Hát az ebédet ki főzte? Nem a pokróc?

– Dehogyis! Én főztem!

– Édes lelkem, akkor dobd ki azt a haszontalan pokrócot, amint hazaérsz. Nehogy ott találjam az ágyon heverészni. Látni sem akarom többé!

Este hazamegy a fiatal gazda. Látja, hogy a ház ki van söpörve, takarítva. Bólogat, és azt mondja a feleségének:

– Ne engedd meg a pokrócnak, hogy lustálkodjék, és ott heverésszen a tűz mellett, amíg te dolgozol.

– Nem is engedem be többet! – mondta a menyecske. – Nem vagyok bolond, hogy beengedjem. Ha besurranna, megint csak itt uraskodnék, mint egy bálvány, és az én hátam fájna tőle.

Hogyisne! Nem fogok szenvedni egy rusnya pokróc miatt!

Ettől kezdve szépen békességben éldegéltek a fiatalok. Teltmúlt az idő, a fiatal gazda kint dolgozott a szántóföldön, a menyecske szépen ellátta a házat. Nem is pörlekedtek soha.

Csakhogy egy szép napon eljött ám látogatóba a menyecske anyja. Már messziről kiáltozott:

– Jövök, gyerekem, jövök! Hadd lássam, hogy megy a sorotok! Hogy vagy, édes gyöngyöm? Igazán a tenyerén hordoz-e téged az urad, ahogy ígérte? Szádba rakja-e az ételt? A tűz mellé tol-e téged, ha fázol? Elhúz-e a tűz mellől, ha meleged van?

– Jaj, édesanyám, nem is képzeled, mi történt itten! – mondja a menyecske. – Volt itt egy átkozott pokróc, de te olyan lusta jószágot még nem láttál! A férjem minden este elpáholta egy nagy furkósbottal, és mégsem értett a szóból.

Csodálkozott az öregasszony, sehogy sem értette a dolgot. De amikor a menyecske szépen sorjában elmondott mindent úgy, ahogy történt, egyszeriben átlátott a szitán. Fel is fortyant:

– Ahá! Egyszóval dolgoztat téged! Kihasznál! Azt akarja, hogy te főzd meg az ebédet, te tartsd rendben a házat? Hát olyan nincs! Hát illik-e seprő ebbe a te harmatos kezedbe? Egyetlenegy virágszálam, micsoda gazemberbe botlottál! Nem is maradhatsz te ebben a házban egy napig sem. Hol a hozományod, kislányom? Szedj össze gyorsan mindent, ami a tiéd – elviszlek innen. Visszük a hozományodat is.

– Hová viszel, édesanyám?

– Hová? Hát haza, mihozzánk, édes galambom. Majd én gondoskodom rólad úgy, ahogy azelőtt. Ne félj, tejbe-vajba fürdetlek megint. Nem engedhetem, hogy itt törd magad.

A menyecske megszokta hogy szót fogadjon az anyjának, most is úgy tett, ahogy az anyja parancsolta, összeszedte a cókmókját, összekötötte egy nagy bugyorba, az anyja hátára tette, úgy indultak haza. Azazhogy csak indultak volna, de éppen akkor jött ám haza a fiatal gazda, és szembetalálkozott velük.

Egyenest az öregasszonyhoz fordult:

– Hová viszed a feleségemet?

– Hazaviszem. Mihozzánk. Nincs neki itt jó dolga. Te csak szidod, dolgoztatod, pedig ő nincs ahhoz szokva.

– Menjetek gyorsan vissza a házba, amíg szépen beszélek! – kiáltott a gazda, és visszaterelte az asszonyokat a házba.

– Terítsd meg az asztalt szaporán, lelkecském! – fordult a gazda a feleségéhez. – Olyan éhes vagyok, mint egy farkas. Két tányért tégy az asztalra, és hozd a cipót is.

A menyecske mind a két tányérba merített a kész ételből, elővett egy fehér cipót is. Azt a gazda kettétörte, felét a feleségének adta, felét magának tartotta.

– Egyél, galambom! – biztatta a feleségét.

– Nekem nem is adsz? – kérdezte az öregasszony elképedve.

– Neked? Neked valami szúrósat hozok, azért a szúrós nyelvedért, amivel arra tanítottad a lányodat, hogy hagyja el a férjét!

Kiszaladt a fiatal gazda a kertbe, megtöltött egy tarisznyát szamárkóróval, és tette anyósa elé. Megsértődött az öregasszony. Kékült, zöldült dühében. Fellökte a tarisznyát, és sarkon fordult.

– No, ide sem teszem be többé a lábamat, tudd meg!

Becsapta maga után az ajtót, futott haza a falujába. Otthon odakiáltott a férjének:

– Fogj egy somfabotot, és eredj azonnal a lányunkért. Hozd haza! Nem azért neveltem fel az én rubintomat, hogy ott raboskodjék. Én azt akarom, hogy gyöngy élete legyen! Hozd haza, de tüstént!

Felkerekedett az öregember, és felkereste a leányát. Kérdezősködött, érdeklődött, hogy van, mint van. Amikor tisztán látott mindent, azt mondta a leányának:

– Édes lányom, én tulajdonképpen azért jöttem ide, hogy hazavigyelek, de látom, hogy jobban teszed, ha itt maradsz a férjed mellett. Itt van a te helyed. Csak láss munkához. Ne gyere haza, hiszen én is, az anyád is öregszünk már. A sír felé hajlunk, maholnap meg is halhatunk. És akkor ki visel rád gondot? Senki sem húzna el téged a tűz mellől, megégnél. Senki sem tolna a tűz mellé, megfagynál. Jobb lesz neked itten. Nehezedre esik a munka?

– Dehogy esik nehezemre! Hiszen fiatal vagyok, és erős.

– Akkor csak dolgozz, gyermekem, lásd el a férjedet, és ne hallgass az anyádra. Nézd, éppen most jön haza az urad a mezőről. Eredj elébe, köszönts rá jó estét, és segíts neki, míg kifogja az ökröket.

Talpra ugrik a menyecske, kiszalad az udvarra.

– Jó estét, édes férjem!

A fiatal gazda csodálkozva, örvendezve nézett a feleségére.

– Ki tanított arra, hogy így tégy? Eddig még sohasem jöttél elém.

– Édesapám van itt, ő tanított rá – mondta Kinka. – Látogatóba jött hozzánk.

Örömmel ment be a fiatal gazda a házba. Köszöntötte apósát, amint illik, paroláztak. Párnát tett a gazda még a székre is, ahová az apósát ültette. Megvendégelte, jól tartotta étellel, itallal. Este az

asszonyka puha ágyat vetett az apjának. Másnap a fiatal gazda búcsúzóul egy rókabőr mentét terített a vállára, úgy kísérte ki. Otthon az öregasszony már várta a férjét. Kint állt a kiskapuban, meglátta a rókaprémet messziről. Elkezdett óbégatni:

– Jaj, jaj, édes férjem, mit mívelt velünk ez a mi átkozott vejünk! Nem elég, hogy engem szamárkóróval etetett, látom, neked még a bőrödet is kifordította!

GOLEMANKO

Fekete kis kancán ügetett egy legény, rengeteg erdőben. Szimó volt a neve. A vásárba indult, oda igyekezett.

Utolérte őt egy kövér öregember: gazdag Golemanko. Csakhogy az gyorsabban ügetett, mint Szimó: pompás jó lova volt, fehér paripája. Messziről kiabált a szegény Szimónak:

– Térj ki az utamból, te rongyos-toprongyos, szegény vándorlegény! Térj ki, mert különben letiporlak téged!

Felel neki Szimó:

– Lassabban a testtel! Lehet, hogy megbotlasz, leesel a lóról és még énrám szorulsz, szegény toprongyosra.

– Még hogy én megbotlom? Még hogy én leesem? Büszke lovon járok, téged eltiporlak!

– Nem lehet azt tudni, ki jár szerencsével és ki marad alul. Mondanék én neked valamit, jó öreg!

– Nem érek rá, golyhó! Megyek a vásárba! Szép kövér lovamat ottan ha eladom, sok pénzt kapok érte. De azért csak mondd el, ha mit szólni kívánsz.

– Hiszen én is oda, éppen odamegyek. A vásárba viszem ezt a kicsi kancát. Én csak egytől félek: megesznek a medvék.

– Hát vannak itt medvék?

– Tele van az erdő vérszomjas medvével. Azt sem tudom, hová bújj ak meg előlük.

– Nem félek én tőlük – mondta Golemanko. – Háromszáz medvével bátran megbirkózom!

– Indulj hát előre! – mondta neki Szimó, szelíden, szerényen. – Én utánad megyek.

– Ó, te gyáva fickó! Látom, nincsen merszed. No, gyere, nem bánom. Kocogj a nyomomban. Ha engem meglátnak, elfutnak a medvék, tőlem nagyon félnek!

– De te sietsz, ugye?

– Nem sietek éppen, pihenhetünk egyet.

– Jaj, nagyon örülök, hogy te ilyen hős vagy, ilyen nagy vitéz vagy! Megvéded a gyengét, szegény gyáva Szimót. Így már én sem félek.

Reggel óta járták már a sötét erdőt. Alkonyodni kezdett. Szegény Szimó így szólt:

– Nem jó itt az erdőn, így sötétben járni. Töltsük itt az éjjelt. Én majd tüzet rakok. Tűztől még az ordas farkasok is félnek, a medvék is rettegnek. Én hát itt maradok. De ha neked olyan sietős az utad, te csak eredj tovább!

– Dehogy megyek, dehogy! Ilyet ne is kívánj! Melletted maradok. Ha már találkoztunk, maradjunk is együtt.

Leszálltak a lóról. Gallyat, rőzsét szedtek, tábortüzet raktak, meg is vacsoráztak. Szimó a tűz mellé feküdt le aludni.

– Talán bizony néked aludni van kedved? – kérdi Golemanko. – Hátha medvék jönnek? Maradj inkább ébren!

– Ó, én nyugton alszom! – felelte neki Szimó. – Fekete a lovam, nem látszik sötétben. Nem látják a medvék. Inkább te légy résen! Fehér paripádat meglátják a medvék, már messziről látják, világít a szőre.

– Talán igazad van!

– Bizony, igazam van!

– Hát akkor cseréljünk – mondja Golemanko. – Neked adom én a fehér paripámat, kényes szép lovamat, büszke paripámat. Te pedig add érte fekete kancádat.

– Hát ha úgy akarod... – mondta neki Szimó. – Nincs ellenvetésem. Régóta szeretnék már egy fehér lovat. Enyém a fehér ló, tiéd lesz a kanca.

Szimót azon nyomban elnyomta az álom, ámde Golemanko nem tudott nyugodni. Oldalba is bökte szunnyadozó társát:

– Ne aludj most, hékás! A vérszomjas medvék messziről meglátják szép fehér lovadat! Világít a szőre! Kelj fel, vigyázz rája!

– Hiszen én vigyázok. Fél szememmel alszom, fél szememmel pedig szép lovamat nézem. Messziről is látom, világít a szőre. Inkább te légy résen! Vigyázz a lovadra, a fekete lóra, mert az a sötétben alig-alig látszik. Észre se veszed és elvitték a medvék. Jó, ha szemmel tartod.

– Talán igazad van!

– Bizony, igazam van!

– Hát akkor cseréljünk! Odaadom neked a fekete kancát, te meg add most vissza fehér paripámat!

– Abból nem lesz semmi! Nem vagyok ostoba! De ha ráfizetnél harminchat aranyat, akkor neked adnám szép fehér lovamat és én

visszakapnám az én bogárkámat!

Belenyúlt az ember a kövér erszénybe, leszámolt Szimónak harminchat aranyat.

– No hát, tiéd a ló, a fehér paripa! – mondta neki Szimó s el is szunnyadt rögvest.

Egy kis idő múlva a fekete kanca halkan felnyerített. Kövér Golemanko rémülten felugrott, nézte a sötétet.

– Haj, egek, mi lesz itt! Jönnek már a medvék! S ez a fiú horkol! Hé, öcskös, te alszol? Kelj fel, édes fiam, ébredj, most ez egyszer!

Szimó talpra ugrott. Álmosan kérdezte:

– No, mi baj van megint? Mitől ijedtél meg?

– Itt vannak a medvék!

– Igen? Hányan vannak?

– Azt én nem tudhatom. Sötétben nem látok.

– Engem akkor szólíts, hogy ha sokan vannak, háromszáznál többen. Hiszen háromszázzal egymagad is elbánsz, magad megverekszel, így mondtad ezt tegnap.

Reszket Golemanko, mint a nyárfalevél.

Többet szólni nem mer. Szimó bezzeg aludt, édesdeden aludt, ő meg ijedezett, hajnalig reszketett.

Másnap korán reggel lóra ültek ketten. El is jutottak a város piacára, városi vásárba.

Ottan a lovakat jó pénzért eladták.

Megelégedetten, de már gyalogszerrel mentek hazafelé.

Mentek, mendegéltek, egyszer csak azt mondja a vén Golemanko:

– No, én nem szeretnék medvét látni itt a rengeteg erdőben. Menjünk tán másfelé.

Nem tudsz másik utat?

– Tudok én egy utat, ahol nincsen erdő, de az nagy kerülő.

– Attól én nem félek. Van nekem jó lábam. Gyerünk inkább arra.

– Hát a hátad jó-e?

– Hogy a hátam jó-e? Arra nincs szükségem. Mások hátán élek.

– Ész dolgában hogy állsz, öreg Golemanko?

– Hajaj! Ész dolgában? Van énnékem eszem, éppen elegendő. Négynek elég volna.

– No hát akkor gyerünk!

Mennek, mendegélnek. Mondja Golemanko:

– Ejnye, Szimó öcsém, nem vinnél egy kissé? Végy most a hátadra, hadd pihenjek csöppet.

– Csak nem vagy már fáradt?

– Dehogy vagyok, dehogy. Csak szeretném látni, hogy elbírsz-e engem?

– Jó, hátamra veszlek, viszlek egy darabig. Te meg dalolj addig. Énekeld el nekem leghosszabb nótádat. Ha te befejezted, majd én is megállok, és leteszlek téged. Akkor én gyújtok rá legszebbik nótámra és te viszel engem, míg abba nem hagyom.

– Megegyezünk, legény! Végy csak a hátadra!

No, hátára vette az a ravasz Szimó kövér útitársát. Széles jókedvében a vén Golemanko dalolgatni kezdett, de nem bírta szusszal, hamar abbahagyta. Mihelyt elhallgatott, Szimó megállt menten, letette hátáról kövér Golemankót. Akkor ő mászott fel az öreg hátára s máris felkurjantott, vígan dalolgatott:

– Tralala, tralali!

Szimó csak énekel, dehogy hagyja abba! Pedig Golemanko már sehogy sem bírja, összegabalyodik már a görbe lába. Lihegve, zihálva rimánkodik váltig:

– Hagyd már abba, Szimó! Hát sosem lesz vége ördöngös nótádnak?

– Hiszen csak most kezdtem! – mondja Szimó fennen, s folytatja a nótát: – Tralali, tralala!

Roskadozó lábon tántorog az öreg. Megint rimánkodik:

– Hagyd már abba, öcsém! Hát még most sincs vége?

– Ne légy türelmetlen, kedves útitársam! A közepén tartok. Tralali, tralala, a közepén tartok...

Kövér Golemanko már nem bírta tovább. Ott az út közepén lerogyott a porba.

– Jaj, nekem így végem! A te hosszú nótád visz engem a sírba!

Vígan felelt Szimó:

– Ez a kedvenc nótám. Felér kilenc ésszel. Ezt dalolom annak, aki lusta, renyhe, a más vérét szívja. Így járjanak azok, akik nem

dolgoznak, s a más hátán élnek!

A SZÖRNYŰ VADÁLLAT

Egyszer egy faluban igencsak elszaporodtak az egerek. Az odavalósiak hírét sem hallották a macskáknak és az egerek szabadon futkároztak, garázdálkodtak a falu minden házában.

Odavetődött egyszer messze vidékről egy ravasz ember. Betért az egyik házba szállást meg élelmet kérni. Amikor az asztalhoz ültek, hát azt látja a vendég, hogy a család apraja, nagyja, mindenki aki csak a házban él, nyársat ragad a kezébe. A házigazda a vendégnek is szerzett egy botot, kihegyezte a bicskájával a bot végét jó élesre, nyársat csinált belőle és a kezébe nyomta. A vendég meg csak egyre csodálkozott, nem tudta mire vélni az előkészületet és meg is kérdezte:

– Hallod-e, bátyám, minek ez a nyárs? Ki ellen akartok ti hadakozni?

Akkor elpanaszolták a vendégnek a háziak, milyen nagy bajban vannak, ők is, meg az egész falu népe:

– Sok errefelé az egér, és igen gonoszak! Alighogy az asztalhoz ülünk, még a kenyeret is kikapják a kezünkből! Ezért kell a nyárs, hogy védekezzünk ellenük!

Meghallgatta a vendég a panaszt, és azt válaszolta:

– Van nekünk odahaza egy vadállatunk, amelyik megfogja, megfojtja és megeszi az egereket. Ha itt lenne, kipusztítaná minden egereteket. Egyetlenegy sem merné idedugni az orrát!

Nem nagyon hittek az idegennek a falubeliek, de azért megkérték:

– Hát ha tényleg így van ez, ahogy mondod, hozzál nekünk egy ilyen egérfogó vadállatot, és annyi pénzt adunk érte, amennyit csak kívánsz!

Amikor az asztalra került az étel, volt ám nagy hadakozás. Az egerek fürgén felkapaszkodtak az asztalra, de még az emberek fejebúbjára is. Se kenyér, se pecsenye nem volt tőlük biztonságban. Még az emberek szájából is kilopták a falatot. A falubeliek a nyársakkal csapkodták, hajkurászták őket, de mindhiába, minduntalan az orruk előtt ugráltak és nem volt nyugtuk tőlük, amíg csak egy morzsa is akadt az asztalon.

Amikor végre nagy nehezen csillapították az éhségüket, búcsút is vett a vendég és hazament a falujába.

Azon nyomban fogott egy macskát és megint csak elment oda, abba a faluba, ahol nem ismerték ezt a vadállatot, és beállított ugyanabba a házba, ahol első ízben vendégül látták.

Amikor az asztalra került az étel, elengedte a macskát. A macska meg rögtön az egerekre rontott. Megfogta-megfojtotta-megette, megfogta-megfojtotta-megette egyiket a másik után, amíg valamennyit elpusztította.

Az egész falu összeszaladt a nagy csoda hírére, mindenki látni akarta a szörnyű vadállatot.

Azt mondta a legidősebb ember a vendégnek:

– Hallod-e, bátyám, csoda egy vadállat ez! Ilyet mi még sohasem láttunk, de még csak nem is hallottunk róla! Bármit is kérsz érte, megadjuk neked!

– Töltsétek meg a sapkámat pénzzel – válaszolta a vendég – és a tiétek lesz a vadállat.

Jó nagy sapkája volt az idegennek, de a falusiak egyhamar összegyűjtötték a tenger sok pénzt és színültig telerakták vele a sapkáját.

Amikor az idegen megkapta a pénzt, azon nyomban meglépett a faluból, mert félt, hogy rájönnek a csalásra. Hiszen nem vadállatot, hanem csak egy közönséges macskát adott el nekik ennyi tömérdek pénzért. És ki hallott már olyat, hogy egy macskáért egy vagyont fizessenek?

A falubeliek meg, amikor megkapták a macskát, tanakodni kezdtek:

– Halljátok-e, elment az emberünk, és mi még azt sem kérdeztük tőle, hogy mit eszik ez a szörnyű vadállat, ha megéhezik!

Ekkor a falubeli férfiak a nyomába iramodtak, lélekszakadva futottak, hogy utolérjék, mert meg akarták tudni tőle, mit eszik a szörnyű vadállat, amikor megéhezik.

Látja ám az idegen, hogy nyomában a falu népe, és azt hiszi, hogy már rájöttek a csalafintaságra, és most azért veszik üldözőbe, hogy visszaszerezzék tőle a tenger sok pénzt. Ugyancsak szedte a lábát és futott, ahogy csak bírta. De a falusiak nem tágítottak mögüle. Futottak a nyomában, mert meg akarták tudni, hogy mit eszik a szörnyű vadállat, ha megéhezik. Futottak csak, futottak, elöl

az idegen, nyomában a fél falu. Amikor már majdnem utolérték, messziről kezdtek neki kiabálni:

– Hallod-e, testvér, mondd meg nekünk, mit eszik a szörnyű vadállat, ha megéhezik?

Az idegen nem volt hajlandó megállni és szóba elegyedni velük, ezért csak futás közben kiáltotta vissza nekik:

– Tejet s húst!

Amikor a falusiak meghallották a választ, megfordultak és visszafutottak a faluba, mert már tudták, hogy mit eszik a szörnyű vadállat, ha megéhezik. Útközben mindegyre mondogatták a választ. Azután egyszer az-egyikük elhibázta és azt mondta: „Emberhúst!”

Maguk is megrémültek és még jobban futásnak eredtek. Amikorra nagy lihegve hazaértek, már nem is emlékeztek, hogy mit is mondott nekik az idegen valójában, és ijedten mondták el az otthoniaknak:

– A szörnyű vadállat emberhúst eszik, azt mondta a gazdája!

Volt is nagy riadalom. Fellármázták az egész falut, s a férfiak nekigyürkőztek. Ki bunkót, ki botot, ki meg szekercét ragadott, és mind a macskának rontott, hogy agyonverjék, nehogy az egye meg őket! Kergették a macskát, az egyik házból ki, a másik házba be, az meg futott előlük. Üldözőbe vették, de a macska átugrott a tornácon, de még a kerítésen is és uzsgyi neki a világnak!

Álmélkodtak a falusiak nagyon:

– Ejnye, de erős ez a szörnyű vadállat! Látjátok, hogyan ugrotta át a magas kerítést. Mi bezzeg nem tudunk ekkorát ugrani! El kell pusztítanunk ezt a szörnyű vadállatot akárhogyan is, nehogy ő faljon föl bennünket!

Kiabáltak, ordítoztak, futkároztak, kergették innen is, onnan is, a macska meg futott előttük, ők meg a nyomában, amíg egy nagy erdőbe nem értek. Az erdőben a macska elbújt előlük. A férfiak meg csak futottak tovább és kiabáltak, ahogy csak a torkukon kifért.

Már mélyen jártak a rengetegben, eltévedtek és egymást kérdezgették mindegyre:

– Vajon ki fia-borja vagyunk mi? Hogy kerültünk mi ide? – Ha azok vagyunk, akik voltunk azelőtt – mondták megint mások –, akkor nem itt lennénk, hanem odahaza. Úgy látszik, nem vagyunk mi már azok, akik voltunk!

– Akkor hát mitévők legyünk? – kérdezték egymást kétségbeesetten.

– Hogy mitévők legyünk? A legjobb, ha faluról falura megyünk és mindenütt megkérdezzük az asszonyokat, hogy otthon van-e a férjük. Az asszonyok majd ránk ismernek, hogy mi vagyunk- e azok, akik voltunk, vagy nem. Mert úgy eltévedtünk, hogy innen bizony haza nem találunk!

Hiába törték a fejüket, közös erővel sem tudtak semmi okosabbat kisütni. Olyan együgyűek voltak, hogy nem találtak haza! Amikor kijutottak az erdőből, addig mentek, mendegéltek, amíg egy falura nem akadtak. Ott bementek a legelső házba és megkérdezték az asszonyokat:

– Asszonyok, itthon van-e a férjetek?

Az volt a válasz:

– Itthon bizony, itthon bizony!

Mentek, mendegéltek, amíg egy másik faluba nem jutottak. Ott is bementek a legelső házba és megkérdezték az asszonyokat megint:

– Asszonyok, itthon van-e a férjetek?

Megint csak lesújtó volt a válasz:

– Itthon bizony, itthon bizony!

Akkor a férfiak nagy búsan állapították meg:

– Hát akkor mi nem idevalósiak vagyunk, ha itthon van a férjetek. Úgy látszik, nem vagyunk mi már azok, akik voltunk!

Ezzel mentek tovább a következő faluba és minél tovább mentek, annál jobban elfáradtak és annál kevesebb remény élt a szívükben, hogy még egyszer hazatalálnak. így mentek, mendegéltek faluról falura, mindenütt megkérdezték az asszonyokat, hogy hol van a férjük, míg végül is, hosszú vándorlás után elértek egy faluba, ahol kérdésükre:

– Asszonyok, itthon van-e a férjetek?

– Nincsen, nincsen! – volt a válasz.

– Hát hova lett? – kérdezték a férfiak.

– Együtt mentek el mind a férfiak – hangzott a felelet –, szörnyű vadállatot üldözni. Már egy hete, hogy mind elmentek hazulról!

– Halljátok-e – kiabáltak a férfiak –, alighanem mi vagyunk a ti férjeitek! Mi is már egy hete elmentünk hazulról egy szörnyű vadállatot üldözni.

Tanakodtak, hogyan győződjenek meg arról, hogy ők odavalósiak és hogy valóban azok, akik voltak és nem mások.

Végül is megkérdezték az asszonyokat:

– Mondjátok csak, milyen sapkát viseltek a férjeitek?

– Fehéret! – felelték az asszonyok.

Erre a férfiak lekapták a sapkát a fejükről, hogy megnézzék a színét. Amikor látták, hogy fehér a sapkájuk, nagyon megörültek és nagy boldogan kiabálni kezdtek:

– Mégiscsak azok vagyunk, akik voltunk és nem mások. Biztos, hogy idevalósiak vagyunk, hiszen nekünk is fehér a sapkánk!

Ekkor örvendezve széledtek szét, ki-ki a maga házába. így szól a történet a faluról, ahol nem ismerték a macskát és azt hitték róla, hogy szörnyű vadállat, meg az együgyű férfiakról, akik eltévedtek az erdőben és nem találtak haza többé, és akik csak a fehér sapkájukról ismertek önmagukra.

A BOR NEM GYÓGYÍTJA MEG A SÉRTÉST

Ment, mendegélt Furfangos Péter az úton. Elgondolkozva bámult maga elé. Lógatta a fejét nagyon, de annyira, hogy hátulról csak a hosszú nyakát lehetett látni.

Mögötte ment a csorbadzsi mihaszna fia. Elhatározta, hogy megtréfálja Furfangos Pétert, és úgy nyakon vágta, hogy annak még a sapkája is lerepült a fejéről.

Nem is hinnétek, hogy akkortájban micsoda agyafúrt fickók voltak a csorbadzsik fiacskái! A mostaniak bizony elbújhatnak mellettük! Durvák voltak ezek a naplopók, és párjukat ritkították minden komiszságban. Szégyent nem ismertek, és sohasem szólalt meg bennük a lelkiismeret szava. Még az ördögtől sem féltek, mert tudták, hogy az apjuk mindig ott áll mögöttük; az apjuk meg még az ördögnél is rosszabb, majd megvédi az őket. Az iskolát kerülték, a munkát utálták, semmiféle mesterséget nem tanultak. Naphosszat a faluban ténferegtek, akár a kóbor kutyák. És ha estélig nem sikerült legalább egy gyereket megríkatniok, vagy valakivel is rosszat tenniök, hát szinte belebetegedtek, úgyhogy éjszaka nem jött álom a szemükre.

Ez a keserű igazság járt Furfangos Péter eszében, amikor lehajolt a sapkája után. Nem tudta, mitévő legyen. Hiszen szegény ember létére félt a gazdag csorbadzsik bosszújától. Kinél keresse az igazát? Elhatározta, hogy elmegy a pópához, és elmondja neki a rajta esett sérelmet.

Felvette a sapkáját – jó poros lett – lerázta, és a pópa háza felé irányította a lépéseit. Amikor odaért, látja, hogy ott ül a pópa a tornácon egy gyékényen, és éppen a prédikációját írja.

Elmondta neki Furfangos Péter a történteket. A pópa meg csak a fejét csóválta:

– Ej, Péter fiam, mit törődsz az ilyen csekélységgel? Ha találkozom azzal a huncut zsivánnyal, megkérem majd, hogy vendégeljen meg téged egy kancsó borral. Ha azt megiszod, majd megbocsátod a sértést!

Ezzel a pópa újra a prédikációját írta tovább. Amikor Furfangos Péter megértette, hogy a pópa a gazdag csorbadzsi fiát veszi védelmébe, nagyon elkeseredett, és egy hatalmas nyaklevest adott a pópának.

– Ha úgy gondolod, az a helyes – mondta neki –, hogy a sértést a bor teszi jóvá, akkor most én adósod vagyok egy kancsó borral! Kérd el tehát a csorbadzsi fiától a nekem járó bort, és köszöntsed őt fel, helyettem is, annak örömére, hogy jól nyakon vágtalak. De el ne feledd: a bor nem teszi jóvá a sértést!

FURFANGOS PÉTER ÉS NASZREDIN HODZSA

Naszredin Hodzsa, a híres kópé, aki mindenkinek túljárt az eszén, egyszer ellátogatott a bolgárok földjére. Sokat lódított útközben, amíg eljutott Furfangos Péter falujába.

A két ravasz fickó az utcán találkozott, a pópa házának kerítésénél.

– Hát te vagy az a Furfangos Péter? – kérdezte Naszredin Hodzsa.

– Én bizony! És te lennél Naszredin Hodzsa? – hangzott a válasz.

– Azt hallottam felőled, hogy ugyancsak jól tudsz hazudni! – mondta Naszredin Hodzsa.

Furfangos Péter nagy szerényen lesütötte a szemét:

– Annyi minden valótlan dolgot fecsegnek az emberek! Én meg felőled hallottam, hogy a hazugságban nem maradsz le mögöttem!

– Gyere, versenyezzünk, ki tud nagyobbat hazudni! Hadd lássuk, melyikünk jár túl a másik eszén!– ajánlotta Naszredin Hodzsa.

– Nem bánom, benne vagyok. Miért is ne versenyeznénk! Csak az a bökkenő, hogy éppen ma otthon hagytam a hazugságaimat! A tarisznyámban tartom őket, és amikor nincsen rájuk szükségem, ott lógnak a falon. Maradj itt, és várj rám egy keveset, ha akarsz, én meg hazaszaladok, és elhozom a hazugságokkal teli tarisznyámat, és azután majd elkezdjük a versenyt, hogy ki tud nagyobbat hazudni!

– Menj csak, de iparkodj vissza mentői hamarabb! – felelte Naszredin Hodzsa.

Furfangos Péter szaporán szedte a lábát, de esze ágában sem volt hazamenni. Betért útközben a kávézóba, és rendelt magának egy ibrik kávét. Naszredin Hodzsa pedig ezalatt nekitámaszkodott a pópa kerítésének, és várta. Furfangos Péter vidáman iszogatta a kávéját, mialatt Naszredin Hodzsa a pópa kerítését támogatta.

Várt, mindegyre várt, nézett jobbra és nézett balra, míg be nem esteledett, de Furfangos Péternek se híre, se hamva. A végén ráunt a várakozásra, és nagy mérgesen szállás után nézett.

Másnap Naszredin Hodzsa újra összeakadt Furfangos Péterrel, és már messziről rákiabált:

– Hát te mire véled a napot, Péter? Miért nem jöttél vissza velem versenyezni? Azt mondtad, hogy elmégy a hazugságokkal teli tarisznyádért, és eltűntél, mint akit a föld nyelt el. Úgy látszik, inadba szállt a bátorságod...

– Hodzsa efendi – válaszolta Furfangos Péter –, milyen hazugságot akartál hallani? Hiszen az én jóvoltomból napestig támogattad a pópa kerítését, és vártad, amíg én megjövök a tarisznyámmal. A tarisznya nélkül is túljártam az eszeden, mi lett volna akkor, ha velem van a hazugságokkal teli tarisznyám?

Naszredin Hodzsa erre nem tudott mit mondani. Csak hallgatott nagy mérgesen.

– No azért ne haragudj – békítgette Furfangos Péter. –

Gyere, menjünk el inkább az erdőbe, az árnyas fák közé, ahol a medvék kaptárai vannak.

Sétálunk, amíg elszáll a haragod, és azután majd versenyezünk, hogy ki tud nagyobbat hazudni.

Naszredin Hodzsa beleegyezett, útnak is indultak.

Kiértek a faluból, eljutottak az erdőbe. Lassan bandukoltak, s közben beszélgettek.

– Nálunk két nap süt – mondta Naszredin Hodzsa –, a szamaraknak szárnyuk van, a nyulak tojásokat tojnak, és a legmagasabb fákra raknak fészket.

– Nem mondom, efendi, az jó lehet! – felelte Furfangos Péter. – Csak az a bökkenő, hogy én ebből egy szót sem hiszek el!

– A vizünk meg száraz – folytatta Naszredin Hodzsa –, nem is isszuk, hanem késsel vágjuk.

– Nem igaz az, efendi, nem hiszem én ezt sem!

Egyre beljebb kerültek az erdő mélyére, s közben már délre járt az idő. Ugyancsak megéheztek.

– Jó volna enni valamit! – szólalt meg Furfangos Péter.

– De vajon mit? – kérdezte Naszredin Hodzsa.

– Nem tudom bizony. Semmi ennivaló nincs a láthatáron – felelte Furfangos Péter.

Körülnézett, és látja, hogy nem messze tőlük egy juhász mendegél, kisbáránnyal a vállán.

– Akár hiszed, akár nem, én bizony ellopom ezt a kisbárányt a juhásztól! – jelentette ki Furfangos Péter.

– Nem hiszem én! – felelte Naszredin Hodzsa.

– Hát akkor maradj itt egy kis ideig. Figyeld, hogy mi történik, de meg ne szólalj!

Furfangos Péter a bokrok között a juhász elébe vágott, lehúzta a csizmát az egyik lábáról, és odadobta az útra. Azután még vagy száz lépésnyire előre futott, és a másik csizmáját is az útra dobta.

Amikor a juhász, a kisbáránnyal a vállán, az első csizmához ért, a lábával megmozgatta, megtaszítgatta, szemügyre vette és azt mondta:

– Jó csizma, nem mondom, alig használt, de mit csináljak vele – nincsen párja!

Tovább ment a juhász, és odaért a második csizmához.

– Ohó! Itt a másik is! Hát ha így állunk, a legjobb lesz, ha ehnegyek az elsőért!

Letette a kisbárányt a tisztás szélére, és elindult vissza. Furfangos Péter ezalatt már visszafutott az első csizmáért, és most kiugrott a bokrok közül, felkapta a kisbárányt, felhúzta a másik csizmát, és azzal futott vissza egyenesen Naszredin

Hodzsához. Az meg csak dúlt-fúlt mérgében, amikor látta Furfangos Péter csalafintaságát.

Nagy tüzet gyújtottak, és megsütötték a bárányt. Amikor már éppen hozzá akartak látni a falatozáshoz. Furfangos Péter megszólalt:

– Akár hiszed, akár nem, efendi, én bizony el tudlak kergetni innen a hazugságommal, még mielőtt egy falatot is ennél a bárány húsából!

– Nem hiszem én – felelte Naszredin Hodzsa.

– Pedig elkergetlek – erősködött Furfangos Péter.

– Hát kergess el! Majd meglátjuk, hogy csinálod!

– Jól van – mondta Furfangos Péter –, de előbb sózzuk meg a bárányhúst. Se íze, se bűze így, hiszen só nélkül sült! Amott, abban az árokban szikes a föld. Egy-kettőre hozok onnan egy marék sós földet. Megsózzuk a bárányhúst, és azután majd túljárok az eszeden.

– Hozzál csak, de iparkodj vissza mentől hamarabb – szólt Naszredin Hodzsa, mert már igen fente a fogát a sült bárányra.

Furfangos Péter elfutott az árokba, elbújt, és egy kis idő múlva ordítani kezdett:

– Jaj, nekem, jaj! Ne verj engem, juhász! Nem én voltam! Jaj nekem, jaj! Naszredin Hodzsa lopta el a bárányodat! Ott van ni, ott fent a fák között! ö az, aki verést érdemel, nem én!Naszredin Hodzsa meghallotta a kiáltozást, ijedten ugrott fel, és így szók magában:

„Jól megtermett ember volt az a juhász! A nyaka, akár a bikáé! Ha kezére kerülök, összetöri a csontjaimat! Jobb, ha kereket oldok, amíg nem késő!”

Uccu neki, futásnak eredt Naszredin Hodzsa, és elhordta az irháját. Furfangos Péter pedig előbújt az árokból, és egymagában bekebelezte az egész sült bárányt.

TROJAN CSÁSZÁR SZAMÁRFÜLE

Trojan császárnak szamárfüle volt. Nem akarta, hogy ennek híre menjen a nép között és ezért lefejeztetett minden borbélyt, akit egyszer is a palotába hívatott, hogy megberetválja és megnyírja.

Történt, hogy egy fiatal borbélylegényre került a sor. Elvitték őt a palotába, hogy megnyírja a császárt. Megremegett szegény, amikor érte jöttek, de hát mit tehetett, összeszedte a szerszámait és elment a palotába. Ott gondosan megnyírta a császárt. A császár megkérdezte tőle, hogy vannak-e testvérei?

– Nincsenek testvéreim – felelte a legényke. – Egyetlen fia vagyok az anyámnak.

Mondja neki a császár:

– Akkor hát megkegyelmezek neked. De ígérd meg, hogy soha el nem mondod senkinek, amit ma láttál. Ha megígéred, akkor nem vétetem fejedet, mint a többinek.

– Esküszöm neked, felséges császár, nem szólok senkinek. Ha hírét vennéd, hogy elmondtam valakinek a titkodat, fejemet veheted.

– Eredj haza és tartsd meg a szavad.

Hazament a legény, de nemsokára betegeskedni kezdett. Hervadozott, mint aki halni készül. Látta az anyja, hogy egyre rosszabbul van a gyerek. Faggatni kezdte, mi baja és mije fáj. De a legényke csak annyit mondott, hogy nagy titok nyomja a szívét, megesküdött, hogy nem mondja el senkinek, mert ha elmondja, fejével fizet. Ennyit vallott be az anyjának. Érezte, hogy azért sorvad, azért hervad, mert a titok bántja. Hej, ha valakinek elmondhatná, anélkül, hogy félnie kellene, hogy továbbadják! Akkor menten megkönnyebbülne.

Mondja neki az anyja:

– Édes fiam, tudod mit? Menj ki a zöld erdőbe, áss ott egy mély gödröt. Ha kiástad, kiáltsd bele háromszor a titkot, ami a szívedet nyomja. Aztán temesd be a gödröt, tipord le jól és meggyógyulsz.

A legényke úgy tett, ahogy az anyja tanácsolta. Kiment a zöld erdőbe, ásott egy mély gödröt, aztán belekiáltotta olyan hangosan, ahogy csak bírta:

– Trojan császárnak szamárfüle van! Trojan császárnak szamárfüle van! Trojan császárnak szamárfüle van!

Akkor jól betemette a gödröt, letaposta és hazament. Attól kezdve csakugyan könnyebb lett a lelke. Hamarosan meggyógyult és munkához láthatott megint.

Telt, múlt az idő és az erdőben ott a gödör mellett egy bodzafa nőtt. Három sarj nőtt rajta, egyik szebb, mint a másik. Marhapásztorok mentek arra, akik a jószágot legeltették a havason. Meglátták a bodzafát, lemetszették a friss sarjakat és sípot faragtak belőlük. Hanem az a síp igen furcsán sípolt ám! Minduntalan azt sípolta:

– Trojan császárnak szamárfüle van!

Meghallották az emberek. Itt is, ott is sugdosni kezdett a nép. Híre ment az egész országban, hogy Trojan császárnak szamárfüle van. Meghallotta a borbélylegény is. Bizony a hideg is kirázta ijedtében.

Eljutott a hír a császár füléhez is. Azonnal elküldte a csatlósait, hogy hozzák elébe a borbélylegényt.

– No te ilyen-amolyan! Hiszen megígérted nekem, hogy senkinek sem mondod el, amit láttál rajtam! Lám, most mégis tudja az egész nép. Csak tőled hallhatták! Miért nem tartottad meg a szavad?

– Felséges császár, én megtartottam a szavam. Nem mondtam el a titkot senkinek. Hanem, hogy az igazat megvalljam, beteg lettem, ágynak estem, kevés híja volt, hogy meg nem haltam. Az anyám tanított meg rá, mit kell tennem. Ő mondta, hogy menjek ki a zöld erdőbe és ássak ott egy gödröt, kiáltsam be háromszor a titkot, ami a szívemet nyomja, aztán temessem be a gödröt és lássak a munkám után. Úgy tettem, ahogy az anyám tanácsolta, meg is gyógyultam. Láthatod, senkinek sem mondtam el a titkot. Magam is a marhapásztoroktól hallottam, akik bodzasípot faragtak maguknak; a gödörben termett bokorról vágtak hozzá gallyat, az kottyantotta ki a dolgot. Ha nem hiszed, sétálj ki estefelé oda az országútra, ahol a marhapásztorok járnak. Hallgasd meg, mit mond a sípjuk. Magad is meggyőződhetsz róla, hogy igazat beszélek.

– Jól van – mondta a császár –, majd kinyomozom én az igazságot!

Este a császár nagy titokban kisétált az országútra, ahol a marhapásztorok járnak, ott várta be a pásztorokat, és hallotta, amint

a sípok nagy hangosan zengik:

– Trojan császárnak szamárfüle van! Trojan császárnak szamárfüle van!

Így a császár meggyőződhetett róla, hogy a legényke igazat mondott.

– Jól van, fiam, megkegyelmezek neked.

Attól kezdve a császár nem leplezte többé a szamárfülét és így a borbélyok is megmenekültek.

NAGYEREJŰ MARKÓ KIRÁLY

Hét-nyolc éves lehetett Markó király, amikor egyszer elment az apjával bozótot irtani. Mert úgy volt az, hogy kaptak a töröktől egy darab földet, hogy felszántsák és bevessék, de előbb meg kellett szabadítaniok a tövises bokroktól.

Szorgalmasan dolgoztak, irtották a tövist, míg meg nem szomjaztak. Úgy délfelé azt mondja Markónak az apja:

– Eredj le a forráshoz, édes fiam! Igyál, amennyi jólesik, nekem meg hozzál vizet a kulacsban!

– Nem megyek én – mondta Markó –, nem megyek, mert nyakoncsípnek a törökök. Tegnap is elkapták az irhámat, amikor arra jártam, a marhákat itattam. Alaposan elpáholtak!

Nem mondott ám igazat Markó. Füllentett, mert azt akarta, hogy helyette az apja menjen vízért, és addig ő egymaga megtisztogathassa a földet. Apja csakugyan elment a forrásra, és míg távol volt, Markó puszta kézzel tövestül kihúzott minden bokrot, minden felesleges fát. Csak egy diófát hagyott meg, és amikor elkészült, annak az árnyékába feküdt aludni.

Visszajön az öregember. Látja, hogy az egész terület szépen meg van tisztítva, Markó pedig alszik. Ott aludt a diófa tövében, és mélyen lélegzett. Amikor lélegzetet vett, a diófa ágai egészen odasimultak az arcához, de amikor kifújta a levegőt, a faágak visszacsapódtak a másik oldalra, és majdnem a földig hajoltak.

Nem költötte fel az apja. Hagyta, hogy aludjon napestig.

Akkor felébredt Markó, apja pedig megengedte, hogy járjon-keljen, és csináljon amit akar.

Történt egyszer, hogy Markó az apja lovait legeltette a Valovete mezőn. A mező szélén megpillantott egy kisleányt. Magához szólította, megölelte, húgául fogadta.

Egyszer csak ott termett egy asszony, a kisleány édesanyja, és megkérdezte tőle:

– Fel bírod-e emelni ezt a malomkövet?

Megpróbálta Markó, de bizony nem bírta.

Akkor elvezette őt az asszony egy forráshoz, amelyből nem víz csörgött, hanem tej.

– Igyál – mondta neki –, ettől megerősödsz.

Markó jót húzott a tejből.

– Nosza, most próbáld megemelni a malomkövet! – biztatta az asszony.

Markó megragadta a malomkövet, és kilenc falun át a tizedikbe hajította. Akkor azt mondta neki az asszony:

– Vezesd ide a legkedvesebb paripádat. Hadd igyék ő is a tejből. Markó elsietett kis pej csikajáért, Sarkolijáért, s megitatta. Attól kezdve a csikó is olyan erős volt, mint a gazdája. Nem is vált meg tőle Markó soha többé. De nem vált meg a kis húgától sem, mert az tündérlány volt. Markó tíz évig járta vele a Duna mellékét, meg más szép tájakat. Mikor megpihentek, játékos kedvükben köveket raktak nagy halomba. Ezek a kőhalmazok ma is megvannak egy-egy szántóföld közepén.

Így cseperedett fel Markó király. Csudálatos erejének messze földön híre volt, pedig kiskorában bizony gyengének indult. Történt egyszer, hogy a törökök bevádolták Markót a bíró előtt. Mivelhogy akivel birokra kelt, mind földhözteremtette. Azzal vádolták, hogy csúffá teszi, megnyomorítja a török legényeket. Büntetésül beledobták egy mély szakadékba, ahová akkoriban a gonosztevőket lökték. A szakadék mélyén egy sárkány lakott, s aki oda bekerült, ott pusztult, mert a sárkány nyomban felfalta. Most is éppen kitátotta a száját, hogy bekapja Markot, de Markó se volt rest, elkapta a sárkány állkapcsát, s egyszeribe kitekerte a nyakát, így hát Markó életben maradt. De erről senki sem tudott, csak egy öreg anyóka, aki kenyeret és vizet hordott neki minden harmadik nap.

Markó ott élt a szakadék mélyén kilenc évig. Közben olyan hosszúra nőtt a haja, hogy földig ért, és gyökeret vert benne. Mozdulni sem tudott Markó és igen lesoványodott.

A nép holtnak hitte Markó királyt. Sóhajtoztak a bolgárok eleget:

– Hej, ha Markó király élne, nem szenvednénk mi a töröktől!

Meghallotta az öregasszony, hogy a nép így sóhajtozik Markó után. Hát egyszer azt mondja a bolgároknak:

– Ne féljetek! Markó nem halt meg, életben van ma is!

– Ugyan már, hogy volna életben? Régen felfalta őt a sárkány, felfalta húsát is, csontját is!

– Bizony él, ha mondom! – erősködött az anyóka. – Ha nem hiszitek, jöjjetek velem, és ha nem mondok igazat, dobjatok le

engem is a szakadékba, a sárkány torkába!

Elvezette őket az öreg anyóka a szakadék fölé. Lenéztek a bolgárok, hát mit látnak? Jobbra a sárkány bordái fehérlenek, balra pedig ott üldögél Markó, keresztbe tett lábbal. A haja földig ér, meg is gyökeresedett.

Azonnal leengedtek hozzá egy embert kötélen. Az lenyírta Markó haját, derekára kötelet kötött, úgy húzták ki mindkettőjüket a szakadékból. De felvitték magukkal a sárkány egyik bordáját is, s egy kapu fölé szegezték Sztambul városában, világ csodájára, hadd lássák a népek.

Markó enni kért, mert igen ki volt éhezve. Arra kérte a bolgárokat, hogy tartsák őt egy hétig tehénhúson. Attól meg fog erősödni, és ha megtalálta a lovát, azonnal csatába megy, és megverekszik a törökkel.

Elmúlt egy hét. Akkor Markó így szólt a bolgárokhoz:

– Én most kimegyek, és füttyentek egyet a lovamnak. De annyit mondok, hogy az asszonyok bújjanak el, a férfiak pedig menjenek ki a rétre, míg én a lovamat csalogatom.

Akkor Markó király szájába dugta két ujját, és füttyentett egyet, olyan erősét, hogy a föld is megrendült belé. Sok ház összedűlt. A pejkó meghallotta a füttyöt, fel is nyerített rá. Valahol messze-messze szárazmalmot hajtott szegény, körbe-körbe járva. Még egyet füttyentett Markó, és akkor a lónak nem volt többé maradása: elharapta a kötőféket, eltépte a hámot, és repült, repült, mint a vihar, egyenesen Markó királyhoz. Szegény Sarkolija is erősen le volt soványodva, akárcsak a gazdája. Markó arra kérte a bolgárokat, hogy etessék kettőjüket még egy hónapig, hadd nyerjék vissza régi erejüket. A bolgárok aztán jól tartották Markot hízott tehén húsával, Sarkoliját pedig rizzsel. Egy hónap múlva Markó meg a lova már a régi jó erőben volt. Felpattant Markó a lóra, el is indult a csatába, hogy megvívjon a törökkel. Eleinte csak puszta kézzel verekedett velük, mert a buzogányát elvesztette, amikor a szakadékba lökték. De aztán kitépett egy nagy körtefát tövestül, és attól kezdve azt használta buzogány helyett, azzal csépelte a törököt.

Vitézül harcolt Markó király, de mégsem ment semmire. Azért nem ment semmire, mert egyedül volt. Elhatározta, hogy szövetkezik a görög császárral, Kosztadinnal. Ketten bizonyosan többre mennek.

Meg is üzente Kosztadin cárnak, hogy szeretne vele szövetséget kötni, mert ő egymaga nem bír a törökökkel, olyan sokan vannak. Ha egy elesik közülük, ketten teremnek helyébe.

Kosztadin cár hallgatott a szóra, szövetséget kötött Markó királlyal. Egyesült erővel támadtak az ellenségre, szét is verték az egész török hadsereget. Csak néhány török maradt életben Sztambul városában.

Hanem a török szultán, Bajazid, nagyon megharagudott, amikor hírül vitték neki a vereséget. Új sereget gyűjtött, és felkerekedett, hogy megverekedjen Markó királlyal, meg a szövetségesével, Kosztadin cárral.

Amikor a két szövetséges közeledni látta a hatalmas török sereget, elhatározták, hogy elmenekülnek.

Útközben egy parasztembert láttak, aki éppen a földjét szántotta és dinnyét vetett el, a föld végébe pedig egy diófát ültetett. Kosztadin cár megáldotta a kertet, megáldotta a fát:

– Mire a szántóvető ideér a telek másik végébe, keljen ki a dinnye, érjen is be, a diófa pedig hajtson rőfnyi ágakat, lomb fakadjon rajta, a szántóvető az árnyékában lakmározzon az édes dinnyéből!

Minden úgy történt, ahogy a cár kívánta: kikelt a dinnye, be is ért egy-kettőre, a diófa kihajtott, kilombosodott.

Nemsokára azután arra ment Bajazid szultán, aki a menekülőket kergette. Látja ő is a szántóvetőt, de az akkor már a diófa tövében üldögélt, és jóízűen falatozott az édes dinnyéből. Azt kérdi tőle a szultán:

– Nem láttál erre menni két embert?

– Bizony láttam én – feleli a szántóvető –, de az nagyon régen volt. Akkor mentek erre, amikor én a kertet felszántottam, és amikor ezt a fácskát ültettem. Még levél sem sarjadt rajta akkor.

„No, azóta sok idő telhetett el – gondolta magában Bajazid szultán –, sok időbe telik, míg egy diófa ekkora ágakat hajt, és kilombosodik, míg a dinnye kikel, be is érik. Azóta a szökevények már régen átkelhettek a tengeren.”

Nem is kergette tovább Bajazid szultán a két menekülőt. Sarkon fordult, és visszament a palotájába.

MARKÓ KIRÁLY MEG A BOLGÁR RABOK

Nyári piros pirkadatkor Markó király, ím, felébredt. Ím, felébredt, talpra ugrott, tüsténT fel is öltözködött, derekára kardot kötött. Ott volt kéznél buzogánya, cobolyprémes kis kucsmája. Csak a lovat kell kihozni, jászol mellől eloldozni, cifra nyerget rája tenni.

– Angelina, kis menyecske, eredj ki az istállóba, nyergeld meg a lovacskámat, azt a tüzes Sarkoliját! Elmegyek én hosszú útra, elindulok még ma reggel.

Kérdi tőle édesanyja:

– Hová indulsz, édes fiam? Hová készülsz kora reggel?

– Elmegyek én Szekulához,[{6}] testi-lelki barátomhoz. Nem láttam őt igen régen, már a szívem fáj utána. Betérek hát egy-két szóra fehér Szolun[{7}] városába, ott váltok szót Szekulával.

– Ha te Szekulához készülsz fehér Szolun városába, akkor mért kötöttél kardot? Hogyha Szolun városában nem akarsz, csak beszélgetni, Szekulával vigadozni, akkor minek a buzogány? Minek mennél jó baráthoz buzogánnyal, kelevézzel? Tán csak nem készülsz csatába? Hadd a kardot, Markó fiam, hadd itt azt a buzogányt is, hiszen csak a vállad nyomná! Menj te békén Szekulához!

Megfogadta Markó király az édesanyja jó tanácsát, leoldotta derekáról azt a híres éles kardot, felakasztotta a szegre. Fogta súlyos buzogányát, odadobta a sarokba. Átment a kis kamarába, ahol kicsiny fia aludt; megölelte, megcsókolta, úgy ment ki az istállóba.

Markó ifjú felesége, Angelina okos asszony. Míg a lovat megnyergelte, kardot hozott nagy titokban, nyereg alá kardot dugott. Buzogányt is szerzett menten, bedugta a nyeregzsákba. Szükség lehet éles kardra, jó fegyverre, buzogányra, jó, ha kéznél van a fegyver.

Felpattan hát Markó király, felpattan a paripára, és elindul Szolun felé. Nyargal fehér országúton, Bitolj alatt zöld mezőkön, ahol gyapjas birkanyájak legelésznek itt is, ott is. Hanem amint tovább megyén, sűrű tölgyerdő fogadja, és az erdő csupa bánat. Megsárgult az erdő lombja, nyár derekán el is száradt, kókadoz a tölgyfalevél. Soha ilyet! Nyár derekán!

Markó király meg is kérdi a sárguló tölgyfaerdőt:

– Mi lelt téged, tölgyfaerdő? Miért kókadoz minden ágad? Dér forrázta le a lombod? Vagy futó tűz égetett meg? Sápadozol, hervadozol; mi lelt téged, száraz erdő?

Erdő nem szokott beszélni, de ha Markó király kérdi, megfelel a száraz erdő:

– Megmondom én, hogyha kérded! Dér nem érte sűrű lombom, sem a tűz nem égetett meg, más a bajom, más a gondom. Virradatkor erre mentek a garázda török hadak, görbe karddal a kezükben. Voltak köztük arabok is, sötétképű mord legények. Jaj, rabokat vittek erre, szláv rabokat, testvéridet, három csoport bolgár rabot. Egyik csoport – csupa asszony, csupa deli szép menyecske, a vállukon fehér ingváll, a nyakukban piros kláris Sírva-ríva mentek erre, hullt a könnyük, mint a zápor, hiszen apró gyermekeik ott maradtak a bölcsőben, ott maradtak anyátlanul. Másik csoport – csupa lányka, szép szemük pirosra sírva. Otthon talán játszadoztak, menyegzőre készülődtek, ajándékot rakosgattak tarka tölgyfaládikóba, mikor rájuk tört a török s elrabolta valamennyit. Nyomukban egy csoport legény, válogatott, deli legény; némán jártak, szót sem szóltak, leplezték a bánatukat, de az öklük megvonaglott. Szíjra fűzve mentek erre, bandukoltak mind mezítláb, sajgó lábbal rótták ezt a hosszú poros országutat. Az ő kínjuk forrázott le, leforrázta sűrű lombom; gyötrelmüket én is érzem, azóta is hervadozom. Idő előtt megsárgultam, elhervadtam őmiattuk.

Sarkantyúzza Markó király az ő táltos paripáját:

– Rajta, rajta, Sarkolija, siessünk a rabok után! Nyargalj, lovam, szélsebesen, mint a zúgó vihar, vágtass! Hogyha te a három csapat szegény rabot utolséred: ezüstpatkót veretek a négy lábadra, aranyszeggel!

Rugaszkodik Sarkolija, sebeslábú jó paripa. Áthatol a száraz erdőn, Vardar vizét átugorja, szurdokokon átiramlik, már a rét füvét tapossa. A rét végén, Szolun alatt, ott vannak a bolgár rabok, ott termett a táltos ló is.

Lankadoznak szegény rabok, forrón tűz a nap reájuk. Szemüket az égre vetik, égi madaraknak szólnak, madarakkal üzengetnek:

– Hej, madárkám, szállj el arra, keresd meg a szülőföldem! Vidd el az én üzenetem jó apámnak, jó anyámnak, az én kicsi

gyermekemnek. Mondd meg nekik, égi madár, hogy a rabok, szegény rabok, holtig emlékeznek rájuk...

Forró könnyek áztatták a fehér, poros országutat; csattogott a durva korbács megkötözött rabok hátán.

Megharagszik Markó király, odakiált a töröknek:

– Hej ti gonosz lelkű népek, hazám ősi ellenségi! Mondok egyet, figyeljetek: oldjátok el a rabokat, engedjétek valamennyit, hadd menjenek vissza haza! Ha ti most a sokaságot haza engeditek nyomban, ajándékot kaptok tőlem: egy arany jár mindenkinek, tíz arany a parancsnoknak!

Megfordulnak az arabok, sandán nézik a daliát.

– Eredj innen, te hitetlen, te hitetlen gonosz gyaur! Van ám láncunk számodra is! Ha nem tágítsz, jaj tenéked!

Felforrt Markó hősi vére. Lehajolt a ló hátáról, megragadott egy nagy követ, nem is követ, hanem sziklát, és eldobta oly erővel, hogy a szikla átrepült a sötét arab csapatokon, átrepült a szíjra fűzött szegény rabok sokadalmán, át a váron, magas falon, egyenesen a tengerbe! Bezuhant a roppant szikla Fehér-tenger habjaiba.

Kardjához kap Markó király, azaz kapna, ha ott volna! Jaj, de hol van hősi kardja? Otthon függ egy rozsdás szegen. Hol is van a buzogánya? Az sincs kéznél, otthon hagyta. Keserűen sóhajt Markó:

– Hej, jó anyám, édesanyám, mért is adtál rossz tanácsot? Fegyveremet otthon hagytam, mivé leszek fegyver nélkül? Puszta kézzel hogy segítsek rabul esett társaimon?

Hallja a ló, meg is érti.

– Ne búslakodj, deli Markó! Nyúlj csak be a nyeregzsákba, nézz csak be a nyergem alá! Majd meglátod, mi van ottan! Mert valamit odadugott az az okos Angelina.

Nyereg alá nyúl most Markó s megtalálja hősi kardját; belenyúl a nyeregzsákba s megtalálja buzogányát. Szeme csillog örömében.

Rajta mostan! Markó király elhajítja buzogányát a fekete arabokra. Okosak az arabs lovak: amint látják a buzogányt ott repülni a levegőben, létérdekek, lehajolnak. Nem is esett semmi bajuk, átrepült a fegyver rajtuk. Akkor Markó kardot ragad, megszorítja markolatját. Felszisszen az éles fegyver, mint valami mérges kígyó. Kiált Markó, jó dalia:

– Vigyázzatok, beste lelkek!

Kirántották az arabok éles görbe szablyájukat, fel is álltak csatasorba, arccal éppen Markó felé. Villogott a fehér foguk, szikrát hányt a szemük párja. Markó király rájuk rontott és vitézül vagdalkozott: suhintgatott jobbra-balra, kaszabolta elleneit, mintha füvet kaszált volna. Mind az egész arab hadat egyszeribe elsöpörte, mint ahogy az őszi szélvész elsöpri a faleveleket. Az arabok, a törökök mind elhulltak egytől egyig, mind egy szálig elpusztultak.

Csak a megkötözött rabok álltak ottan reménykedve, álltak, vártak bizakodva.

Leugrott most Markó király a nyeregből, ló hátáról, odasiet a rabokhoz. Eloldozza a láncokat, visszaadja szabadságát három csapat bolgár rabnak. Belenyúl az iszákjába: osztogatja aranyait, minden rabnak egyet-egyet.

– Nesze, édes atyámfia, nesze ez a sárga arany, menjetek be a városba, Szolun fehér városába, vegyetek ott bocskort, újat, kell az néktek hosszú útra, ne járjatok már mezítláb.

Örvendeztek szegény rabok, megcsókolták Markó kezét, összevissza csókolgatták. El is mentek a vásárba, Szolun fehér városába, vettek ottan sárga bocskort, vásárfiát a gyereknek, ajándékot szüleiknek, úgy indultak hazafelé, édes szülőföldjük felé.

Markó király nem ment velük,

Szekulához igyekezett. De mielőtt betért volna hős Szekula portájára, keresett egy kovácsmestert, így szólt hozzá Markó király:

– Keress most egy ezüstpatkót, patkold meg a paripámat, ezüst legyen az új patkó, és a szegek – aranyszegek.

Sarkolija négy lábára ezüstpatkót vert a kovács, ezüstpatkót, aranyszeggel.

JUGOSZLÁV MESÉK

A MEDVE, A DISZNÓ MEG A RÓKA

Egyezséget kötött a medve, a disznó meg a róka. Elhatározták, hogy közösen fognak felszántani egy darab földet, közösen vetnek bele búzát, és közösen fogják elfogyasztani a termést. Megbeszélték, hogyan osszák fel a munkát egymás között, ki mit fog csinálni, kinek mi lesz a dolga.

Azt mondja a disznó:

– Én majd szerzek vetőmagot: feldöntöm a hombárt, és ellopom a búzát. Fel is szántom a földet az orrommal.

– Én meg elvetem a magot – mondta a medve.

– Én meg a farkammal beboronálom – mondja a róka.

Úgy is tettek. A disznó vetőmagot szerzett, és felszántotta, feltúrta a földet, a medve elvetette a búzát, a róka beboronálta.

Eljött az aratás ideje. Tanakodni kezdtek, mi lesz most a teendő, kinek mi lesz a dolga.

– Majd én aratok – mondja a disznó.

– Én meg kévét kötök – mondja a medve.

– Én meg összeszedem az elhullott kalászokat – ajánlkozott a róka.

Úgy is tettek. A disznó learatta a búzát, a medve kévébe kötötte, a róka összeszedte az elhullott kalászokat. Most azon kezdtek tanakodni, hogyan fogják a búzát kicsépelni.

– Majd én elkészítem a szérűt – ajánlkozott a disznó.

– Én meg kicsépelem a búzát – mondja a medve.

– Én összeszedem a szalmát – mondta a disznó.

– Én kiszelelem a búzát, kirostálom a pelyvát – mondja a róka.

– Én meg majd kiosztom mindenkinek a maga részét – jelentette ki a medve.

Elkészültek a csépléssel, a medve hozzálátott az osztáshoz. De nem osztott igazságosan. A disznó elkérte az egész szalmát, a búzát pedig a medve követelte magának, a rókának nem jutott semmi.

Megharagudott a róka, fenyegetőzni kezdett, hogy idehoz egy császári hivatalnokot, majd az igazságosan elosztja a termést. El is indult.

Megijedt a disznó meg a medve. Azt mondja a medve a disznónak:

– Ásd be magad a szalmába, disznó koma, hogy a császár embere meg ne lásson. Én meg majd felmászom a körtefára.

A disznó úgy befurakodott a szalmába, hogy a füle se látszott ki belőle, a medve pedig felmászott a körtefára, s ott lapult. A róka egyenest a macskához ment, és elhívta, hogy menjenek együtt a szérűre, egeret fogni.

Tudta a macska, hogy a szérűn mindig sok az egér, szívesen ment a rókával. Útközben hol balra, hol jobbra ugrott egyet a repkedő madarak után.

Meglátja a medve a körtefa tetejéből. Meg is szeppent alaposan. Lekiáltott a disznónak:

– No, komám, baj van! jön ám a róka, hozza a császár emberét; félelmetes egy teremtés! Menyétbőr van a vállán, és még az égi madarakat is összefogdossa útközben.

Közben a macska valahogy eltűnt a medve szeme elöl, belevette magát a magas fűbe, és észrevétlenül lopakodott a szérűre. Egerészni kezdett, ide surrant, oda surrant, közben zizegett a szalma. A disznó felemelte a fejét, hogy lássa, mi motoz ott. A macska azonban, amikor megpillantotta a disznó orrát, azt hitte egér búvik elő a szalmából, és nekiugrott. Megijedt a disznó, kiugrott rejtekhelyéről és zsupsz, bele a patakba! Megijedt a macska is a disznótól, és egy iramodással fenntermett a körtefán.

Akkor meg a medve rémült meg, mert azt hitte, hogy a macska már végzett a disznóval, és most öt akarja elpusztítani. Ijedtében lezuhant a körtefáról a mackó, csak úgy porzott.

Attól fogva nem is szántott együtt földet a disznó, a medve meg a róka!

HÉT ÉV A FEHÉR KÍGYÓNÁL

Egyszer valamikor réges-régen, egy kisfiú kiment az erdőre, hogy rozsét hozzon. Egy mély gödör mellett kellett elhaladnia, megcsúszott, és beleesett a gödörbe. Annak a fenekén pedig kígyók laktak, közöttük egy hófehér is, aki gyémántos koronát hordott a fején, mert az volt a kígyókirályné.

A fiú eleinte nagyon fék a kígyóktól, pedig nem bántották. Később megszokta őket, meg is barátkozott velük, csak éhes volt nagyon, és nem volt mit ennie. Látta azonban, hogy a kígyók egy követ nyalogatnak, hát ő is elkezdte azt a követ nyalni, és attól kezdve nem volt többé éhes.

Így élt a gyerek a gödör fenekén a kígyók között hét hosszú éven át.

Amikor a hetedik év is elmúlt, azt kérdezte a kígyókirályné:

– Szeretnél már hazamenni, ugye?

– Bizony szívesen mennék én, csak nem tudom, hogyan kecmeregjek ki ebből a mély gödörből.

– Arra ne legyen gondod – mondja neki a királyné –, majd én kiviszlek. De meg kell ígérned, hogy nem árulsz el bennünket. Senkinek sem szabad tudnia, hogy itt voltál velünk. Ha elárulsz minket, jaj neked!

Megesküdött a fiú a kígyókirálynénak, hogy nem fogja elárulni. A királyné erre a nyakába vette a fiút, és kimászott vele a gödörből.

Vígan sietett a fiú haza. Nagyot néztek az otthoniak, amikor betoppant! Hiszen már holtnak hitték. Kérdezősködtek, hol járt? merre járt? Váltig faggatták, mondja el már, hol voh olyan hosszú ideig.

A gyerek eleinte szabadkozott, nem szólt, de az emberek nem nyughattak, és egyre unszolták. A nagy unszolásra a gyerek végre is elmondta, hogy egy gödör fenekén kígyók között lakott hét évig.

A falubeliek addig nem nyugodtak, míg a fiú meg nem ígérte nekik, hogy elvezeti őket a gödörhöz, és megmutatja a kígyók rejtekhelyét. Másnap az egész falu népe kiment vele a gödörhöz. Meg akarták fogni a koronás kígyókirálynét.

A fiú felmászott egy bükkfára, a gödörtől számítva éppen a tizedikre, ott aztán nagyot füttyentett. Az első füttyentésre nem történt semmi, a másodikra sem, de amikor a harmadik fütty is

elhangzott, megjelent a kígyókirályné, kidugta a gödörből gyémántkoronás fejét. Uccu, rátámadt a falu népe, meg is fogta. Szomorúan kiáltott oda a kígyó a fiúnak:

– Fiam, fiam, megesküdtél nekem, hogy nem fogsz elárulni, mégis elárultál!

A kígyókirályné arra kérte az embereket, hogy engedjék megfordulni. Megfordult, és menten kidöntött maga körül kilenc hatalmas bükkfát. Jó szerencse, hogy a fiú a tizedikre mászott, azt a kígyókirályné már nem érte el. Ha azt is kidönti, bizony halálnak halálával halt volna meg a gyerek.

Azután a kígyókirályné, mint a nyíl, besiklott a magas fű közé, s egy szempillantás alatt nyoma veszett. Nem is látta azóta emberi szem.

A TIZENKÉT TESTVÉR

Messze-messze, nagyon messze, volt egyszer egy király és annak tizenkét fia. Amint felcseperedtek a fiúk, elkezdtek egymás közt tanakodni:

– Ha megházasodunk, tizenkét leánytestvért kellene feleségül vennünk, hogy ne legyen közöttük civakodás. Ha volna a világon egy apa, akinek tizenkét lánya van, akkor mindegyikünknek jutna egy.

Mondja akkor a legidősebb fiú:

– Menjünk hát, és keressünk, kutassunk! Hátha találunk tizenkét leánytestvért!

Úgy is tettek, ahogy elhatározták. Útra keltek, csak a legkisebb fiú maradt otthon, mert éppen betegen feküdt. De a képmását odaadta a testvéreinek, és megkérte őket, hogy mutassák meg majd a mátkájának, ha ugyan találnak valahol tizenkét leánytestvért. A bátyjai pedig egy kis tükröt hagytak nála. Azt mondták, ha a tükör elhomályosul, tudni fogja, hogy őket nagy baj érte.

Elindult a tizenegy királyfi. Nemsokára egy keresztúthoz értek, ahol három út ment háromfelé. Egy öregember álldogált ott, meg is szólította őket:

– Hová, hová, szép leventék?

Elmondták a királyfiak, mi járatban vannak. Meg is kérdezték az öreget, nem tud-e véletlenül olyan apáról, akinek tizenkét leánya van?

– De bizony tudok – mondja az öregember.

Elmagyarázta nekik, hogy hol, melyik városban lakik az a király, akinek tizenkét eladó lánya van. Aztán hozzátette:

– Csak egyre vigyázzatok! Ha majd visszafelé jöttök, ne térjetek a széles útra! Járjatok a keskeny ösvényen, a széles út egy gonosz varázsló birodalmába vezet.

Tovább mentek a testvérek. Csakhamar eljutottak abba a városba, ahová az öregember küldte őket. Felkeresték az ottani királyt, és meghajoltak előtte annak rendje-módja szerint.

– Felséges uram – mondotta a legidősebb –, megtudtuk, hogy tizenkét eladó lányod van. Mi is tizenketten vagyunk testvérek; ide csak tizenegyen jöttünk, mert az öcsénk beteg, de a képmását elhoztuk, ha éppen látni kívánod. Szeretnénk lányaidat feleségül venni, mert mi meg a szomszéd királynak vagyunk a fiai.

Megörült a király, szívesen teljesítette a királyfiak kérését, és mindjárt össze is eskette a fiatalokat. Csak a legkisebb leány volt szomorú, mert az ő vőlegénye nem jöhetett el az esküvőre. Váltig nézegette az otthon maradt királyfi képmását, és tűnődött, vajon csakugyan olyan deli legény-e, mint a képen?

No, esküvő után elővezetik a lovakat, nyeregbe ülnek valamennyien és elindulnak hazafelé, viszik magukkal a legkisebb királylányt is. Útközben azt mondja a legidősebb testvér az öccseinek:

– A keresztúton az az öregember azt mondta nekünk, hogy ne menjünk a széles útra, mert baj ér. De mi baj érhetne bennünket? Huszonhárman vagyunk, nem kell semmitől sem tartanunk. Én azt mondom, menjünk csak ezen a szép széles országúton.

Úgy is tettek. Széles országúton ügettek napestig. Nem is sejtették, mi vár reájuk. Estére egy rétre értek, ott lepihentek, s ott töltötték az éjszakát. Mind aludtak mélyen, csak a legkisebb leány nem aludt, egyre búslakodott a vőlegénye után. Másnapra kelve mit lát a királylány?! Kővé vált mind a tizenegy királyfi, mind a tizenegy királylány, lovastul, mindenestül. Valaki elvarázsolta őket. Csak a legkisebb leány nem vált kővé, az, aki nem aludt az éjjel. Búsan járt-kelt szegény a kőbálványok között, nem tudta, mihez kezdjen mármost, hová legyen?

Később arra ment egy öregember. Ugyanaz, aki a keresztúton beszélt a királyfiakkal. Meglátja a királyleányt, meg is szólítja:

– Mit mívelsz itt, leányom?

Elmondja a királyleány, hogy ezek itt az ő nővérei és sógorai, akik valamennyien kővé váltak az éjjel.

– Most aztán nem tudom, hová legyek, mihez fogjak – panaszolja a leány.

– Gyere hozzám szolgálni – mondja az öregember –, úgyis éppen szolgálót keresek. Jó béred lesz, ne félj. Dolgod sem lesz sok: mindennap ki kell ide jönnöd, és meg kell locsolnod ezeket a kőbálványokat.

A királylány ráállt az alkura, hiszen nem volt más választása. Attól kezdve minden reggel kijárt arra a rétre, meglocsolta a huszonkét kőbálványt, és bizony nagyon elfacsarodott a szíve, valahányszor kővé vált nővéreit megpillantotta.

Otthon ezalatt felépült a beteg királyfi, a legkisebbik. Meg akarja magát nézni a kis tükrében, hát nem látja magát benne! Homályos a tükör, nem mutat semmit.

– Rossz jel! – gondolja magában a királyfi. – Azt jelenti, hogy baj érte a testvéreimet. Ugyan mi történhetett velük?

Szaladt a királyfi az apjához:

– Felséges apámuram, bajban vannak a bátyáim. Indulok is mindjárt, hátha tudok rajtuk segíteni.

Váltig marasztalta őt az apja:

– Ne menj, édes fiam, még téged is baj ér!

De a fiúnak nem volt maradása.

Kiválasztotta a leggyorsabb lovat, néhány aranyat tett az erszényébe, és útrakelt.

Nemsokára ő is eljutott oda, ahol háromfelé ágazik az út. Ott ugyanaz az öregember álldogált, aki annak idején a bátyjaival is szóba elegyedett.

– Hová mégy, jó vitéz? – kérdi tőle az öreg.

Felel a királyfi:

– Megyek a testvéreim után, mert már régen elmentek hazulról leánynézőbe, és még mind a mai napig nem tértek haza. Attól tartok, baj érte őket; megmondta a tükröm.

– A tükröd?

– Az. Van énnékem egy bűvös tükröm. Amíg tisztán látom magamat benne, addig nincsen semmi baj. De ha elhomályosodik, akkor tudom, hogy baj van. Mi tizenketten vagyunk testvérek, a bátyáim elmentek, hogy olyan apát keressenek, akinek tizenkét lánya van. Csak én maradtam otthon, s most nem tudom, hol keressem őket?

– Én láttam őket – mondja az öreg –, szóba is ereszkedtünk. Megmondtam nekik jó előre, hogy visszafelé ne menjenek a széles úton, mégis arra indultak, nem hallgattak rám. Magukra vessenek, ha baj érte őket.

– De merre mentek? Hol jártak? Nem tudod?

– Tudom bizony. Menj el ebbe meg ebbe a városba, ott lakik az a király, akinek tizenkét lánya van. Majd ott pontosan megmondják, merre mentek a fiatalok. De hazafelé te se menj a széles úton. Maradj a keskeny ösvényen, mert különben baj ér.

Megköszönte a királyfi a jó tanácsot, és folytatta útját. Kisvártatva egy rókával találkozott.

– Hová mégy, te szép dalia? – kérdi tőle a róka.

– Megyek a testvéreimet keresni.

– Adj valamit ennem – könyörgött a róka –, nagyon éhes vagyok, majd éhen pusztulok.

A királyfi rögtön a tarisznyájába nyúlt, elővett egy darab húst, és odavetette a rókának.

– Minden élőlénynek jusson eledel! Egyél, róka! Lakj jól te is!

– Jótett helyébe jót várj! – mondta a róka. – Még hasznodra lehetek.

Nemsokára egy farkassal találkozott a királyfi. Az is enni kért:

– Adj ennem, szép dalia, adj valami harapnivalót, mert éhen halok. Majd meglátod, hasznomat veszed még.

A királyfi tüstént a tarisznyájába nyúlt, elővett egy darab húst, és odavetette a farkasnak.

– Minden élőlénynek jusson eledel! Egyél, farkas!

– Jótett helyébe jót várj! – kiáltott utána az ordas.

Ment a királyfi tovább. Most egy parasztlegénnyel találkozott. – Adj ennem, bajtárs – könyörgött a legény –, odaadom cserébe ezt az aranyhalat!

Adott neki a királyfi húst meg kenyeret, az pedig a királyfinak ajándékozta az aranyhalát. Egy darabig magával hordozta a királyfi a szép halacskát, de aztán megszánta.

– Minden élőlénynek élni kell – mondta.

Amint egy patakhoz ért, leszállt a lováról, és gondosan vízbe tette a halacskát. Hej, de boldogan úszott el a patak sodrába!

Nem sok idő múlva a királyfi eljutott abba a városba, ahová az öregember utasította. Megkérdezte a járókelőktől, hol van a királyi palota. A járókelők megmondták neki, merre van, de elmondták azt is, hogy tizenkét lánya volt a királynak, nemrégiben mind elment tizenegy vőlegénnyel, csak a legkisebbik lány vőlegénye nem volt velük.

– Én voltam az a tizenkettedik – mondta a királyfi –, otthon kellett maradnom, mert megbetegedtem, amikor a bátyáim leánynézőbe mentek.

Másnap a király elé járult, és kérdezősködött a testvérei után, de a király sem tudott többet mondani, mint amit a kiskirályfi már úgyis tudott. Végül is azt mondja a királyfi:

– No, akkor én a keresésükre indulok, mert valami baj érhette őket.

Útközben így tanakodott magában:

– Azt tanácsolta az öregember, hogy a keskeny úton menjek. De ha én a keskeny utat választom, magam talán szerencsével járok, de a testvéreimet sohasem találom meg, mert ők a széles utat választották. Nekem is arra kell mennem, ha meg akarom találni őket.

Így hát a legkisebb királyfi is a széles útra tért. Egész nap ügetett, estére egy szép nagy rétre ért. Ott lepihent, de aludni nem tudott. Egyre azon gondolkodott, hol keresse a testvéreit. Mekkora volt a meglepetése, amikor másnap reggel körülnézett, és huszonkét kőbálványt látott a réten. Mintha lovon ült volna mindegyik,

– Ki mondja meg nekem, mit jelentenek ezek a kőbálványok?

Várnom kell, amíg valaki jön, és megkérdezhetem. Bizony attól félek, hogy az én tizenegy bátyám vált itt kővé a tizenegy menyecskével együtt.

Nézte, nézegette a királyfi a kőszobrokat, sejtette már, mit jelentenek, de nem hitt a saját szemének. Várt, hogy jöjjön valaki, aki tudja, mi történt.

Délfelé csakugyan jött is a királylány, hogy meglocsolja a köveket. Látta, hogy egy vitéz álldogál a szobrok között és erősen gondolkodik. Sohasem látta még az ismeretlen vitézt, valahogy mégis ismerősnek tűnt. Jobban megnézi, eszébe jut a vőlegénye képe... Ezért olyan ismerős hát!

Gyorsan még egy pillantást vetett a képre, mert azt mindig magánál hordta. Csakugyan igen nagy volt a hasonlóság. De a királylány nem hitt a tulajdon szemének, ment hát a dolga után, meglocsolta a köveket, azután indult hazafelé.

Akkor a királyfi odalépett hozzá és megszólította:

– Ki vagy te, szép leány? Miért locsoltad meg ezeket a kőbálványokat? Mit jelent ez?

A leány sorjában elmondta, hogy ezek az ő nővérei és sógorai, akik mind kővé váltak egy éjjel.

– Én vagyok a legkisebb húguk, egyedül én maradtam meg.

Most egy öregembernél szolgálok itt a közelben. Mindennap ide kell jönnöm, hogy a köveket friss vízzel locsoljam.

A királyfi most már bizonyos volt benne, hogy ezek a bálványok az ő kővévált testvérei.

Apróra kikérdezte a leányt, mikor aztán tisztába jött mindennel, így szólt hozzá:

– Tudd meg, hogy én vagyok a tizenkettedik fiú, ennek a tizenegynek az öccse.

Betegen feküdtem otthon, amikor ők elindultak, azért nem tarthattam velük. De most már meggyógyultam, és azonnal útrakeltem, hogy megkeressem a testvéreimet. Nem hittem volna, hogy így látom őket viszont.

A legkisebbik leány sírva borult a mátkája nyakába:

– Vajon meg lehet-e váltani a testvéreinket? – kérdezte a királyfi.

– Én bizony nem tudom, de majd megkérdezem az öregembertől, akinél szolgálok; az bizonyosan tudja. Magam is szeretném tudni, meddig kell még ide kijárnom a köveket locsolgatni.

– Kérdezd meg azt az öregembert, kérj tőle tanácsot. Holnap majd elmondod nekem, mit tudtál meg, ha jó tanácsot kapok, fogadom, hogy életre keltem a kőbálványokat!

Hazament a leány, szépen megkérte az öregembert, adjon nekik jó tanácsot, hogyan kelthetnék életre a kőbálványokat.

– Nem megy az olyan könnyen – felelte az öreg. – Idehallgass, édes lányom: van az üveghegyek között egy tó, azon úszkál egy kacsa, szárnya alatt tojás. Ha valaki azt a tojást elhozná, és azzal bekenné a kőbálványokat, egyszeriben életre kelnének.

Másnap reggel a leány kiment a rétre, és ott szépen sorjában mindent elmondott a királyfinak, aztán keservesen felsóhajtott:

– Nem kelthetjük életre a testvéreinket! Hogyan is jutnál el az üveghegyre, édes mátkám...

– Én mégiscsak megpróbálom! – felelt a királyfi.

El is indult azon nyomban az üveghegyek felé, de bizony sok időbe telt, amíg odaért. Most aztán a tavat kellett megkeresnie.

Hát egyszer, amint ott bolyong a hegyekben, szembetalálkozik a farkassal, akinek ő egyszer enni adott.

– Mi jóban jársz errefelé? – kérdi a farkas.

– Van itt valahol egy tó, azt keresem.

– Minek az neked?

– A tavon úszkál egy kacsa, annak a tojását akarom megszerezni.

– No jó, ha azt akarod megszerezni, akkor gyere velem, én majd elvezetlek.

El is vezette egy szép hegyi tóhoz, annak a közepén ott úszkált egy tarkatollú kacsa, örült a királyfi módfelett, amikor megpillantotta. No, a tó már megvolna, látja már a kacsát is, de hogyan férkőzzék hozzá? Hirtelen eszébe jutott a róka, akinek ő egyszer húst adott. Hangos szóval hívogatja, hátha az tud rajta segíteni. Ott is termett a róka íziben. Mondja neki a királyfi:

– Légy a segítségemre, róka komám! Segíts megfogni azt a kacsát, ott a tó közepén.

A róka nem kérette magát, azonnal a vízbe ugrott, a kacsához úszott, meg is fogta, húzta magával kifelé a partra. A kacsa ijedten csapkodott a szárnyával, elejtette a tojást, az meg leszállt a tó fenekére.

Elszomorodott a királyfi, de aztán eszébe jutott, hogy most igazán jó szolgálatot tehetne neki az aranyhal. Hívogatni kezdte. Nem is kellett sokáig hívogatni, hamarosan ott termett, és egykettőre felhozta a kacsatojást a víz alól. Megörült a királyfi, fogta a tojást és sietett vissza a bálványokhoz.

Ott várt a réten másnapig, míg mátkája ki nem jött a köveket locsolni. Akkor a királyfi gyorsan feltörte a kacsatojást, és bekent vele minden bálványt, még a lovakat is, hogy feléledjenek. Fel is éledt valamennyi!

– Most aztán gyerünk innen! – mondta a királyfi. – Siessünk, nehogy a gonosz varázsló itt érjen bennünket!

Búcsút vettek az öregembertől, megköszönték a hozzájuk való jóságát, aztán lóhalálában siettek el onnan. De hamarosan nagy folyó állta útjukat.

– Hajtsuk csak be a lovakat a vízbe, majd átússzak! – kiáltott a legkisebbik királyfi, és elsőnek ugratott a folyóba. A többiek meg utána. A lovak szépen iparkodtak, derekasan úsztak. Már a folyó közepén tartottak, amikor nagy porfelhő kerekedett az úton.

– Jön a varázsló – kiáltottak a menekülők.

Jött is az szélsebesen, de akkor már nem volt felettük hatalma, mert túljutottak a folyó közepén. így aztán szerencsésen hazakerült a tizenkét királyfi meg a tizenkét királylány. Megörült az öreg király, csapott is nagy lakomát hazatérésük örömére. Megtartották a legkisebb királyfi menyegzőjét is, volt nagy vigasság szerte az országban.

KABADALUK

Volt a sztambuli szultánnak egy lánya, de az olyan szépséges volt, hogy hetedhét országban párját ritkította. Mikor a leány eladó sorba került, a szultán mindenfelé kerestette a legényt, aki a lányához illenék, hanem hozzáillő párra sehol nem talált. Végül is a tengerre küldte embereit, s megparancsolta nekik, hogy jól nézzenek meg minden gályát, hátha az utasok között akadna olyan, aki méltó lenne a szultánijához, vagyis a császár leányához. Elszéledtek a szolgák a tengeren, fölkutattak minden hajót, szemügyre vettek minden utast, de bizony egyetlenegy olyan legényre sem akadtak, aki illett volna a szultanijához.

Amikor hazatértek és éppen kivetették a horgonyt, megláttak a parton egy öreg dervist{8}, aki a víz mellett ük s holmi papírdarabkákat húzgált elő a zsebéből, valamit felírt rájuk, aztán a tengerbe dobálta őket. Elcsodálkoztak a szolgák, vajon mit csinálhat ez a dervis? Mikor már jó ideje nézegették, megkérdezték tőle:

– Mit csinálsz itt, te dervis?

– Semmi mást, csak összeházasítom a lányokat meg a legé nyéket – felelte egykedvűen, aztán megint tovább irkált a papírdarabkákra, és a tengerbe dobálta őket.

Elcsodálkoztak ezen a szultán emberei, s mikor visszamentek az udvarba, elmondták uruknak, mit láttak Mikor a szultán meghallotta, mit csinál a dervis, nagy sietve elküldte embereit hozzá, kérdezzék meg tőle, tudja-e, ki lesz a szultánija vőlegénye. A szolgák el is szaladtak, s még ott érték a tengerparton, amint egyre irkálta a papírdarabkákat, és egymás után dobálta be őket a tengerbe.

Megkérdezték, nem tudná-e megmondani, ki lesz a szultánija vőlegénye. A dervis így válaszolt:

– Már hogyne tudnám, hiszen réges-rég eljegyeztem én azt a leányt a jövendőbelijével.

Aztán nem is szólt többet, egykedvűen megint egy papírdarabkát húzott elő a zsebéből, írt rá valamit, aztán a tengerbe vetette.

A szolgák hazasiettek a szultánhoz, elmondták neki, mit válaszolt a dervis. A szultán erre visszaküldte őket azzal a paranccsal, kérdezzék meg a dervist, hogy kivel jegyezte el a

szultániját. A szolgák teljesítették uruk parancsát, visszamentek a tengerpartra a dervishez. Mikor a szultán kérését meghallotta, a dervis csak ennyit válaszolt:

– A vőlegényt Kabadaluknak hívják, s ott él a szultán városában.

Hej, de megharagudott a szultán, mikor a szolgák visszatértek s elmondták, mit válaszolt a dervis. Szidta az embereit, hogy mért nem kérdezték ki apróra, mi a teljes neve, mi a rangja a vőlegénynek, s melyik palotának az ura.

A szolgák lélekszakadva futottak vissza a tengerpartra, hogy apróra kikérdezgessék a dervist, mire azonban odaértek, a dervisnek nyoma sem volt, mintha a tengerbe veszett volna. Nem tehettek mást, visszatértek a szultánhoz, s elmondták, hogy jártak.

Hiába mérgelődött, hiába akaratoskodott a szultán, sehogy se sikerült megtudni, ki az a Kabadaluk, s hol lehet nyomára bukkanni. Végül is tanácskozásra hívta össze főembereit, hátha ki tudnák sütni, ki lehet az az ember, de ez sem segített. Ahogy így törték a fejüket, egyszer csak megszólalt a nagyvezír:

– Tudod mit, felséges uram? Csináltass egy nagy kaput, s rendeld el, hogy ahány férfi csak van a városban, az mind köteles a kapu alatt elvonulni, én pedig a főpecsétőrrel meg a kincstárnokoddal odaállok a kapuba, s minden férfitől megkérdezem, hogy hívják. Ha így sem akadsz rá Kabadalukra, hát sehogy sem fogod megtalálni.

A szultán hallgatott a nagyvezírre, kiadta a parancsot: építsenek egy nagy kaput, s elrendelte, hogy ahány férfi csak van a városban, az mind vonuljon el a kapu alatt, s mondja meg a nevét. A kapuban állt a nagyvezír a főpecsétőrrel meg a kincstárnokkal, odahozták a trónszéket is s arra telepedett a szultán, s azzal megindult a férfiak serege, s a kérdésre mindegyik megmondta a nevét.

Így vonult el a kapu alatt a szultán városának minden legénye, a nagyuraknak szinte már elkopott a szájuk a sok kérdezősködésben, de Kabadaluk nevű ember sehogy sem került elő. Már estére járt, de Kabadaluknak nyoma sem volt. Mikor az utolsó férfi is elhaladt a szultán színe előtt, a nagyvezír így szólt a nagyúrhoz:

– Felséges uram, rendeld el, kutassák át a várost, nem maradt-e még valaki odabenn?

A főpecsétőr nyomban be is ment a városba, hogy körülnézzen, de alig lépett kettőt-hármat, egy kis arab legénykét pillantott meg. Rongyos ruhában álldogált a kapu közelében, s alázatosan köszöntötte a nagyurat. A főpecsétőr megkérdezte, hogy hívják, mire a legényke azt felelte, hogy Kabadaluk a neve.

A főpecsétőr mindjárt kézen fogta a legénykét, szaladt vele a szultán elé, és jelentette, hogy előkerüh Kabadaluk. De akkor rökönyödött meg csak igazán a szultán, mikor pillantását a rongyos, feketeképű kis arab legényre vetette: hát ehhez a sehonnai emberkéhez adja ő a szépséges lányát feleségül? Egy pillanatig sem tétovázott, hanem odakiáltott a főpecsétőrnek: Vidd ezt a senkiházit az erdőbe, és vessed kardélre!

Aztán a nagyvezírhez fordult:

– Még hogy ez a ringyes-rongyos legyen az én világszép lányom férje? No majd meglátjuk, mire megy a dervis a jóslatával, ha majd ez az emberke nem lesz az élők sorában!

A főpecsétőr a kis arab legénykével nekivágott a hegyeknek, hogy kardélre vesse. Ahogy azonban mentek, mendegéltek, s elnézte a rongyos ruhájú, vézna legénykét, megesett a szíve rajta, s azt gondolta magában: „Ugyan miért ontanám ennek a szerencsétlennek a vérét, hiszen már csak hálni jár belé a lélek? Dehogy ölöm én meg! Elviszem a hegyekbe, a sárkány tavához, ráparancsolok, hogy hozzon kavicsot a tó vizéből, onnan aztán nem tér többé élve vissza, mert aki eddig megpróbálta, mind ottveszett!”

Ahogy elgondolta, úgy is cselekedett. Aranydobozt húzott elő a zsebéből, amelybe a szultán neve bele volt vésve, és így szólt a legénykéhez:

– Ebben s ebben az erdőben van egy tó, eredj oda, fiam, szedj össze egy kevés kavicsot a tó vizéből, tedd ebbe a dobozba s hozd el nekem. Ha visszajössz, erről a dobozról tudni fogom, hogy te vagy az, aki a parancsot kapta.

Azzal a főpecsétőr elbúcsúzott az arab legénykétől, visszament az udvarba, és jelentette a szultánnak, hogy a parancsot végrehajtotta.

Az arab legényke meg nekivágott a hegyeknek, s ment, mendegélt, míg a tóhoz nem ért. A sárkány éppen az igazak álmát aludta, s nem hallotta meg, hogy valaki arra jár. A legényke lehajolt, hogy kavicsot szedjen a tó vizéből, de láss csudát, alighogy kezét a vízbe merítette, barna bőre hófehérré változott, ahol csak víz érte. Megörült a legényke, gondolta bemegy a vízbe, s tetőtől talpig megfürdik. Gyorsan levetkőzött, megfürdött, s láss csudát! fehérbőrű lett tetőtől talpig, s olyan csinos legénnyé változott, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem. Akkor aztán felöltözött, megtöltötte a dobozt kaviccsal, s hazafelé indult. A sárkány eközben mélyen aludt, s az égvilágon semmit sem vett észre.

Kabadaluk visszafordult, hátha megtalálja azt az embert, akitől a szelencét kapta. Ment, mendegélt, míg végül is harmadnapra egy harmadik vilajetbe[{9}] érkezett. Megörült, mert azt hitte, hogy a szultán országában van, de csudálkozva látta, hogy ismeretlen vidéken jár. Nézett jobbra, nézett balra, de senki sem ismert, s már olyan éhes volt, hogy a szeme is kopogott. Végül is arra gondolt, elad néhány kavicsot a dobozból, hátha kap egy-két lyukas garast.

Elment hát egy kalmárhoz, s felkínálta neki a kavicsokat. Nagyot nézett a kalmár, mikor a sárga kavicsokat meglátta, s még nagyobbat, mikor a legény előkelő, úri arcába nézett, termetén meg a csupa foltos gúnyát látta, s azt gondolta: „Ez biztosan valami bég[{10}], nagyúr, s isten tudja, hogyan jutott erre a sorsra!” Aztán megkérdezte a jövevényt, mit kér a sárga kavicsokért.

– Amennyit adsz – felelte Kabadaluk –, te tudod, mi jár érte.

– Adok érte háromszáz piasztert – mondta a kereskedő.

Kabadaluk tréfára vette a dolgot s azt mondta:

– Miért háromszázat? Ne csinálj rossz tréfát!

Megijedt a kereskedő, hogy keveset ígért, s gyorsan négyszáz piasztert kínált. Kabadaluk pedig még jobban elcsodálkozott, s azt mondta:

– Miért négyszázat? Mondd meg, kérlek, a tisztességes árát!

Most ijedt meg csak igazán a kereskedő, s gyorsan ötszáz piasztert[{11}] kínált, amit Kabadaluk is elfogadott. A kereskedő kiszámolta neki a pénzt, Kabadaluk pedig tovább indult, hogy valami ennivalót vegyen magának.

Miután jóllakott, vadonatúj ruhát is vásárolt, s kicsinosította magát, úgyhogy mindenki azt hihette, isten tudja kicsoda, s milyen előkelő házból jött.

Nagy sokára elérkezett a szultán városába. Ott is eladott néhány kavicsszemet, s annyi pénzt kapott érte, hogy palotát épített magának szemben a szultán palotájával, mégpedig olyan szép palotát, hogy a szultán szeme-szája elállott a csodálkozástól.

Annyit beszéltek az udvarban a titokzatos szomszédról, hogy végül a szultánnak az a gondolata támadt, milyen jó lenne, ha ez a titokzatos, gazdag idegen feleségül venné a leányát. Elküldte hát a szomszéd palotába főpecsétőrét, tudakolja meg, kicsoda is az ékes hajlék gazdája s vajon hajlandó lenne-e a szultániját feleségül venni? Mikor a főpecsétőr a gyönyörű palotába belépett, ugyancsak elcsodálkozott a tenger szépségen, ami körülvette, de még jobban csodálkozott, amikor a szépséges ifjú vitézt megpillantotta. A főpecsétőrnek meg sem járta az eszét, hogy a fényes palota szépséges ifjú ura ugyanaz a nyomorult kis arab, akit annak idején meg kellett volna ölnie. Kabadaluk szívélyesen fogadta, a főpecsétőr pedig felajánlotta neki a szultán lányának a kezét. Kabadaluk az ajánlatot tüstént elfogadta – ugyan mért ne fogadta volna cl, nem kicsiség a szultánija kezét megkapni –, s nyomban a főpecsétőr elé tette az eljegyzés jelképét: egy aranygyűrűt és sok szép drágaságot. A főpecsétőr átvette az ajándékokat, megköszönte, s nyomban indult vissza a szultán palotájába.

Mikor a szultán elé lépett, elmesélte neki, mit látott, és váltig mondogatta, hogy a szultánijának nem is találhattak volna alkalmasabb vőlegényt.

A szultán megörvendett a hírnek, s alig várta, hogy sor kerüljön a menyegzőre.

Hamarosan megtartották az esküvőt, s csaptak olyan lakodalmat, amilyet még nem láttak Sztambulban. Hét nap, hét éjjel tartott, s még akkor is alig akart hazamenni a násznép. A vendégsereg egyre-másra mondogatta a szultánnak, hogy nem akad a világon még egy ilyen délceg s gazdag vőlegény.

Örvendett a szultán lánya szerencséjének s még jobban örvendett annak, hogy a dervis jóslata nem vált valóra. De azért

csak furdalta az oldalát a dolog, mert mai napig sem tudta, mi is a neve az ifjú férjnek.

Egyszer aztán előhívatta bizalmas emberét, a főpecsétőrt, és így szólt hozzá:

– Ami igaz, igaz, úgy adtam férjhez a lányomat, ahogy szerettem volna, csak azon csodálkozom, hogy sem te, sem én mind a mai napig nem tudjuk, hogy is hívják a vőmet. Arra kérlek, eredj el hozzá, s kérdezd meg a nevét négyszemközt, hátha megmondja.

Elment a főpecsétőr a szultán vejéhez, s egy alkalmas pillanatban félrehívta a kertbe, s megkérdezte:

– Ugyan mondd csak, mi a neved? Az igazat megvallva, mind a mai napig nem tudjuk.

– Az én nevem Kabadaluk – felelte erre a szultán veje, mire a főpecsétőmek majd kiugrott a szeme ijedtében. Nem is akarta elhinni, s még egyszer megkérdezte.

– Kabadaluk – felelte megint a szultán veje.

A főpecsétőrnek mindjárt eszébe jutott az egykori dervis, meg a jóslata, no meg a rongyos kis arab legény; de hát az sötétképű arab volt, ez pedig fehérbőrű nagyúr; ugyan hogy lehet a kettő egy? Megkérdezte tőle:

– Hol születtél?

– A szultán városában – felelte Kabadaluk. A főpecsétőr most már egyre erősebben hitte, hogy az ifjú vitéz nem lehet más, mint Kabadaluk, az arab. Megkérdezte, nem járt-e valamikor a sárkány tavánál, hogy onnan kavicsot hozzon a szultán aranydobozába.

Kabadaluk erre előhúzta az aranydobozt, amit a főpecsétőrtől kapott, s töviről hegyire elmesélte, hol s merre járt, hogy jutott a fényes palotához.

Erre aztán a főpecsétőr is rendre elmondott mindent: mivel bízta meg őt a szultán, és hogy sajnálta meg ő a rongyos fiút, hogyan küldte a sárkány tavához, mert azt hitte, úgyis ottmarad mindörökre.

Hiába fájt érte a szíve, nem szegülhetett szembe a szultán parancsával, de most vele együtt örül, hogy Kabadaluk daliásan, gazdagon tért vissza a veszélyes útról.

Kabadaluk ezután bőkezűen megajándékozta a főpecsétőrt, aki szerencséjének előmozdítója volt, s nagy boldogságban élt a

szépséges szultánijával együtt. Talán még ma is élnek, ha meg nem haltak.

AZ ÖREGEMBER SZŐLŐTŐKÉJE

Volt egyszer egy öregember, s annak három fia. A fiúk egyszer összekülönböztek az apjukkal, s az öreg ezt annyira a szívére vette, hogy egy kicsi házat épített magának, s abban élt külön, mint valami remete. Rá se nézett a fiaira, nem is beszélt velük, s bizony azok sem az apjukkal.

Így tartott ez három kerek esztendeig, s ezalatt szót se szóltak egymáshoz. Mikor a három év eltek, észrevették a fiúk, hogy édesapjuk bal szeme sír, a jobb szeme meg reszket. Megesett a szívük rajta; ha nem is beszéltek vele, mégiscsak szerették, s nagy gondba estek azon, amit láttak. Tanakodtak, találgatták, mi baj történhetett az apjukkal. Mikor látták, hogy kitalálni úgysem tudják, megegyeztek abban, hogy egyenként megkérdezik az apjukat, mért sír a bal szeme, s mért reszket a jobb; megkérdezik, még akkor is, ha fiijukét vesztik.

Így is történt. A legöregebb fiú egy alkalommal édesapja elé lépett, s megkérdezte tőle:

– Édesapám, sokáig nem beszéltünk egymással, de most itt az ideje, hogy megszólaljunk. Kérdezhetek-e tőled valamit?

– Kérdezhetsz – felelte az apja.

– Mondd meg nékem, legöregebb fiadnak, édesapám, mért sír a te bal szemed, s mért reszket a jobb? Bennünket, fiaidat nagyon bánt ez a dolog, s elhatároztuk, megkérdezzük tőled, még ha mindhárman a fejünket is veszítjük.

Az apa dühbe gurult, felugrott ültőhelyéből, lekapta a falról a puskát, a fia meg, mikor ezt látta, elszaladt.

Más alkalommal a középső fiú lépett az édesapja elé, hogy megkérdezze. De bizony ő sem járt jobban, mint a bátyja. Mihelyt az öreg felugrott, hogy a puskát lekapja a falról, a fiú már el is szaladt, eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Most aztán a legkisebb fiúra került a sor. ö is szerencsét próbált, gondolta, lesz, ami lesz; ha sikerül, jó, ha nem, akkor is csak lesz valahogy. Mikor az öreg puskát fogott, a legkisebb fiú bizony nem szaladt el, ott maradt állva, s így szók az apjához:

– Itt vagyok, édesapám, én a legkisebbik fiad. Én bizony el nem szaladok. Ha jólesik, pusztíts el, vágj diribdarabra, tied vagyok, tehetsz velem, amit akarsz.

Megesett erre az öregember szíve, sírva fakadt, s azt mondta a fiának:

– Édes fiam, legkisebbik s legbátrabb fiam, látom, legény vagy a talpadon, s nem ijedsz meg a saját árnyékodtól. Tetszik nekem a bátorságod, s ezért elmondok hát néked mindent. Tudod, hogy volt nekem egy szép nagy szőlőtőkém a ház előtt, amelyről én, szegény ember létemre, minden áldott esztendőben hét akó bort szüreteken. De most megvert az isten, valami tolvaj járt erre." kiásta a szőlőtőkémet, és ez évben bizony szüret nélkül maradtam. Ez az én nagy bánatom; van három fiam, s ha igaz fiúk volnának, bizony fölkerekednének, s akár a nagyvilágot is bejárnák, hogy előkerítsék az én ellopott szőlőtőkémet, s akkor nekem, szegény embernek, megint helyén lenne a szívem. De így bizony nyomorult vagyok, nyomorultak nyomorultja, bánatosak legbánatosabbja. Nemsokára itt vannak a nagy ünnepek, s nekem egyetlen csepp borom sem lesz a házban.

Mikor a legkisebb fiú ezt hallotta, elment a bátyjaihoz, s szép sorjában elmondott mindent, amit az apjától hallott. A három fiú megegyezett abban, hogy világgá mennek, s megkeresik édesapjuk szőlőtőkéjét.

Mindjárt fel is szerszámoztak három fehér lovat, a legszebb s legjobb szerszámot rakták rájuk, mikor azonban nyeregbe ültek, a lovak meg se moccantak, nem akartak elindulni. Észbekapott ekkor a legkisebb fiú, s így szólt:

– De hiszen nem mulatságba indulunk mi, testvérek, szomorú a mi feladatunk, mert lopott holmit kell megkeresnünk, ezért hát három fekete lovat nyergeljünk meg.

Így is cselekedtek. Azon nyomban megnyergeltek három fekete lovat, s lám, a lovak mindjárt meg is indultak, és a három fiú nekivágott a nagyvilágnak.

Mentek, mendegéltek, hegyen át, völgyön át, erdőkön, mezőkön keresztül; folyókon, tavakon keltek át, míg végül is megérkeztek az első keresztúthoz. Itt aztán megegyeztek abban, hogy elválnak egymástól, s ki-ki a maga útján megy tovább. Leszúrtak a földbe három kést, azzal, hogy ha visszatérnek, abból tudják meg, ki milyen sorsra jutott; akinek a kése megrozsdásodik az

elpusztult, akinek a kése fényes marad, az életben van. Megölelték egymást, elbúcsúztak, s ment mindegyik a maga útján.

A legkisebb fiú sokáig ment, mendegélt, de sehol egyetlen élő lelket sem talált. Elfáradt már a lova, s elfáradt ő is a nyeregben. Egyetlen falat étel, egyetlen csepp víz sem akadt az útjába, szegény feje sem nem evett, sem nem ivott. Hát ahogy így mendegél, egyszer csak egyik kis erdőből elébe toppan egy róka.

– Jó napot, kenyerespajtás!

– Jó napot, róka koma!

– Hát te hova tartasz? – kérdezte nyájasan a róka.

A legkisebb fiú szép sorjában s kertelgetés nélkül elmondott mindent. Erre a róka koma azt mondta:

– Tudom én, hol van a szőlőtőke! Épp most jövök attól a királytól, aki ellopta édesapádtól. Ebben nincs is hiba, könnyen odatalálsz. Hanem tudod mit, kenyerespajtás? Tedd meg nekem, amit kérek, s én segítségedre leszek, hogy baj nélkül hozzájuthass a szőlőtőkéhez.

A legkisebb fiú megígért mindent, s ekkor a róka így beszélt:

– Vágd le a lovad fejét, hogy megehessem, mert olyan éhes vagyok, hogy a szemem is kopog, ülj aztán a hátamra, s én egy szempillantás alatt elviszlek a másik királyságba, s könnyen hozzájuthatsz édesapád szőlőtőkéjéhez.

– Hitedre mondod, te róka? Fáj a szívem szegény paripámért, de hát mindent, de mindent odaadnék, csak apám szőlőtőkéjét előkerítsem.

– Hitemre mondom, hitemre, legigazibb hitemre! – erősítgette a róka, s égre-földre esküdözött, hogy nem fogja becsapni.

A fiú úgy tett, ahogy ígérte, a róka is jóllakott, akkor aztán megparancsolta a fiúnak, üljön a hátára, a nagy sietve útnak indultak.

Egyszer csak megérkeztek a szomszéd királyságba, ott megálltak egy fényes palota pompás kertje előtt. Látják, hogy a strázsa a kert közepén áll, s jóízűen alszik. így szólt a róka:

– Ebben a kertben van apád szőlőtőkéje. A strázsa alszik, éppen éjfél van. Ahol van, ni, két ásó a földbe szúrva; egyik vasból, másik fából. Te azt vedd, amelyik fából van, s áss vele, akár hajnalig is, egyet se félj, ki tudod ásni a szőlőtőkét, de ha csak hozzá is

nyúlsz a vasásóhoz, véged, megfognak, s én akkor nem segíthetek többé rajtad, kenyerespajtásom. Ha ezt cselekszed, az őr fölébred, elfog, a király elé visz s búcsút mondhatsz életednek. Akkor aztán ne panaszkodj rám! Én jót akarok neked, mert segítettél rajtam, amikor bajban voltam, s megmentetted az életemet, ezért hát hallgass rám, s akkor szerencsével jársz.

A róka ott maradt a sövény tövében, a fiú meg bement a kertbe. Mikor az alvó strázsa mellé ért, a földbe szúrva meglátta a két ásót, az egyik fából, a másik vasból volt. Nem feledkezett meg a róka szavairól, a fából készült ásót fogta kézbe és azzal ásott, már verejték öntötte el, s még mindig ásott, de bizony még mindig nem tudta kiásni a szőlőtőkét. Egyszer látja, hogy hasad már a hajnal, s ő még mindig nem ért a szőlő gyökeréhez. Nekigyürkőzött hát, s ásott tovább, míg végre nagy nehezen leért a gyökérig. Megfeszítette minden erejét, és tovább dolgozott, de bizony a szőlőtőkét nem tudta kiásni. „De hát mit kínlódom én tovább ezzel a faásóval – gondolta. – Előveszem azt a vasból készült ásót, fordítok vele egyet-kettőt, máris enyém a szőlőtőke!” De bizony alighogy kezébe fogta a vasból való ásót, az őr fölserkent álmából, felugrott, elfogta s már vitte is a király elé.

Mit tehetett volna szegény feje, töviről hegyire elmondott mindent a királynak, s azt is, hogy mikor már megunta a hiábavaló munkát a faásóval, előszedte a vasból való ásót, s akkor elfogta a strázsa.

– Most hát itt vagyok előtted, felséges királyom, s ha jólesik, veszejts el, vágass miszlikbe, tégy amit akarsz; de ha úgy látod jónak, ajándékozz meg az életemmel és bocsáss szabadon.

Gondolta a király, kihasználja a fiú buzgóságát, s mikor végighallgatta, így szólt hozzá:

– Tudod mit? Van itt a szomszédban egy másik király, annak van egy gyümölcsöse, a gyümölcsös közepén egy almafa, annak a tetejében egy aranyalma. Menj, hozd el nekem azt az aranyalmát; cserébe megkapod apád szőlőtőkéjét.

Meghallgatta szépen a király szavait a fiú, s aztán visszasietett a rókához. No de volt is mit hallgatnia! Róka koma ugyancsak szidta, sárga földig lehordta a fiút azért, mert nem hallgatott rá, s ilyen bajba került, majdhogy fejét vesztette. No de végül lelohadt a haragja,

megparancsolta, üljön megint a hátára, s elmennek a szomszéd király országába az aranyalmáért.

Mentek, mendegéltek, sokáig vándoroltak, míg végül is megérkeztek a szomszéd királyságba. Hát látják ám a fényességes királyi udvart, udvar végén a gyümölcskertet, abban is egy almafát, s annak a tetejében az aranyalmát. De micsoda almát, te jóságos ég! Ilyen csudát még nem látott életében a fiú. Úgy ragyogott a fa tetejében, mint a napsugár! Akkor így szólt a róka:

– Ahol ni, ott az almafa alatt egy farúd meg egy vasrúd, kenyerespajtásom! Eredj oda, egyet se félj, kapd föl a farudat, s csapkodd meg vele az almafát, de akkor se hagyd abba, ha hajnalig csapkodod, amíg az aranyalma le nem pottyan. Csak arra figyelj, s ezt jól vésd eszedbe, nehogy a vasrudat kapd föl, mert ha ezt cselekszed, véged van. Az őrálló elfog, a király elé visz, s az fejedet véteti.

Alighogy a róka szava elhangzott, a fiú elindult, s abban a szempillantásban ott termett az almafa alatt. Csapkodott, csapkodott a farúddal, igyekezett az aranyalmát leverni, de bizony nem sikerült. Mikor aztán látta, hogy már hasad a hajnal, elöntötte a méreg, fölkapta a vasrudat, hogy azzal csapkodja meg a fát, abban a szempillantásban fölébredt a strázsa, elfogta, s már vitte is a másik király elé. Akárcsak az első királynak, a fiú ennek is őszintén elmondott mindent; ez a király is úgy gondolkodott, mint a másik, és így szólt:

– Tudod mit, fiam? Látom, legény vagy a talpadon, eredj el a harmadik király országába, van az istállójában egy arany paripa hozd el nekem azt a paripát és én neked adom az aranyalmát.

Több sem kellett a fiúnak, s már sietett is el. A róka persze dúlt-fúlt mérgében, átkozódott, kiabált, az egész vidéket fölverte, olyan éktelen zenebonát csapott, de a végén mégiscsak megbékélt, s így szólt:

– Még egyszer segítek rajtad, de ha most se hallgatsz rám, jaj neked, véged! Ülj föl a hátamra! – kiáltott rá a fiúra, s azzal elindultak a harmadik király országába vezető hosszú útra.

Mentek, mendegéltek, hegyen, völgyön által, réteken, mezőkön, folyókon keresztül, míg végre nagy nehezen megérkeztek a harmadik király országába. Mikor ott voltak, látják ám a harmadik

király fényes palotáját, s az udvar végében egy nagy istállót. Mikor az istálló elé értek, azt mondja a róka:

– No, kenyerespajtás, itt van az istálló, ahogy látod, tárva-nyitva, telis-tele szebbnél szebb paripával; közepében ott áll az arany paripa, fölötte meg a falon két lószerszám is függ: az egyik színarany, a másik meg ütött-kopott, ócska, nem ér egy lyukas garast se. Te egyet se félj, kösd el a lovat, aztán vedd le a falról az ütött-kopott lószerszámot, de az arany lószerszámhoz ujjal se nyúlj, mert akkor fölébrednek a szolgák, elfognak, s bizony, elvesztél, kenyerespajtás! Most aztán jól vigyázz, nehogy eltéveszd, melyik lószerszámot veszed le, mert bizony mondom, többé nem segítek rajtad!

A fiú otthagyta a rókát, bement az istállóba, elkötötte a lovat, s vizsgálgatni kezdte a lószerszámokat; nagyon megtetszett neki az arany szerszám, csak úgy csillogott-villogott, ragyogott az istállóban. S valósággal megirtózott, mikor a másikra, az ütött-kopott, ócska lószerszámra nézett. Egyre csak töprengett, törte a fejét, mitévő legyen; ilyen pompás paripára sehogy sem illik az a kopott, ócska szerszám. Mit tegyen szegény feje, egyre csak gyötrődött, s nem tudta, mihez fogjon.

– Megvan! – csapott a homlokára. – Felugrom a paripa hátára, abban a szempillantásban lekapom a falról az arany lószerszámot, s aztán uzsgyi, elvágtatok. Mire a szolgák felébrednek, én a rókámmal meg a lovammal túl leszek már hét határon.

Amit kigondolt, meg is cselekedte. Fölugrott a paripa hátára, lekapta a falról az arany lószerszámot, de abban a pillanatban megszólalt a csengő, a szolgák felébredtek, elfogták a fiút, s már vitték is a király elé.

Mit tegyen szegény feje, ennek a királynak is töviről hegyire őszintén elmondott mindent, egészen addig, hogy a szolgák elfogták, s a király elé állították. A király megkegyelmezett az életének, de így szók hozzá:

– Eredj, fiam, a negyedik királyhoz, van annak egy aranylánya; hozd el nekem azt a lányt, s odaadom érte az aranylovat – aztán hozzájutsz majd az apád szőlőtőkéjéhez.

Mikor a fiú ezt hallotta, sarkon fordult, kiment a palotából, egyenesen a rókához, s mikor elmondta neki, mi történt, róka koma

olyan csudát csapott, amilyent nem látott még a világ. Esküdözött, káromkodott, kiabált, szidta a fiút, hogy nem állta a szavát, de a végén mégiscsak megbékélt s így szólt:

– Tudod mit? Elviszlek még arra a helyre is, de lelkemre esküszöm, ha megint tévedsz, tégy amit akarsz, én bizony faképnél hagylak, s köd előttem, köd utánam, eltűnök a szemed elől, s míg a világ világ, nem érsz a nyomomba.

A fiú megint felült a róka hátára, s azzal elindultak.

Mentek, mendegéltek, siettek nagyon, hogy minél hamarabb megérkezzenek a negyedik király országába. Mikor oda értek, hát ott áll ám előttük a gyönyörűséges királyi palota, de teremtett lélek sincs benne, se körülötte. Egyik szoba ajtaja tárva-nyitva állt, s a túlsó végéből aranyágy látszott ide. Akkor így szólt a róka a fiúhoz.

– Látod-é azt az aranyágyat a szoba túlsó végében? Abban alszik a király aranylánya; eredj, kapd föl a lányt paplanostól, s gyorsan hozd ide. De nehogy megcsókold, mert akkor elvesztél mindörökre s én többé nem segíthetek rajtad. Jól vésd az eszedbe, amit most mondtam. Ez az utolsó szavam hozzád. Ha most is becsapsz, téged elfognak, én pedig eltűnök, s míg a világ világ, meg nem találsz engem.

A fiú bement a palotába, odament az aranyágyhoz, s hát látja, hogy abban alszik az arany királylány; édesen és mélyen aludt, s úgy tündökölt, mint a napsugár. A fiú csak nézte az aranylányt, reszketett a szíve gyönyörűségében, s már-már lehajolt, hogy megcsókolja, mikor eszébe jutottak a róka szavai. Egy szempillantás alatt fölkapta a lányt, s véle az aranyos paplant, s azzal uccu neki, futott a künn várakozó rókához.

Megörült a róka, amikor a fiút a lánnyal együtt megpillantotta; felültette a hátára őket, a fiú magához szorította a szépséges lányt, a róka koma meg nekiveselkedett az útnak. Hej, futott a róka, csak úgy porzott az út utána, mégis nagy időbe telt, míg elértek a harmadik király udvarának közelébe. Majd megszakadt a fiú szíve, mikor arra gondolt, oda kell adnia az aranylányt az öreg királynak, de hát mit tegyen: ha nem adja, nem kapja meg az aranylovat, és sohasem jut az édesapja a szőlőtőkéhez.

Egész úton törte a fejét a fiú, mitévő legyen, hogy tartsa meg magának az aranylányt. Észrevette ezt a róka, s mikor a harmadik

király udvarának közelébe értek, megállt, s szólt a fiúnak, hogy a lánnyal együtt szálljon le a hátáról. Akkor azt mondta;

– Látom, nagyon nehéz szívvel válsz meg a lánytól, segítek hát rajtad. Tépj ki egy szőrszálat a farkamból, s gyújtsd meg, én abban a szempillantásban aranylánnyá változom, még szebb aranylánnyá, mint a tied, elmegyek veled a király udvarába, ott vedd át az aranylovat, ülj föl a hátára, gyere vissza ide a lányért, vedd az öledbe, s induljatok tovább.

A fiú majd kiugrott a bőréből, olyan boldog volt. Ahogy a róka mondta, úgy is cselekedtek. A lányt otthagyták egy fa tövében, a fiú kitépett egy szőrszálat a róka farkából, meggyújtotta, s abban a pillanatban a róka aranylánnyá változott, még szebb volt, mint a másik. A fiú kézen fogta az új aranylányt, s bementek a király udvarába. Hej, ámult-bámult az öreg király, mikor a szépséges aranylányt meglátta; úgy ragyogott az, hogy még a napsugár se szebben. Jókedvűen csapott a tenyerébe, s már hozták is a szolgák az aranylovat, rajta a színarany szerszámmal. A fiú felült a paripa hátára, elköszönt a királytól, s tovább indult. A fa tövében ott találta az aranylányt, nyeregbe kapta, s nekieredt az útnak hazafelé.

Róka koma ezalatt aranylányként ottmaradt a király udvarában. A király meg nagy örömében azt se tudta, mihez kezdjen vele.

Becézgette, cirógatta, térdére ültette, ölelgette, csókolgatta, míg egyszer csak észrevette, hogy arany hajszálai között egy közönséges róka szőrszál éktelenkedik. Elcsodálkozott a király, s így szólt a lányhoz:

– Mondd csak nekem, szépséges leányzó, hogy lehet az, hogy színaranyból van minden hajad szála, csak ez az egyetlen szál vörös, mint a rókaszőr?

Azt felelte erre a szép leány: – Ha csak az az egyetlen vörös szál van benne, tépd ki azt az egyet!

Lépre ment a király, kitépte a vörös szálat, hát abban a szempillantásban róka lett a lányból; és illa berek, nádak erek, neki eredt s már el is tűnt a király udvarából. Míg a király ámult-bámult, a róka már túl volt hét határon s kenyerespajtása sarkában járt. Megfordult a fiú, s hát látja, mögötte lohol a róka, s már messziről kiáltja:

– Állj meg, megállj, kenyerespajtásom, megszöktem a királytól, s veled tartok tovább. Várj egy kicsit, s együtt megyünk messzi utunkra.

Hej, istenem, örült a fiú, a róka is, a lány is, meg a paripa is, azzal uzsgyi tovább! Sokáig mentek, mendegéltek, míg végre a távolban felbukkant a második király palotája. Mikor már az udvar közelében jártak, megint csak elgondolkodott a fiú; nehezére esett, hogy a pompás aranyparipát odaadja az aranyalmáért, de hát mit tegyen, csak úgy juthat hozzá apja szőlőtőkéjéhez. Megérezte ezt a róka, s mikor már egészen közel jártak a király udvarához, így szólt:

– Tudom, mi bánt téged, kenyerespajtásom; nehéz szívvel válsz meg az aranyparipától, s ezért most is segítek rajtad. Húzz ki egy szőrszálat a farkamból, gyújtsd meg, s szebb aranyparipává változom, mint a tied.

A fiú engedelmeskedett, leszállt a paripáról, rajta hagyta az aranylányt, kitépett egy szőrszálat a róka farkából, meggyújtotta, s abban a szempillantásban aranyparipává változott a róka, még szebb volt, mint a másik. A fiú felült rá, s azzal belovagolt a király udvarába.

No, de össze is szaladt az egész királyi udvar az aranyparipa csudájára, meg is bámulták a gazdájával együtt. Nézegették jobbról, nézegették balról, a király megsimogatta, megveregette a hátát, s már ki is adta a parancsot, szedjék le a fáról az aranyalmát A király átadta a fiúnak az almát, az zsebrevágta, elment, felkapott a paripájára, s már el is vágtatott

A király közben simogatta, veregette az aranyparipát, ölelgette, csókolgatta, még németül is mondott neki valamit, az meg csak a fejével bólogatott, a lábával kapált; a király akkor egy darab cukrot adott neki, s németül megparancsolta: törje apró darabokra a patájával, s úgy egye meg. A ló mindent úgy tett, ahogy a király kívánta. Nem győzött csodálkozni a király, akkor aztán felült a lóra, s kiment vele sétalovaglásra. Útközben észrevette: a paripa sörénye színarany szálakból van, csak egyetlenegy vörös szál látszik benne, olyan, mintha rókaszőr lenne. Ha már az egész sörény aranyból van, ugyan mért éktelenkedjék benne az az egy rókaszőr; gondolt egyet a király, s kitépte azt az egy szálat. Hát uram bocsá', abban a szempillantásban eltűnt alóla a ló, s egy vörös róka futott el mellőle.

Csak ámult-bámult a király, mi is történt vele! Mikor látta, hogy itt már nincs segítség, szégyenszemre gyalogszerrel indult vissza a palotájába. De nem akarta, hogy bárki is meglássa, úgy lopakodott be hátul, a kerítésen, azzal elbújt a szobájában, ki se dugta az orrát, csak hallgatott, mintha megkukult volna.

A róka meg eközben futott, futott a kenyerespajtása után, míg végre nagy nehezen utolérte. A fiú ugyancsak elcsodálkozott, mikor a rókát újra megpillantotta, s majd kiugrott a szíve örömében.

Most aztán mindannyian tovább indultak. Mentek, mendegéltek, míg végre megpillantották az első király udvarát. De a fiú megint csak elgondolkodott, mindegyre előhúzta zsebéből az aranyalmát, nézegette, megint zsebrevágta, újból előhúzta, mint aki nehéz szívvel válik meg tőle. A róka ezt is észrevette, s így szólt a fiúhoz:

– Hallod-e, kenyerespajtás, te nekem nagy szolgálatot tettél, s én a jótettet jóval szeretem viszonozni. Tudom, mi rágja a szívedet: sajnálod elveszíteni az aranyalmát Én segítek rajtad. Szállj le a lóról, kösd a sövényhez, a lány hadd maradjon rajta, s várjon rád, te pedig húzz ki egy szál szőrt a farkamból, gyújtsd meg, s én szebb aranyalmává változom, mint amilyen a zsebedben van.

Engedelmeskedett a fiú, leszállt a lóról, a kerítéshez kötötte, a lányt a paripán hagyta, a róka farkából kitépett egy szálat, meggyújtotta, s abban a szempillantásban gyönyörű szép aranyalma lett a rókából. A fiú fogta az almát, s ment a királyhoz. Csudálkozott a király az aranyalmán, s ugyancsak örült, hogy hozzájutott. Nem telt belé sok idő, s a király szolgái hozták is már a nagy szőlőtőkét, s átadták a fiúnak. Megköszönte a fiú a szőlőt a királynak, elbúcsúzott tőle, felült a lovára, s a lánnyal együtt ellovagolt.

Odabenn a palotában ugyancsak gyönyörködött a király az aranyalmában, nézegette, ide tette, oda tette, amikor egyszer csak észrevette, hogy egy csúf, ragyás folt van rajta. Tiszta színarany volt az egész alma, csak éppen az az egy folt éktelenkedett rajta, mint akármilyen más közönséges almán. Ha ez nincs – gondolta a király – akkor tökéletesen szép lesz az alma. Fogta hát az almát, s lekaparta róla a foltot. Hát abban a szempillantásban eltűnt kezéből az aranyalma, s egy vörös róka surrant el a lába mellett; uccu neki,

ki az ajtón, a kenyerespajtása után. Mikor utolérte a fiút, így szólt hozzá:

Jobban jártál, semmint gondoltad volna. Megkaptad apád szőlőtőkéjét, meg az aranyalmát, az aranyparipát, még az aranylányt is. Nagy bajomban segítségemre siettél, megmentettél az éhhaláltól, hát én is segítségedre voltam. Elindultál a világba, hogy apád szőlőtőkéjét megtaláljad, s meg is találtad. Ha okosabb vagy, hamarabb is hozzájuthattál volna, de így is rendjén van, az a fő, hogy épségben maradtál. Most isten áldjon. Mielőtt elválunk, még megmondom neked: két bátyádat megölték, te azonban menj csak haza, de jól vigyázz, sehol az úton húst ne egyél, mert ha egyetlen falatot is lenyelsz, halál fia vagy. Jól vésd ezt az eszedbe, s őrizkedj a húsevéstől. Többé nem találkozunk. Isten áldjon!

– No, kedves pajtásom, most aztán végére jutottunk a dolgoknak. Összecsókolóztak, elbúcsúztak egymástól, s ki-ki indult a maga útján.

A róka nekivágott az erdőnek, a legkisebb fiú meg csak ment, mendegélt, hegyen-völgyön át, de bizony sehol sem talált egy betevő falatra, sem egy csepp vízre, míg végre megérkezett a keresztúthoz, ahol hajdanán a földbe szúrták a késüket. Mikor a két bátyja kését kihúzta, látta, hogy mind a kettő megrozsdásodott, az ő kése pedig ragyogott, mint a napsugár. Sajnálta, nagyon sajnálta a bátyjait, de hát mit tegyen; éhes volt, szomjas volt, tovább sietett, hogy minél előbb hazaérjen. Gondolta, előbb átadja édesapjának a szőlőtőkét meg a többi kincset, azután útnak indul bátyjai felkutatására.

Ment, mendegélt, de sehol sem enni-, sem innivalóra nem talált, míg végre egy városba érkezett, ahol egymást érték a mészárszékek. Az egész városban semmi mást nem árultak, csak húst. A fiúnak eszébe jutottak a róka szavai, nem evett, pedig a szeme csak úgy kopogott az éhségtől. Egy darabig küszködött magával, aztán nem bírta tovább, bement egy vendéglőbe s ott sült húst rendelt. Alighogy az első falatot lenyelte, a szomszéd asztaltól felugrott két ember, a két bátyja, akik mióta hazulról elindultak, ott ittak abban a kocsmában s teljesen eladósodtak. Megfogták, megkötözték, s beledobták a kútba. Elvették a lovát, el az

aranyalmát s az aranylányt, elvették az apjuk szőlőtőkéjét is s azzal hazaindultak.

Mikor hazaérkeztek, az apjuk azt sem tudta, hova legyen örömében, hogy megint láthatja a fiait,. s még a szőlőtőkét is megkapta, de annál nagyobb volt a szomorúsága, hogy a legkisebb s legkedvesebb fia nem tért vissza. Vártak egy hónapot, vártak kettőt, vártak három hónapot, mikor azonban félév is eltelt, a legidősebb fiú elhatározta, hogy feleségül veszi az aranylányt.

Az esküvő előtti napon a róka megérkezett abba a városba, ahol a legkisebb fiút a kútba vetették; kihúzta, kirázta belőle a vizet, s erre feléledt a fiú.

– Ó, istenem, de mélyen elaludtam! – ez volt az első szava.

– Igen, elaludtál – felelte a róka –, már félesztendeje, hogy a másvilágon voltál, te boldogtalan. Hát nem megmondtam, hogy egyetlen falat húst se egyél, míg haza nem érsz, mégsem fogadtad meg a szavam! Most siess haza, ott vannak a te édes testvéreid, akik kútba dobtak. A legidősebb bátyád feleségül akarja venni a kedvesedet. Itt van egy koldusgúnya, öltsd magadra, lépj így a lány elé, s a tied lesz.

Ezt mondta a róka, aztán eltűnt. A fiú pedig magára öltötte a koldusgúnyát, s már otthon is volt. Együtt volt már a násznép, mindenki adott a koldusnak alamizsnát, de mikor a lány meglátta az ujján a gyűrűjét, felsikoltott:

– Ez az én vőlegényem, csak az övé leszek, senki másé!

Azzal odaszaladt a legkisebb fiúhoz, megölelte, megcsókolta, s a vállára borult. Most aztán kiviláglott minden. Az öreg édesapa örült, mikor legkisebb fiát meglátta, összeházasította az aranylánnyal, a két gonosz fivérét pedig elkergette a háztól.

A legkisebb fiú boldogan élt a feleségével holta napjáig. Én is ott voltam a lakodalmukban, ettem is, ittam is, még mindig nedves a nyelvem tőle. Aki nem hiszi, itt a nyelvem, nézze meg!

AZ ARANYALMA MEG A KILENC ARANYPÁVA

Volt egyszer, hol nem volt, volt egyszer egy király s annak három fia. Ennek a királynak az udvarán nőtt egy aranyalmafa. S ez a fa minden éjjel kivirágzott, gyümölcsöt is hozott, az aranyalmát azonban valaki mindig leszakította, de hogy ki, azt nem lehetett megtudni. Egyszer aztán szóvá tette a dolgot a fiai előtt a király, s megkérdezte tőlük:

– Vajon hová lesz minden hajnalra a mi aranyalmánk?

Így szólt erre a legidősebb királyfi:

– Ma éjjel őrizni fogom az almafánkat, majd megtudjuk, ki szedi le a termést.

Napnyugta után lefeküdt az almafa alá, hogy őrizze, virágzáskor ébren is volt, mikor azonban az aranyalma érni kezdett, elnyomta a buzgóság, s bizony elaludt a legidősebb királyfi. Hajnaltájban, ahogy felébredt, körülnézett, hát látja, hogy az aranyalmának csak hűlt helye van. Nem tehetett mást, elment az édesapjához, s elmondta neki, hogy s mint esett.

Akkor a középső fiú ajánlkozott, hogy majd ő megőrzi az aranyalmát, de ő sem járt jobban, mint a bátyja; elnyomta az álom őt is, és mikor hajnalban felébredt, az aranyalmának hűlt helyét találta.

Most aztán a legkisebb királyfin volt a sor, hogy az almafára ügyeljen: fel is készülődött, elment az almafa alá, megágyazott magának s lefeküdt aludni. Éjféltájban fölébredt, s fölpillantott az almafára, hát a termés épp akkor kezdett érni, s olyan fényt árasztott, hogy csak úgy ragyogott az egész udvar. Abban a pillanatban kilenc aranypáva repült oda, közülük nyolc az almafára telepedett, a kilencedik meg a királyfi ágyára. Ahogy az ágyra telepedett, csodaszép lánnyá változott, de olyan széppé, hogy nem akadt párja az egész királyságban. Azon nyomban megszerették egymást és vidáman mulatoztak egész éjfél utánig. Akkor a leány búcsúzkodni kezdett, megköszönte az almát, a királyfi meg kérlelte, hogy legalább egyet hagyjon neki, mire a lány kettőt is hagyott: egyet neki, egyet meg az édesapjának. Aztán megrázta magát, megint páva lelt belőle, s elrepült a többivel.

Mikor megvirradt a reggel, a királyfi fölkelt, s elvitte édesapjának a két aranyalmát. Tetszett ez a királynak, dicsérte is a legkisebbik fiát. Mikor újra beesteledett, a királyfi megint az almafa

alatt vetett ágyat, meg is őrizte, akárcsak az előző éjjel, s másnap reggel újból két aranyalmát vitt az apjának.

Így ment ez minden istenáldotta éjjel, s bátyjai most már irigykedni kezdtek, hogy ők nem tudták megőrizni az almafát, a legkisebb királyfi meg minden éjjel megőrzi. Addig s addig gonoszkodtak, míg egy gonosz vénasszonyra akadtak, aki megígérte, hogy kilesi a legkisebb királyfi titkát. Mikor beesteledett, az almafához lopózott, a királyfi ágya alá bújt, s titkon onnan leskelődött. Nem sok idő múltán meg is érkezett a legkisebbik királyfi, s aludni tért az ágyba. Hát úgy éjfél tájban kilenc aranypáva szállt a kertbe, nyolc a fára telepedett, a kilencedik meg a királyfi ágyára, s abban a szempillantásban csodaszép lány lett belőle. S ahogy a királyfival mulatozott és nem figyelt semmi másra, a vénasszony lenyisszantotta a hajfonatát. Abban a szempillantásban felszökött a lány az ágyról, páva lett belőle, elrepült, s vele repült a többi páva is. Éktelenül megharagudott a királyfi, felugrott és nagyot kiáltott:

– Hát ez meg mi?

S ahogy az ágy alá néz, ott látja a vénasszonyt a levágott hajfonattal. Megragadta az öregasszonyt, kihúzta az ágy alól, s másnap virradóra ló farkához kötette.

A pávák nem jöttek többé az almafához, a legkisebb királyfi meg csak egyre búsult, könnyeit ontotta. Végül elhatározta, világgá megy, megkeresi az ő kedves aranypáváját, nem is tér vissza, amíg meg nem találta. Felkereste az édesapját, s elmondta neki a szándékát. A király mindenáron le akarta beszélni, ne tegye ezt, ne hagyja őt itt vénségére, majd talál ő néki lányt valamelyik királyságban, de bizony hiába volt minden ékesszólása, a királyfi nem állt el szándékától.

Amint ment, mendegélt széles e világban, egyszer egy tóhoz ért, annak a partján nagy és pompás kastélyra bukkant, abban is egy asszonyra, a királynéra meg a lányára. Megkérdezte a királyasszonyt:

– Lelkedre kérlek, mondd, meg királyasszony, tudsz-e valamit a kilenc aranypáváról?

Az meg így felelt:

– Hej fiam, tudok én róluk: minden délben ide járnak a tóra fürödni; hanem hagyd te a pávákat, itt van az én gyönyörűséges leányom, valósággal felveti a kincs, mind a tied leszen.

De biz' a királyfi alig várta, hogy megpillanthassa a pávákat, beszélhetett neki a királyasszony a lányáról! Mikor megvirradt, fölkelt, s felkészülődött, hogy a tó partján megvárja a pávákat; az öregasszony pedig megvesztegette a királyfi szolgáját, adott neki egy kis fújtatót, amivel a tüzet szítják, s így szólt hozzá:

– Látod ezt a kis fújtatót? Ma kimégy a tóra a gazdáddal, ezzel csak fújj egy kicsit a nyakára, attól tüsténT elalszik, s nem tud a pávákkal szót érteni.

A boldogtalan szolga így is cselekedett: mikor gazdájával együtt kiment a tó partjára, kileste az alkalmas pillanatot, s a fújtatóval ráfújt a királyfi nyakára. El is aludt a királyfi menten.

Alighogy elaludt, ott termett a kilenc aranypáva. Mikor megérkeztek, nyolc páva a tóra ereszkedett, a kilencedik meg a királyfi lovára, s onnan kezdte szólongatni, ébresztgetni a királyfit:

– Kelj föl, lelkem! Kelj föl, szívem! Kelj föl, galambom!

De a királyfi semmit sem tudott magáról, mintha elszállt volna belőle a lélek. Mikor a pávák megfürödtek, mindannyian elrepültek. Akkor ébredt föl csak a királyfi, s megkérdezte a szolgáját:

– Mi van, szolgám? Megjöttek az aranypávák?

A szolga meg azt felelte, hogy megjöttek; nyolc páva leereszkedett a tóra, a kilencedik pedig a királyfi lovára, s onnan költögette a királyfit. Ahogy ezt a királyfi meghallotta, még az élettől is elment a kedve. Másnap jókor reggel kiment a szolgájával a tó partjára, s ott sétálgatott. A szolga most is talált alkalmas pillanatot, hogy gazdája nyakába fújjon, az meg el is aludt menten.

Alighogy elaludt, ott termett a kilenc aranypáva; nyolc közülük leereszkedett a tóra, a kilencedik meg a királyfi lovára, s onnan kezdte szólongatni, költögetni a királyfit:

– Kelj föl, lelkem! Kelj föl, szívem! Kelj föl, galambom!

De semmi sem segített; a királyfi úgy aludt, mintha elszállt volna belőle a lélek. Akkor a páva így szólt a szolgához:

– Mondd meg a gazdádnak, holnap még itt várhat bennünket, de aztán soha többé nem jövünk erre a tájra.

S megint elrepültek. Alighogy elszálltak, felébredt a királyfi, s megkérdezte a szolgáját:

– Itt jártak-e a pávák?

A szolga így felelt:

– Itt jártak, s azt üzenték: holnap még itt várhatod őket, de aztán soha többé nem jönnek erre a tájra!

Szegény királyfi azt se tudta, mitévő legyen; egyre csak a haját tépte nagy kínjában, bánatában. Mikor a harmadik nap felvirradt, megint kiment a tópartra, felült a lovára, de most nem akart sétálni, nehogy elaludjon, hanem fel-alá nyargalt a parton.

A szolga azonban megint csak talált egy alkalmas pillanatot, a gazdája nyakába fujt, a királyfi meg nyomban a lovára borult, és elaludt. Alighogy elnyomta az álom, ott termett a kilenc páva.

Ahogy megjöttek, nyolc a tóra ereszkedett, a kilencedik pedig a királyfi lovára, s költögetni, ölelgetni kezdte:

– Kelj föl, lelkem! Kelj föl, szívem! Kelj föl, galambom! De nem segített semmi, a királyfi úgy aludt, mintha elszállt volna belőle a lélek. Akkor a páva így szólt a szolgához:

– Ha fölébred a gazdád, mondd meg neki: akkor talál majd rám, ha egyszerre két nap kel föl az égen.

S elrepült a többivel. Alighogy elszálltak, a királyfi fölébredt, s megkérdezte a szolgát:

– Itt jártak-e?

– Itt jártak, de az, amelyik a lovadra ereszkedett, azt mondta, akkor találsz majd rá, ha egyszerre két nap kel föl az égen.

Ahogy a királyfi ezt meghallotta, kirántotta a kardját, s lemetszette a hűtlen szolga fejét. Aztán nekivágott, hogy egyedül vándoroljon a világban. Sokáig ment, mendegélt, míg végre egy nagy hegységbe ért, s ott egy remeténél szállt meg éjszakára. Megkérdezte a remetét, nem tud-e mondani neki valamit a kilenc aranypáváról.

Az meg azt felelte:

– No, fiam, a jószerencséd igazított útba, hogy erre vetődtél. Fél napi járás sincs innen a kilenc aranypáva városáig. Eridj egyenesen, és egy nagy rácsoskapura találsz; menj át rajta, tarts jobbra, s egyenesen az aranypávák városára találsz; ott van az udvaruk.

Mikor megvirradt, fölkelt a királyfi hát látja, hogy két nap van az égen. Felkészülődött az útra, megköszönte a szállást, s elindult, ahogy a remete mondta.

S amint ment, mendegélt, rátalált a rácsos kapura, át is ment rajta, aztán jobbra fordult, s dél felé meg is pillantott egy fehéren ragyogó várost; meg is örvendett néki. Mikor bement a városba, megkérdezte, merre van a kilenc aranypáva udvara. Ahogy a kapuhoz ért, megállította a strázsa, megkérdezte, kicsoda s honnan jön. A királyfi megmondta, hogy ki és mi járatban van, az őrálló meg bement a palotába, s jelentette a királynőnek, ki van odakünn. A királynő, azazhogy az aranypávából lett szép leány, futott is ám lélekszakadva a kapuhoz, kézen fogta a királyfit, s úgy vezette be lelkendezve az udvarába.

Nagy volt az öröm, pár nap múlva megesküdtek, egybekeltek, s a királyfi ott maradt a szép királynő udvarában.

Telt, múlt az idő, s a királynő-egyszer sétára indult hazulról. Indulóban tizenkét pincéjének kulcsát odaadta a királyfinak, s így szólt hozzá:

– Mindegyik pincébe beléphetsz, de a tizenkettedikbe be ne tedd a lábad;, s ki se nyissad, mert a fejeddel játszol!

Azzal elment. A királyfi, mikor egyedül maradt a palotában, töprengeni kezdett, vajon mi lehet a tizenkettedik pincében.

Aztán sorjában felnyitogatta a pincéket. Mikor a tizenkettedikhez ért, először nem akarta kinyitni, de csak furdalta oldalát a kíváncsiság: mi lehet odabenn. Végül is kinyitotta, s hát mit lát, mit nem: a pince közepén egy nagy vasabroncsos hordó állt, s hang zendült benne:

– Kérve kérlek, jó királyfi, adj egy pohár vizet, majd szomjan halok!

Megesett a királyfi szíve a hordó lakóján, s benyújtott neki a nyíláson egy pohár vizet. Abban a szempillantásban elpattant egy vasabroncs a hordón s utána megint fölzendült a hordóban a hang:

– Kérve kérlek, jó királyfi, adj még egy pohár vizet, majd szomjan halok!

A királyfi még egy pohár vizet nyújtott be néki, mire a hordón még egy vasabroncs pattant széjjel. S utána újból fölzendült a hang a hordóban:

– Kérve kérlek, jó királyfi, adj még egy pohár vizet, majd szomjan halok!

A királyfi még egy pohár vizet nyújtott be a hordóba, mire a harmadik abroncs is széjjelpattant, a hordó szétesett, s egy hatalmas sárkány jött elő belőle. Fölszállt a levegőbe, ki az útra, ott fölkapta a királynőt, és elrabolta.

Később megérkeztek a királynő cselédei, s elmondták a királyfinak, mi történt a feleségével. Hej, búsult a királyfi, bánatában azt se tudta, mitévő legyen; végül is elhatározta, hogy megint világgá megy, s megkeresi szerelmesét. Amint ment, mendegélt a világban, egyszer csak egy nagy vízhez ért, s a partján egy tócsában ficánkoló kis halat vett észre. Mikor a királyfit megpillantotta, könyörögni kezdett a kis hal:

– Az istenre kérlek, könyörülj meg rajtam, dobj be a vízbe; ha egyszer szükségbe jutsz, segítek majd rajtad; vegyél le rólam egy pikkelyt, s ha bajba kerülsz, dörzsöld meg, s máris ott termek.

A királyfi fölvette a kis halat, leszedett róla egy pikkelyt; a halat a vízbe dobta, a pikkelyt meg eltette a keszkenőjébe. Aztán tovább vándorolt. Útközben egy csapdába került rókára bukkant.

Mikor a róka észrevette, könyörögni kezdett neki:

– Az istenre kérlek, könyörülj meg rajtam, engedj szabadon; ha egyszer szükségbe jutsz, segítek majd rajtad, tépj csak ki egy szőrszálat a bundámból, s ha bajba kerülsz, dörzsöld meg, s máris ott termek.

A királyfi kitépett egy szőrszálat a róka bundájából és szabadon engedte. Aztán tovább ment, s nagy hegyek közé jutott, ahol egy csapdába került farkasra bukkant. Mikor a királyfit meglátta, a farkas is kérlelni kezdte:

– Az istenre kérlek, könyörülj meg rajtam, engedj szabadon; ha egyszer szükségbe jutsz, segítek majd rajtad; tépj csak ki egy szőrszálat a bundámból, s ha bajba kerülsz, dörzsöld meg, s máris ott termek.

A királyfi a farkas bundájából is tépett egy szőrszálat, és szabadon engedte. Ezután tovább vándorolt, s mikor egy emberrel találkozott, megkérdezte tőle:

– Mondd csak, testvér, hallottad-e már valaha, merre van a sárkányok királyának az udvara?

Az ember szépen útbaigazította, s még az időt is megmondta, ami legalkalmasabb, hogy oda látogasson. A királyfi megköszönte a szívességet, tovább indult, s nagy sokára a sárkány várához érkezett.

Mikor bement a sárkány udvarába, ott találta a feleségét. Megörvendtek mind a ketten, hogy újra egymásra leltek, s beszélgetni kezdtek arról, hogyan szabadulhatnának innen. Végül is abban állapodtak meg, hogy elmenekülnek. Nagy sebtében felkészültek az útra, lóra ültek, s azzal uzsgyi, elvágtattak.

Alighogy eltűntek a palotából, megérkezett lován a sárkány. Mikor belépett a palotába, látta, hogy a királynőnek se híre, se hamva. így szók akkor a táltos lovához:

– Mit tegyünk most, édes lovam? Együnk, igyunk, vagy nyargaljunk utánuk?

Mire a ló ezt válaszolta:

– Egyél csak, igyál csak nyugodtan, utolérjük őket, egyet se félj!

Mikor a sárkány megebédelt, felült a lovára, nekieresztette a zablát, s egy szempillantás alatt utolérte a szökevényeket.

Ahogy utolérte őket, a sárkány kiragadta a királyfi karjából a feleségét, s azt mondta:

– Te eridj isten hírével, most az egyszer megkegyelmezek neked, mert a pincében innom adtál; hanem többé vissza ne térj, ha kedves az életed.

Szegény királyfi útnak is eredt, de nem tudott a szívének ellenállni, visszafordult, s másnap megint belopózott a sárkány udvarába. Meg is találta a feleségét, egyedül ült szegény az udvarban, s hullott a könnye, mint a záporeső. Mikor meglátták egymást, összeölelkeztek, megint csak tanácskozni kezdtek, hogy tudnának innen elmenekülni.

A királyfi így szólt a feleségéhez:

– Ma megjön a sárkány, kérdezd meg tőle, hol szerezte a lovát, majd aztán megmondod nekem, s én elmegyek ilyen lovat keresni, hátha azon el tudunk szökni a sárkány elől.

Azzal elment. Mikor a sárkány hazaérkezett, az asszony körülhízelegte, kedveskedett néki, beszélt erről, beszélt arról, s végül így szólt hozzá:

– Neked aztán ugyancsak szélsebes lovad van! Ugyan hol szerezted?

Tetszett a sárkány hiúságának ez a beszéd s azt felelte:

– Emberfia nem juthat ám könnyűszerrel ilyen táltos paripához!

Ebben s ebben a hegységben él egy öregasszony, annak a jászlánál van tizenkét ló, egyik szebb, mint a másik. De van egy az istálló zugában, olyan, mintha koszos volna, az a legjobb; az az én lovam testvére, aki megkapja, az égboltra is felkaptathat vele. Aki azonban a vénasszony lovát meg akarja szerezni, annak nehéz a sora három napig: van az öregasszonynak egy kancája meg egy csikója, azokat kell őrizni, s aki három napig meg tudja őrizni őket, szabadon választhat a vénasszony lovai közül. De aki beszegődik hozzá, s nem tudja három napig a kancát s a csikaját megőrizni, fejét veszti.

Másnap, mikor a sárkány elment hazulról, eljött a királyfi, s a felesége elmondott neki mindent, amit a sárkánytól hallott.

A királyfi erre elment a hegységbe a vénasszonyhoz, s mikor beállított hozzá, így szólt:

– Adjisten, öreganyó!

– Fogadj isten, fiam; mi jót hoztál?

– Beszegődnék hozzád, ha fölfogadnál.

– Jól van, fiam – mondta az öregasszony. – Ha három napig megőrzöd a kancámat, azt a lovat választhatod, amelyik tetszik; de ha nem őrzöd meg, fejedet veszíted.

Azzal kivezette az udvarra, ahol karó karó mellett sorakozott, s minden karón egy-egy emberfej. A vénasszony így szólt:

– Látod, ezek mind nálam szolgáltak, s nem tudták a kancát megőrizni, azért jártak így.

A királyfi azonban nem ijedt meg, beszegődött az öregasszonyhoz.

Mikor beesteledett, felült a kancára, a csikó meg utánuk futott. Egész este ébren üldögélt a lovon, éjféltájban azonban elszundikált, s mire felébredt, látja ám, hogy a kanca nincs sehol, ő pedig egy fatönkön ül, kötőfékkel a kezében. Ijedten ugrott fel, hogy a kancát megkeresse. Keresgélés közben egy tó partjára került. Eszébe jutott a kis hal, amelyet kimentett a tócsából, előhúzta keszkenőjét, kivette

belőle a pikkelyt, megdörzsölte, s abban a pillanatban fölbukkant a vízből a kis hal:

– Mi baj van, kenyerespajtásom?

– Eltűnt a vénasszony kancája, s nem tudom előkeríteni.

Mire a kis hal így szólt:

– Itt van az a kanca miközöttünk, hallá változott a csikajával együtt, de te egyet se félj, csapj a vízre a kötőfékkel, s mondd ezt: „Hóha, vénasszony kancája, hó!”

A királyfi erre rácsapott a vízre a kötőfékkel, s azt mondta:

„Hóha, vénasszony kancája, hó!” – mire az egyik hal visszaváltozott kancává, s a kiscsikóval együtt kijött a víz partjára. A királyfi egyszeribe a nyakába vetette a kötőféket, hátára ült, és hazalovagolt; a kiscsikó ott szaladt mellettük. Mikor hazaért, az öregasszony ebédet tett eléje, a kancát pedig bevezette az istállóba s ugyancsak bökdöste oldalát az ösztökével:

Mért nem mentél a halak közé, gonosz pára?

Mire a kanca így válaszolt:

– Voltam én a halak közt, de a halak barátai a szolgalegénynek, s elárultak.

Akkor megint ráförmedt a vénasszony:

– Eredj hát a rókák közé!

Mikor megint beesteledett, a királyfi ismét felült a kancára, kilovagolt a mezőre, a kiscsikó utánuk. Fél éjszaka ébren üldögélt a kancán, de amikor éjfél felé járt az idő, megint elszundikált.

Hát amikor felébredt, látja ám, hogy a kötőfékkel kezében egy fatönkön ül és a kanca sehol. Ijedten ugrott fel és keresni kezdte a lovat. De mindjárt eszébe jutott, mit is mondott a vénasszony a kancának, elővette hát keszkenőjéből a rókaszőrt, megdörzsölte, s abban a szempillantásban előtte termett a róka.

– Mi baj van, kenyerespajtásom?

– Elveszett a vénasszony kancája, s nem tudom, hol van.

Mire a róka így szólt:

– Itt van miközöttünk; rókává változott a csikajával együtt, de te egyet se félj, csapj a földre a kötőfékkel, s mondd azt:

„Hóha, vénasszony kancája, hó!”

A királyfi akkor nagyot csapott a kötőfékkel a földre, s azt mondta: „Hóha, vénasszony kancája, hó!”, s a kanca visszaváltozott

lóvá, s a csikóval együtt egy szempillantás alatt a királyfi előtt termett. A királyfi akkor a kanca nyakába vetette a kötőféket, a hátára ült, s hazalovagolt; a kiscsikó meg mellettük szaladt.

Mikor hazaért, az öregasszony elébe tette az ebédet, a kancát meg tüstént bevezette az istállóba, s ugyancsak eldöngette az ösztökével, miközben ezt hajtogatta:

– Hát nem mentél a rókák közé, te gonosz pára?

A kanca azt felelte:

– Voltam én a rókák között, de azok is a szolgalegény barátai és elárultak.

– Hát akkor eredj a farkasok közé! – förmedt rá az öregasszony.

Mikor beesteledett, a királyfi megint felült a kancára s kilovagolt a mezőre, a csikó meg mellettük szaladt. Egész este ébren üldögélt a ló hátán, de úgy éjféltájban megint elálmosodott s elaludt. Mikor felriadt,látja ám, hogy a kötőfékkel a kezében egy fatönkön ül, a kanca meg sehol. Ijedten ugrott fel, de nyomban eszébe jutott, mit mondott a vénasszony a kancának, elővette a keszkenőt, kihúzta a farkas szőrét, megdörzsölte, s abban a szempillantásban előtte termett a farkas:

– Mi baj van, kenyerespajtásom?

A királyfi így válaszolt:

– Elveszett a vénasszony kancája, s nem tudom merre van.

Mire a farkas:

– Itt van közöttünk, farkassá változott, te azonban csapj a kötőfékkel a földre, s mondd azt: „Hóha, vénasszony kancája, hó!”

A királyfi nagyot csapott a földre a kötőfékkel, s azt mondta:

„Hóha, vénasszony kancája, hó!”, mire a kanca visszaváltozott lóvá, s a csikóval együtt a királyfi előtt termett. A királyfi akkor a kanca nyakába vetette a kötőféket, a hátára ült, s a csikóval együtt hazalovagolt. Mikor hazaért, az öregasszony elébe tette az ebédet, a kancát meg bevezette az istállóba, s ugyancsak eldöngette az ösztökével.

– Hát nem mentél a farkasok közé, te gonosz pára?

A kanca így válaszolt:

– Voltam én a farkasok között, de ez a szolgalegény a farkasoknak is barátja, s azok is elárultak.

Akkor a vénasszony előjött az istállóból, a királyfi meg eléje lépett, és azt mondta:

– No, öreganyó, tisztességgel szolgáltalak, most teljesítsd, amiben megegyeztünk.

Mire a vénasszony így szólt:

– Amiben megegyeztünk, fiam, azt ma is állom. Ott a húsz ló, válaszd ki, amelyiket akarod.

– Ugyan mit válogassak – mondta a királyfi –, add azt a koszost az istálló sarkából, jó lesz az nekem.

Az öregasszony próbálta eltéríteni a szándékától:

– Már hogy választanád azt a koszosat, mikor ilyen pompás paripák vannak itt az istállóban!?

De a királyfi nem tágított:

– Add csak azt, amelyiket én választottam ki.

Mit tehetett mást a vénasszony, odaadta a koszos lovat, a királyfi meg szépen elbúcsúzott, s a kötőféknél fogva elvezette a gebét. Mikor egy erdőbe ért vele, ott szépen megcsutakolta, mire a ló szőre úgy felragyogott, mintha aranyból lett volna.

A királyfi akkor felült rá, megsarkantyúzta, a ló meg repült, akár a madár, s egy szempillantás alatt a sárkány palotájában termett lovasával. Akkor a királyfi bement a palotába, s nyomban odaszólt a feleségének:

– Készülj útra, de gyorsan!

Fel is készült az asszony gyorsan, mindketten felültek a lóra, s azzal útnak eredtek. Nemsokára hazaérkezett a sárkány, s mikor látta, hogy sehol sincs a királyné, megkérdezte a lovát:

– Hát most mit tegyünk? Együnk és igyunk, vagy utánuk nyargaljunk?

A ló így felelt:

– Akár együnk, akár nem, akár iszunk, akár nem, akár nyargalunk utánuk, akár nem, úgysem érjük utol őket.

Mikor ezt a sárkány meghallotta, lóra vetette magát, s mint a szélvész, elvágtatott. Azok ketten, mikor észrevették maguk mögött a sárkányt, amint ugyancsak nyargal utánuk, nagyon megijedtek, s nógatni kezdték a lovukat, menjen gyorsabban, de a ló azt felelte:

– Ne féljetek, nem kell gyorsabban futni!Egyszer csak, mikor a sárkány már a nyomukba ért, a sárkány lova odakiáltott a királyfi

lovának:

– Állj meg egy kicsit, testvér, az istenért, belepusztulok ebbe a nyargalásba!

A királyfi lova visszakiáltott:

– Mért vagy olyan bolond, s mért cipeled a hátadon a sárkányt? Állj a hátsó lábadra, csapd oda a sziklához, aztán gyere velünk!

Mikor ezt a sárkány lova meghallotta, hátracsapta a fejét, felágaskodott, s úgy vágta oda a sárkányt egy sziklához, hogy menten ízzé-porrá mállott, aztán odanyargalt a testvére mellé. Akkor a királynő átült a sárkány lovára, s vígan hazaporoszkáltak.

Attól fogva együtt uralkodtak, s boldogan éltek, amíg meg nem haltak.

AZ APAI ÖRÖKSÉG

Volt egyszer egy gazdag ember, s volt annak három fia. Az apa halálát érezvén közeledni, magához hívta a három fiát s így szólt:

– Egész életemben dolgoztam, szép vagyont hagyok rátok örökül. Vigyázzatok, nehogy veszendőbe menjen az, amiért oly sokat küszködtem. Utolsó kívánságom az, hogy minden évben másik gyermekem legyen a ház ura, így majd egyik sem vethet semmit a másik szemére.

Azt is a lelkükre kötötte, egyikük se nősüljön meg addig, amíg a világ három csodáját nem látta, azután cselekedjék kedve szerint.

Nem sokkal ezután meghalt a gazdag ember, s a legidősebb fiú lett a ház ura. De alig telt el kis idő, hanyatlani kezdett a gazdasága. A jószága elhullott, a gabona kiszáradt, kiégett s a három fiú körül minden visszájára fordult.

Megállapodott akkor a három testvér, hogy a középső fiút teszik meg a ház fejévé. Az ő gazdálkodása alatt még rosszabbra fordult minden. Amijük csak volt, sorra eladogatták, s teljesen elszegényedtek. .Most már csak néhány szénaboglya maradt a hegyen. Télvíz idején azonban valami ismeretlen jószág rájárt a szénára, úgyhogy nemsokára csak egyetlen boglya maradt épen. Keseregtek a testvérek eleget, s váltig mondogatták:

– Legalább a szénát tudtuk volna eladni, hogy valami kis pénzünk legyen, de lám, most egyetlen fillér nélkül maradunk.

A legidősebb fiú ekkor így szólt a testvéreihez:

– Elmegyek és őrizni fogom a boglyát, legalább az a kevés szénánk megmaradjon!

Testvérei beleegyeztek, s a legidősebb fiú elment a hegyre. A szénaboglyához érve, tüzet rakott, s leült a boglya közelébe. Mikor már jól benne járt az éjszakában, elszundított, s reggelre ébredve volt is mit látnia: csak a fele maradt a szénaboglyának. Elbúsulta magát a legidősebb fiú, nagy bánatosan hazament, s elmondta öccseinek, hogy mi történt.

Másnap este a középső fiú ment föl a hegyre, hogy a boglyát őrizze, ö is tüzet rakott, akárcsak a bátyja, fölmelegedett, elszundikált, s el is aludt. Mikor fölébredt, elkeseredve látta, hogy csak a harmada maradt meg a szénának. Nem győzött csodálkozni,

hogy aludhatott el olyan mélyen, de mit tehetett mást, nagy búsan ő is hazabandukolt.

A legkisebb fiú „adzsamija” volt, azaz oktalan és tapasztalatlan, ezért bátyjai nem sokra becsülték. Harmadnap este így szólt a bátyjaihoz:

– Ma este én megyek szénát őrizni, legalább egy-két fillért kapjunk érte, s vehessünk magunknak egy kevés búzát!

Ráförmedt erre a két idősebb, s igyekezett a szándékától eltéríteni, mondván:

– Ugyan már, te akarod a szénát megőrizni, mikor nekünk sem sikerült! Azt se tudod majd, hová ülj le, hogyan tudnád te megfogni a tolvajt!?

De bizony a legkisebb fiú nem hallgatott a bátyjaira, fogta magát, felkészülődött, s felment a hegyre. Mikor a boglyához ért, tüzet rakott, s amúgy ültében nekitámaszkodott egy cölöpnek. Amint így üldögélt, egyszer csak megdöndült a föld, s a fiú csörömpölést, nyerítést hallott. Valami zörgött, mintha kantár csörrent, gyöngysor zörrent volna. Feltápászkodott a fiú, s látja ám, hogy egy hollófekete paripa áll a boglya mellett, fényes szőre ragyog, mint a csillag, s tépdesi a szénát.

A fiú szép csendesen odalopakodott a boglyához, elkapta a ló kantárszárát, s nagyot kiáltott:

– De bizony megfizeted te az én szénámat! Most a markomban vagy, holnap eladlak a vásáron! Többet kapok érted, mint amennyit egész szénatermésünkért adtak volna.

Táltos paripa volt az a ló, s így szólt a fiúhoz:

– Ne vigyél engem a vásárra, egyszer még hasznodra leszek az életben! Aranyszőr van a homlokomon, tépj ki egy szálat, s ne szólj róla senkinek. Ha egyszer bajba kerülsz, égesd el azt a szálat, s én abban a szempillantásban ott termek és segítek rajtad. S bizony mondom, nem eszem többet a szénából, aminthogy eddig is alig ettem.

Elgondolkodott a fiú a paripa szavain, s úgy tett, ahogy a ló mondta. Kitépett a homlokáról egy arany szőrszálat, eltette, s a lovat elengedte. Az meg elrepült, mint a szél, s a következő szempillantásban eltűnt.

Másnap reggel hazatért a legkisebb fiú. Hallgatott, árva szót sem szólt a bátyjainak, azok meg nevettek rajta és egyre csúfolták:

– No, mit láttál? Jól vigyáztál? Azt se tudtad, hová hajtsd a fejed, ugye? Hogy is őrizted volna meg a szénát?

De akárhogy is csúfolódtak, a legkisebb fiú nem válaszolt, s egy árva szót sem mondott arról, ami vele történt.

Másnap este aztán megint fölkerekedett, hogy megy a boglyát őrizni, mert az járt az eszében, hogy a táltos lovon kívül alighanem más is dézsmálja a szénát. Amint tüzet rakott, s leült, hogy megpihenjen, megint döndült a föld. Újból nyerítést, lódobogást hallott. Zörgött, mintha kantár csörrent, gyöngysor zörrent volna. Zizegés támadt a szénában, s mikor a fiú közelebb lopózott, volt ám mit látnia egy almásszürke paripa állt a boglya előtt, még szebb, mint a hollószínű, ezüst lószerszám rajta, s épp tépdeste a szénát. A legényke odasurrant, elkapta az almásszürke paripa kantárát, el a sörényét is, és rákiáltott:

– No most megfizeted a szénát, amit megettél. Markomban vagy, holnap eladlak a vásáron. Többet kapok érted, mint amennyit egész szénatermésünkért adtak volna.

Megszólalt erre az almásszürke paripa:

– Ne vigyél engem a vásárra, hasznodra leszek én még az életben. Inkább tépj ki egy arany szőrszálat a sörényemből, s ha majd egyszer bajba kerülsz, égesd el azt a szálat. Abban a szempillantásban nálad termek, és segítek rajtad.

A legényke úgy is tett, kitépett egy arany szőrszálat, s a lovat elengedte. Eközben megvirradt, s a legkisebb fiú hazatért. Bátyjai ugyancsak megszidták, hogy hol járkál éjnek idején, jobb lenne, ha otthon maradna, s a házra ügyelne.

Erre így szólt a legkisebb fiú bátyjaihoz:

– Mikor apánk a halálán volt, meghagyta, hogy sorjában mindig másikunk legyen a gazda, hadd lássuk, ki virágoztatja fel a legjobban a gazdaságot. Lám, ti már sorra kerültetek, oda is lett az egész apai örökségünk. Most én akarok parancsolni, hadd lássam, mire jutunk. Nincs már ugyan semmi másunk, csak az a kis széna a hegyen, legalább azt szeretném megőrizni.

Bátyjai ráhagyták, s azt gondolták: késő bánat, ebgondolat, úgyse jutsz már semmire az apai örökséggel.

A legkisebb fiú este megint fölment a hegyre, tüzet rakott a szénaboglya közelében, s lefeküdt aludni. Alighogy lefeküdt, nyerítést hallott, s zörögni kezdett a széna. Fölemelte a fejét, s hát látja, hogy egy paripa áll a boglyánál, fehér mint a hattyú, arany szerszám rajta, s éppen nekilát a szénának. A fiú odalopakodott.

„Azt már igazán nem hagyhatom, hogy felfalja a szénát. Legalább egy kicsi maradjon belőle, hogy elmondhassam, ez az én apai örökségem. Ha csak pár fillért is kapok érte, talán kezdhetek valamit, talán jobban mellém szegődik a szerencse, mint a bátyáim mellé.” – Amint így gondolkodott, odalopódzott a hattyúfehér lóhoz, s elkapta a kantárszárát. Akkor a paripa megszólalt, akárcsak a másik kettő:

– Ne adj el engem, testvér, inkább tépj ki egy arany szőrszálat a sörényemből. Ha egyszer bajba kerülsz az életben, égesd el azt a szőrszálat, tüstént ott termek, és segítek rajtad!

A fiú úgy is tett mindent, ahogy a hattyúfehér paripa mondta. Eközben megvirradt, s a legényke hazaindult. Otthon semmit se szólt. A két idősebb fivér beszélgetni kezdett egymással: Hát bizony, nagy baj, hogy az apánk megparancsolta: addig meg ne nősüljünk, amíg nem láttuk a világ három csodáját.

Ha nem így rendelkezik, már megnősülhettünk volna, amíg volt valamink, de most, hogy semmink sincsen, ha akarnánk, se nősülhetnénk meg.

Mialatt így beszélgettek, „telal”, azaz kikiáltó állt meg a házuk előtt, és kihirdette:

– Azt akarja a felséges császár, fogják meg neki az aranyhajú tündért, hadd lássa, hogy milyen. Aki az aranyhajú tündért elfogja, annak adja a császár a lánya kezét, s birodalma harmadrészét.

Nosza, összeszaladt a nép, s tárgyalni kezdte a dolgot. A legkisebb fiúnak eszébe jutott a hollóparipa, s azt gondolta magában:

„Meggyújtom biz én azt a szőrszálat, hadd lássuk, mi lesz!”

Negyedóra se telt belé, s hát elébe toppant a hollószőrű paripa, aranyos szerszám rajta, s kérdi a legénykét:

– Miért hívtál, pajtás?

Megmondta neki a legényke, mit akar a császár, mire így szólt a hollószőrű paripa:

– Nehéz dologra vállalkoztál, sokat kell próbálni annak, aki az aranyhajú tündért el akarja fogni. De ha már belevágtál, hát csak rajta. Eredj el a hegyre, ahol az a kevés széna maradt, hozz egy nyalábra valót, s végy magadhoz egy kis fűrészt. Elmegyünk egy nagy hegységbe. Van ott egy éhes zerge, s annak van két fia. Mikor nincs otthon, szórj szénát a fiai elé s aztán rejtőzz el valahol. Ha megjön a zerge, azt mondja majd, hogy annak, aki enni adott a fiainak, mindent megad, amit csak kíván. Erre te bújj elő a rejtekhelyedről, lépj a zerge elé, s mondd, hogy csak az a kívánságod, engedje levágni egyik szarvát, hogy ezzel fölkavarhasd a tündér tavát. A zerge egy darabig vonakodni fog, de aztán rááll. A tündér megmérgezte a tó vizét, ezért az erdők vadjai nem mernek inni belőle. Ha megkavarod a zerge szarvával, az menten ihatóvá válik. Odagyűlik akkor erdő-mező vadja, te meg kérdezd meg őket, hogyan tudnád megfogni az aranyhajú tündért. Ha ők nem mondják meg, ha nem segítenek rajtad, akkor senki sem segít széles e világon.

Felkészült a legény, fogta a szénát s a kisfűrészt, lóra ült, s elindult a hegyekbe. Mikor odaért, megtalálta a zerge fiait, s elébük terítette a szénát. Hazaérkezik a zerge, s azt mondja:

– Minden kívánságát teljesíteném annak, aki enni adott a fiaimnak.

Erre előugrott a legényke s mindjárt megmondta, ő csak a zerge egyik szarvát kéri, hogy azzal felkavarhassa a tündér tavát.

Nem tetszett ez a kérés a zergének, de ha már szavát adta, meg is tartotta. A tündér tavánál töméntelen sok erdei s mezei vad gyülekezett össze. Fürödtek a tóban, lubickoltak, de inni nem mertek belőle. A legényke a zerge szarvával megkavarta a vizet, mire az egyszeriben megtisztult. Az állatok nagy örömmel ittak, aztán beszélgetni kezdtek. A legényke megkérdezte a vadakat, ki tudja közülük, hogy lehet megfogni az aranyhajú tündért.

Erre megszólalt egy szarvasüsző:

– Van a tündérnek egy kis szarvastehene, annak a tejét issza minden reggel. Amíg a szarvas tejéből nem iszol egy bögrével, nem fogod meg a tündért.

Megszólalt egy zerge is, és ezt mondotta:

– Van a tündérnek egyaranygyapjas kosa. Ha azt meg nem fogod, s nem húzol ki a nyaka alól egy fürtöt, soha a tündért el nem fogod.

Megszólalt a citromsármány:

– Van a tündérnek egy aranymadara, az minden istenáldott nap megfürdik a Jordán folyóban, s vizet hoz a tündérnek; a tündér abban mosakszik és soha meg nem öregszik. Ha ezt a madarat el nem fogod, s ha el nem töröd az aranycsőrét, amiben a vizet hozza, bizony sose fogod meg a tündért. Ez a három talizmánja.

Ekkor megszólalt a hollószőrű paripa:

– Tudtam én, hogy nehéz a tündért megfogni. Hanem tudod mit? Hozz egy nyaláb szénát az apai örökségedből, tedd a szénát a szarvastehén borjai elé, te pedig rejtőzz el, s ha megjön a szarvas, azt mondja majd: „Annak, aki a borjaimat megetette, minden kívánságát teljesítem.” Akkor te ugorj elő, s mondd:

„Én tettem ezt, s nincs egyéb kívánságom, csak az, hogy adj nekem egy kis tejet orvosságnak, bükkfakéreg poharamba.” Ha ezt megszerzed, a tündér elveszíti fele erejét. Akkor loccsants egy kis tejet a földre, azon a helyen fű sarjad majd. Tépj le egy fűszálat, füttyents vele egyet, s abban a szempillantásban ott terem az aranygyapjas kos. Mihelyt odaér, dobj elébe egy marék szénát, simogasd meg, s nyaka alól gyorsan tépj ki egy aranyfürtöt. Ha ezt megteszed, a tündér elveszíti minden erejét.

S még azt is mondta a hollóparipa:

– Hozz egy darab sült húst, aztán elmegyünk egy másik hegységbe. Ha odaérünk, loccsants a tejből egy cseppnyit a földre, s azon a helyen fű sarjad ki. Tépj le egy szálat, füttyents vele egyet, abban a szempillantásban dögkeselyűk szállnak elő, s legvégül egy királysas. Gyorsan vess elébe egy darab sültet, s aztán kapd el aranykoronáját. A királysas megkérdi majd tőled, mit akarsz, te pedig mondd: „Teremtsd elő nekem az aranymadarat, amelyik vizet hord a tündérnek a Jordán folyóból. Ha ezt megteszed, amikor csak akarod, sült hússal etetlek.” Akkor a sas majd azt mondja néked: „Szerencséd van, hogy a bűvös fűszállal hívtál, engedelmeskednem kell neked.” A királysas ezután előteremti néked az aranymadarat. Törd le a csőrét, s abban a szempillantásban lábadhoz omlik az aranyhajú tündér, s arcán aranykönnycseppek patakzanak. Te pedig

fogd meg a tündért, vidd el a császárhoz, hadd lássa. Nyomban megkapod a császár lányát feleségül, ráadásul tied lesz a birodalmának harmadrésze.

Minden úgy történt, ahogy a hollóparipa mondotta. A legényke elment, felkapott egy nyaláb szénát az apai örökségből, s a hollószőrű paripán továbblovagolt. Útközben ráakadt a szarvasborjakra, eléj ük terítette a szénát, aztán elrejtőzött. Mikor a szarvastehén megérkezett, ugyancsak elcsodálkozott, ki etette meg a borjait, s azt mondotta, ha tudná, ki volt az, minden kívánságát teljesítené. Előtte termett akkor a legényke, s megmondotta, hogy ő adott enni a borjainak, s csak az a kívánsága, engedje meg, hogy megfejje, s egy kis tejet elvihessen bükkfakéreg poharában. Mikor ezt megkapta, elbúcsúzott a szarvasünőtől, s továbbment.

Ment, mendegélt, s mikor már nagyon elfáradt, leült egy helyen, hogy pihenjen egyet. Itt egy kis tejet loccsantott a földre; nem sok idő telt belé, fű sarjadt azon a helyen. A fiú felugrott, letépett egy fűszálat, ujjai közé tette, s füttyentett vele egy jó nagyot. Hát láss csudát, alighogy füttyentett, már jött is az aranygyapjas kos. A legényke tépett egy jó marokkal a szénából, s elébe vetette, aztán megfogta a kost, és a nyaka alól kitépett egy aranyfürtöt.

Innen aztán tovább indult a másik hegységbe. Mikor már jól benn járt a hegyek között, leült egy helyen, hogy megpihenjen. Ott megint loccsantott egy kis tejet a földre, s nem sok idő múlva fű sarjadt azon a helyen. A legényke felugrott, letépett egy fűszálat, s füttyentett vele egy jó nagyot. Hát a következő szempillantásban egész falka dögkeselyű szállt elő, s legvégül a királysas. A legényke egy darab húst nyújtott neki, s abban a pillanatban meg is fogta a sas aranykoronáját.

A királysas megette a húst, s aztán megkérdezte:

– Miért hívtál, öcsém?

A legényke meg azt felelte:

– Teremtsd elő nekem az aranymadarat, amelyik vizet hord a Jordán folyóból a tündérnek.

Elcsodálkozott ezen a királysas, és így szólt:

– Hej, öcsém, nehéz dolog az! Megöregedtem én már, nem tudom a kívánságod teljesíteni, mert egy szempillantás alatt agyonnyomhat a Jordán sziklafala. Szerencséd, hogy a fűszállal

hívtál, mert így engedelmeskednem kell neked. Ülj csak itt egy keveset, s várj rám, amíg visszatérek!

Elszállt valahová a királysas, de nem telt bele két óra, már hozta magával az aranymadarat, s odaadta a legénykének. Az pedig letörte az aranymadár csőrét, s abban a szempillantásban a madár aranyhajú tündérré változott, s aranykönnyeket kezdett ontani. Mikor a legényke meglátta a tündért, ugyancsak elcsodálkozott, de aztán elvezette szépen a császárhoz.

Meg is kapta nyomban a leánya kezét, és birodalmának egyharmadát. A császár lányát otthagyta egy rejtekhelyen, s hazament, de két bátyjának nem szólt semmit.

Nem sok idő múlva megbetegedett a császár, s csodás álmot látott. Azt álmodta, hogy van valahol egy griffmadár, s az egyre csak vándorol a Dunán meg a tengeren. Aranykorona ékeskedik a fején, a nyakán hatalmas drágakő. Ha ezt a drágakövet megszerezné, s a mosdóvízébe tenné, menten meggyógyulna. A császár tüstént elküldte a kikiáltót, hirdesse ki szerte az országban: „Aki a griffmadarat megtalálja, s megszerzi a drágakövet, megkapja a császár másik lányát és birodalmának harmadrészét.”

Így hallott az ország népe a világ második csodájáról. A mi legénykénknek eszébe jutott az almásszürke paripa, s meggyújtotta a szőrszálat. Ahogy az ellobbant, előtte termett a ló, s megkérdezte tőle, mit akar. A legény elejétől végig elmesélte, mi a császár kívánsága, mire megszólalt a paripa:

– Nehéz dologra vállalkoztál. De ha már belevágtál, végére kell járni. Végy magadhoz egy tömlő erős pálinkát, sült húst, meg tíz darab kenyeret, s aztán nekivágunk a hegyeknek. A legényke mindent úgy tett, hogy az almásszürke kívánta, mire így szólt hozzá a paripa:

– Most lecsapunk egy óriásra, aki a sárkány tavát őrzi. Oda szokott járni a griffmadár, de addig nem lehet megfogni, amíg le nem győzzük az óriást, a sárkányt, meg a sárkány oroszlánját, mert azok őrzik a tavat. Ha az óriás rád rohan, tartsd gyorsan a szájához a tömlőt, s lyukaszd ki buzogánnyal, aztán add oda neki a pecsenyét, meg a tíz darab kenyeret. Az óriás jóllakik, lerészegszik, s utána elalszik. Amikor elaludt, te eredj tovább a tóhoz. Ott találsz egy nőstény oroszlánt s két kölykét. Mikor nincs ott az anyjuk, etesd meg

a kölyköket, hogy lakjanak jól. Mikor a nőstény oroszlán megérkezik, azt mondja: „Annak, aki megetette a kölykeimet, minden kívánságát teljesítem!” Te akkor lépj oda hozzá és mondd: „Én etettem meg a kölykeidet, s nincs más kívánságom, csak az, hogy engedj a sárkány tavához.” Az oroszlán megengedi, s mihelyt a vízhez érsz, igyál egy jót belőle, aztán mosakodj meg benne, akkor a sárkánynál is erősebb leszel. Mikor aztán a sárkány megérkezik a hegyekből, elcsodálkozik, ugyan miféle vitéz lehet az, aki az óriást meg az oroszlánt is legyőzte, vizet is ivott a tóból, s így még nála is erősebb lett. Mikor aztán szembeszáll veled, megijed tőled, s azt kérdezi: „Hát te mit akarsz itt? „ Te pedig így felelj. „Add nekem a tóból a griffmadarat, vedd le nyakából a drágakövet, s fejéről az aranykoronát!” A sárkány engedelmeskedni fog, mert fél. Te pedig menten indulj a császárhoz, megkapod majd a másik lányát és birodalma másik harmadát. Akkor engem eressz utamra, mert megfizettem a szénádért, s ha még kell valami, keresd meg a hattyúparipát.

A legényke megfogadta a tanácsot, elment a sárkány tavához. Ahogy a tóhoz közeledett, olyan döndülés támadt, mintha földindulás közeledne. A következő pillanatban egy óriás toppant a legényke elé, kitátotta a száját, s épp mondani akart valamit, mikor a legény a szájába nyomta a tömlőt, buzogányával kilyukasztotta, s az óriás inni kezdett. Mikor megitta a pálinkát, a legényke egy sült kost tartott eléje. Mikor az óriás ivott is, evett is, elálmosodott, elaludt, mint a bunda, s akkorákat horkantott, hogy a hegyek is megreszkettek belé. A legényke erre elosont mellette és a tóhoz ment. Ott találta a két oroszlánkölyköt, s jóllakatta őket hússal. Nemsokára hazaérkezett az anyjuk, s mikor látta, hogy a kölykei jóllaktak, azt mondta, hogy aki a kölykeit megetette, annak minden kívánságát teljesíti. Erre elébe ugrott a legényke, és így szólt:

– Én etettem meg a kölykeidet s csak azt kérem tőled, engedj engem a tóhoz!

Az oroszlán eleinte vonakodott, de mivel szavát adta, beleegyezett. A legényke odament a vízhez, de senkit sem talált ott, mert a sárkány éppen úton volt. Nagy gyorsan megmosakodott, s jót ivott a tó vízéből, s menten érezte, hogy százszoros ereje lett.

Nemsokára megérkezett a sárkány, s ahogy a legénykét megpillantotta, elcsodálkozott, s megkérdezte tőle:

– Hát te mi járatban vagy itt?

A legény meg azt felelte:

– Csak azt kérem, hogy add elő a tó griffmadarat, vedd le a nyakából a drágakövet, a fejéről az aranykoronát, s add nekem!

Megijedt a sárkány az erős legénykétől, s előteremtett mindent, amit kívánt.

A legényke pedig fogta a drágakövet s az aranykoronát, s elvitte a császárnak. A császár meg is gyógyult menten, s odaadta a másik lányát, s birodalma harmadrészét. A fiú elvitte a császár lányát egy rejtekhelyre, aztán úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Nem sok idő telt belé, s a kikiáltó ország-világnak kihirdette a harmadik csodát is. A császár annak adja harmadik lányát s birodalma harmadrészét – hirdette a kikiáltó – aki átússza a császár nyaralója előtt háborgó sötét tengert, átkel a nyaraló alatt tátongó szakadékon, s a császár harmadik lánya elé toppan, aki ott sétálgat nyaralója előtt a kertben. Aki ezt megcselekszi, övé a lány keze, s mivel arról a vitézről, aki a két másik lány kezét elnyerte, senki semmit nem tud, övé lesz az egész birodalom.

A legényke nyomban meggyújtotta a hattyúfehér paripa arany sörényszálát, arany szerszámjában máris előtte termett a paripa. A fiú elmondott neki mindent, amit a kikiáltótól hallott, mire a hattyúszőrű paripa így szólt:

– Nehéz dologra vállalkoztál, de ha már belevágtál, nincs más hátra, végére kell járni, még ha a fejünkkel fizetünk is érte!

A legényke erre aranyos ruhát öltött, felült a paripára, s nekivágott a tengernek.

Még oda sem értek, a parton már egész sereg vitéz gyülekezett, mind meg akarta nyerni a versenyt. Nézték, nézték a tengert, de egy sem mert a háborgó hullámoknak nekivágni.

Ezrével verődtek össze a parton a kíváncsiak és lestek, hogy ki viszi el a pálmát. Hát egyszer látják ám, hogy hófehér paripán egy aranyos köntösű vitéz száll a tengerre. Szeme-szája tátva maradt a kíváncsi népnek, amikor a vitézt meg a paripáját meglátták.

Alighogy megérkeztek, a hattyúszőrű paripa nekivágott a háborgó fekete hullámoknak s úgy úszott keresztül a tengeren, mintha szelek szárnyán repült volna. Mire a sok bámész felocsúdott, ló és lovasa már ott is voltak a császári nyaraló előtt, ahol a császár lánya sétálgatott nagy begyesen. A legény a császár elé lépett, az meg kézen fogta a harmadik, a legkisebbik leányát, s feleségül adta a fiúhoz, s ráadásul vele adta egész birodalmát.

De az ifjú nem érte be ennyivel. Tüsténт a bátyjaihoz sietett. Útközben betért a két másik lány rejtekhelyére, s azokat is magával vitte. Szép sorjában mindent elmesélt a bátyjainak, aztán a legidősebb császárlányt a nagyobbik fivéréhez, a középsőt meg a középsőhöz adta feleségül.

HONNAN VAN ANNYI PÉNZE A BURKUS KIRÁLYNÉNAK

Egy császár egyszer ott üldögélt a trónteremben a testőrével, és így szólt hozzá:

– Vajon van-e nálam jobb, s gazdagabb ember a világon, mikor én minden kéregetőnek, aki csak elhalad az ablakom előtt, és beszól: „Adjatok, adjatok, amit isten adott!” egy dukátot adok?

– Van, császárom! – felelte a testőr. – A burkus királyné gazdagabb, mert ő minden kéregetőnek, aki csak beszól az ablakán: „Adjatok, adjatok, amit isten adott!”, egyszerre száz dukátot ad.

A császár elcsodálkozott s megkérdezte:

– Honnan van a burkus királynénak annyi pénze?

– Azt bizony nem tudom – válaszolta a testőr.

– Tudd meg, s mondd el nekem, különben fejedet veszem.

Mit tehetett mást a szegény testőr, azon nyomban világgá indult, hogy megtudja, honnan van annyi pénze a burkus királynénak. Ment, mendegélt, meg se állt addig, amíg a burkus királyné ablaka alá nem ért. Ott aztán megállt, bekiáltotta: „Adjatok, adjatok, amit isten adott!”, s lám, meg is jelent az ablakban a királyné, s kihajított neki száz dukátot. Reggeltől estig kilencvenkilencszer haladt el így a testőr a királyné ablaka alatt, s mindannyiszor bekiáltott „adjatok, adjatok, amit isten adott”, és a királyné kilencvenkilencszer dobott neki száz dukátot. Mikor azonban századszor is bekiáltott, a királyné mégiscsak türelmét vesztette, s megkérdezte tőle, miért kér ily sokat.

– Hiszen nem vagy koldus, hogy alamizsnáért kelljen könyörögnöd! – pirongatta őt.

– Ez igaz – válaszolta a testőr, s szép sorjában elmondta, hogy üldögélt egyszer a császárjával a trónteremben, s hogyan került szóba a királyné gazdagsága, hogyan parancsolt rá a király, hogy vagy megtudja, honnan van a burkus királynénak annyi pénze, vagy a fejét veszti.

Elmosolyodott erre a királyné, és így szólt:

– Negyven beszálló csárdányira innen van egy legény; ott üldögél egy üres boltban, előtte egy rézmozsár, amiben gyémántot tör apróra. Mikor már összetörte, a gyémántport a tenyerébe rázza, ráfúj, s a por eltűnik. Eridj el hozzá, kérdezd meg tőle, miért

cselekszi ezt, s ha megtudod, akkor majd én is megmondom, honnan van ennyi pénzem.

A testőr tüstént fölkerekedett, és elindult. Mikor negyven beszálló csárdányira jutott, megtalálta az üres boltot, abban a legényt, s a legény előtt a rézmozsarat. A bolt ajtajában egy kikiáltó épp abban a pillanatban akart eladni egy gyönyörű nagy gyémántot, de senki más nem tudta megvenni, csak a rézmozsaras legény – ezer dukátot adott érte. Mikor megvásárolta, a mozsárba dobta, előkapta a mozsártörőt, és a gyémántot apró darabokra törte. A gyémántport ezután a tenyerébe szórta, ráfújt s a por eltűnt. A testőr odalépett a legényhez, és megkérdezte:

– Honnan van neked annyi pénzed, hogy így fecsérelheted?

– Negyven beszálló csárdányira innen van egy vén, vak apóka – felelte a legény –, ott ül a keresztúton, és egyre csak sírdogál. Valahány járókelő elhalad mellette, kétszer képenvágja az apókát, mire az két garast fizet. Eredj hozzá, kérdezd meg, miért tűri, s ha megtudod, majd én is megfelelek a kérdésre.

A testőr tovább vándorolt, s negyven beszálló csárdányira meg is találta a vén, vak apókát a keresztúton. Mikor odaért, az öregember így szólt hozzá:

– Vágj képen kétszer!

– Nem azért jöttem, hogy megüsselek – mondta a testőr –, hanem azért, hogy megkérdezzem, miért üldögélsz itt, miért ütnek az emberek, s miért adsz te ezért pénzt nekik?

– Vágj képen te is kétszer, s majd válaszolok.

A testőr erre kétszer pofonvágta, mire az apóka kifizetett neki két garast, és így szólt:

– Negyven beszálló csárdányira innen van egy müezzin[{12}], s az egész álló nap fehérneműt mos, egyre csak mos; napjában százszor felrohan a minaretre[{13}], s százszor lerohan onnan, eridj el hozzá, s kérdezd meg, miért teszi, s ha megtudod, akkor majd én is válaszolok a kérdésedre.

Tovább vándorolt a testőr, s negyven beszálló csárdányira rá is akadt a müezzinre. Megkérdezte tőle, miért rohan fel napjában annyiszor a minaretre, s miért rohan le oly sokszor onnan, mire a müezzin így felelt:

– Negyven beszálló csárdányira innen van egy öregember, s lábbelit foltozgat. Ha rájön a sírás, napjában két órát sír, ha meg a nevetés, négy órát nevet. Eridj el hozzá, kérdezd meg tőle, miért teszi, s ha megtudod, majd akkor én is válaszolok a kérdésedre.

A testőr tovább ment negyven beszálló csárdányira s megtalálta az öregembert. Az öregre éppen rájött a sírás, és két órát egyfolytában sírt, aztán meg rájött a nevetés, és négy óra hosszat abba se hagyta. A testőr megvárta, míg jól kisírja, kikacagja magát, akkor aztán megkérdezte tőle, miért teszi, mire az öregember így válaszolt:

– Negyven beszálló csárdányira innen van egy ember a pusztaságban. Két oldalán két oroszlán áll, ő pedig meg se moccan. Eredj el hozzá, s kérdezd meg tőle, hogy került oda, s ha megtudod, majd én is válaszolok a kérdésedre.

A testőr elment, meg is érkezett a pusztaságba, meg is találta az embert, akiről az öreg beszélt. Megkérdezte tőle, hogy került oda, mire a remete így válaszolt:

– Ne is kérdezd! Egy hodzsának{14} a szolgája voltam, a gazdám elment Mekkába a szent kőhöz{15}, engem otthon hagyott, és azt mondta: „Fiam, mindened megvan a házban, semmiben nem fogsz szükséget látni; minden szobát kinyithatsz, de ebbe az egybe be ne tedd a lábad!” – Engem nem hagyott nyugton a kíváncsiság, s addig-addig tépelődtem, mi is lehet abban a szobában, amibe nem szabad betenni a lábam, amíg benyitottam. Bemegyek, hát látom, gyönyörű szép vízmedence áll a szoba közepén. Nosza ledobtam a ruhámat, s beléptem a vízbe, hogy megfürödjék. Hát, édes barátom, amint a vízbe léptem, egyszeriben csak itt találtam magam a pusztaság kellős közepén, s bizony, kerek negyven esztendeje, hogy rajtad kívül embert se láttam. Ezt mondd el annak, aki téged ideküldött, és most eredj isten hírével.

A testőr elbúcsúzott a remetétől, és visszafordult. Elérkezett ahhoz az öregemberhez, aki lábbelit foltozgatott, s aki napjában két órát sírt, négy órát nevetett. Szép sorjában elmondott neki mindent, amit a remetétől hallott, mire az öreg így szólt:

– Ha ő elmondta a magáét, én is elmesélem a történetemet. Legénykoromban egyszer Sztambulba mentem, ott belémszeretett a császár leánya, s a császár hozzám adta feleségül. Ellátott engem

az asszony mindennel, engedelmes feleség volt. Ha asztalhoz ültem, hogy egyem, nem ült le, hanem azt mondta: „Nem vagyok méltó arra, hogy veled egy asztalnál egyem!” Két év alatt két gyermekkel ajándékozott meg. Egy napon elmentem a kávéházba, s ott egy öregemberrel találkoztam, akinek szakálla a térdét verte. Mindent elmondtam neki a feleségemről, ő pedig így szólt: „Jól vigyázz, s ügyelj, hogy éjszaka el ne menjen valahová az asszony, s holnap majd szólj nekem.” Este megvacsoráztam, aztán aludni tértem. Mikor már jól benne jártunk az éjszakában, az asszony odajött hozzám, s egy tőrrel megbökdösött, hogy alszom-e. Mukkanás nélkül tűrtem a szurkálást, s mély alvást színleltem. Akkor az asszony felállt, kinyitotta a szobaajtót, és elment, én meg szorosan a nyomában. A falu határába értünk, ott vidám társaság várta az asszonyt, s uramfia, láss csodát, egyszerre csak egy terüljasztalka termett előtte, telidesteli a legjobb falatokkal. A feleségem meg letelepedett, s jóízűen falatozott, míg jól nem lakott. Akkor a terülj asztalkám eltűnt, az asszony meg útnak indult hazafelé. Én előresiettem, lefeküdtem és tettettem az alvást. Másnap elmentem a kávéházba, hogy az öreget megkeressem, de nem jött, és sehol sem tudtam előkeríteni. Délfelé hazamentem ebédelni. Szóltam az asszonynak, üljön ő is mellém, hogy ebédeljünk, de csak azt felelte, hogy nem méltó erre. Erre azt mondtam: „Persze, nem vagy éhes, mert jóllaktál éjszaka a faluszélen!” Hát, barátom, felugrik erre az asszony, s egyenesen nekem esett, mintha nem is a feleségem volna! Ki akarta kaparni a szememet. Én futni kezdtem, ő meg utánam, míg negyven beszálló csárdát hagytam magam mögött. Most itt foltozom a lábbelit, s ha eszembe jut a két gyermekem, akiket elhagytam, hát sírok, ha pedig a feleségem jut eszembe, akitől megszabadultam, nevetek. Most pedig eredj isten hírével, s mondd el annak, aki ideküldött.

Tovább ment a testőr, s negyven beszálló csárdányira a müezzinre akadt. Elmesélt neki mindent, amit a lábbelifoltozó mondott,

– Na, ha ő elmondta, én is elmondom a történetemet! – szólt a müezzin. – Egy szép napon, délben kiálltam a minaret erkélyére, hogy imára szólítsam a híveket, amikor hirtelen lecsapott rám egy óriás madár, felkapott a levegőbe, elvitt egy szigetre, és otthagyott.

Nagyban töprengtem, hogyan, s mihez kezdjek, mikor megpillantottam egy nagy házat. Bementem, s két lányt találtam ottan. Felugrik az egyik, megragadja a kezemet, s azt mondja: „Jaj, de jó nekem, itt az én jövendőbelim!” Aztán hozzám fordult, és így szólt: „Hallgass rám! Ha soha nem említed a szülőfölded, jó sorod lesz nálunk!” Egy álló esztendeig éltem a szigeten, s amikor egyszer az ablaknál állva szülőföldemre gondoltam, sóhajtottam: „Hej de jó lenne most a hazámban, de szeretném a minaret tetejéről imára szólítani a híveket!” Alighogy ezt kimondtam, megint odaszállt az óriás nagy madár, felkapott, s már szállt is velem ide, a mecsethez, s most egyre rohangálok fel a minaretre, meg onnan le, hátha még egyszer eljön az a nagy madár, hogy a szigetre visszavigyen. Most pedig eredj, s mondd el ezt annak, aki ideküldött!

Innen is tovább ment a testőr, s megérkezett a keresztúton üldögélő vak apókához. Mindent elmesélt neki, amit a müezzin mondott.

– Hát jó – mondotta a vak öregember –, ha ő elmondta történetét, én is elmesélem a magamét. Muzulmán{16} szerzetes voltam, s volt nekem huszonnégy lovam. Útközben egyszer egy dervissel találkoztam, aki megkérdezte: „Hej, szerzetes, felraknál-e valamit a lovaidra?” Azt feleltem, hogy igen, s elindultam vele a teherért. Egy barlang elé érkeztünk, kapu volt rajta. A dervis egy könyvet húzott elő a zsebéből, s azt olvasni kezdte, mire a kapu megnyílt. Azt mondta erre a dervis: „Add a zsákokat!” Előszedtem őket, s negyvennyolc zsákot színültig raktunk pénzzel, s a dervis még egy kis tükröt is kihozott a barlangból. A zsákokat a lovakra raktuk, s máris indultunk. Útközben megkértem a dervist, adjon nekem egy-két zsák pénzt; adott is. Ahogy mentünk, mendegéltünk, kevesellettem a két zsák pénzt, s még kettőt kértem tőle. Szívesen odaadta azt is. Ahogy tovább haladtunk, egyre több pénzt kívántam, s a jószívű dervis végül is nekem adta mind a negyvennyolc zsákot. De akkor én arra gondoltam, hogy az egész rakománynál többet ér az a kis tükör, ami a dervisnél van, megkértem hát, ajándékozza azt is nekem. Azt felelte, hogy ideadja, de ha elfogadom, megbánom. Én meg erre: „Azt se bánom, ha mindjárt meg is bánom, csak add nekem!” Erre odaadta. Belenéztem félszememmel, elvesztettem fél szemem világát. Belenéztem a másikkal: megvakultam mind a két

szememre. Egyszer csak valami megragadott, felkapott a levegőbe, s minden kincsemmel együtt idetett le a keresztútra. így hát, aki csak erre halad, megkérem, vágjon képen kétszer, a két szememért, s adok érte két garast. Amíg csak tart, így adom oda pofonokért minden pénzem, ha már nem tudtam a negyvennyolc zsákkal megelégedni, s még a kis tükröt is elkértem tetejébe a dervistől. Mondd el ezt annak, aki téged ideküldött, s most eredj isten hírével!

A testőr tovább indult, s el is érkezett ahhoz az ifjúhoz, aki gyémántokat tört porrá a mozsárban. Elmesélte neki mindazt, amit a vak öregembertől hallott, mire a legény így szólt:

– Ha ő elmondotta a történetét, én is elmondom neked az enyémet. Az én édesapám dervis volt. Mikor halálosan megbetegedett, magához hívatott, és így szólt: „Édes fiam, mindenből hagyok neked elegendőt, de jól vigyázz rá. Ha elfecséreled – amott az öreg házban kötelet készítettem a számodra – kösd fel magad, mert jobb, ha meghalsz, ha már életrevaló nem vagy.” Aztán elbúcsúzott tőlem, és meghalt. Kivitettük a temetőbe, s elföldeltük. Sajnáltam apámat, és sírtam; hát mikor körülnéztem, tizenkét barátomat pillantottam meg, amint velem együtt sírtak. Akkor, azt kérdeztem tőlük: „Az istenért, vajon megvigasztal-e bármiért is a sírás?” Erre egyik barátom így válaszolt: „Van egy hordó, mézespálinka van benne, megér ötvenegy dukátot: az a sírásnál is jobban vigasztal.” Mindjárt előhúztam a pénzeszacskóm, kiszámoltam ötvenegy dukátot, s tüstént meg is hozták a hordó mézespálinkát. Utolsó cseppig felhajtottam. Azon nyomban jókedvem támadt, s elfeledtem mindent.

Dalolni kezdtem az apám sírján, nyoma sem volt már a könnynek. Kiadtam hát a parancsot, s minden barátomnak hozattam egy-egy hordó mézespálinkát.

Mindenki kiitta a maga hordóját: olyan jókedvűek lettünk, mint soha azelőtt. Újabb parancsot adtunk, mire zenészek jöttek, tamburával, csörgődobbal, töröksíppal, nagydobbal. Dalolni, táncolni kezdtünk s vigadtunk mindaddig, amíg az éjszaka haza nem kergetett. Másnap megint találkoztam a barátaimmal, ittuk a mézespálinkát, mulattunk. így ment ez nap nap után, ettem, ittam, mulattam a barátaimmal, nem dolgoztam semmit, s mindent elherdáltam. Ekkor nagy csudálkozásomra azt láttam, hogy barátaim

boltot nyitottak, vígan kereskednek, s hátat fordítottak nekem. Ez rosszul esett, és sokszor mondogattam magamban: „Oda a kincs, oda a jó barát S tudod-e, hogyan gazdagodtak meg a barátaim? A pénzemen megvásárolták ugyan a mézespálinkát, de egyik hordó sem ért többet harminc dukátnál, s így minden egyes hordó árából huszonegy dukát maradt nekik. Megutáltam az életet, s elmentem abba az öreg házba, amelyről apám beszélt, hogy felakasszam magam. Bementem az egyik szobába, ahol egy kötél lógott le a mennyezetről. Felléptem a kötél alatt álló zsámolyra, nyakamra hurkoltam a kötelet, aztán kirúgtam magam alól a zsámolyt. Egyszer csak a mennyezet beszakadt, és a kötéllel együtt a földre estem, s hát a padlásról csak úgy ömlik a tenger sok gyémánt. Megint jól ment hát a sorom, s hűtlen barátaim hamar rájöttek erre. Ismét hívogatni kezdtek, de bizony én rájuk se néztem. Most már mindennap idehívom a kikiáltót, adok neki egy ezer dukátot érő gyémántot, amit senki se tud kifizetni, aztán megveszem tőle, és a mozsárban összetöröm. A gyémántport a tenyeremre szórom, ráfújok, és a por eltűnik. Mindaddig így fogok cselekedni, amíg a gyémántból futja. Most pedig eredj isten hírével, s mondd el ezt annak, aki ide küldött.

A testőr erre fölkerekedett, és elment a burkus királyné udvarába, s mindent elmesélt, amit az ifjútól hallott. Akkor a burkus királyné így szólt a testőrhöz:

– Eredj a császárodhoz, s mondd meg neki, hogy a bölcs Salamon király kifogyhatatlan kincse az enyém, azt osztogatom szét a szerencsétlenek között.

A testőr elment, s hosszú idő után visszaérkezett a császárhoz. Elmondta neki a választ, s ezzel megmentette a fejét. Nem jártam ott, s nem is láttam, nem hallottam őket, nem tudom, mi igaz ebből a meséből.

A KÉT TOLVAJ MEG A TOLVAJOK BASÁJA

Egy boszniai faluban élt egy ember, aki nagy mester volt a lopásban. Ezért a faluban, meg a környékén nem is hívták másként, csak a tolvajok basájának.

Ez az ember leölt jó néhány jószágot, húsukat felakasztotta a nyitott kéménybe, hadd száradjon. Úgy tele lett a kémény hússal, csak úgy feketéllett. Miután munkáját elvégezte, elindult hazulról, de előbb lelkére kötötte feleségének:

– Akárki is jő a házba, jól figyeld meg, mit beszél, s ha estére hazatérek, mondd el nékem!

Az asszony megígérte, hogy így lesz, az ember erre felkerekedett, s a felesége egyedül maradt odahaza.

Nem sok idő múltán két ember toppant be a házba, akik ugyancsak lopással foglalkoztak. Megkérdezték, hol van a tolvajok basája, mire az asszony azt válaszolta: elment valahová.

Egyikük erre fölnézett a kéménybe, és így szólt a társához:

– Ejnye testvér, de beborult!

A másik szintén fölpillantott a kéménybe, és azt mondta:

– No, ha beborult, majd ki is derül!

Üldögéltek még egy kicsit a házban, aztán elmentek.

Mikor a tolvajok basája este hazatért, felesége elmondta néki, mit beszélt egymás közt a két ember.

– Hajaj, asszony – mondta erre a tolvajok basája –, el akarják lopni a húst! Nosza szedjük le a kéményből, s zárjuk el a hombárba!

Tüstént nekiláttak, leszedték a húst, zsákba tették, bevitték a hombárba, s lelakatolták az ajtót. Mikor leszállt az éjszaka, aludni tértek, a hombár kulcsát pedig az asszony a polcra tette.

Amíg ők ketten az igazak álmát aludták, a tolvajok besettenkedtek a házba s keresni kezdték a húst. Fölmentek a kéménybe: nincs. Lementek a pincébe, kamrába, itt sincs, ott sincs. Mikor sehol sem találták, azt mondja az egyik:

– Istenemre mondom, testvér, a hombárba rejtette, máshová nem tehette!

A hombárhoz siettek, de bizony zárva találták. Sehogy sem tudtak bejutni. Egyikük erre ismét bement a házba. Besurrant a szobába, ahol az asszony az urával aludt, megrázta az asszonyt, és halkan megkérdezte:

– Asszony! Asszony! Hová tetted a hombár kulcsát?

– Ott van a polcon – mondta félálomban az asszony, s aztán tovább horkolt.

A tolvaj odament a polchoz, levette a kulcsot, kisurrant a házból, kinyitotta a hombárt, s kettesben mind elvitték a húst az utolsó darabig.

Nem sokkal ezután felébredt álmából a tolvajok basája. Eszébe jutott a hombár kulcsa, felrázta álmából az asszonyt, és megkérdezte:

– Asszony! Asszony! Hová tetted a hombár kulcsát?

– Hogy az ördög vinne el, már megint fölversz az álmomból! Az imént már megmondtam, hogy a polcra, most újra kérdezed!

– Kinek mondtad?

– Hát neked, ugyan kinek mondtam volna?!

– Ejnye, asszony! – szökött fel az ember az ágyból. – Megmondtad a tolvajoknak, hol a kulcs!? No, akkor el is lopták a húst!

S már rohant is a hombárba. Mikor körülnézett, csak helyét találta a húsnak, s erre futásnak eredt, hogy elkapja a tolvajokat. Sokáig szaladt az úton, s egyszer csak messziről két sötét árnyat pillantott meg. Közelebb settenkedett, s kihallgatta a beszélgetésüket. Éppen a zsákot váltották; aki elöl ment, az vitte hátán a húst, a másik pedig üres kézzel haladt mögötte, s ügyelt arra, nehogy valaki meglepje őket.

„Tyű, a teremtésit! – gondolta a tolvajok basája – ugyan hogyan szerezhetném vissza a húst tőlük?”

Nem mert rájuk támadni, hanem utánuk lopakodott, s leste az alkalmat, hogy lecsaphasson rájuk. Miközben így mentek, mendegéltek, egyszer csak azt mondja egyik tolvaj a másiknak:

– Vidd csak tovább a húst, testvér. Amott a bokorban csorgókutat hallok, hadd iszom egy kortyot.

– Ne maradj sokáig – mondta a másik –, mert én is szeretném kifújni magamat!

S azzal továbbment. Miközben az egyik tolvaj befordult a bokorba, a tolvajok basája szép csendesen a zsákot cipelő tolvaj mögé osont, utolérte, s halkan így szólt hozzá:

– No, testvér, itt vagyok, add ide a zsákot, most te igyál egyet!

A tolvaj nem sokat teketóriázott, átadta a sötétben a zsákot s azzal befordult a bokorba.

A tolvajok basája meg kis darabon előre ment, aztán gyorsan letért az útról, s hazasietett. Az a tolvaj meg, aki hátramaradt, előresietett, hogy elérje az elsőt, a második indult az első után, s nemsokára utol is érte.

– Hol a zsák? – kérdezte, mikor üres kézzel látta.

– De hiszen te vitted el! – nézett most nagyot amaz.

– De hát épp az imént adtam oda neked, mielőtt betértem a bokorba! Hová tetted?

– Nekem ugyan nem adtad!

– Ej, az árgyélusát – csapott homlokára a társa –, lóvá tett bennünket a tolvajok basája, s elvitte a húst! Nosza, fussunk utána, előzzük meg, mielőtt hazaérne!

Nekiiramodtak, s mielőtt a tolvajok basája hazaért volna, ők már ott is voltak. Az egyik tolvaj ingre-gatyára vetkezett, beosont a házba, s bezárta az ajtót. Nem sok idő múlva a tolvajok basája is hazaért a hússal, s bezörgetett az ajtón:

– Asszony, asszony, nyiss ajtót!

A házba lopakodott tolvaj meg amúgy alsóban kiszaladt az ajtóba, nagyokat ásított, a szemét dörzsölte, mintha most ébredt volna álmából.

– Ne nyújtózkodj, ásítozz itten – ripakodott rá a tolvajok basája –, hanem fogd szaporán ezt a zsákot, vidd a hombárba, zárd be, a kulcsot pedig hozd ide! Addig én megabrakolom a lovat, te pedig, mihelyt bezártad a hombárt, hozd ide a kulcsot!

Azzal megfordult, s ment az istállóba, a tolvaj pedig gyorsan kisurrant a házból s a társával együtt elszelelt. Mikor a tolvajok basája megabrakolta a lovat, bement a házba, s ott találta a feleségét, amint az igazak álmát aludta.

– Asszony, asszony, hol a kulcs? – Micsoda kulcs kell már megint, éjnek éjszakáján? – De hát hol a kulcs?

– Micsoda kulcs?

– Hát amit a hússal együtt az előbb adtam oda neked az ajtóban, hogy zárd be a hombárt, s a kulcsot hozd ide!

– Nem adtál te nekem semmiféle húst és semmiféle kulcsot!

– Ejnye, az árgyélusát! Már megint lóvá tettek a tolvajok!

S azzal futásnak eredt, de most ellenkező irányba, mert tudta, hogy a tolvajok most erre menekültek. Szaladt, szaladt, míg végül nagy nehezen utolérte őket.

Egy domb tetején talált rájuk, letelepedtek, a húsos zsákot a lábuk elé rakták, és tüzet gyújtottak, hogy süssenek maguknak egy-két falatot. „Mitévő legyek most?" – gondolta magában a tolvajok basája. – „Aligha tudom a húst visszaszerezni!" De aztán eszébe jutott, mit tegyen: bekormozta az arcát, holmi ringyet- rongyot húzott a fejére, aztán négykézláb elindult a tolvajok felé. Egyikük észrevette, tágranyílt a szeme ijedtében, s így szólt a társához:

– Emlékszel-e – mondotta –, mikor a fekete halál pusztított a vidékünkön?

– Hogyne emlékeznék.

– Aztán tudod-e, milyen volt a fekete halál?

– Hogyne tudnám? Fekete volt, sötét a képe, mint a korom, félszemű, s úgy kúszott a földön, mint valami vadkan.

– Nézz csak oda, nem olyan volt, mint az ottan? – bökött a társa oldalába, és a tolvajok basájára mutatott, – Jaj, jaj! Teremtőm! Fussunk, meneküljünk, itt a fekete halál!

Nyakuk közé kapták a lábukat, s egymás hegyén-hátán futottak, futottak lélekszakadva! A tolvajok basája pedig, mikor látta, hogyan menekülnek, felugrott, nagyot kacagott, s vállára kapta a húsos zsákot. Azok meg, mikor a kacagást meghallották, megálltak és visszafordultak.– Hallod-e? – kérdezte egyik tolvaj a másikat. – Csak nem a fekete halál kacag mögöttünk?

Mind a ketten hallgatóztak, aztán megszólalt az első:

– A kutyafáját, megint becsapott bennünket a tolvajok basája. Elvette tőlünk a húst!

– Hát akkor gyerünk és lopjuk vissza tőle!

– Mármint a tolvajok basájától? Ugyan, ugyan, hát nem látod, hogy már virrad? A végén még rajta vesztenénk!

Azzal tovább mentek, a tolvajok basája pedig a visszaszerzett hússal szépen hazaballagott.

HÁROM TESTVÉR A CSÁRDÁBAN

Három testvér járt-kelt a nagyvilágban. Hazatérőben elhatározták, hogy minden csárdában ingyen fognak jóllakni, nem fogják a pénzüket költeni. Ki is fundálták a módját, hogyan teszik majd lóvá a kocsmárost.

Betértek egy csárdába, s nagy hangon vacsorát rendeltek.

– Nosza, öreg, hozz nekünk vacsorát, de jót! A legjobbat, amid van! Inni is akarunk, hozd ide a legjobbik borodat. Csengő arannyal fizetünk érte.

Hozta a kocsmáros a legfinomabb falatokat, ami csak akadt a konyhán. Csapra ütötte a legjobbik borát. Ettek-ittak a testvérek, amennyi beléjük fért.

Vacsora után odaszólnak a kocsmárosnak:,

– Fizetünk öreg! Mennyi a tartozásunk?

A kocsmáros megmondj a nekik. Erre mindhárom testvér egyszerre veszi elő az erszényét, mintha fizetni akarna, összevissza kiáltoznak:

– Majd én fizetek! Majd én! Édes öcsém, tedd csak el a pénzedet, majd én! Szavamra, nem fogsz értem fizetni, majd inkább én!

Így civakodnak egy ideig, míg aztán elő nem áll az egyik:

– Tudjátok mit? Döntsön a kocsmáros. Mi majd egymás mellé állunk, a kocsmárosnak pedig bekötjük a szemét. Vaktában mutasson rá valamelyikünkre. Akit a kocsmáros megérint, az fizessen.

A kocsmáros ráállt, hagyta, hogy a vendégek bekössék a szemét, aztán elkezdték a szembekötősdit. Egy ideig ide-oda ugráltak a testvérek, majd egyenként szépen kiosontak az ivóból. Amikor minden elcsendesedett, a kocsmáros levette a szeméről a kendőt. Akkor vette csak észre, hogy magára hagyták. A három himpellérnek már csak hűlt helye volt.

– No – mondta a kárvallott kocsmáros –, szemem már volna, de eszem, az nincsen!

KETTŐ VAGY HÁROM?

Lőtt egy gazda három nyulat. Gondolta, hogy elküldi a barátjának, aki a városban lakik: rábízta hát a szolgájára, Nikolára, hogy vigye el neki. Levelet is küldött vele. Nikola egy botra akasztotta a nyulakat, vállára vette a botot, és elindult. Útközben találkozott egy földijével. Leültek egy kicsit megpihenni, beszélgetni. Úgy vélték, hogy annak a városi embernek éppen elegendő lesz két nyúl. A harmadikat ott helyben megnyúzták, nyárson megsütötték, s jóízűen megették. Úgy jóllaktak, hogy no. A városba érve Nikola átadta a levelet annak, akinek szólt, átadta a két nyulat is. A városi ember elolvassa a levelet, rátekint a nyulakra, aztán Nikolára vet egy pillantást.

– Te ember, hány nyulat hoztál nekem? Kettőt?

– Kettőt bizony.

– A gazdád azt írja, hogy hármat küld.

– Hármat bizony.

– De én itt csak két nyulat látok.

– Kettőt bizony.

– Háromnak kellene lenni!

– Háromnak bizony.

– És itt csak kettő van.

– Kettő bizony.

– Jó ember, érts a szóból! A gazdád azt írja abban a levélben, hogy három nyulat küld nekem. Te pedig csak kettőt hoztál.

– Kettőt bizony.

– Kettőt, nem hármat.

– Kettőt bizony.

Látja a városi ember, hogy sehogy sem tud zöld ágra vergődni ezzel az ügyefogyottal. Leül hát, és levelet ír a barátjának, szépen megköszöni a két nyulat. Nikola az iszákjába teszi a levelet, és hazaballag. Otthon átadja a levelet a gazdájának. Olvassa a gazda, olvassa, majd Nikolára pillant.

– Hallod-e, te Nikola! Én három nyulat küldtem veled a városba.

– Hármat bizony.

– A barátom pedig azt írja, hogy te csak kettőt adtál át neki.

– Kettőt bizony.

– Mennydörgős mennykő, akkor a harmadikat te etted meg útközben!

Vigyorogva kiált fel Nikola:

– A kutyafáját, édes gazdám, úgy vág az eszed, mint a beretva! ízibe eltaláltad. Az a másik ott a városban egy óra hosszat faggatott és gyötört engem, mégsem jött rá, hogy hova lett a nyúl!

AZ ÖRDÖG SZALONNÁJA

Egy parasztgazda egy szekérderék kukorica árával tartozott a bírónak. Abban állapodtak meg, hogy Demeter napján, de legkésőbb vízkeresztkor megadja.

Eljött a Demeter napja, fizetni kellett volna, de a gazdának bizony nem volt egy árva vasa sem. Nem is volt a házánál semmi, amiből pénzt csinálhatott volna, csak egy szép hízó.

Kiabál a bíró:

– Elhozod a pénzt, komám, legkésőbb szerdáig!

– A szemem világára mondom, nincs pénzem! Semmim sincs a házban, csak ez a disznó. Még egy ideig hizlalom, és vízkeresztre eladom; addigra úgy meghízik, hogy két arannyal többet kapok érte. Akkor majd megfizetem a tartozásomat.

– Hogyisne! Nem várok egy napot sem! Többször nem jövök ide a pénzem után!

Egy szó, mint száz: elvitte a bíró a disznót. Sírva-ríva, jajveszékelve nézett utána az asszony meg a sok gyerek.

Megszólalt akkor a gazda:

– Sose sírjatok! Elevenen vitte el a bíró, de ha minden jól megy, levágva hozom a disznónkat haza!

Egy ideig várt a gazda szép csöndben. Amikor meghallotta, hogy a bíró levágta a disznót, és füstre akasztotta a szalonnát, éjnek idején odalopózott, nesztelenül a padlásra osont, és leakasztotta az oldalszalonnát. Vállára vetette, vitte volna haza, de megcsúszott vagy megbotlott egy gerendában, le is esett szalonnástul. Le ám, de hová? Éppen a kemencepadkára, ahol a bíró aludt.

Felriadt a bíró. Ijedten kiált fel:

– Ki jár a házamba, éjnek éjjelén?

– Hallgass, te! – szól rá a parasztgazda. – Én vagyok az ördög, az a görbeszarvú. Disznóölés volt a pokolban, hoztam neked egy kis szalonnát kóstolónak, hogy láthasd, milyen a mi szalonnánk.

Még jobban megijedt a bíró, sűrűn hányta a keresztet a sötétben.

– Nem kell nekem! Nem kell! Takarodj a házamból!

– Hát ha neked nem kell, jó lesz az nekem is! De most kelj fel, és nyiss ajtót.

Reszketve feltápászkodik a bíró, és ajtót nyit, a paraszt pedig, vállán az oldalszalonnával, csendesen hazaballag. Virradatkor észrevette ám a bíró, hogy meglopták.

Azt azonban sohasem tudta meg, hogy ki az ördög lopta meg.

MONDA MÁTYÁS KIRÁLYRÓL

Erre mifelénk azt tartják, hogy Mátyás király ott alszik a hegy gyomrában, egy tágas barlangban, egész seregével.{17}

Jó király volt. Minden idők legjobb, leghatalmasabb királya. A cillei síkon választotta öt királlyá a szlovén nép, és a Kern hegyén volt a vára. A vár kapui éjjel-nappal nyitva álltak, mindenki bemehetett, mindenki a király elébe járulhatott, akinek valami kérelme akadt, és a király mindent eligazított. Az egész világ ismerte Mátyást, a híres vitézt. Ahol csak megjelent hős fekete seregével, az ellenség rémülten futott előle. Amíg ő uralkodott, jó dolga volt a népnek, jól élt mindenki. A jobbágyoknak nem kellett adót fizetniök, senki sem sanyargatta őket. Mátyás csupa aranypénzt veretett, másféle pénzt akkoriban nem is látott a nép. Nemhiába mondják, hogy aranykor volt az. Fennmaradt a szólásmondás:

Amíg Mátyás királykodott,
a jobbágynak jó dolga volt.

Csakhogy ennek is vége lett egyszer. Mátyás király gazdagságát, hatalmát, dicsőségét megirigyelte a szomszéd király. Meg is támadta Mátyást, irtózatos nagy sereggel. Jött ám az ellenség, tódultak a hadak, mint hernyó a répaföldre. Megütköztek Mátyás hadaival, és a nagycsatában elvérzett a fekete sereg. Mindössze száz vitéz maradt életben, azoknak is menekülniök kellett a hegyek közé. Mátyás is velük tartott. Mikor aztán látta, hogy nincs menekvés, így kiáltott fel;

– Nyíljatok meg hegyek, rejtsetek el engem!

Úgy is történt. Megnyílt a föld, megnyíltak a hegyek, és egy hatalmas nagy barlang adott neki búvóhelyet. Befogadta Mátyás királyt és vitézeit, elrejtette őket az ellenség éles szablyája elől. Azóta is ott alszik Mátyás király abban az óriási barlangban. Amikor Mátyás királyt elnyelte a föld, a szlovén népnek egyszeriben rosszra fordult a sorsa. A földesurak újra basáskodni kezdtek, megint csak sanyargatták a népet. Azért mondják szlovén földön ma is: „Mátyás király alszik, oda az igazság!”

Most hát alszik a nagy király, tágas nagy barlangban. A barlangban vén hársfa, hársfa alatt kőasztal, az asztalon nagy tál, tele aranypénzzel. Az asztalnál üldögél Mátyás király. Szakálla hosszúra nőtt, már háromszor körüléri az asztalt. Várnia kell, míg kilencszer körüléri, akkor majd visszaadja őt a hegy, hogy

dicsőségben uralkodjék tovább, de addig ott kell aludnia a barlang mélyen, vitéz katonáival együtt.

Éjjelente, sötét éjfélkor, Mátyás király felriad mély álmából, de csak néhány percre. Kihúzza a kardját, a katonák is követik példáját. Megfenik, megélesítik a kardjukat, nehogy megrozsdásodjék. Amint ezzel elkészültek, visszadugják kardjukat a hüvelybe és alusznak tovább. Ezt cselekszik minden éjjel és ezt fogják cselekedni mindaddig, míg el nem jön az ideje, hogy előjöjjenek.

Vannak szerencsés emberek, kiválasztottak, akiket jósorsuk a barlanghoz vezet és megláthatják Mátyás királyt a földalatti rejtekhelyen. Egyszer egy kovácsmester barangolt a hegyekben és véletlenül rábukkant a barlang szájára. Bement. Olyan csodát látott, hogy csak ámult-bámult. Nagy termeken, sötét folyosókon ment, míg egy hatalmas csarnokba jutott. Ott volt Mátyás király a kőasztalra borulva, körülötte hevertek a vitézek, mély álomban valamennyi. A kovácsmester meglátta az asztalon a nagy tálat, benne a sok aranypénzt. Belemarkolt, megtömte az erszényét. Gazdag ember lett belőle egész életére.

Mondják, hogy az év utolsó estéjén könnyen meg lehet találni a barlang száját. Máskor nemigen.

Egyszer egy szlovén kocsmárosnak is sikerült a barlangot meglelnie. Éppen Magyarországról jött haza, ahol bort vásárolt. Már szlovén földön járt a szekér, körös-körül rengeteg erdő. Egyszerre csak azt látja a kocsmáros, hogy egy irdatlan sziklafal meredez előtte. Ahhoz volt hozzáépítve egy kicsiny házikó. A házikó ajtajában egy vitéz álldogált, a derekán kard. A vitéz megszólította a kocsmárost:

– Hallod-e, atyámfia! Látom, idevaló ember vagy. Mondd meg nekem, járnak-e még hangyák a hegytetőn?

– Járnak, járnak, de egyre kevesebben.

– Akkor még nem jött el az én időm – mondta a vitéz. – De lépj be, édes atyámfia, láss saját szemeddel. Otthon majd elmondhatod, mit láttál.

A kocsmáros bement a házikóba. Ott azt mondja neki a vitéz:

– Állj mögém, és nézz ki ezen az ablakon, de a jobb vállam felett.

A kocsmáros odaállt a katona háta mögé, és kinézett annak a jobb válla felett. Hát mit látott? Egv tágas nagy mezőt, azon sok-sok katonát. Lovára támaszkodva aludt mindegyik, mintha kővé vált volna. És halotti csend mindenütt. Nem mozdult sem ember, sem ló.

– Látod? – szólt most a vitéz. – Ez itt a fekete sereg. Mátyás király serege. Ott van ő is, a kőasztalnál. Alszik. De ha felébredne, ha kihúzná a kardját, élet költözne a seregbe, a lovak nyerítenének, patkójukkal kapálnák a földet, a vitézek nyeregbe pattannának...

Mesélnek egy fiúról is, aki szemtől szembe látta Mátyás királyt. Ez a fiú igen szépen tudott énekelni. Úgy dalolt, mint rigó az ágon. Egyszer eltévedt az erdőben és nagyon sokáig bolyongott ide-oda, nem találta a hazavezető utat. Fáradt volt már, lepihent egy magas szikla tövében. Hogy fáradtságát elűzze, dalolgatni kezdett. Hát amint ott dalolgat, egyszerre csak megmozdul a szikla, hatalmas nagy kapu tárult fel és a kapun át egy daliás vitéz pattant az álmélkodó fiú elé. Azt kérdi tőle:

– Te daloltál olyan szépen?

– Én.

– No, akkor gyere be velem.

– Megyek én szívesen, mert különben szabad ég alatt kellene töltenem az éjszakát.

Bementek a barlangba: elöl a katona, utána a fiú. Sok sötét folyosón mentek végig, egyre beljebb, beljebb, de minél messzebb mentek, annál világosabb lett a föld alatt. Végül is egy nagy csarnokba jutottak, ahol csak úgy tündököltek a falak a nehéz aranytól, ezüsttől. A falakon sokféle fegyver csüngött, a földön katonák hevertek mély álomban. A csarnok közepén nagy kerek asztal mellett aludt a hatalmas Mátyás király:

– Itt állj meg, és énekelj! – mondta a katona, aki a fiút a barlangba vezette.

A fiú rágyújtott egy szép nótára. Meghallották a katonák, és álmukban megmozdultak. Megmozdult a király is, felderült az arca. Rámosolygott a fiúra, meg is szólította:

– Mondd csak fiam, röpködnek-e még odakint a fekete-fehértollú, hosszúfarkú madarak?

– Röpködnek bizony – felelte a fiú.

– Akkor még nem érkezett el a mi időnk – mondta a király, és az asztalra hajtva fejét újra mély álomba merült.

Aludtak a katonák is tovább, csak az az egy volt ébren, aki a fiút bevezette. Most kifelé indultak.

Útközben egy terebélyes hársfa alatt vitt el az útjuk. A katona letépett egy gallyat, és odaadta a fiúnak.

– Vidd ezt haza, emlékül. Ha bajba jutsz, rázd meg.

Alighogy ezt kimondta a katona, már el is tűnt, mintha ott sem lett volna. A sziklafal bezárult, a fiú pedig újra ott találta magát a rengeteg erdőben.

No, de mostan hová, merre? Néz a fiú jobbra, néz balra, sehol semmi ösvény. Nagy bajában megrázta a hársfagallyat. Halljatok csudát! Csak úgy hullottak belőle a csengő aranyak. Alig győzte összeszedni. Hamarosan megtalálta a hazavezető utat is. A szülőfalujában házat vett, meggazdagodott. De a hársfagallyat halála napjáig híven őrizte.

KRÁLJEVICS MÁRKÓ ÉS KOSZTADIN BÉG

Két jó barát büszke lován léptet, Kosztadin bég és Králjevics Márkó. Kosztadin bég így szól jó Márkóhoz:

– Hej, testvérem, jó Králjevics Márkó, ha te hozzám őszidőn eljönnél, őszidőben, Demeternek napján, én szívemnek napját ünnepelni. Akkor látnál nagy tort, tisztességet, akkor látnál fogadtatást, illőt. Rendjén való, úri vendéglátást.

De így felel jó Králjevics Márkó:

– Ne dicsekedj vendéglátásoddal! Mikor András testvérem kerestem, betévedtem én már udvarodba őszidőben, Demeternek napján, kegyelmednek épp a nevenapján. Láttam akkor vendégfogadásod, s láttam három embertelenséged.

Így válaszolt erre Kosztadin bég:

– Hites testvér, jó Králjevics Márkó! Mit tettem én embertelenséget?

Így szól Márkó, a vitéz királyfi:

– Halld hát első embertelenséged: Ott járt nálad akkor két kis árva, hogy megetesd jó fehér kenyérrel, megitasd gyöngyös piros borral; s te így szóltál a szegény árvákhoz: „Kotródjatok innen nyomorultak. Úri portám be ne mocskoljátok!” Fájt ez nékem, híres Kosztadin bég! Megsajnáltam a két szegény árvát, elvittem a nagybazárba őket, megetettem friss kenyérrel, megitattam gyöngyös piros borral, öltöztettem ragyogó bíborba, fehér selyem, zöld selyem ruhába, s így küldöttem őket udvarodba. Aztán, bégem, rejtekemből néztem, hogy fogadod most a kis árvákat; s te fogadtad, kézen fogtad őket, egyik árvát vitted jobb kezénél, a másikat vitted bal kezénél. „Egyél, igyál, úri szép fiacskám!” S halljad a másik embertelenséged: Hogyha vén úr volt már a vendéged, kincse kevés a ládafiában, s öreg volt a bíborruha testén, ültetted is le az asztalvégre, de új urat, ha vendégül láttál, akinél friss volt a kincsesláda, s új szép bíbor ékeskedett rajta: bezzeg vitted azt az asztalfőre, tettél elé bort, erős pálinkát, s úri módon meg is vendégelted! S harmadszor meg embertelen voltál: Van tenéked apád, édesanyád, egyik se volt fehér asztalodnál, hogy ő igya az első pohár bort.

KRÁLJEVICS MÁRKÓ HALÁLA

Jókor ébredt Márk, a hős királyfi, szép vasárnap még a napkeltével, tenger mellett, Urvina hegységben. Mikor Márkó már az Urvinán járt, Sárác lova botladozni kezdett, botladozni, s könnyeit hullatni. Márkó szívét elfogta a bánat s ekként szólott jó Sárác lovához:

– Hajnye, lovam, hajnye, jó Sárácom! Idestova százhat éve immár, százhat éve, hogy mi együtt járunk, mégis soha egyet se botlottál, most pediglen botladozni kezdesz, botladozni, könnyed hullajtani; tudja isten, nem vezet ez jóra, egyikünknek feje megyen rája, tán az enyém, avagy a tiéd tán.

Alighogy Márk kiejté a szókat, lekiált a hegyekből a tündér, s így szólítja jó Králjevics Márkot:

– Hej, testvérem, híres Márk királyfi! Tudod-e, hogy mért botlott meg Sárác? Téged sajnál, gazdáját sajnálja, hamarosan elváltok egymástól!

Így válaszol Márkó a tündérnek:

– Fehér tündér, ne szólj ily gonosz szót! Már hogy tudnék Sáráctól megválni? Messzi földet bejártunk mi együtt, napkelettől egész napnyugtáig, de Sárácnál jobb lóra nem leltem, s nála bátrabb hősre nem akadtam! Bizony mondom, nem válok meg tőle, amíg a fejem a nyakamon hordom,

Így felel a fehér tündér Márknak:

– Jó testvérem, vitéz Márk királyfi! Nem veszik el Sárácodat tőled, s nem is halsz meg senki hős kezétől, hős kezétől vagy éles szablyától, buzogánytól vagy harci kopjától, ne is félj te a földön vitéztől, mert álmodban fogsz meghalni, Márkó! De ha most sem hinnél szavaimnak, ha fönn leszel a magas hegy csúcsán, tekints jobbra, tekintsél csak balra, meglátsz ottan két karcsú fenyőfát, mind a hegyet csúccsal túlszárnyalják, zöld lombjukkal sűrűn beborítják; fenyők között egy mély kutat láthatsz, fordítsd oda jó lovad, Sárácot, szállj a lóról, kösd a fenyőfához, s a kút fölé hajoljál be mélyen. A víz tükrén meglátod majd arcod, s megtudod majd, mikor fogsz meghalni.

Hajlott Márkó a tündér szavára, s mikor fönn járt a hegy magasában, nézett jobbra, s jobbról balra nézett, észre is vett két karcsú fenyőfát, mind a hegyet csúccsal túlszárnyalták, zöld lombjukkal sűrűn borították. Akkor Márkó lovát fordította, leszállt

róla, a fához kötötte, be is haj oh a kút fölé mélyen. A víz tükrén meg is látta arcát s ahogy arcát megpillantotta, látta Márkó, mikor fog meghalni. Könnye ömlött, s így szólt akkor Márkó:

– Hazug világ, gyönyörű virágom! Szép voltál, csak alig jártam benned, alig jártam háromszáz esztendőt! Itt az idő világot cserélnem!

S előhúzta jó Králjevics Márkó, előhúzta övéből a szablyát, oda is megy jó Sárác lovához, s kardjával a ló fejét levágja, nehogy Sárác török kézre jusson, a törököt lova ne szolgálja, rézkantában vizet ne hordozzon; s mikor Márkó Sárácot levágta, gödröt ásott és el is temette, szebben akár Andrást, jó fivérét. Éles kardját négy darabba törte, nehogy kardja török kézre jusson, nehogy véle török büszkélkedjék. Mikor éles kardját Márkó eltörte, kopját is hét darabba törte, s bedobta a fenyőlombok közé, előkapta tollas buzogányát, előkapta, jobb kezébe vette, messze dobta Urvina hegyéről, le a mélybe a kéklő tengerbe, s így szólott Márkó jó buzogányához:

– Ha kikelnél a tenger vizéből, ilyen gyerek szülessen cserébe!

Fegyverét hogy Márkó elpusztította, aranypennát vett elő övéből, papírlapot hosszú mély zsebéből, s így levelet írt Králjevics Márkó:

„Ha valaki Urvin hegyre eljő, fenyők között a kút hűs vizéhez, s rábukkan ott jó Márkó vitézre, tudja meg, hogy meghalt immár Márkó, mellette van három pénzes zacskó. Milyen pénz ez! Csupa arany! Egyik zacskót felajánlom annak, aki testem eltemeti illőn, a másikat templomépítésre, harmadikat csonkáknak, vakoknak, hadd járják a vakok a világot, s énekeljék Márk királyfi hírét.”

Mikor Márkó levelét megírta, feltűzte a fenyőfa ágára, hadd látszódjék messze ki az útra; aztán tollát a kútba vetette; le is húzza azzal szép dolmányát, leteríti fenyőfa tövébe, kisimítja, lefekszik rá szépen, lefekszik rá s fel sem is kel többé.

Öreg pásztor temette el Márkót, még csak jelt se tett sírjára, ellenei nehogy felismerjék, örök álmát nehogy megzavarják.

ROMÁN MESÉK

RÓKÁNÉ KOMÁMASSZONY FÜLÖNFÜGGŐJE

Rókáné komámasszonynak volt egy fülbevalója, s az egyszer fennakadt egy vadrózsabokor ágán. Azt mondja Rókáné:

– Rózsabokor, add vissza a fülönfüggőmet!

– Nem adom biz' én!

Továbbment Rókáné komámasszony, s találkozott a tűzzel. Azt mondta neki:

– Tűz, égesd meg a vadrózsabokrot! Vadrózsabokor nem akarja visszaadni a fülönfüggőmet.

– Nem égetem biz' én!

Továbbment Rókáné komámasszony, s találkozott a vízzel. Azt mondta neki:

– Víz, oltsd el a tüzet. Tűz nem akarja megégetni a vadrózsabokrot, vadrózsabokor nem adja vissza a fülönfüggőmet.

– Nem oltom biz' én!

Továbbment Rókáné komámasszony, s találkozott az ökörrel. Azt mondta:

– ökör, idd meg a vizet. Víz nem akarja eloltani a tüzet, tűz nem égeti meg a vadrózsabokrot, vadrózsabokor nem adja vissza a fülönfüggőmet.

– Nem iszom biz' én!

Továbbment Rókáné komámasszony, s találkozott a farkassal. Azt mondja neki:

– Farkas, edd meg az ökröt! ökör nem akarja meginni a vizet, víz nem oltja el a tüzet, tűz nem égeti meg a vadrózsabokrot, vadrózsabokor nem adja vissza a fülönfüggőmet!

Azt mondja erre az ökör:

– Mintsem a farkas megegyen, inkább megiszom a vizet!

Azt mondja erre a víz:

– Mintsem az ökör megigyon, inkább eloltom a tüzet!

Azt mondja erre a tűz:

– Mintsem a víz eloltson, inkább megégetem a vadrózsabokrot!

Azt mondja erre a vadrózsabokor:

– Mintsem a tűz megégessen, inkább visszaadom Rókáné komámasszony fülönfüggőjét.

Vissza is adta. Rókáné komámasszony azon nyomban felaggatta a fülére és vidáman odébbállt.

Itt a vége, fuss el véle.

MESE A FECSKÉRŐL

Réges-régen, olyan régen, hogy már az idejét sem tudja senki, élt egyszer egy szegény asszony. Egyetlen gyermeke volt, egy aprócska, vékonycsontú kisleány. Rindunele, vagyis Fecske volt a neve. örökösen dalolt, nótázott. Hiába szólt rá az anyja nemegyszer:

– Elég legyen már, Kisfecske! Hagyd abba! Fáradt vagyok, pihenni szeretnék!

– Ha nem tetszik, ne hallgassa – nyelvelt vissza a kisleány, s annál harsányabb dalba fogott. Jócskán fel volt vágva a nyelve!

Egy reggel, alig pitymallott, Kisfecske már talpon volt. Fekete ruhát vett magára, melybe édesanyja kék ujjakat varrt az este, s fehér kötényt kötött eléje. Alighogy elkészült, nyomban nótázni kezdett a legélesebb hangján!

A szegény asszony még aludt volna, de felriadt a hangos énekszóra.

– Kislányom – sóhajtott fel bosszúsan –, miért nem születtél inkább madárnak!

Abban a szempillantásban kékszárnyú, feketetollú kis madár repült ki a szobából. Fehér mellénye megvillant egy pillanatra, aztán szélsebesen tovaszállt...

Estére azonban visszatért, és az ablak felső peremére fészket rakott. Ott élt madár alakban, s minden hajnalban hangos énekszóval köszöntötte az édesanyját.

Sok, sok esztendő telt el azóta. A fecske ma is az emberek közelében, az eresz alatt rak fészket, és kora reggel hangos csiviteléssel ébreszti a ház népét. Azt mondják, szerencsét hoz annak, aki szívesen hallgatja. Ez így is van. Mert aki fecskeszóra kel, és idejében dologhoz lát, annak nem lesz hiábavaló a munkája.

SZIMION MESÉJE

Egyszer réges-régen az országban olyan erős tél volt, hogy a falusiak minden élelmüket felélték, s már a jószágnak sem volt mit adniok. Elhatározták, hogy kimennek a hegyi legelőre, ott találnak majd valami muhart vagy egyebet, amivel kiteleltethetik az állatokat.

Élt abban a faluban egy ember. Annak az embernek három juha volt, meg egy fiacskája, afféle siheder legényke. A fiára bízta a három juhát, s a falubeliekkel együtt a hegyi legelőre küldte.

Ment a sok nép, letelepedtek künt a legelőn. A jószág elszéledt, és szépen kitelelt. Megjött a tavasz, a falusiak hazatértek. A fiút, mivel éppen aludt, otthagyták a juhaival együtt. Otthon az apja mindjárt kérdezi:

– Hol van a fiam?

– Ottmaradt. Nem akart haza jönni.

De hát hogy is jött volna, amikor senki sem hívta...

Amikor a fiú felébredt, ott találta magát egyedül. Csak ült, üldögélt szegény, azt se tudta, mit csináljon. Hogy miből él meg, annak csak az isten a megmondhatója!

Egyszer csak két öregember jön oda hozzá. Köszöntik őt, a fiú visszaköszön s megvendégelné őket, de hát mivel, mikor csak három juha van, más semmi egyebe?

A két öregember kérdi is:

– Hallod-e, fiú, nincs valami ennivalód?

– De van, apókám, van három juhom. Levágom az egyiket, s csinálok belőle vacsorát.

A fekete bárányt vágta le, megnyúzta, megsütötte, s megvendégelte a két öregembert. Mikor levágta, azt mondta neki a két öreg:

– A fejét hajítsd el a pusztába, a csontjait pedig gyújtsd össze, égesd meg a tűzben, és a hamuját szórd szét. így van ez rendjén.

Jól van, megtette. Az öregek ettek, jólesett. Leszállt az este, a fiú bezárta a két másik juhot, s lefeküdt. Amikor felkelt, hát ott lát a réten vagy száz juhot meg bárányt, s egy hatalmas szürke kutyát, az vigyázott rájuk.

Erősen csodálkozott, ugyan honnan kerültek ide, s vajon kié lehetnek?

Másnap megint eljött a két öreg.

– Fiam, főznél-e nekünk vacsorát?

– Hogyne főznék, apókáim. Van még két juhom. Az egyiket levágom.

Levágta az egyiket, a fehéret, megnyúzta, s enni adott az öregeknek.

– A fejét – mondták az öregek – dobd ki a rétre, a csontjait gyűjtsd össze mind, égesd meg a tűzön, s a hamvát szórd szét, mert így van ez rendjén.

Így is tett.

Enni adott az öregeknek, azok jóétvággyal ettek is, aztán elmentek. A csontok hamuját szétszórta a mezőn – a fejet már azelőtt a rétre hajította. Reggelre kelve újabb száz fehér juhot lát a réten s velük bárányokat és egy nagy fehér kutyát közöttük. Mindjárt vitte is őket legelni. A kutyák őrizték a nyájat, a juhok békésen legelésztek. A fiú csak ült, üldögélt, s nézelődött.

Harmadnapra ismét eljött a két öreg.

– Fiam, adsz-e valami ennivalót?

– Adok, apókáim, van még egy juhom, levágom azt is.

Levágta a harmadikat is, megnyúzta, s megsütötte.

A két öreg pedig megint csak azt mondta:

– A fejét dobd a rétre, csontjait égesd el a tűzön, s szórd szét a hamvát a legelőre. Mert így van ez rendjén.

Így is tett a fiú. Reggelre kelve ismét száz juhot talált ott, mindegyik mellett egy-egy bárányka, s egy nagy kutya közöttük. No, alighogy a nap felkelt, elindult a három nyáj, közöttük szaladgált a három kutya. Most már volt a fiúnak teje bőven, mert a juhok maguktól fejték magukat, a tejet is maguk gyűjtötték, ő meg csak ült, és nézte őket. Este megint eljöttek az öregek.

– Mit csinálsz, fiú?

– Hát csak üldögélek, s nézem ezeket a juhokat. Nem tudom, honnan jöttek, nem tudom, kié lehetnek...

– Hát a tiéd, te! Mind a tiéd, ráadásul maguk őrzik, s maguk fejik magukat s maguk gyűjtik össze a tejet. Te csak üldögélj és nézd a jószágodat – mondták az öregek, s ahogy ezt mondták, nyomban el is tűntek.

A fiú ottmaradt, s nem tudta mit kezdjen a tenger sok állattal.

Közben az apa elindult, hogy megkeresse a fiát.

Ahogy a hegyi legelő felé tartott, hát egy gödörben egy összemarcangolt alakot talált. Köszöntötte, s megkérdezte:

– Hát te mit csinálsz itt, jóember?

– Mit csinálnék, csak üldögélek... De te hová mész?

– Van egy fiam – mondta neki –, nem tudom, hol találom meg.

– Hallod-e – mondta az ember –, itt lehet valahol közel. De egy tapodtat se menj tovább. Olyan kutyái varrnak, hogy jaj neked, ha közel mész. Látod-e, én vagyok a Szél, s nézd meg, hogy jártam. Nekemrontottak a kutyák.

– Hej, hát akkor én most mitévő legyek?

– Hogy mitévő légy? Van ott a mezőn egy nagy fa, látod-e? Majd, mikor delelőn áll a nap, gazdájukkal együtt alusznak a kutyák is, akkor majd odamehetsz talán, felmászhatsz a fára, s onnan kiabálhatsz.

Megfogadta az apa a tanácsot. Délben elindult – aludtak a kutyák, mindenki aludt – mind közelebb-közelebb ment, s felmászott arra a fára. Aztán onnan lekiáltott:

– Hé, Szimion!

Ekkor a kutyák nekirontottak a fának, de Szimion felébredt és rájuk szólt:

– Ne bántsátok, mert az apám!

Erre a kutyák eloldalogtak. Az apa leszállt a fáról.

– Hát te mit csinálsz itt magadban? – kérdi a fiát.

– Mit csinálnék? Csak ülök, s nézem a juhokat,

– Nohát gyere, menjünk haza. Jössz-e?

– Mehetek...

Azzal elindultak, nyomukban a juhok, s a kutyák is mind velük mentek. Mikor egy hegytetőre értek, ahonnan beláthattak a faluba, megszólal a fiú:

– Apám, én innen nem megyek tovább. Hajtsd haza a juhokat, tégy velük, amit akarsz, meg a kutyákkal is, de tőlem ne kívánd, hogy a faluba menjek, nem mozdulok innen egy tapodtat sem.

– Hát akkor hová akarsz menni?

– Ahová a jószerencse vezérel, de ebbe a faluba többé nem teszem be a lábam. Te majd még hallasz rólam.

S úgy is tett... Ottmaradt. Nézett jobbra, nézett balra, topogott egy helyben, s utóvégre mégiscsak elindult valahová...

Hát egyszer csak egy erdőcskébe ér. Abban az erdőcskében, az erdő szélén egy vadalmafát talál. A vadalmafa korhadt, száraz.

Volt a kezében egy kicsi balta. Már-már belevágta volna, de a fa megszólalt:

– Hallod-e, Szimion, ne bánts. Ne vágj belém a fejszével, úgyis elég bánatos vagyok. Nem látod, hogy minden gyökeremet elváslatták a juhaid körmei? Inkább hozzál földet, ahonnan tudsz, s takard le a gyökereimet, s takarítsd le rólam a tövist, majd meghálálom egyszer.

A fiú betakarta a gyökeret, a környékét megtakarította, azzal továbbment.

Egyszer csak talál az úton egy szegett szárnyú, vergődő sast.

Ahogy közeledik hozzá, a sas megszólal:

– Ne bánts engem, te fiú.

Inkább kötözd be a sebeimet, hogy meggyógyuljak, s meglásd, ha valaha bajba jutsz, megsegítlek, jótett helyébe jót várj.

Jól van, kerített a legény valami lombot, bekötözte a sebet, s otthagyta a sast. Alig ment tovább, egy rókát talált, három lábon vánszorgott, egyik lába eltörött. Ráfogta a baltáját, hogy leüti, de ekkor így szólt a róka:

Ne bánts engem! Inkább kötözd be a lábam, hogy meggyógyuljak, s meglátod, ha bajba jutsz, én is megsegítlek.

Bekötözte a legény a rókát is, otthagyta, s ment tovább.

Hogy, hogy nem, egyszer csak egy nagy birodalomba ért. Ebben a birodalomban volt egy császár, s annak egy szép leánya. Az elől a lány elöl senki az egész országban nem tudott úgy elbújni, hogy meg ne találta volna; s aki nem tudott elbújni, annak reggel levágták a fejét.

Valaki meglátta a fiút, futott, s mondta a császárnak:

– Van itt egy idegen, ezt még nem hívattad.

Mindjárt hívatta a császár őt is:

– Hallod-e – mondta–, ha három éjszaka úgy el tudsz rejtőzni, hogy a lányom ne lásson meg, neked adom a leányomat, s fele birodalmamat. De ha nem, látod azt a karót? Arra kerül a fejed!

Mitévő legyen? Hová bújjék el? Hová menjen?

Hát egyszer csak elébeáll a vadalmafa:

– Hallod-e Szimion, most aztán bajban vagy, ugye?

– Bizony, nagy bajban vagyok. Jobban mint valaha – mondta a fiú. – Ki segíthetne rajtam?

Erre a vadalmafa kettényílott, s így szólt:

– Bújj be ide, a szívembe!

Bebújt a vadalmafa szívébe, s a fa abban a szempillantásban összezárult, s leereszkedett vele a föld mélyébe.

Volt a császárleány kertecskéjében egy feneketlen mély kút. Ha ebbe belenézett, és megmosdott a vizében, mindjárt meglátta, ki hová búját előle.

Kora reggel most is belenézett a kútba, meg is mosakodott benne. Az apja meg a trónusáról kérdezte:

– No, látod-e?

– Nem – felelte a leány –, nem látom.

– Mosakodj meg még egyszer, s csak nézzed...

Még egyszer megmosakodott, hogy még egyszer megnézze... Meg is látta.

– Jöjj elő Szimon az almafából, az almafa szívéből, a föld fenekéből.

Mit volt mit tennie, előjött a legény.

Az egész napot a császárnál töltötte, enni, inni eleget kapott. Estefelé azt mondta neki a császár:

– Eredj fiam, bújj el még egyszer.

Hová menjen, hová bújjék?... Jól elrejtette az almafa, mégis megtalálta a leány!

Egyszer csak lecsap a földre a sas éppen előtte:

– Hej, Szimion, nagy bajban vagy?

– Bizony, nagy bajban vagyok.

A sas így szólt:

– Tépj ki egy tollut a szárnyamból.

Kitépett egy tollut, s a sas meg azt mondta:

– Bújj be a tollu helyére.

Bebújt a legény, a sas visszatette a tollut, s felszállt az égbe. A leány reggel felkel, megy a kúthoz, mosakszik... Az apja kérdi.

– No, látod-e?

Azt mondja a leány:

– Nem látom.

Mosakodj meg jól, s nézzed.

Még egyszer megmosdott, még egyszer a kútba nézett.

– Hej – kiáltott –, szállj le Szimion a sasnak szárnyáról, az ég magasságából.

Mit volt mit tennie, leszállott.

Ismét a palotába vitték, adtak neki enni-inni. De sehogy se jött meg a kedve... Még egy éjszaka és aztán jaj neki...

Leült az ajtó elé, tanakodott, hogy mitévő legyen.

Egyszer csak megjelent a róka:

– Hej, Szimion, nagy bajba jutottál?

– Bizony, nagy bajban vagyok – feleli a legény.

– Gyere velem – mondta a róka. – Nyisd ki az ajtót, s lépj be mögöttem.

Kinyitotta a legény az ajtót, a róka bement előtte a császár udvarába, végigment a palota mellett, kinyitotta az ajtót, amelyen a leány a kútra járt, s arra az ösvényre tért, melyen a leány is járni szokott. így szólt:

– Hallod-e, most mérd meg ezt az ösvényt, a palota kapujától a kútig, s mondd meg, hol van pontosan a közepe!

Megmérte, s az ösvény közepén így szólt a róka:

– Áss most itt egy gödröt az ösvényben.

Megásta, akkora lyukat csinált, hogy belefért.

– Most aztán bújj bele!

Bebújt abba a lyukba, s a róka a lábával bekaparta, és ott táncolt, topogott reggelig, hogy meg sem látszott az ásás helye. Az ösvény olyan kijárt lett, mint volt azelőtt. Aztán elment a róka dolgára, s otthagyta a fiút. Reggelig olyan virág nőtt felette, hogy párját ritkította az egész virágoskertben.

Felkelt a leány, s elment mosdani, hát egy virág ott van az ösvényen! Nem győzte csodálni, honnan s hogyan s mikor nőhetett meg egyetlen éjszaka ilyen szép, ilyen nagy virág? Fogta magát, leszakította, s a hajába tűzte. Azzal ment, s megmosakodott.

Az apja kijött a palotából:

– Mosakodj meg, hallod-e, s nézz körül!

Megmosakodott, s nézte.

– Látod-e?

– Nem látom.

– Mosakodj meg jól!

Még egyszer megmosdott, még egyszer nézte...

– Látod-e?

– Nem látom.

– Mosdj meg jól, s nézzed. Most sem látod?

Még egyszer megmosdott, s nézte.

– Nem látom. Az árnyékát látom, de őt magát nem.

Csak mosdott, mosdott, mosdott, majdnem délig, s még mindig csak az árnyékát látta.

De hát hogy is láthatta volna, mikor a hajában volt? Leült oda a kút mellé, s csak üldögélt, s gondolkozott, s majd hogy bele nem bolondult, hogy miért nem látja a fiút. Egyszer csak elkiáltotta magát:

– Jer elő, Szimion, akárhol is vagy, mert az árnyékod látom, de téged nem.

Erre hirtelen csak kiugrott a hajából egyenesen a karjába, s emberré változott, még szebbé, mint azelőtt.

A leány odavitte Szimiont a császár elé, s a császár hozzáadta feleségül. Aztán olyan lakodalmat csaptak, olyan vigasságot, hallod, hogy ki tudja, mi minden volt még azon! Meghívták Szimion apját is. A császár a legénynek adta fele birodalmát. Máig is élnek, ha meg nem haltak.

Én meg egy nyeregbe ültem, s a mesémet úgy meséltem.

GRAJCSÁN

Volt egyszer, hol nem volt, volt egyszer egy császár. Vörös Császárnak hívták. Nagy volt a szomorúsága, mert éppen a minapában bizonyos sárkányok lelopták az égről a napot és a holdat.

Szerte is küldte az embereit mindenfelé az országban, s megparancsolta, hogy adják hírül mindenkinek: aki visszaszerzi a napot és a holdat a sárkányoktól, annak adja a lányát s ráadásul fele birodalmát, de aki sikertelenül próbálkozik, annak fejét véteti.

Neki is vágott a sok hetvenkedő dalia, hogy végére járjon a dolognak, de csak kapkodtak ide, kapkodtak oda, sürgölődtek erre, sürgölődtek arra, s nem tudták, hol kezdjék, hol végezzék. A császár pedig megtartotta a szavát.

Élt ebben az időben egy Grajcsán nevezetű vitéz. Meghallotta a császári próbatétel hírét, s mit gondolt, mit nem, felszedelőzködött, elindult, hogy felajánlja szolgálatait.

Útközben találkozott két emberrel, akiket a szolgák éppen a császár elé vittek, hogy fejüket leüssék, mivelhogy megszöktek egy csatából, melyet hohni szörnyetegekkel vívott volt a császár. Szomorúak voltak szegények, de Grajcsán olyan szépen megvigasztalta őket, hogy kicsit megemberelték magukat, mert a mi Grajcsánunk a szónak is nagy mestere volt.

– Ne csüggedjetek – mondta –, a szerencse küldött utatokba. Azon leszek, hogy meglágyítsam irántatok a császár szivét.

S úgy határozott, hogy csak akkor vág neki a nagy próbatételnek, ha a császár megkegyelmez a két boldogtalannak. Ha nem, visszamegy oda, ahonnan jött.

Közben meg is érkeztek a császári udvarhoz.

Grajcsán a császár színe elé állott; addig beszélt, magyarázott neki, annyi szép mondást eszelt ki, s olyan ékesen, bátran szólott, hogy a császár maga is belátta: a két ember megöletése igazságtalanság volna, s még nagyobb lesz a híre a világban, ha könyörületesnek mutatkozik a nép előtt.

A két elítéltet majd felvetette az öröm, amikor látták, hogy Grajcsán addig-addig puhította a császárt, amíg az csakugyan megkegyelmezett nekik. Megköszönték Grajcsánnak amit tett, s

megfogadták: amíg élnek, hálával gondolnak rá, s ha szüksége lesz rájuk, minden dolgában segítenek.

Grajcsán másodszor is a császár elé állott nagy ékesszólással.

– Felséges uram, uralkodj sokáig nagy dicsőséggel e birodalom fényességes trónusán! Sok vitéz ajánlkozott felségednek, hogy visszaszerzi a sárkányoktól a napot s a holdat, amit elloptak az égről, s jól tudom, hogy életükkel fizettek, mert nem állhattak adott szavuknak. Felséges uram, én is elszántam magam, hogy elindulok a gonosz sárkányok felkutatására, s vakmerőségükért megbüntetem az átkozottakat. De légy hozzám kegyelmes, és adj segítséget!

– Kedves Grajcsánom – felelte a császár –, nem változtathatok egy fikarcnyit sem elhatározásomon, mert igazságos akarok lenni. Parancsaim egyformák az egész birodalomban; részrehajlást nem ismerek.

Amikor Grajcsán látta a császár elhatározásának szilárdságát, bátran mondta:

– Jól van, felséges császárom. Végére járok jószántamból kezdett vállalkozásomnak, még ha belepusztulok is!

Megegyeztek, s Grajcsán útnak indult. Magával vitte az öccsét is, s mentek, mendegéltek, hosszú úton, rögös úton, míg csak a Föld Kovácsához nem értek, aki Grajcsánnak komája volt. Ez a kovács, a világ legjobb kovácsmestere, egyben táltos is volt. Grajcsán három nap, három éjjel egy szobába bezárkózva tanácskozott vele. Miután néhány napig pihentek, Grajcsán és az öccse felkerekedett.

Alighogy elindultak, a Föld Kovácsa hozzálátott, hogy meg csinálja Grajcsán szobrát merő, tiszta vasból, aztán megparancsolta, hogy éjjel-nappal fújtassák a kemencét, s a szobrot egyfolytában hagyják a tűzben.

Közben Grajcsán s az öccse egyre mentek, mentek a hosszú úton, rögös úton, amíg egy keresztúthoz nem értek. Itt megálltak, leültek a fűbe, falatoztak egyet megmaradt elemózsiájukból, aztán megcsókolták egymást sűrű könnyhullatással, mint valami gyermekek, s egyik erre, másik arra indult.

De mielőtt elváltak volna, keszkenőt cseréltek, s azt mondták: „Ha a keszkenő a szélén szakad el, lesz még reménység a találkozásunkra; de ha a közepén szakad el, tudnivaló, hogy egyikünk elveszett.” Aztán egy kést ütöttek a földbe s azt mondták:

„Aki közülünk hamarább tér vissza, s a kést rozsdásan találja, ne várjon tovább, mert ez azt jelenti, hogy a másik elpusztult.” Azzal Grajcsán jobbra indult, az öccse meg balra.

Grajcsán ment mendegélt egy ösvényen, mely éppen a sárkányok házához vezetett; ott előtte hancúroztak a sárkánykölykök. Grajcsán háromszor átbucskázott a fején, s galambbá változott, mert a táltosságot a Föld Kovácsától jól megtanulta. Galamb formájában felszállott egy fára, éppen a sárkányok háza előtt.

Kijött az idősebbik sárkányasszony, körülnézett, de fordult is be gyorsan, s hívta az anyját meg a húgát, hadd lássanak csudát.

A kisebbik sárkányasszony így szólt:

– Anyókám, attól tartok, hogy ez a madár nem hoz szerencsét a házunkra. A szeme sem olyan, mintha madárszem volna, inkább olyan, mint Grajcsán szeme. Eddig mienk volt a világ! De most már alighanem jaj nekünk.

Úgy látszik, a sárkányok már hallottak Grajcsán vitézségéről. Mindjárt be is húzódtak a házba, s tanakodni kezdtek.

Grajcsán pedig hármat bucskázott a fején, léggyé változott, s besurrant a kulcslyukon. Ott elrejtőzött egy gerenda-repedésben a ház mennyezetén, s kihallgatta a tanakodásukat. Jól fejébe vésett mindent, amit hallott, kirepült, elindult a zöld erdőbe vezető úton, s ott elbújt egy híd alatt.

Abból, amit hallott, megtudta, hogy a sárkányok vadászni mentek a zöld erdőbe, s egyikük estére, másikuk éjfélre, öregapjuk pedig reggelre tér majd haza.

Ahogy ottan várakozik, hát egyszer csak jön hazafelé a legkisebbik sárkány; amikor a híd közelébe ér, meghőköl, s hét lépést ugrik hátra a lova. De a sárkány nagy mérgesen rárivall:

– Hogy a farkasok ennék meg a húsodat! Tudhatod, a világon senkitől sem félek, csak Grajcsántól!

Mikor Grajcsán ezt meghallotta, kiugrott a híd alól, és így kiáltott:

– Gyere, csak, gyere, vitéz sárkány, állj ki velem egy szál kardra vagy birokra!

– Inkább birokra, úgy igazságosabb.

S ezzel derékon kapták egymást.

Felkapta a sárkány Grajcsánt, s térdig a földbe vágta. Grajcsán is felkapta a sárkányt, nyakig a földbe vágta, fejét lecsapta, aztán a sárkány és a ló tetemét a híd alá dobta, azzal lepihent.

Éjféltájban megérkezett a sárkány bátyja is, s lova tizenhét lépésre hőkölt hátra. Ugyanazt mondta, mint a testvére; Grajcsán is ugyanazt neki, amit a legkisebbnek.

A híd alól kilépve, derékon kapták egymást. S uram, teremtőm a sárkány Grajcsánt övig a földbe vágta! De Grajcsán nyomban kiugrott, felkapta a sárkányt, nyakig a földbe vágta, s fejét lenyeste a pallossal. Ezt is a híd alá dobta, s ismét pihenni tért.

Hajnaltájban megjött a sárkányok öregapja is, feketén, mint a pokolbeli főördög, s amikor a híd fejéhez ért, csak hátraszökik a lova hetvenhét lépésre. Sehogy se tetszett a sárkánynak a dolog, nagyot rikoltott mérgében:

– Hogy a farkasok egyék meg a húsodat, lovam! Mert én senkitől se félek a világon, csak Grajcsántól, de íjammal azt is célbaveszem, s földre terítem!

Erre már Grajcsán is kilépett a híd alól, s így szólt:

– No, vitéz sárkány, gyere, küzdjünk meg! Ha akarod, karddal, ha akarod dárdával, vagy álljunk ki birokra!

A sárkánynak se kellett több, mindjárt kiálltak kardra, de a kardok összetörtek, aztán dárdával döfködték egymást, amíg döfködhették, mert a dárdák is összetörtek. Erre birkózni kezdtek: úgy megrázták egymást, hogy á föld is rengett belé. Egyszer csak ölrekapta Grajcsánt a sárkány. De Grajcsán tudta, mit akar a sárkány: teleszívta a tüdejét, izmait megfeszítette, s így semmi baja sem lett. Aztán hirtelen ő kapta át a sárkányt, hogy csak úgy ropogott minden csontja.

Ilyen küzdelmet se látott még a világ! Küzdöttek, küzdöttek. amíg a nap delelőre nem ért, akkor elfáradtak. Éppen elszállt felettük egy holló; károgni kezdett, s várta a harc végét. Láttára felszólt a sárkány:

– Hollóm, hollóm, szép bakacsin madaram, hozz nekem egy csepp vizet, s adok neked érte egy vitézt lovastul.

Grajcsán is felszólt:

– Hollóm, hollóm, nekem hozz egy csepp vizet, mert én három sárkánydögöt s három lovat adok érte!

A holló e szavak hallatára Grajcsánnak hozott vizet a csőrében, s az oltotta szomjúságát; Grajcsán erőre kapott, nagy hirtelen felkapta a sárkányt, megforgatta, s nyakig bevágta a földbe, s azt mondta:

– Valld meg, ocsmány sárkány, hová rejtetted a napot s a holdat, mert ma nem menekülsz a kezem közül!

A sárkány köntörfalazott, hetet-havat összehordott, de Grajcsán még egyszer rászólt:

– Ha megmondod, ha nem, én úgyis megtalálom, s ráadásul a fejedet is veszem.

A sárkány, remélte, hogy ha megmondja, Grajcsán életben hagyja, s így szólt:

– Van a zöld erdőben egy barlang. Oda vannak bezárva. Kulcsa a jobb kezem kisujja.

Grajcsánnak több se kellett, lecsapta a sárkány fejét, aztán a kisujj át is levágta, s jól eltette.

Miután a dögöket, ígéretéhez híven, mind a hollónak adta, elment a zöld erdő barlangjához, a sárkány kisujjával kinyitotta, s hát csakugyan, ott találja a napot s a holdat. A napot jobb kezébe, a holdat a baljába fogta, s felhajította őket az égre, s majd hogy maga is fel nem repült a boldogságtól...

Az emberek, ahogy a napot s a holdat újra az égen látták, igen-igen megörültek, s dicsérték Grajcsánt, amiért legyőzte a nép gonosz ellenségét.

Grajcsán pedig, nagy boldogsággal a szívében, útnak indult hazafelé.

Testvérét, aki sokáig bolyongott hiába, megtalálta a keresztútnál; megölelték egymást, vettek két lovat, gyorsat, mint a nyíl, s útra keltek a császár udvara felé.

Útjuk egy aranyló gyümölccsel teli körtefa mellett vezetett. Grajcsán öccse úgy vélekedett, jó volna egy kicsit megpihenni a fa árnyékában, hadd szusszanjanak egyet a lovak is, s közben ők is csillapíthatják éhségüket. Grajcsán, aki kihallgatta volt a nősténysárkányok tanakodását, beleegyezett a pihenésbe; de öccsének nem engedte meg, hogy körtét szakítson. Azt mondta, majd ő szed. Aztán kihúzta a kardját, s rávágott a körtefa tövére.

Hát, uramfia, mi történt! Vér kezdett patakzani belőle, s fent a fán megszólalt egy hang:

– Elpusztítottál engem is, Grajcsán, ahogy az uramat elpusztítottad!

És a körtefából egy szempillantás alatt más se maradt, mint por és hamu.

Ismét útra keltek, s mentek, amíg mentek, egyszer csak egy szépséges kertbe értek; csupa virág, csupa pillangó volt az a kert, s tiszta, hideg forrás csörgedezett benne.

Grajcsán öccse azt mondta:

– Álljunk meg egy kicsit, bátya, hadd szusszanjanak a lovak. Mi meg igyunk egy cseppet ebből a friss vízből, s szedjünk virágot.

– Így is cselekednénk, öcsém – válaszolt Grajcsán –, ha ezt a kertet emberi kezek ültették volna, s ha ezt a forrást a természet fakasztotta volna.

Aztán kardot rántott, odavágott egyei a legszebbnek látszó virág szárához, s földre sújtotta. Hát csak hirtelen a forrás szájából víz helyett fekete vér kezd bugyogni, vér ömlik a virág szájából is, és dögletes bűzzel tölti meg a levegőt. És por meg hamu maradt csak a sárkány nagyobbik lányából is, mert az változott kertté és forrássá, hogy Grajcsánt megmérgezze és megölje.

Ebből a csapdából is szerencsésen megmenekedtek, lóra szálltak és elindultak szélvésznél sebesebben. De nem sokáig mehettek, mert mi történt? A vén anyasárkány csak utánuk eredt, egyik állkapcsával az égen, másikkal a földön, hogy Grajcsánt mindenestől befalja; mert gyászra s keserűségre volt oka: se ura, se egy lánya nem volt már a nyomorultnak.

Grajcsán megérezte, hogy a vén anyasárkány is nyomukba vetette magát, s azt mondta jó testvérének:

– Nézz hátra, testvér, s mondd meg, mit látsz?

– Hogy mit látok, bátya? Ihol egy nagy fekete felleg jő utánunk gyorsan, mint a fergeteg!

Sarkantyúba kapták lovukat, úgy nyargaltak, mint a szél s a gondolat; s Grajcsán ismét megkérte az öccsét, hogy nézzen hátra. Az öccse az mondta, hogy a felleg közeledik, mint a futótűz. De egy jó iramodással a Föld Kovácsánál termettek.

Mihelyt leszálltak a lóról, tüstén a kovácsműhelybe zárkóztak. De nyomukba ám az anyasárkány. S jaj a fejüknek, ha utoléri őket! Egy csontocska se maradt volna belőlük. Így azonban semmit sem tehetett.

Fondorlathoz folyamodott tehát: arra kérte Grajcsánt, csináljon egy lyukat a falon, hogy az arcát láthassa. Grajcsán úgy tett, mintha beleegyeznék s lyukat fúrt a falba. De a Föld Kovácsa a Grajcsán vasszobrát tartotta oda; tüzes volt az, csak úgy pattogott belőle a szikra. S amikor az anyasárkány rátette a száját a likra, hogy bekapja Grajcsánt, helyette az izzó vasszobrot nyelte le. Még egy nagyot kiáltott fájdalmában, s azon nyomban kimúlt. Teteme hamarosan vasheggyé változott, ilyenformán tőle is megszabadultak.

A Föld Kovácsa kinyitotta a kovácsműhely ajtaját, kiléptek a szabadba s három nap, három éjjel mulatoztak diadalmas jókedvükben. A kovács kiváltképpen a vashegynek örvendezett. Megparancsolta a legényeinek, hogy készítsenek Grajcsánnak egy négylovas kocsit, csupádon-csupa vasból. Amikor elkészült, rálehelt a lovakra s életre keltette őket.

Elbúcsúzkodott Grajcsán komájától, a Föld Kovácsától, felkapott a szekérre öccsöstül, s elindult a Vörös Császárhoz a jutalomért.

Mentek, mentek, míg egy útelágazáshoz nem értek. Itt megálltak és pihentek. Aztán Grajcsán kifogott egy lovat a szekérből s odaadta az öccsének, hadd vigye meg érkezése s hőstette jóhírét a császárnak, ő pedig kissé hátramaradt. Ahogy a szekérben hátradőlve, szép lassan haladt az úton, egy sánta ördög került melléje, aki azért állt ott lesben, hogy kellemetlenkedjék Grajcsánnak.

Kirántotta a hátsó tengelyszeget s messze elhajította. így szólt hozzá:

– Hallod-e, atyafi, elveszett a tengelyszeged, eredj s keresd meg!

Grajcsán leugrott a szekérről, s lám, könnyelműen ottfelejtette a pallosát. Miközben a szeget kereste, az ördög ellopta a pallost, aztán az út szélén háromszor átbucskázott a fején, s kőoszloppá változott.

Grajcsán beillesztette a szeget a tengelybe, jól beszorította, felszállt a szekérre, s hajrá tovább, ahol egyenes! Nem vette észre azonban, hogy nincs meg a pallosa.

Most pedig figyeljetek ide és csodálkozzatok, hogy járt Grajcsán!

A Vörös Császárnak egy alávaló tanácsura szerződött volt az ördöggel, hogy segítse a császár lánya kezéhez. Az elvetemült ördög tudta, hogy pallos nélkül Grajcsán is csak olyan ember, mint a többi, ereje a pallosban van; ezért lopta el, s az alávaló tanácsúrnak adta.

A tanácsúr a császár elé állt, s kérte a lányát, mondván, hogy megszolgálta. A császár hitt neki, mert a pallost is látta s a nap és a hold is az égen volt. El is kezdtek készülődni az esküvőre. Már javában folyt az udvarban a sürgés-forgás a császár lányának, s az álnok tanácsúrnak a lakodalmára, amikor megjelent Grajcsán öccse, s hírül hozta bátyja érkezését.

A fondorlatos tanácsos e hír hallatára tüstént a császárhoz szaladt; azt mondta, hogy ez holmi szédelgő, a tömlöcbe kell vetni.

A császár hallgatott rá. A tanácsos pedig azon buzgólkodott, hogy minél hamarabb megüljék a lakodalmat; úgy gondolta, hogy ha egyszer már megesküdött a lánnyal, jöhet akár száz Grajcsán is, nem tehetnek semmit!

A császárnak azonban nem nagyon tetszett a tanácsos sürgetése, s csak halogatta a lakodalmat.

Nem sok idő telt bele, s lám megérkezik maga Grajcsán, s egyenesen a császár elé járult; de a császár nem tudta, melyiket válassza. Tudta, hogy ez Grajcsán, de nem tudta felérni ésszel, hogy kardja miként került a tanácsúr kezébe. Akkor végre Grajcsán is észrevette, hogy nincs meg a pallosa, s hirtelen megvilágosodott előtte, hogyan termett az a kőoszlop az útszélen. Rögtön tudta, hogy valami ördöngösség van a dologban.

– Felséges császárom – szólt –, kérlek, ne légy hozzám sem igazságtalan. Ha már ilyen sokáig vártál, várj még egy keveset, s szemed látni fogja az igazságot.

A császár beleegyezett, hogy megvárja Grajcsán visszatértét.

A vitéz újra felkapott a négylovas szekérre, egyszuszra a kőoszlopig nyargalt, odáig, ahol a gonosz kiszedte a szeget a

szekérből.

– Átokfajzatja, te, az emberiség megrontója – mondta –, add vissza ellopott pallosomat, különben por sem marad belőled!

De a kő meg se moccant.

Akkor Grajcsán háromszor átbucskázott a fején, csupádoncsupa acél buzogánnyá változott, s akkorát sújtott az oszlopra, hogy a föld is belerendült. S ahányat sújtott, annyi szilánk pattogott le a kőről. Addig ütötte, amíg össze nem zúzta a hegyét.

Erre már a kő is reszketni kezdett, s könyörgésre fogta. De Grajcsán addig ütötte, amíg be nem vallotta, hogy ő adta a pallost a tanácsúr kezébe. Grajcsán fülönfogta s visszaváltozott ördögfiókává.

Pillanatnyi pihenő nélkül futott vele a császár színe elé.

A császár mindjárt hívatta a tanácsurat.

Amikor a tanácsúr odaért, s meglátta Grajcsánt az ördögfiókával, reszketni kezdett, kegyelemért könyörgött, s bevallotta, hogyan kaparintotta kezébe Grajcsán pallosát.

Grajcsán közbenjárására a császár megkegyelmezett neki, de megparancsolta, hogy kotródjék birodalmából. Aztán Grajcsán öccsét kiengedte a tömlöcből s igazi császári lakodalmat csaptak, három hétig tartó vigassággal...

TÜNDÉR ILONA

Volt egyszer a hajdan időkben egy császár. Hószín szakálla, ráncos arca, roskadt válla azt mutatta, igen-igen élemedett korú ember. Három lányát feleségül adta három fiatal, világhíres császárhoz; más gondja nem maradt, mint hogy birodalmát annak rendje és módja szerint a fiára hagyja.

Az öreg császár, érezvén, hogy egyre gyengül, s közeledik utolsó órája, ágyához hívatta a fiát, s így szólt hozzá:

– Édes fiam, elérkezett e világból való búcsúzásom órája. Ezért, mielőtt szemem örökre behunynám, jónak láttam téged hívatni, hogy néhány atyai tanács kíséretében végső áldásomat adjam rád. Császári koronám reád száll; légy okos s jól gondold meg, miként kormányozod ezt az országot! Úgy bánj az emberekkel, mint jószívű s türelmes gazda, mint jóságos atya az ő fiaival. S ezenkívül még valamit, édes fiam: ha netán nyaranta fürödni akarnál a folyóvizekben, hűsítsd magad ott, ahol jólesik, de a Tündérek Tavát még csak meg se közelítsd. Ha rávinne a vétek, s tanácsom ellen cselekednél, sok-sok könnyel, bánattal, sőt lehetséges, a végén irgalmatlan halállal fizetsz érte.

Alighogy szavait az öreg császár befejezte, szemét behunyta, s kiadta a lelkét.

Az ifjú császár, miután három nap s három éjjel tartó nagy ünnepséggel elfoglalta apja trónusát, fejét tűnődésnek adta, s eszébe idézte, mit mondott neki az apja a Tündérek Taváról. – „Mért volna nekem tilos? – suttogta magában. – Birodalmam földjén van ez a tó, ugyan ki árthat nekem országom határain belül? Azt mondják, szép a táj arrafelé, szép mint a paradicsom, akik arra jártak még azt is mondják, hogy vize tiszta s átlátszó, mint a hajnali harmat a virágon, hűs és frissítő a nyári forróságban.”

Ilyen s hasonló gondokban őrlődött a feje éjjel-nappal. Mennél ritkábban jutott eszébe az apja annál erősebben növekedett lelkében a vágyakozás, hogy lássa azt a tájat, a tavat és megfürödjék áttetsző hullámaiban. Ma is így, holnap is így, addig-addig, míg egy napon, nem tudván tovább tűrni a folyton emésztő vágyakozás tüzét, megparancsolta szolgájának, hozzon ki az istállóból két lovat s nyergelje fel. A nap sugarai oly izzóan sütöttek, hogy a hőség valósággal rekkenő volt. Mikor a tó közelébe ért, édes fuvalom

legyintette meg az arcát. Odaérkezve, szeme a látványtól káprázni kezdett: kristálytiszta víz a kies partok között, melyek fénysávokkal vegyes árnyékban ragyognak, s rajtuk különféle illatozó virágok, szélükön szomorúfűzfák lehajló ágai csókolják a víz tükrét. A császár tüstént leszállt a lováról, leült az árnyékba a zöldellő parton, s csak nézte-nézte hosszan a tavat, melynek vize meg-megreszketett valami ringató, könnyű fuvalomtól. Így üldögélt néhány pillanatig, aztán levetkezett; midőn be akart lépni a vízbe, mintha félsz fogta volna el; hol bedugta, hol megint kikapta a lábát, így egy darabig tétovázott, de aztán mégis rászánta magát, s megfürdött.

Mikor kiszállott, s felöltözött a virágos, zöld pázsiton, körülötte csöndes fuvallat lengedezett, s mély álomba ringatta. Alighogy elaludt, hát csak kilebben a völgyek öléből egy aranyhajú leány, arca viruló, mint a rózsa, karja fehér, mint a gyöngyvirág, sudár termetű, s oly gyönyörű, hogy a napra lehetett nézni, de reá nem. Kiszáll a partra, leül az ifjú császár mellé, megcsókolja egyszer, meg kétszer, tízszer, s még vagy százszor is, s az ifjú császár semmit sem érez, nehéz álom dermeszti. A tündér átöleli, dédelgeti, sóhajtozik, hogy majd kiszakad a lelke, de az ifjú csak nem ébred fel. Ekkor a tündér könnybelábadt szemmel ott hagyja, visszaereszkedik a vízbe, láthatatlanná válik, s nem marad más utána, csak néhány reszkető vízgyűrű a tavon.

Nagy későre a császár kinyitja a szemét, ijedten tekinget körül, s lélegzése nehéznek s fáradalmasnak tetszik. „Micsoda nyomasztó álmok leptek meg” – gondolja magában. Mindjárt jött is a lovász a zöld lóherében legelésző lovakkal, nyeregbe szálltak, s elindultak hazafelé.

Másnap a császár ismét kiment fürdeni a tündérek tisztavizű tavába. Fürdés után mély álom lepte meg, akárcsak az előtte való napon. A szép aranyhajú tündér ismét megjelent. Odaült melléje, megcsókolta, s minden varázstudományát elővette, hogy felébressze a császárt, de hiába.

Ezen a napon a szolga, ki a lovakat a közelben legeltette, s látta a történteket, nem türtőztethette magát tovább, s elmondta a császárnak, hogyan látogatja meg aludtában egy napnál szebb

leány, ki a víz mélyéről merül fel, hogyan csókolgatja, s hogyan aluszik ő mélyen, anélkül, hogy bármit is tudna az egészről.

A császár a hírtől szíve gyökeréig megrendült, alig várta, hogy elközelegjen az óra, mely a tündért majd melléje hozza.

A szokott időben harmadszor is elindult fürdenie Tündérek

Tavához. Az elalvás ellen azonban hiába volt minden erőlködése. A tündér kibukkant a tó habjaiból, odament hozzá, s elkezdte csókolni s ölelni,majd mikor látta, hogy csókjai semmit sem érnek, elkezdett sírni és jajgatni, hogy a tó egyik partjától a másikig visszhangzott tőle, s a fák ágai egymáshoz verődtek, s olyan remegést-ropogást csaptak, mint a vihar. Még a kövek ismegolvadtak könnyeitől és sóhajaitól – csak a császár maradt néma és merev.

Mikor a tündér belátta, hogy nem ébresztheti fel, szomorúságában szinte holttá vált és sóhajtva mondta: „Ha meg akarsz találni, s látni akarsz még, mától fogva te keressél engem, mert vége az én hozzád járásomnak!” Lehúzta a gyűrűt a császár ujjáról, s a magáét húzta fel helyébe. Azzal a vízbe merült, és eltűnt.

Mikor a császár felébredt, s megtudta a csatlósától a tündér új látogatását, valamint a búcsúzáskor mondott fájdalmas igéket, csak hallgatott, mint a sír, s gyorsan a palotába indult. Útban a város felé, amint a kezére nézett, egy gyémántgyűrűt látott csillogni rajta, az ő gyűrűje helyén. Ezen a csupádon-csupa gyémántból való gyűrűn ezt az írást olvashatta: „Tündér Ilonának hívnak, hajamból virág dalolgat, arra kilenc ország hallgat.” A császár megcsókolta a gyűrűt, s megesküdött, hogy addig nem nyugszik, míg a gyűrű szépséges gazdáját meg nem találja.

Másnap minden gazdagságát aranyra s ezüstre váltotta, aztán a pénzt a szegények, özvegyek s nyomorékok közt szétosztotta, maga-magának csupán egy pár vascsizmát s egy acélbotot csináltatott, s azzal nyakába vette a nagyvilágot, amerre a szeme látott, s amerre a véletlen vezette.

Ment-mendegélt Széplegény Jánoska – mert ettől a naptól fogva így hívták a császárfit – hosszú úton, poros úton, nyár hevében, est ködében, tűzzel-vággyal a szívében. Idegen és véghetetlen útjain minden lelket megkérdezett, akivel csak

találkozott, ugyan bizony nem hallott-e valamit a tündérek országáról s palotáiról, kiváltképpen pedig a világszép Tündér Ilonáról?

Akit csak megkérdezett, rázta a fejét, s vállát vonogatta. Némelyek azt mondták, hogy sok országot bejártak életükben, és sok tengeren át bolyongtak, de azt a nevet sehol a földkerekségen nem hallották.

Elszomorodott Széplegény Jánoska az emberek feleletén, s csak bujdosott tovább emberláb nem taposta pusztaságokon, napsugarat sohasem látott sűrű erdőkben, s ki tudja mióta kaszálatlan füvű réteken által.

Végül, miután időtlen időkig bolyongott, hol keletről nyugatnak, hol délről északnak, megérkezett a sógora birodalmába, aki a legnagyobbik nénjét vette volt feleségül. Néhány nap múlva megpillantotta a császári palotát. A sok hiábavaló s hasztalan járkálásban vasbocskora úgy elvásott, hogy alig egy falevélkényi talpa maradt, acélpálcája pedig felére kopott.

A nénje csak elhűlt, mikor a sovány, napégette arcú, szakadozott, s poros gúnyájú legényben öccsére ismert.

Miután megcsókolták s megölelték egymást, megkérte, mondja el, micsoda szerencsétlenség érte, hogy ily siralmas az állapota, miért hagyta ott országát, s miért vette nyakába a világot, mint valami hazátlan, ágrólszakadt bujdosó. Jánoska feltárta lelke titkát, majd így szólt:

– Ha jót akartok tenni velem, mondjátok meg, ha tudtok róla, hol lelem a tündérek birodalmát, hadd menjek oda, s találjam meg szerelmem virágát!

– Tudni nem tudunk róla, de másik sógorodhoz eligazíthatunk, aki középső nénédet vette feleségül.

Jánoska elbúcsúzott, s elment a második sógorához. Ez sem tudott semmit sem mondani neki Tündér Ilonáról. Itt is csak annyit ért el, hogy megmutatták az utat a harmadik sógorához, ki a legkisebb nénjének volt az ura. Ebben volt most már minden bizodalma.

Mielőtt harmadik sógorához megérkezett volna, ez már tudomást szerzett szerte a világban való bolyongásáról: a két másik sógor levelet küldött neki, melyekben arra kérték, beszélje le a boldogtalan Jánoskát a hiábavaló bolyongásról, ne hagyja, hogy tovább keresse azt, akit úgy sem találhat.

Miután ennek a sógornak sem sikerült őt asztalához ültetnie s megvendégelnie, azt mondta neki:

– A legnagyobb örömmel segítenék rajtad, sógor, ha képes volnék reá. Csak az úristen tudja, mennyire fájdalmas és gyászos nekem a te gyógyíthatatlan szenvedésed! Még a császárságról is lemondanék, csakhogy téged emésztő kínjaidtól s a rádszállt gonosz varázslattól menten lássalak. Azt mondod, egy tündért keresel, akinek hírét sem hallottad, amióta annyi országot bejártál, pedig már az egész világot bekóboroltad. Hogy-hogy nem láttál közben egy asszonyi orcát, egy viruló leányt, aki elfeledtette volna veled az elröppent látomást, elillant árnyat? Kérve kérlek, maradj nálunk ebben a párja-nincs palotában és örülj s vigadj velünk, vagy térj vissza tüstént gyermekkorod bölcsőjéhez! Ki hallott ilyent, hogy valaki egy csalóka álomért otthagyja fényes császári rangját, annyi hatalmat és gazdagságot, leveti aranyos császári ruháját, s idétlen, toprongyos gúnyát ölt, s senkitől sem kényszerítve odahagyja békés otthonát, s nyakába veszi a világot, mint egy eszement. Kérve kérlek, s kérve kér a nénéd is könnyek özönével, változtasd meg elhatározásod, s térj vissza szüleid palotájába! Mondj le a további bujdosásról, mert kietlen halál les rád az úton, s úgy elnyel a pusztulás, hogy por, hamu sem marad belőled.

Mialatt a sógora beszélt, Jánoska rendíthetetlen állt, szemét a földre szegezve.

– Szavaitok nemhogy vigasztaltak volna, de csak még nagyobb fájdalmat okoztak. Ha szerettek s javamat akarjátok, nem tartóztattok tovább, hanem megmondjátok, ha hallottatok róla, hol van a tündérek birodalma, benne a világszép Tündér Ilona, lelkem reménysége. Semmi meg nem indít, s nem esik jól nekem, csak az ő édességes neve, s a gyűrű, melyet ujjamra húzott. Szánjatok meg hát, s igazítsatok útba, ahova vágyakozom, hogy ragyogjon az én szemem, s csillapodjék lelkem szomjúsága.

Sógora, látván, hogy konok akarata ellen hiába minden tanács, így szólt:

– Ha nem akarsz rámhallgatni, Jánoska, akkor hát isten veled! Én hírét sem hallottam annak a Tündér Ilonának. De járj szerencsével, s lehetséges, hogy megtalálod.

Széplegény Jánoska elbúcsúzott harmadik sógorától is, és újból útnak indult.

Ment, mendegélt oly sok országon, világon át, ahányról csak a hír regél, s ahol csak ember él.

Így mendegélt majdnem egy kerek esztendeig, hol égig érő hegyeken hágva át, hol homokos kietlen pusztaságokon baktatva.

Ahol egy-egy falut látott, sorra kérdezősködött minden házban a tündérek régóta keresett birodalma felől. Ahol éjjel tüzeket látott sűrű erdők mélyén, félelem nélkül megközelítette, s akit ott talált, attól is a tündérek birodalma után tudakozott.

Sok keserves kóborlás s haszontalan járkálás után, íme, egy napon valami hegy tetején találja magát, mely mintha az égboltot tartaná. Ide a dél kellős közepén is alig egy-két gyenge kóbor sugár, ha érkezett. Ez volt a világ vége, s mást sem is lehetett itt látni, mint sűrű sötétséget, s egy ködös völgy mélységeit.

Jánoska bocskora most már teljesen szétszakadt, alig egydarabka sarok maradt belőle, botja a sok kopogásban úgy elkopott, hogy már alig volt mit fognia kezében.

„Legyen ami lesz, én bizony belépek a végtelen éj eme szurdokába – gondolta –, mert ugyan mitől féljek? A halál elfutott előlem, valahányszor útjában talált, s mi mást keresek én, ha nem a halált?”

Keményen eltökélve magát erre a lépésre, felkelt a kőről, melyen pihent, s elindult lefelé a mély éjszakában, a nap közepén. Három nap s három éjjel bolyongott ebben a vak szakadékban, keze kisebesedett, oldaláról, térdéről lesuvadt a bőr. Már-már összerogyott, mikor a szeme alant a mélyben, kicsi fénylő pontot pillantott meg. Vigasztalódva ettől a jeltől, megemberelte magát, s minden maradék erejét összeszedte, hogy odáig érjen.

Még majdnem félnapig ment, ahogy tudott, míg végre elérkezett oda, ahonnan az a fény világolt. Hát a szurdok fenekén lát egy egykerekű malmot, mely rettentő sebesen forgott, fekete vizű sebes folyó hajtotta.

Jánoska a malomba belépve, csak egy ősz öregembert talált, göndör szakálla térdéig ért, szempillája úgy benőtte a szemét, hogy óvatosan fel kellett emelnie, ha látni akart.

– Adjonisten, öregapám! – mondta Jánoska.

– Fogadjisten, kicsoda vagy? – felelte az öreg, szempilláját egy bottal feltámasztotta, s hosszan nézett Jánoskára. – Földi ember? Itt, hol maga a csodamadár sem járt a felső világból?

Nem győzöm csodálni, fiam, micsoda vétek üldözött, hogy ebbe a verembe jutottál, ahonnan soha senki fia nem tért vissza!

– Hej, apó, apó, szeri száma sincs az emberi vétkeknek s kísértéseknek! Ha tudnád, mennyi keserves idő óta nem pihenek sem éjjel, sem nappal! De most, úgy látom, elérkezett az óra, hogy megállják, mert nincs több járható út se jobbra, se balra. Miféle malom ez? Kinek őrlik itt a lisztet?

– Ez a malom azé, édes fiam, akit Tündér Ilonának hívnak, s hajában virág dalolgat, s rája kilenc ország hallgat. Azé a bűvösbájos tündéré, ki legyőzte sárkány-férje hatalmát, s azóta egyedül él, s nem akar férjhez menni semmiképp sem.

Ahogy Jánoska meghallotta ezt a boldog hírt, melyet elindulása óta szeretett volna hallani, szomorú arca felragyogott.

Elmúlt egy nap, el kettő, s Jánoska ottmaradt, s segített az öregnek az őrlésben s egyéb tennivalókban, ami ott a szurdok fenekén csak végezni való volt.

Kéthetenként Ilona udvarából nyolc óriásmadár érkezett repülve, s leereszkedtek a szurdok malma elé. Itt mindegyikük hátára négy-négy zsák lisztet raktak. Majd felszállottak, s vitték a lisztet Ilona palotájába.

Széplegény Jánoska ebbe a munkába is beletanult, s valahányszor meghallotta a közelgő óriásmadarak szárnya-suhogását, sietett a zsákokat megtölteni, s a szárnyukra rakta.

Az öreg olyan öreg volt már, hogy a munkát, ha csak tehette, Jánoskára hagyta. Egy napon, melyen éppen a madarak jöttek volna a zsákokért, az öreg törődötten feküdt a szobában. Egyszercsak szörnyű sivalkodás rezzenti fel álmából.

Kimegy s ott látja a madarakat, amint keservesen csapkodnak, s úgy rikoltoznak, hogy csak úgy zeng a szakadék. Az történt ugyanis, hogy már két órája megérkeztek, s nem volt, ki a zsákokat a hátukra rakja.

Az ősz öregember nagyon megharagudott Jánoskára, sebtiben munkához látott, a zsákokat a griffek hátára rakta, s csak utána kezdte a fiút keresni s kiáltozott utána, ahogy a torkán kifért, de

Jánoska sehol. Akkor az öreg arra gondolt, hogy Jánoska nem bírván elviselni az életet ebben a magányban, megpróbált felkapaszkodni a malom felett tornyosuló félelmetes sziklákon, s kijutott a felső világba!

Jánoska azonban nem úgy próbált a szakadékból kijutni, mint ahogy az öreg molnár gyanította, hanem ide hallgassatok, mit cselekedett! Kevéssel azelőtt, hogy a griffek a malomba érkeztek volna, megtöltött minden zsákot liszttel, egy kivételével; ebbe belebújt, s a zsák száját belülről jól bevarrta. Ilyen módon elérte, hogy az egyik griff szárnyára tegyék.

A griffek, szinte négynapos szakadatlan repülés után leszálltak terhükkel Ilona udvarának kenyérsütő műhelyénél. Itt Jánoskát tüsténT felfedezték, s a sütőmester elejébe vitték. Ez megkérdezte, mi módon került a griffmadarak zsákjába. Jánoska elmesélt neki mindent, ami az Ilona malmában történt. Erre már a mester, aki a hegyszakadék molnárjának édes testvére volt, szelíd szavakkal faggatta tovább, mert jólesett neki bátyja felől kérdezősködni. Ettől fogva Jánoska a sütőműhelyben maradt, mint inas. Néhány nap alatt oly hűségről s szorgalomról tett tanúságot, hogy a mester igen megszerette, s tökéletesen megbízott benne.

Az Ilonának vitt kenyeret a mester maga kellett, hogy dagassza-süsse. Másnak keze-sütötte kenyeret Ilona meg sem kóstolt. Egy napon, hogy, hogy nem, a mester megfeledkezett munkájáról.

A pékség inasai várták, egyre várták, hogy megjöjjön, megdagassza a tésztát, s megsüsse a kenyeret. Éjfélre járván az idő, Jánoska így szólt a többiekhez:

– Tudjátok mit? Hozzálátok én, s megcsinálom a kenyeret!

– Ne tedd! – kiáltották a többiek ijedten. – Ilona megismeri, s akkor jaj neked is meg a gazdánknak is.

Jánoska ügyet sem vetett társai szavára, nekifogott dagasztani, majd, miután a tészta megkelt, néhány soha nem látott kenyeret formált, olyan változatosan cifrázva, hogy gyönyörűség volt nézni.

S hogy a kenyerek, mikor a kakas hajnalra kukorékolt, kikerültek a kemencéből, mindnyájan megcsodálták szépségüket. Formájukra s ragyogásukra nem is hasonlítottak a mester keze által készítettekhez.

Reggel a mester kénytelen-kelletlen felvitte őket Ilonának.

A tündér, látva mennyire különböznek az eddigiektől, így szólt keményen:

– Ki csinálta ezt a kenyeret?

– Ki csinálta volna, asszonyom? Aki eddig is készítette.

– Sikerüljön mindig ilyen jól, megértetted?

– Megértettem, asszonyom – mondta a mester alázatosan, s kiment.

Alig telt el két hét, a mester ismét megfeledkezett a dolgáról, s Jánoska, látván, hogy múlik az éj, ismét hozzáfogott dagasztani s kenyeret csinálni. Ezúttal betette a gyűrűjét annak a kenyérnek a közepébe, melyet Ilonának vittek.

Mikor a mester bevitte a kenyereket, Ilona így szólt nagy haraggal:

– Gyorsan mondd meg, ki csinál ilyen kenyeret?

– Kegyelmezz a fejemnek, felséges asszonyom! Néha előfordul, hogy a búza szebb, a liszt finomabb, de ezentúl esküszöm...

– Katonák, a tömlöcbe vele! – kiáltott magából kikelve Tündér Ilona.

Ilona, hogy egy kissé lecsillapodott, fogta a kenyeret az asztalról, s a kést belevágta. Amint ketté akarná szelni, a kés valami keménységbe ütközik, s nagy csodálkozással megpillant egy gyémántgyűrűt a kellős közepében.

Mihelyt meglátta, nyomban megparancsolta, hogy hozzák elébe a mestert, s hívassák a hóhért kivont pallossal.

– Mondd meg, ki csinálta a mai kenyeret, ha nem, hát a fejed nem is marad a helyén.

A mester rémületében mit tehetett volna mást? Megmondta. Ilona megparancsolta, hogy az ifjút, aki a kenyeret csinálta, hozzák elejébe.

Jánoska belépett a topáz palotába, mely úgy tündökölt, hogy majd megvakította az embert, s bejutott a szobába, ahol Ilona volt.

Egymásra pillantottak, s menten felismerték egymást. Ilona megparancsolta a két rabszolganőnek, hogy fürdessék meg Jánoskát, s a fürdés után a palotában található legszebb rend ruhát adják reá.

Jánoska egy fél óra múlva felfrissülve, s rongyos-poros gúnyájától megszabadulva, immár tiszta aranyból varrt ruhában, egyszer csak azon vette észre magát, hogy belép Tündér Ilonához, egy csupádon-csupa arany- meg selyemszőnyeggel borított terembe.

Mikor jól kiörvendezték magukat, Jánoska elmesélte minden, ideérkeztéig való szenvedéseit és fáradalmát. Az egész napot, meg az estét is beszélgetésben töltötték. Nem tudtak betelni vele, hogy egymást a múltbeli fekete napokról, e nagy boldogságban, tovább kérdezgessék.

Másnap Tündér Ilona levetette özvegységének s magányosságának sötét ruháját, s a világ legdrágább selyméből varrt csupavirág köntösbe öltözött. Megparancsolta, vegyék le a fekete lobogókat, melyek három álló esztendő óta csapkodtak a palota ormán, s helyükbe fehéreket tűzzenek ki, az öröm jeléül.

Harmadnap fejedelmi lakomát adtak, amelyre eljöttek a rangosabb tündérek, tanácsurak, s az ország minden nagyurai. Midőn a vendégek egytől egyig összegyűltek, íme, megjelent Széplegény Jánoska is gyönyörű Ilonájával, s leültek az asztalfőre a meghívottak örömrivalgásai s jókívánságai közepette. Miután lakomáztak, Ilona felkelt az asztaltól, s egy drágakövekkel kirakott ládikából kivett egy szépséges virágot, mely tündökölt, mint a nyári reggel hajnalcsillaga. A virágot szőke hajfonatába illesztette, s midőn az hajfürtjeihez ért, olyan szépen kezdett szólani, hogy még az áldott nap is megállt tüzes útján, hogy kissé felfrissüljön a régóta elnémult ének hallatán; a madarak rezzenéstelen, némán ültek a zöld lombok között, s az aranypatak hullámai megálltak, majd egymásra hágtak, hogy el ne szalasszák a varázsos hangokat.

Kilenc birodalmat átjárt az énekszó. A háborúskodó császárok, mihelyt meghallották, jelt adtak, hogy tűzzék ki a béke lobogóját, és szűnjék meg a dúlás és ellenségeskedés. Akik a vad erdőkben éppen vadászaton voltak, kiejtették kezükből az íjat, s leereszkedtek a zöld mohára, a távoli ének édes áradásától megmámorosodva.

A következő napon követeket küldtek a szomszédos királyokhoz és császárokhoz, s meghívták őket a lakodalomra. Olyan fényes lakodalmat csaptak, amilyenről, mióta isten megteremtette a világot, senki sem hallott. Csak a palota kertjeiben,

széles udvarán kétezer fehérmárvány asztalt terítettek. Három nap, s három éjjel nem hagyták abba a muzsikások; egyik fogás a másikat érte, a legpompásabb italok váltogatták egymást, s volt ott vigasság, énekszó, hogy az ember attól félt, mindjárt a magas égbe emelkedik az udvar. Hát a táncok? Láttátok volna a tündéreket, amint ropták s járták, hogy lábuk is alig érte a földet! Az országban a legeslegutolsó kalyibáig állt a vigasság s a mulatozás. Akárki vetődött be Ilona udvarába, ismerős, ismeretlen, gazdag vagy koldus, a mindenféle jófalattal megrakott asztalok mellé ültették, s ehetett annyit, amennyit szeme-szája kívánt.

Hogy véget ért ez a páratlan lakodalom, mindenki hazasietett, a vőlegény s a menyasszony pedig bevonult az aranyos s bársonyos szobákba, hogy elkezdjék a boldog életet, sok esztendős szenvedés után.

Határtalan boldogságban telt el egy kerek hónap. Akkor Tündér Ilonának el kellett mennie az államtanácsba. Mielőtt elindult volna, így szólt Jánoskához:

– Íme, kedvesem, rád bízom minden szobám és termem kulcsát, ahány csak van ebben a palotában. Kedvedre beléphetsz amelyikbe akarsz, de isten őrizzen attól, hogy megpróbáld kinyitni az acélajtajú szobát. Többet nem mondok neked.

Ennyit mondott és kiment.

Széplegény Jánoska azonnal leereszkedett a hálóházból, ahol volt, s elkezdte sorra nyitogatni a szobák s kőboltozatok valamennyi ajtaját, s nem tudott betelni a sok szépséges, csodálatos dolog láttán. Miután mindegyiket bejárta, így szólt magában:

– No most aztán megyek, s kinyitom odalent azt az acélajtajú szobát: azért, gondolom, még senki sem esz meg!

Ment s kinyitotta. Amikor belépett, fülét irtózatos csengésbongás ütötte meg, s valami mély, kétségbeesett nyögés. Mi volt ott? Egy asztagnyi nagy hordó, két végén két tölgyfaderék vastag abroncs, közepén két hatalmas, emberláb vastagságú szemekből kovácsolt lánc fogta össze, s a láncok négy sziklához erősítve. A hordó belsejében pedig hat szálból font selyemkötéllel megkötözve hányta-vetette magát az a sárkány, amely Ilonát elrabolta volt, s néhány hónapig feleségeként rabságában tartotta.

De mihelyt az ajtó kinyílt, fuvalom támadt, a sárkány friss levegőt szippantott, hirtelen felfújta magát, s a hordó egyik abroncsát lepattantotta, aztán így kiáltott:

– Hallod-e, Széplegény Jánoska, isten fizesse meg, mert nagy jót tettél velem! De még hálásabb volnék, ha mikor majd kimész, tárva kinyitod az ajtót. Legfőbb ideje, hogy kiszabaduljak én is egyszer ebből a dohból és nyirokból, mely a tüdőmet eszi immár három és fél esztendő óta.

Széplegény Jánoska rémülten sietett kifelé az iszonyú szobából. S ahogy az ajtón újabb szél hatolt be, a sárkány megborzongott, még egyszer teleszívta a tüdejét a friss levegővel, s szétvetette a második hordóabroncsot is. A hordó dongáira esett szét, a lánc darabjaira hullott, amikor pedig a sárkány még egyszer jót szuszogott és nyögött, meg fogát csikorgatta, alapjában megremegett Ilona udvara, akárcsak valami félelmetes földrengéstől. Tündér Ilonát magát is hideg borzongás járta át az államtanácsban, s arcáról abban a szempillantásban tovatűntek a rózsák. Nyomban tudta, mi történt. A sárkány, ahogy megszabadult a fal üregéből, kiment a napvilágra, majd odament egy kőpincéhez, a palota hátában. Itt kétszer belerúgott egy ajtóba, kiemelte sarkaiból, s egyetlen füttyentésére előjött a pince mélyéből egy táltosló, s csak úgy fújta a lángot orrlikaiból. A sárkány egy lapát parazsat vetett neki, majd a hátára ült. A ló, hátán gazdáját érezvén, akkorát nyerített, hogy megreszketett bele a palota, s hét határ visszhangzott.

Miután néhányszor körülnyargalta a palota udvarát, betoppant Ilonához és Jánoskához.

– Széplegény Jánoska – mondta –, most a kezemben vagy! Megölhetnélek, ha úgy akarnám. De azt határoztam, hogy nem veszem el az életedet, mert te is igen nagy jót tettél velem. De hordd innen az irhád, hogy még a nevedet se halljam, ha kedves az életed!

Nos, egy hegyi faluban két nap járóföldre a császárné városától élt egy minden varázslatban és rontásban járatos, híres boszorkány. Jánoska másnap elment hozzá tanácsot kérni, s mihelyt megtalálta, odaadott neki egy erszény aranyat, mire a vénség tüsténT szerencsét kezdett mondani neki.

– Mindenek előtte – szólt a vénasszony –, meg kell tudni, miben rejlik a sárkány ereje. Eredj hát vissza, s tégy valamit, hogy kitudd ezt a titkot. Azután ismét gyere vissza hozzám.

Jánoska visszatért, s találkozott Ilonával. Megmondta neki, milyen tanácsot adott a boszorkány.

Ilona másnap betegséget színlelt. A sárkány kérdésére, hogy mi a baja, nem felelt semmit, csak feküdt a falnak fordulva, s folyton sóhajtozott. A sárkány odament az ágyhoz, s sajnálkozva kérdezte:

– Ilona kedvesem, nyisd szóra szád, s mondd meg, mi bajod.

– Semmi – felelte Ilona.

– Hogy-hogy semmi, mikor itt fekszel betegen, s nem tudsz felkelni az ágyból?

– Ó, drága uram! Megmondom én neked, de félek, hogy megharagszol.

– Hogy én megharagszom? Hát mikor nem teljesítettem én minden kívánságodat? Küldjél akár a pokolba, s elmegyek érted, kérj, amit akarsz, s teljesítem kívánságod, még ha a tenger fenekére kell is leszállnom!

– Nem küldelek én sehova, nem kérem tőled, hogy leszállj a tenger fenekére! De úgy hasogat a lelkem, amikor látom, hogy te óvakodsz tőlem, és nem akarod, hogy megtudjak valamit is a titkaidból. Magam feltártam neked mindig a szívem, megosztottam veled minden érzésemet és minden gondomat. De te nem akarod, hogy én örüljek a te gondolataidnak.

– Mit titkoltam én el előtted? Miféle titkom van és mit tudok, amit nem mondanék meg neked is?

– Mit titkoltál el? Ó, hagyd ezt, ne betegíts meg még jobban!

– Csak mondd meg, lelkem! Mondd meg!

– Hát ha már megmondhatom, akkor figyelj. Tudod, hogy az egész világ csodálkozik a te hőstetteiden. Hány hatalmat legyőztél eddig? Akadt e vaj' egy császár, aki valaha is meg tudott verni? Te egyedül rontasz az ellenségnek, még ha oly sokan vannak is, mint a levél meg a fűszál, s mégis győztesen jössz haza. Jó, de hát ilyesmi hogyan történhetik? Én, a császárné, s a te feleséged, nem tudom, honnan veszed ezt a félelmes erőt. Ó, én boldogtalan! Más császárok semmit sem titkolnak el feleségük elől, csak te találtad meg a módját, hogyan tartsd távol lelkedet az enyémtől. S ezek után

még azt kérdezed tőlem, miért estem ágynak? S mért van az, hogy majdnem megszakad a lelkem a keserűségtől?

– Ilona, Ilona, nem is tudom, mit válaszoljak erre a beszédre! Meg is szeretném mondani, meg nem is.

– Ne mondd meg, ha azt akarod, hogy maholnap sírba tégy – szólt Ilona sóhajtva, s fejét ismét a falnak fordította.

A sárkány egy darabig ott állt, s gondolkodott. Aztán így szólt:

– Megmondom hát, Ilona, ámbátor úgy érzem, nem teszek jót vele. Minden hatalmam és bátorságom a lovamnak köszönhető. Az én lovam egy kanca csikaja, mely a Csuma Anyjánál szolgál, a világ végén, a Kék Tenger partján. Hét lószíve van, és a világ egyetlen vitéze sem győzheti le, hacsak nem valamelyik testvérén ül.

Hallván ezt Ilona, egy kicsit vidámabbnak mutatkozott, s így szólt:

– Mintha követ vettél volna le a szívemről, annyival könnyebbnek érzem magam, hogy ezt elmondtad!

Három nap múlva Ilona elmondta Jánoskának, amit a sárkánytól megtudott. Jánoska tüstént a boszorkányhoz indult, s elárulta neki, miben rejlik a sárkány hatalma.

– Most már, fiam – szólt a vénasszony –, készülj az útra, és eredj egészen Szent Szeredáig. Ha ez nem tud téged útba igazítani a Csuma Anyjához, a világ végére, a Kék Tenger mellé, majd megmutatja az utat Szent Péntek felé: ha pedig itt sem boldogulsz, akkor Szent Vasárnapnál majd feltétlenül megtudod, hol vezet az út ehhez a szörnyeteghez.

Jánoska úgy tett, ahogy a vénasszony mondta: ezüstpallost dugott az övébe, vállára íjat s nyilakkal teli puzdrát vett, s elindult a hosszú útra. Ment, mendegélt, míg Szent Szereda udvarába nem ért. Ahogy Szent Szereda meglátta, így szólt:

– Mi szél hozott ide?

– Szent Szereda, Szent Szereda, áldjon meg téged az úristen, és napodat böjtöléssel töltsék az emberek. Azért tértem ide utamról, hogy megkérdezzelek, hogy s merre találhatom meg a Csuma Anyját, a világ végén?

– Be nagy dolgot kérdezel! Megmondani nem mondhatom meg, de fogd ezt a lovat, s ülj rá. Ez majd elvisz téged a nénémig. Szent Péntekig. Gondolom, az majd útbaigazít.

Jánoska útnak eredt, s meg sem állt Szent Péntekig. Szent Péntek sem tudott neki semmit mondani a Csuma Anyjáról, az is egy lovat adott neki, mivelhogy a másik már úgy elfáradt, hogy alig vonszolta a lábát. Végül is eljutott Szent Vasárnap udvarába.

– Mi szél hozott az udvaromba, te vitéz? – kérdezte tőle Szent Vasárnap.

– Szent Vasárnap, Szent Vasárnap, ragyogtasson téged az Atyaisten, s dicsérjen téged imádsággal és énekkel minden jámbor lélek. Azért jöttem ide, napnál fényesebb orcád színe elé, hogy légy jó, s igazíts útba a Csuma Anyjához, a világ végén. Tündér Ilonának ura voltam, kinek hajában virág dalolgat, s arra kilenc ország hallgat, s egy gonosz sárkány elragadta tőlem őt. Gondoltam, megverekszem vele karddal elragadott asszonyomért, s reméltem, hogy legyőzöm. De aztán, hogy, hogy nem, megtudtam, hogy félelmetes ereje a lovában rejlik, melynek a Csuma Anyja, a táltos anyjának gazdája, hét szívet adott. Azonkívül megtudtam, hogy senki sem győzheti le, csak az a vitéz, akinek lova az ő táltosának testvére. Attól a pillanattól fogva járom a világot, hogy megtaláljam a Csuma Anyját, de eddigelé teljesen hiába jártam.

– Ne keseredj el, kedves vitéz fiam, jó órában indultál ide! Tőlem nem mész el vigasztalan! Jól figyelj tehát, s vésd eszedbe szavaimat. A Csuma Anyja, az az átkozott sárkány, évente szolgákat szerződtet a kancák legeltetésére. Igen nagy bért fizet nekik, s az év lejártával megengedi a szolgának, hogy kedvére válasszon magának lovat a méneséből. A kanca csak éjszaka legel, s a vénasszony úgy szerződik a szolgával, hogy ha reggel kanca nélkül találna hazatérni, leüttetheti a fejét. Akárhány vitéz is vállalkozott eddig a boszorkány kancájának őrzésére, mind ott hagyta a fogát! Te azonban csak menj el, s állj be a vénasszonyhoz. Fogd ezt a pálcát, amikor nagy szükségben vagy, suhints vele háromszor az erdő felé, amely előtted felbukkan. S a végén kedves fiam, mikor a boszorkány felszólít, hogy válassz lovat szolgálatod fejében, te szemelj ki egy sovány s nyeregtelen lovat és ne tágíts tőle még az életed árán sem. A boszorkány nyakrafőre biztat majd, válassz egy szép fényes paripát, de te ne fogadd el, csak azt a gebét, amely ott sínylődik a ganéban, s köhög, hogy majd megszakad.

– Így cselekszem – mondta Jánoska, meghajolt Szent Vasárnap előtt, megköszönte lelkéből, s útnak eredt.

Ment, mendegélt, három nap, három éjjel, míg egy égig érő hegy tetején nem találta magát. Innen egy végtelen s kéklő síkot pillantott meg. A Kék Tenger volt az. Tovább menvén a hegy lejtőjén, egy bükkfaágon hatalmas madarat lát, mely rezzenéstelen ül ott, törött szárnnyal fájdalmasan nyöszörög. Jánoska felvonta íját, rátett egy nyilat, megcélozta vele a madarat, mert azt gondolta. hogy a húsából majd megvacsorázhat aznap este. De jóformán még célba sem vette, amikor a madár így szólt hozzá:

– Hallod-e te, vitéz, megállj, s ne lőj rám, mert jól tudom én, miben fő a fejed, s hova tartasz. Mintsem megölnél, inkább essen meg a szíved szenvedésemen, jer, s kösd fel törött szárnyamat, mert valaha én is tehetek még jót veled.

Jánoska letette íját, odament hozzá, szárnyát felkötötte, s azzal indult tovább.

Mikor a hegy oldalán leereszkedett, s a tenger széléhez ért, a parton egy nagy, kövér halat talált, ott vergelődött a homokon.

Meg akarta sütni vacsorára, mert éhségében már-már elszédült. De még meg sem foghatta, mikor a hal megszólalt:

– Hallod-e vitéz, állj meg, ne bánts, inkább menj s vágj le kardoddal egy karót arról a fáról, s hengergess be azzal a tenger hullámaiba, s jótetted helyébe jót várhatsz tőlem!

Jánoska úgy tett, ahogy a hal kérte. Ment, ment még három óra hosszat, hát egy kopasz hegyoldalon hatalmas házat lát, mintha elszórt sziklák lapjaiból építették volna.

Jánoska megindult felfelé egy ösvényen, feljutott a hegyoldali házhoz, és belépett.

– Adjon isten tinektek – mondta Jánoska.

– Fogadjisten! – szólott egy repedtfazékszerű hang, akkora szájból, mint valami csűr. A szörnyeteg a Csuma Anyja volt, valamiféle asszonyféle, sem ember, sem ló, a feje akkora volt, mint egy szénaasztag, a lába meg lóláb.

– Tán a lábad csóka csórta, hajadat a szél sodorta, szemedet a holló lopta, hogy ide vetődtél az én házamhoz? – kérdezte.

– Lábamat nem csóka csórta, hajamat nem szél sodorta, szememet sem holló lopta, csak azért jöttem hozzád, hogy

szolgálatodba szegődjem!

– Jókor jöttél, türelmetlenül vártalak – mormogta a szörnyeteg.

– Nálam nem lesz egyéb dolgod, mint hogy kividd a kancát legeltetni estétől reggelig. S ha derekasan szolgálsz, az esztendő elteltével szép bérrel hálálom meg, s egy lóval, melyet a ménesemből választasz. De ha elveszíted a kancámat, s nélküle térsz haza, húsod az enyém lesz, s csontjaid a farkasoké.

– Elszegődöm hozzád – mondta Jánoska, aki nem is sejtette, mi minden történik még.

Aznap este, napszállta után, Jánoska felült a kancára, s kiment vele a mezőre. Ott leszállt, leült a fűbe, s nézte, hogy legel a kanca. Nemsokára azonban csak érezni kezdte, hogy minden ina elernyed, feje a földre esik, szeme elhomályosul, s olyan álom szakad rá, mintha három-négy éjjel nem hunyta volna be a szemét.

Amikor felébredt, a hajnalcsillag már csak egy dárdányira volt az ég aljától. Körülnézett: a kanca sehol. Néz jobbra, néz balra, szalad ide, szalad oda, hanyatt-homlok. De hiábavaló minden fáradozása, se nem lát, se nem hall semmit. Szörnyű rémület és iszonyat fogta el Jánoskát, s sírva, jajgatva kóborolt a boldogtalan.

Egy erdő szélére érve csak látja, hogy egy nagy madár száll le elé.

– Ne ijedj meg, jó ember, én vagyok az a madár, akit megmentettél a haláltól. Miért sírsz és zokogsz?

Jánoska elmondta neki, hogyan vesztette el a kancát, s hogy most már meg fogja ölni a Csuma Anyja.

– Nyugodj meg, maradj itt, mert hozom én neked mindjárt.

S a madár, aki a madarak császárnéja volt, beszállt a sűrű erdőbe, keresztül-kasul repdesett, s úgy kiáltozott, hogy hangjára amennyi griffmadár, sas meg sólyom volt, mind odagyűlt, mint a felhő. Megparancsolta nekik, hogy bozótban, berekben keressék, kutassák, s kergessék meg azt az idegen madarat, amely éjszaka bement oda. Erre a madárnépség elárasztotta az erdőt, akár a sáska, hogy legalább tíz jutott még a legkisebb cserjére is, s mihelyt megtalálták az idegen madarat, amely nem volt más, mint a boszorkány kancája, nekiestek a csőrükkel, s addig csípték, addig vagdosták, míg kiverték az erdőből, s arra kényszerítették, hogy azzá váljon, ami volt.

– Hó, átkozott kancája – kiáltotta Jánoska, ahogy meglátta, s a kötőféket fejére vetette. Aztán elindult, s haza is ért napkelte előtt.

A Csuma Anyja már ébren voh, s türelmetlenül várta a vitézt, hogy elemészthesse.

De amikor Jánoskát meglátta a kanca hátán, rémületében elkezdett ordítozni, fogát csikorgatta, mintha hetvenhét nyavalya törte volna. Jánoska bekötötte a kancát a kőistállóba, s belépett a házba.

– No, asszonyom, jól szolgálok-e? – kérdezte.

– Jól – felelte a boszorkány, s gonosz tekintetet vetett Jánoskára.

Aztán fogta magát, s kezében lángostorral bement a kancához, s elkezdte verni, hogy csak úgy füstök a háta.

– Pusztítson el az isten, s büntessen meg irgalmatlanul! Hát így rejtőztél el?

S csak ütötte, verte a boszorkány, hogy csupa kék folt lett a dereka meg az orra.

– Aztán vigyázz, s éjjel úgy elbújj, hogy meg ne találjon, mert ha megtalál, addig ütlek-verlek, míg cafatokra nem mész!

S hogy az este leszállott, Jánoska ismét elindult a kancával a legelőre. Eltökélte magát, hogy most már egy tapodtat sem távolodik el mellőle. De alighogy eltelt egy óra, máris érezni kezdte, hogy izmait zsibbadás fogja el, s egyre erősebb álmosság környékezi. Akárhogy is erőlködött, mély álomban zuhant le a kancáról a fűre.

Ekkor a kanca elillant előle, s márnává változott a Kék Tenger fenekén.

Amikor Jánoska felébredt és körülnézett, azt se tudta, hol van s mi történt vele. Mihelyt magához tért, felkelt, s elindult megint fel s alá, keserűen zokogva. Ekkor a hajnali csillag két dárdányi magasságban volt az égen. Sok-sok bolyongás után a föld pusztaságain, megérkezett a tenger partjára. S amint sírva nézett végig a végtelen víz hátán, csodálkozva látta, hogy a hullámokból a tenger csendes és fényes színét felkavarva, hatalmas hal feje bukkan ki, pikkelyei úgy csillognak a vándorló hold világában, akár a gyémánt.

– Mit sírsz és jajveszékelsz, én jótevőm? – kérdezte a hal.

– Mondd meg, mint édes testvérednek, hogy megvigasztaljalak és megmentselek, mint ahogy te is megmentettél volt engem.

Jánoska azonnal megismerte, kicsoda, s elmagyarázta a halnak jajveszékelése okát.

Ekkor a hal, ki a halak császára volt, kopoltyúit felmeresztette, nekihuzakodott, elkezdte rázni a tengert, egyik partjától a másikig felforgatta fenekestül, hogy úgy látszott, mindjárt kiárad és elnyeli a világot. És a hullámok hátán vágtatva tudtára adta a halak aprajának-nagyjának, induljanak tüsténT, forgassák fel, turkálják meg a homokot s a köveket a tenger fenekén, míg meg nem találják azt a márnát, mely éjszaka a tengerbe lopta magát.

S elkezdte a halak minden ivadéka teljesíteni császáruk parancsát. Az átkozott márna a fenék iszapjába búJt, két ölnyi mélyre. Midőn azok a félelmetes cetek felfedezték, utána vetették magukat tátott szájjal, s űzték, kergették, harapdálva a tenger széltében-hosszában. Addig üldözték s addig harapdálták, míg a végén kénytelen volt a felszínre bukkanni a tengerparton, s ismét kancává változni ottan.

– Megállj, ördöngös kancája! – kiáltotta Széplegény Jánoska, amint meglátta.

A kötőféket fejébe vetette, s elindult vele az asszonyához.

Mikor a boszorkány megpillantotta, majd felvetette a méreg, s ismét elkezdte tépni a haját, s rángatózott, mint akit a nyavalya tör. Majd hogy szét nem pukkadt a méregtől, mely minden erét átaljárta.

– Nos, asszonyom, tetszik-e a szolgálatom? – kérdezte Jánoska, hogy a házba belépett.

– Tetszik – felelte a boszorkány, a fogát csikorgatva. Azzal kiment a kancához, s kezében még kegyetlenebb lángostor, mint azelőtt, elkezdte csépelni, hogy csak úgy ropogott a csontja.

– Elhatároztam, hogy halálra gyötörlek, csapna beléd az istennyila. De még egy próbát teszek veled; megmondom azonban kereken, hogy ha ma éjszaka se tudsz túljárni pásztorod eszén, kitekerem a nyakad, mint egy gyíknak, és ízekre szaggatlak!

Mikor az éj sötétje leszállt, Jánoska utoljára vitte ki a mezőre a boszorkány kancáját. S hogy az álom, csakúgy mint kétszer annakelőtte utolérte, ismét szinte kővéválva zuhant a fűre. A hajnalcsillag még világított, amikor felébredt. Járkálni kezdett fel s

alá a tengerparton meg az erdő szélén, ahová a megelőző éjjel a kanca elbújt volt, de sem a hal, sem a madár nem mutatkozott.

Ahogy kóborok az éjszaka mély csendjében, szívében halálfélelemmel, egy sűrű rengeteg erdő szélén eszébe jut a Szent Vasárnaptól kapott pálcika. Előveszi, ahogy Szent Vasárnap mondta, s hát, mit lát.

Az a fa, melyről a pálcikát vágták, elkezdett rázkódni tövestül, s olyan vihart támasztott, hogy csak úgy borzongott belé az erdő, egyik végitől a másikig. S amennyi tölgy, bükk meg gyertyán, meg mindenféle fa volt az erdőben, a legkisebbiktől a legnagyobbig, elkezdte rázni és csattogtatni ágait, mintha a legiszonyúbb vihar szakadt volna rájuk. Erre a kanca, ki az erdő közepében bújt meg, tüskéktől meg tövisektől szurkálva felugrott onnan, s futásnak eredt. Ahol csak elfutott, az ágak végigvágtak a hátán vagy a lábát ütötték, hogy a sajgástól majd kiszökött a szeme, addig-addig, míg a sok ütéstől és sebtől elgyengülve, rá nem szánta magát, hogy kimegy az erdőből.

– Hó, boszorkány ravasz kancája! – kiáltott Jánoska, mikor meglátta, azzal a hátára ült, s meg sem állt hazáig.

– No, már most, asszonyom, letelt az esztendőm! Add ki a béremet, s gyerünk, hadd válasszam ki a legnekemvalóbb lovat – mondta Jánoska, mihelyt a boszorkányhoz betoppant, ki úgy felfúvódott a méregtől s a keserűségtől, hogy szinte kipukkadt.

Mit tehetett volna a vénasszony? Az egyezséget meg kellett tartania. Kiment hát Jánoskával a ménesbe.

Tizennégy szilaj ménló volt ott, egytől egyig fényesek, szépek, oldalt pedig ganéban és pocsolyában egy gebe fetrengett, de olyan gyenge volt s olyan nyomorúságos, hogy megesett rajta az ember lelke. A tizennégy ménnek azonban nem volt szíve: a boszorkány szívüket mind a fetrengő gebe testébe tette, ez a Jánoska legeltette kanca kétéves csikója volt.

– No, válassz magadnak, amelyik tetszik – mondta a boszorkány Jánoskának.

– Egyik lovad szebb, mint a másik – mondta Jánoska –, egy császár is kedvére válogathatna közöttük. De isten őrizz, hogy ilyen nagyra törjek! Hozzám, mint afféle szegény emberhez, ilyen pompás ló nem is illenék. Mindenki kikacagna, valaki csak nyűtt

bocskoromban ilyen szép ló hátán látna: megelégszem azzal, amely ott a ganéban hever. Azt add nekem.

A Csuma Anyja összeráncolta szemöldökét, sandán mérte végig Jánoskát majd hangját jóságosra és szánakozóra változtatva, így szólt hozzá:

– Hogy-hogy? Isten őrizz, hogy ilyen rossz lóval menj el tőlem! Halálos szégyenem volna, hogy hű szolgálatodat így hálláljam meg! Hadd itt ezt dögrovásón, s válassz egyet ezek közül a táltosok közül!

– Mondtam már, hogy a mének közül nem tudok nekemvalót választani, ha ezt a gebét nekem akarod adni, add hát, ha nem, egy sem kell nekem.

A boszorkány így-úgy még próbálta megváltoztatni Jánoska akaratát, mindenfélét mondogatott neki, de végül is oda kellett adnia a kért lovat.

Akkor Jánoska odament a félszemű gebéhez, felkeltette a ganéból, a hátára ült.

– Jól ülj fel, fogózkodj meg, kedves gazdám – mondta a ló, s hatalmasat nyerítve a felhőkig reppent, hogy egyszeriben valami levegőben kóválygó madárnak látszott. Amikor leereszkedett, meg sem állt a tenger közepéig, háromszor alámerült, míg csak jól meg nem fürdött, s úgy nem ragyogott, mint a virágszirmon a reggeli harmat. Aztán kiszállott a partra Jánoskával.

– Félsz-e, gazdám? – kérdezte.

– Félek, de nem nagyon – válaszolta Jánoska.

– Nos hát, hogyan vigyelek: mint a szél, vagy mint a gondolat?

– Mint a gondolat, mert kegyetlenül éget a vágyakozás.

A ló felemelkedett a levegőbe, s repült-repült, hogy Jánoska azt hitte, egy helyben áll, s a világ száguld a szeme előtt, mint a puskagolyó.

Mikor Tündér Ilonához ért, olyan keserves sírásban találta, hogy sok-sok könnyétől források fakadtak a házban.

– Ne sírj már – kiáltott Jánoska, s karjába vette, és mind ketten a felültek a táltosra, s elrepültek.

A sárkány éppen egy vendégségben volt, s mikor a legmagasabban járt a kedve, lova olyat nyerített, hogy a pohár kiesett a kezéből, s diribdarabokra tört. A sárkány tüstént felugrott, s kisietett a lovához.

– Mi ütött beléd, hogy ilyen eszeveszetten nyerítesz? Talán nem érzed jól magad itt?

– Én még csak vagyok, ahogy vagyok, de neked egyre rosszabb! Széplegény Jánoska járt a palotában és elrabolta tőled Ilonát.

– Maradhatunk-e, lakmározhatunk-e még?

– Akár le is feküdhetsz, ha úgy tetszik, mert nincs rá remény, hogy valaha is utolérjük! Jánoska lova a testvérem, és tizennégy szív van a testében, az enyémben pedig csak hét.

Anélkül, hogy a vendégseregtől elbúcsúzott volna, a sárkány tüstént lóra vetette magát, s nekivágott az útnak, mint a fergeteg.

Vágtatott a sárkány iszonyú dühében, hogy csak úgy dobogott a föld lova lába alatt, s háta megett porfelhők göndörödtek.

Már-már beesteledett, amikor egyszer csak észrevette Jánoskát és Ilonát, kik lovukon az égboltozatán repültek. Sarkantyúba kapta lovát, hadd emelkedjék fel hozzájuk, de hasztalan, az ő lova nem tudott repülni a levegőben, csak négy öl magasságban a földtől, a Jánoskáé pedig olyan magasan suhant el fölötte, mint valami könnyű madár. Így folytatták e levegőbeli versenyfutást, míg csak a sárkány kimerülve biztatni nem kezdte a lovát, hogy mondja meg a testvérének odafent, szálljon le, mert parázzsal meg lánggal fogja jóltartani. Ahogy Jánoska lova meghallotta ezt, mindjárt közölte is gazdájával. Erre Jánoska azt mondta hűséges táltosának:

– Mondd meg, derék lovam, testvérednek, vágja földhöz a gazdáját, hogy összezúzza magát, s én majd harmatos lóherével s édes tejjel etetem.

Mihelyt meghallotta a sárkány lova testvére gazdájának üzenetét, nekirugaszkodott, megrázta magát, s úgy odavágta a sárkányt egy szikla csücskéhez, hogy ízzé-porrá ment. Jánoska a lovával azonnal leereszkedett, Ilonát a sárkány lovára ültette, hazamentek. Ilona a palotáját aranyalmává változtatta, majd felkerekedtek, s meg sem álltak Széplegény Jánoska birodalmáig.

Mihelyt Széplegény Jánoska Ilonájával hazaérkezett, mindjárt elindultak a Tündérek Tavához, s földhözvágták az aranyalmát. Hát abban a szempillantásban felbukkant a parton Ilona tündökletes palotája, minden benne rejlő csodájával egyetemben. Aztán az

elsőnél százszorta, ezerszerte gazdagabb s boldogabb lakodalmat rendeztek. Ezen ott voltak már Jánoska sógorai meg nénjei is, akik mind sírtak örömükben, amikor meglátták Jánoskát gyönyörű feleségével.

Ettől fogva Jánoska meg Ilona mennyei boldogságban s egymás iránt való végtelen szeretetben éltek. S ahogy teltek a napok, gyakran ültek ki gyönyörködni az ablakba, s ki tudja, mi nem jutott eszükbe, mert olykor egy-egy könny folyt végig orcájukon. A könnyek meg az emlékezések tették, hogy öregedvén egyre fiatalodtak, úgyhogy lehet, hogy máig is élnek, s míg világ a világ.

FEHÉR SZERECSEN

Volt egyszer, hol nem volt, volt egyszer egy országban egy király, s annak három fia. Ennek a királynak volt még egy bátyja is, s az császár volt egy másik távoli országban. Ezt a császárt Zöld Császárnak hívták, neki nem voltak fiai, csak lányai. öregedni kezdett a császár, ágynak esett, s azt írta öccsének, a királynak, hogy küldje el minél hamarabb fiai közül a legérdemesebbet, legyen kire ráhagyja a császárságot halála után.

A király, ahogy megkapta a levelet, nyomban maga elé hívatta a három fiát, s azt mondta:

– Idehallgassatok, mit írt az én kedves bátyám! Amelyik közületek rátermettnek érzi magát, hogy egy olyan nagy és gazdag országot elkormányozzon, elmehet, hogy teljesítse bátyám kívánságát.

Előállott a legnagyobbik testvér, s nagy merészen azt mondta:

– Atyám, úgy gondolom, ez a tisztesség engem illet, mivelhogy én vagyok a legidősebb. Kérlek, adj nekem költőpénzt, útravaló tarisznyát, jó lovat, s fegyvert, hogy nyomban útnak indulhassak.

– Jól van, édes fiam, ha annyira bízol az erődben, s úgy gondolod, hogy el is tudsz jutni a bátyámhoz, meg kormányozni is tudsz másokat, eredj, válassz magadnak lovat ménesemből, végy magadnak ruhát, fegyvert, amilyet akarsz, és indulj. Szerencse kísérjen utadon.

Összeszedett a királyfi minden szükségest, édesapjától ajánlólevelet is kapott a császárhoz, búcsút vett apjától, öccseitől, nyeregbe szállt, s útnak indult nagy jókedvvel.

De apja, az öreg király ki akarta próbálni. Nem szólott semmit, csak este titokban magára vett egy medvebőrt, lóra ült, más úton a fia elébe került, § bebújt egy híd alá. Jön a királyfi, s háta hídfőnél egy medve fogadja nagy morogva. A ló kétlábra ágaskodott, horkolt, levetette a gazdáját. A királyfi félt tovább menni, szépen megfordult, s szégyenszemre hazament. Mire hazaért, a király már régen otthon volt, bekötötte a lovat, összehajtotta a medvebőrt, s várta, hogy jöjjön a fia. Hát az jött is nagy sietve, s nem olyan vidáman, ahogy elment volt.

– Valamit itthon felejtettél, hogy visszafordultál? – kérdezte a király nagy csodálkozva. – Nem jó jel az ilyesmi, ahogy én tudom.

– Felejteni éppen nem felejtettem itthon semmit, de ahogy mentem, egy híd innenső oldalán szembejött velem egy iszonyatos medve, s rám vetette magát. Alig s alig tudtam megmenekedni a.karmai közül. Jobbnak láttam visszafordulni, mintsem vadállatok martaléka legyek. Menjen, aki akar. Nem kell nekem se császárság, se birodalom. Úgysem élek míg a világ, minek örököljek én annyi földet.

– Igazad van. Világos dolog, hogy se te nem való vagy császárnak, se a császárság nem való neked. Mintsem összezavard a világot, inkább ülj félre, mert hogy is mondják? Isten kegyelméből van béka elég, csak legyen hozzávaló tó. Csak azt nem tudom, mi lesz a császársággal?

– Apám – mondta a közbelső fiú –, hadd menjek el én, ha megengeded.

– Megengedem én, de csoda lenne, ha nem állna neked is utadba valami. Elébed áll vagy egy nyúl, vagy valami más, én meg azon veszem észre magam, hogy te is itthon vagy, mint a bátyád. De jól van, próbáld meg te is, hogy szolgál a szerencse. Hogy is mondják: mindenki maga vágjon magának karéj kenyeret. Ha sikerül, jó, ha nem, hát istenem... más vitézek is jártak már úgy mint te.

Összekészít a középső fiú is minden szükségeset, kap ő is egy levelet apjától a császárhoz, búcsút vesz a testvérétől, s másnap útnak indul ő is. Megy, megy, amíg csak jól be nem esteledik. Hát a híd innenső végében hallja ám ő is a medvét: mrrr, mrrr. Elkezd az ő lova is horkolni, ágaskodni, hátrálni. Látta a királyfi, hogy nem kicsi a baj, búcsút mondott a császárságnak, megfordult, s szégyen ide, szégyen oda, elment ő is haza az apjához. A király mikor meglátta, azt mondta:

– Ejnye, hát mégis csak beteljesedett az a mondás, hogy „védjetek meg a tyúkoktól, a kutyáktól nem félek”?

– Hát ez meg micsoda beszéd, apám – mondta a fiú szégyenkezve –, a medve nem tyúk. Most már elhiszem a bátyámnak, hogy egy ilyen medve egész hadsereget képes szétmarcangolni... Azon csodálkozom, hogy ép bőrrel meg tudtam menekedni. Vigye ördög a császárságot, mindent, utóvégre van itthon mit ennem!

– Vanni éppen van, édes fiam – mondta a király –, csak azt mondjátok meg nekem, a szégyenetekkel mit csináltok? Három fiam van, s egy se való semmire? Megmondom egyenesen, csak kenyérpusztítók vagytok! Csak járkálni akartok egész életetekben ide-oda, mint a kőrisfalevél, s kérkedni, hogy királyfiak vagytok? Ahogy látom, lesheti az én bátyám, legföljebb ha Szent Várjál napján teljesedik majd a kívánsága. Szép kis öccsei vannak! Hogy is mondják csak: „előre a palacsintára, hátra arc a háborúban”.

A legkisebbik királyfi elvörösödött szégyenében, kiment a kertbe, sírt keservesen. Nagyon szívére vette az apja beszédét.

Ahogy ül s gondolkodik, hogy hogy is menekedhetne meg a szégyentől, egyszer csak elébe áll egy hajlott hátú öregasszony.

– Min gondolkozol olyan erősen, fényes királyfi? Kergesd el a szívedből a keserűséget, minden oldalról rád nevet a szerencse, ne légy oly bánatos. Szánj meg inkább egy kis alamizsnával!

A királyfi kivett a zsebéből egy aranyat s azt mondta:

– Fogadd szívesen ezt a keveset!

– Érjél sok napot, fényes királyfi, mert nagy szerencse vár rád. Nem sok idő múlva császár leszel, olyan, amilyen még nem járt a földön, ezerek szeretnek majd, s ezerek magasztalnak. Most pedig, királyfi, lásd, mennyit tud segíteni a jólelkűség. Állj csendesen, nézz egyenesen a szemembe, s hallgasd figyelemmel, amit mondok: eredj el apádhoz, s kérd el tőle lovát, fegyvereit, s ruháit, amikkel vőlegény korában járt, s azokkal eljutsz oda, ahova a bátyáid nem jutottak el. Lovat úgy válassz magadnak, hogy vigy ki egy tekenyő parazsat, tedd le a ménes elejibe, s amelyik ló legelőször eszik belőle, az visz el téged a császári birodalomba, az ment meg téged sok bajtól, nyomorúságtól. Tartsd jól eszedben, amit most mondok, lehet, hogy még találkozunk valaha. Így beszélt a vénasszony, aztán fehér ködbe burkolózott, s eltűnt a szem elől. A királyfi pedig odaállt az apja elé s azt mondta:

– Adj nekem engedelmet, apám, hogy én is elmehessek a bátyáim nyomán, ha egyébért nem, hogy szerencsét próbáljak.

Akár sikerül az utam, akár nem, egyet megígérek, ha egyszer elmentem a házadból, ide többé vissza nem térek!

– Nem gondoltam volna, hogy éppen a te szádból halljak ilyen beszédet – mondta a király. – Bátyáid bebizonyították, hogy nincsen

bennük kurázsi, elmúlt őbennük való minden bizalmam. Ha mindenképpen el akarsz menni, én utadat nem állom, de nehogy te is valami kicsi bajtól megfutamodj, s szégyent hozz fejemre!

– Elindulok, apám, s majd meglátjuk, milyen szerencsével járok. Egyet kérek csak, add nekem azt a lovat, ruhát és fegyvert, amit vőlegény korodban használtál!

– Odaadom, miért ne adnám, csak keresd elő!

A királyfi felment a padlásra, lehozott onnan egy kötőféket, kantárt, ostort, s nyerget. Poros, penészes volt valamennyi. Aztán előhúzott egy ládából valami régi ruhákat, egy íjat, hozzávaló nyilakat, egy kardot, meg egy buzogányt – egyik rosszabb, rozsdásabb volt, mint a másik – letisztogatta szépen s félretette. Aztán megtöltött egy tekenyőt parázzsal, kiment vele a méneshez, s letette a lovak elejibe. Hát egyszer csak kijön a lovak közül egy gebeforma piszkos, bogos, sovány ló, meg lehetett számlálni minden bordáját: odamegy egyenest a tekenyőhöz, falja a parazsat. A királyfi rávágott a fejére a kantárral, s azt mondta:

– Nyomorúságos gebe, valamennyi ló közül éppen neked van kedved parazsat enni? Ha még egyszer ide merészelsz jönni, jaj neked!

Elkezdi járatni a lovakat a tekenyő körül, fel s alá, s hát megint csak kiválik a sovány ló, odafut a tekenyőhöz, s falja a parazsat. A királyfi megint rávágott a kantárral a fejére, s megint elkezdte a lovakat járatni előre s hátra, hátha valamelyik kedvet kap a parázshoz. Hát harmadszor is csak az a gebeforma ló jön a tekenyőhöz, s kezdi enni a parazsat, ami még megmaradt. A királyfi nagy haragosan rávág még egyszer a fejére a kántáltál, ahogy csak tud, aztán fejére teszi a kötőféket meg a kantárt, s azt mondja magában:

– Magammal vigyem, vagy szélnek eresszem? Kikacagnak, ha ilyen lóval meglátnak. Mintsem ilyen lóval, inkább megyek gyalog.

Ahogy áll s gondolkozik, hogy vigye, ne vigye, hát egyszer csak megrázkódik a ló háromszor, s egyszeribe ott áll előtte fényesen s fiatalon, mint egy harmadfű csikó. Nem volt nála szebb ló az egész ménesben. Belenéz egyenesen a királyfi szemébe, s azt mondja:

– Ülj a nyeregbe, édes gazdám, s fogóddz meg jól.

A királyfi beleteszi a zablát a szájába, felül a nyeregbe, s akkor a ló felrepül vele a fellegekig, onnan le a földre, akárcsak a nyíl. Aztán felrepül másodszor a holdig, s megint lecsap, mint a villám. Harmadszor felrepül a napig, s mikor leereszkedik, megkérdi:

– Kedves gazdám, hogy esett?

– Hogy hogy esett nekem, kedves társam? Úgy elszédültem, azt sem tudtam, hol vagyok. Kis híja, hogy el nem pusztultam.

– Elszédültem én is, s kis híja, hogy el nem pusztultam, mikor háromszor fejbe vágtál a kantárral! De most már mondd meg nekem, hogy vigyelek? Mint a szél, vagy mint a gondolat?

– Ha úgy viszel, mint a gondolat, elpusztulok, ha úgy viszel, mint a szél, hasznomra leszel, édes lovacskám – mondta a királyfi.

– Jól van, édes gazdám. Oda viszlek, ahova akarod.

A királyfi megsimogatta lova sörényét, s azt mondta:

– Gyí, lovacskám!

Felrepült a ló, repült, mint a tavaszi szél, s egyszeribe otthon voltak a király udvarában.

– Isten hozott, vitézem – mondta a király, csak úgy félszájjal –, hát ezt a lovat választottad?

– Ezt, édesapám, így hozta a vásár meg a szerencse. Nagy út áll előttem, nem parádéra megyek. Elvisz ez engem, vagy én viszem öt, ha másként nem lesz.

Amíg ezt elmondta, feltette a lóra a tehernek való nyerget, felakasztotta a fegyvereket a nyeregkápára, a tarisznyába tett útravalót, s pénzt, amennyi kellett, meg váltás ruhát és egy kulacs vizet. Aztán kezet csókolt az apjának, elbúcsúzott a bátyjaitól, s harmadik napon úgy estefelé útnak indult ő is.

Ment, ment, amíg csak be nem esteledett jól. Hát a híd innenső végénél elébe jön a medve, morog félelmetesen. Ráveti magát a ló a medvére, a királyfi felkapja buzogányát, hogy reá sújtson, hát egyszerre csak megszólal a medve emberi hangon:

– Meg ne üss, mert én vagyok az apád.

Akkor a királyfi leszállott a lóról, az apja megölelte, s azt mondta:

– Édes fiam, jó társat választottál magadnak. Most már menj, mindig csak előre, méltó vagy a császárságra. Csak tartsd jól eszedben: hosszú utadban lesz találkozásod jó emberekkel is, rossz

emberekkel is, de ha találkozol egy kopasz szájú emberrel, őrizkedj tőle. Akármi történjék, fordulj a lovadhoz tanácsért, ő majd megmondja, mit kell cselekedned. Engem is sok veszedelemtől szabadított meg fiatal koromban. Fogd ezt a medvebőrt is, jó hasznát veheted valamikor.

Megsimogatta a lovat, megcsókolta a fiát, s azt mondta:

– Járjatok békével, kedveseim! K i tudja, látlak-e még ebben az életben...

A királyfi felült a nyeregbe, a ló megrázkódott, hogy megmutassa magát szépen, fiatalon – teljék öröme a királynak –, egyet ugrott előre, egyet hátra, s aztán előre a császárságra, s ha meg nem áll mesém árja, ezután jön csak a java.

Mentek egy napot, mentek kettőt, negyvenkettőt, s egyszer csak beértek egy nagy erdőbe. Ahogy mennek, elejükbe áll egy kopasz szájú ember, s azt mondja nagy orcátlanul a királyfinak:

– Szerencsés találkozás, vitéz! Nem volna szükséged szolgára az úton? Ezeken a helyeken nehéz egy kicsit egyedül utazgatni; még összetalálkozol valami vadállattal, s meg találja rövidíteni az utadat. Én itt minden bokrot ismerek, szükséged lehet ilyen emberre, amilyen én vagyok.

– Lehet, hogy szükségem lesz, de az is lehet, hogy nem lesz, most egyelőre hagyj utamra menni – azzal sarkantyúba kapta a lovát, s ott hagyta a kopasz szájút faképnél.

Megy, megy az erdőben, s hát egyszer csak egy szorosban megint elébe kerül a kopasz szájú, megváltozott orcával, másik ruhában, s vékony, ismeretlen hangon azt mondja:

– Jó utat, vándor!

– Jó legyen a szíved, amilyen a pillantásod – mondta a királyfi.

– Ó, a szívem, örülhetne annak akárki! – mondta a kopasz szájú sóhajtva. – De mi haszna? A jó embernek nincsen szerencséje, tudja azt akárki. Nincsen véletlenül szolgára szükséged, vitéz?

– Eddigelé még nem volt szükségem senkire – mondta a királyfi, s rátette kezét buzogányára –, majd kiszolgálom én magam ezentúl is, ahogy tudom. – Megsarkantyúzta a lovát s elvágtatott.

Ment, ment mindig tovább s tovább a sötét erdőben, hát egyszer csak véget ér az út, összevissza csavarodnak az ösvények,

azt sem tudta a királyfi, hova ménjen, merre forduljon.

Mind csak bolyongott, hol elhagyott úton, hol keskeny ösvényen, hát egyszer megint csak elébe áll a kopasz szájú, más öltözetben, szép ló hátán. Elváltozott hangon elkezdi sajnálni a királyfit, s azt mondja:

– Szegény ember, rossz útra tévedtél. Látszik, hogy idegen vagy errefelé! Nagy szerencséd van, hogy velem találkoztál. Ha neki nem indulsz megmászni ezt a meredeket, elveszel. Ott lent a völgyben él a rettenetes bölény, sok utas életének véget vetett már. Fordulj vissza, vagy ha már elhatároztad, hogy folytatod utadat, végy magad mellé valakit. Én is beszegődnék, ha nem volna ellenedre.

– Nincs más mit tennem, jóember – mondta a királyfi –, de megmondom neked őszintén, apám meghagyta, amikor otthonról elindultam, hogy őrizkedjem a veres embertől, különösképpen a kopasz szájútól. Ha nem lennél kopasz szájú, szívesen megfogadnálak.

– Jaj, vándor, ha csak erről van szó, lejárhatod a lábadat, de olyan szolgát, amilyent gondolsz, úgysem találsz, mert ezen a vidéken mind kopasz szájúak az emberek. Ha megszokjuk egymást, tudom, nem engedsz el egykönnyen. Mert én olyan vagyok, csak egyet tudok, de azt jól: hűségesen szolgálom a gazdámat. Ne sokat töprengj, mert itt ér az éjszaka. Ha majd lesz alkalom, szerzünk egy jó lovat is, ez a gebe csak vesszővel megy.

– Jó, jó, kopasz szájú komám, de én nem tudom, mitévő is legyek – mondta a királyfi. – Kicsi korom óta megszoktam, hogy szótfogadjak apámnak, ő pedig azt tanácsolta, hogy kopasz szájú embert ne fogadjak szolgálatomba. Igaz, mostanáig csak két emberrel találkoztam, s mind a kettő kopasz szájú volt, már majdnem azt hiszem, hogy ez itt a szakálltalanok országa. Nincs mit tennem, magammal kell vigyelek, ha azt mondod, hogy ismered ezt a környéket.

Megfogadta a királyfi két szóval, s mennek tovább arra, amerre a kopasz szájú mutatja. Már egy jó darabot mentek, mikor a kopasz szájú elkezdi, hogy ő szomjas, s elkéri a kulacsot a gazdájától. A királyfi odaadja, a kopasz szájú a szájához viszi, s nyomban nagy fintorogva kiönti belőle a vizet. Azt mondja a királyfi nagy haragosan:

– Mit csinálsz, te kopasz szájú? Nem látod, hogy itt nagyon kevés a víz? Elszáradunk a szomjúságtól ebben a nagy hőségben.

– Megbocsáss gazdám, poshadt volt már a víz, megbetegedhettünk volna tőle. A jó ivóvízre ne legyen gondod, nemsokára édesvizű kúthoz érünk, olyan hideg vize van, mint a jég. Ott pihenünk egy keveset, s megtöltjük tiszta vízzel, legyen az útra, mert később aztán nemigen találunk kutat.

Letérnek egy ösvényre, mennek még egy darabot, s elérnek egy kúthoz, cserfából a kávája, a fedele ott fekszik mellette. Mély volt a kút, mellette se gém, se kerék, csak egy lépcső le egészen a vízig.

– Na, te kopasz szájú, most mutasd meg, mit tudsz – mondta a királyfi.

A kopasz szájú elmosolyodott, lemászott a kútba, s megtöltötte a kulacsot vízzel. Még állt ott egy darabig a legalsó fokon, közel a víz színéhez, s azt mondta:

– Jaj, micsoda jó hűvösség van idelent! Legszívesebben ki se jönnék innen. De jó munkát végzett, aki ezt a kutat csinálta.

Még ült ott egy darabig, aztán kijött, s azt mondta:

– Istenem, uram, el nem tudod képzelni, milyen könnyűnek érzem magam. Repülni tudnék. Menj le te is egy keveset, majd meglátod, hogy lehűlsz!

A királyfi,amilyen tapasztalatlan volt, hallgatott a kopasz szájúra s lement a lépcsőn a kútba. Ahogy ott áll és hűsöl, a kopasz szájú egyszerre csak zsupsz, rácsapja a kávára a fedelét, rááll, s azt mondja:

– Na, ravasz ember fia, amitől féltél, attól meg nem menekedtél. Most megfogtalak. Mondd csak el szép sorjában, ki vagy, honnan jössz, hová mégy, mert ha nem, itt pusztulsz!

Szegény királyfi mit tehetett? Rendre elmondott mindent, mert féltette az életét.

– Jól van, ezt akartam csak hallani saját szádból, te viperafajzat – mondta a kopasz szájú –, de ha hazudtál, jaj a fejednek. Megölhetnélek, de sajnálom a fiatal életedet... Ha meg akarod látni a napot, s zöld fűre akarsz lépni életedben, esküdj meg kardod élére, hogy nekem mindenben engedelmeskedsz. Ha azt mondom, ugorj tűzbe, beleugrasz. Mától fogva én leszek a császár

öccse, te pedig az én szolgám, s szolgálni fogsz nekem, amíg meg nem halok, s újra fel nem támadok. Mindenhova velem kell jönnöd, s nehogy valakinek kiejtsd a szádon, ami közöttünk történt, mert akkor eltöröllek a föld színéről. Ha tetszik neked, hogy így élj, jó, ha nem, mondd meg ízibe!

A királyfi látta, hogy csapdába esett, mit volt mit tenni, engedelmességet fogadott a kopasz szájúnak. A kopasz szájú elvette tőle a levelet, a pénzt meg a fegyvereket, aztán kihúzta a kútból, s elébe tartotta a pallosát, hogy csókolja meg, s ezzel pecsételje meg fogadalmát.

– Mától fogva Fehér Szerecsen a neved, és semmi más.

Lóra ültek s útnak indultak, elöl a kopasz szájú mint uraság, utána Fehér Szerecsen mint szolga. Mentek, mentek előre a császárságra, s ha meg nem áll mesém árja, ezután jön csak a java.

Mentek, mentek, hosszú utat mentek, kilenc tengeren, kilenc országon, kilenc nagy vízen keresztül, s nagy sokára elérkeztek a császári birodalomba.

Mikor megérkeztek, a kopasz szájú előmutatta királyi atyja levelét a császárnak. Elolvassa a Zöld Császár a levelet, s örvend nagyon, hogy megjött az öccse. Bemutatja az udvarnak, a leányainak, s fogadja mindenki a kopasz szájút királyfihoz s trónörököshöz illő módon.

A kopasz szájú meg magához hívatta Fehér Szerecsent, s azt mondta neki nagy szigorúan:

– A te helyed az istállóban van! Úgy vigyázz a lovamra, mint a szemed fényére. Ha lemegyek s nem találom a dolgokat kedvemre valónak, jaj a bőrödnek. Addig is nesze egy pofon, hogy jól eszedbe vésd, amit mondtam. Megértetted?

– Megértettem uram – mondta Fehér Szerecsen lesütött szemmel.

Így akarta megmutatni a kopasz szájú a hatalmát, hadd féljen tőle Fehér Szerecsen még jobban.

Történetesen a császár leányai is ott voltak, amikor a kopasz szájú megütötte Fehér Szerecsent, s jól megjegyezték a kopasz szájú embertelen, igazságtalan viselkedését.

Attól az órától fogva, ha rajtuk állt, legszívesebben elűzték volna, mint az ördögöt, de nem akarták megszomorítani császári

apjukat.

Egy napon éppen lakománál ült a kopasz szájú, a császár, a leányok, és még többen mások. Az ebéd végeztével pompás salátát hoztak be. Azt mondja a császár a kopasz szájúnak:

– Öcsémuram, ettél már életedben ilyen salátát?

– Nem ettem én, bátyámuram – mondja a kopasz szájú–, éppen kérdezni akartam, hogy honnan való, mert igen nagyon ízlik... Egy szekérrel meg tudna enni belőle az ember, s mégsem elégelné meg.

– Elhiszem, öcsém, hát még ha tudnád, milyen nagyon nehéz hozzájutni! Ilyen saláta csak a medve kertjében terem, nem tudom, nem hallottál-e véletlenül róla. Csak igen kevés ember tud hozzáférni, s hozni is belőle. Valamennyi emberem közül csak egy favágó vállalkozik rá néha. Arról sem tudom, mit csinál, merre fordul, csak azt tudom, hogy nagy ritkán hoz egy-egy kicsit.

A kopasz szájú mindenképpen szabadulni szeretett volna Fehér Szerecsentől, azt mondta hát a császárnak:

– Császár uram, kedves bátyám, majd hoz az én szolgám!

Hívatja Fehér Szerecsent, s mondja neki kemény szóval:

– Eredj el tüstént, s hozz nekem ilyen salátát a medve kertjéből. Jaj neked, ha parancsom nem teljesíted!

Fehér Szerecsen kiment nagy szomorúan az istállóba, elkezdte simogatni a lova sörényét, s mondta:

– Jaj, édes lovacskám, nagy bajban vagyok! Nem fogadtam szót az apámnak, azért! Szolgája lettem egy semmi embernek, teljesítenem kell a parancsát, különben jaj szegény fejemnek.

– Édes gazdám – mondta a ló –, most már akár a fejedet vered a kőhöz, akár a követ a fejedhez, csak annyit ér az. De ne búsulj! Ülj fel a hátamra, s gyerünk! Majd csak kiszabadulunk ebből a bajból is!

Fehér Szerecsen felült a nyeregbe, s rábízta magát a lovára, vigye, ahová akarja.

A ló lépésben ment, amíg el nem jutott olyan helyre, ahol nem látja senki. Akkor aztán megrázkódott, s azt mondta:

– Édes gazdám, fogózz meg jól, repülünk majd, mint a tavaszi szél, keresztül az egész világon. Bízd csak rám, a kopasz szájú megkapja a magáét, ha eljő az ideje!

Felrepült a ló Fehér Szerecsennel a felhőkig, aztán egyenesbe vette az utat erdők s mezők felett, magas hegyek felett, tenger vize felett.

Aztán csendesen leereszkedett egy szép szigetre, tenger közepében, magányos házikó mellé. Fürtös moha nőtt a tetején gerendavastagon, puha, mint a selyem s zöld, mint a zsenge fű.

Leszállott Fehér Szerecsen, s hát a küszöbön kit látnak szemei, az öreg koldusasszonyt, akinek egy aranyat adott alamizsnaképpen.

– Ejnye, Fehér Szerecsen, hát csak eljöttél hozzám tanácsot kérni? Tudd meg, hogy én vagyok szent Vasárnap, s azt is tudom, milyen szükség hozott ide. A kopasz szájú el akar téged pusztítani minden módon, s ezért elküldött, hogy hozz neki salátát a medve kertjéből. Hanem abból ő nem eszik... Maradj itt éjszakára, majd gondolkozom, hogy mitévők legyünk.

Fehér Szerecsen megköszönte szent Vasárnapnak a szíves fogadtatást, s azt, hogy gondja van rá.

– Hidd el, nem én, hanem a könyörületességed meg jó szíved segítenek téged. Fehér Szerecsen – mondta szent Vasárnap, s aztán kifordult az ajtón, s hagyta Fehér Szerecsent pihenni.

Odakünn szent Vasárnap elindult mezítláb a harmatban, gyűjtött egy marék álomhozót, azt összefőzte egy veder édes tejjel meg egy veder mézzel. Mikor készen volt, elment gyorsan a medve kertjébe, s beleöntötte az egészet a medve kútjába. Színültig volt a kút vízzel, egészen a káváig. Várt még egy darabig szent Vasárnap, s hát látja egyszer, hogy jön a medve, felső ajaka az égen, alsó ajaka a földön, s morog félelmetesen.

Mikor odaér a kúthoz, nekiről a víznek, elkezdi inni, s nyalogatja a szája szélét, olyan jó édes volt. Megáll egy kicsit az ivással, mordul egyet, kettőt, megint iszik, megint morog.

Nemsokára elkezd gyengülni, szédülés fogja el, abban a helyben elvágódik s mélyen elalszik.

Erre várt csak szent Vasárnap. Egy szempillantás alatt hazament, felköltötte Fehér Szerecsent – éppen éjfél volt – s azt mondta:

– Vedd magadra gyorsan a medvebőrt, amit apádtól kaptál, s indulj meg ezen az úton. Mikor a keresztúthoz érsz, ott is vagy már a

medve kertjében. Ugorj be gyorsan, szedj annyi salátát, amennyit csak tudsz. Ne félj semmit, mert én a medvét elaltattam. Ha fel talál ébredni, s rád akar rohanni, dobd elébe a medvebőrt, s fuss, ahogy csak a lábad bírja.

Fehér Szerecsen úgy is cselekedett, ahogy szent Vasárnap mondotta. Mikor a medve kertjébe ért, nyomban elkezdte tépni a salátát, s kötött belőle egy nagy terűre valót, alig tudta felvenni a hátára. Már éppen ki akart lépni a kertből, mikor felébredt a medve, s utána! Már-már utolérte Fehér Szerecsent, de az sem volt rest, elébe dobta a medvebőrt, aztán futott, ahogy tudott, a terűvel a hátán. Szerencsésen elérkezett szent Vasárnap kunyhójához. Megköszönte neki hozzá való jóindulatát, aztán fogta a salátát, felült a lova hátára, s előre a császárságra, ha meg nem áll mesém árja, ezután jön csak a java.

Vissza is ment, ahogy jött, s nemsokára el is ért a császári birodalomba, s a salátát a kopasz szájú kezébe adta. A császár meg a lányok, mikor ezt meglátták, nem tudtak hova lenni a csodálkozástól.

Azt mondja a kopasz szájú nagy fennyen:

– Na bátyám, mit szólsz hozzá?

– Mit szólhatnék, öcsém! Ha nekem ilyen szolgám volna, nagyon megbecsülném.

– Tudta apám, miért adja mellém! Csakis a kiválóságáért – mondta a kopasz szájú –, különben el sem hoztam volna, hogy keserítse az életemet.

Néhány nap múlva mutat a császár a kopasz szájúnak valami drágakövet, s azt mondja:

– öcsém, láttál már ekkora s ilyen szép gyémántokat, mióta a világon vagy?

– Láttam én, bátyám, sokféle drágakövet, de ilyen szépeket, megmondom igazán, eddig még nem láttam. Honnan valók!?

– Honnan valók, öcsém? A szarvas erdejéből. Maga a szarva is ki van rakva csupa drágakővel, sokkal nagyobbakkal s szebbekkel, mint ezek itt. Egy van a homlokán, ez úgy fénylik, mint a nap. Hanem ennek a szarvasnak közelébe se lehet menni, mert bűvös ereje van, fegyver nem fogja, s akire ránéz, meghal, legyen ember vagy állat. Egész sereg ember és vadállat fekszik már holtan

a szarvas erdejében. Akinek nagy szerencséje van, talál egy-egy ilyen követ, ami úgy hullott le a szarvasról, mikor hét évben egyszer megrázza magát, annak az embernek aztán nincs is szüksége több keresetre az életben. Elhozza a követ ide hozzám, én megveszem, s fizetek érte, amennyit akar, s még örvendek, hogy kapok. Mert tudd meg, kedves öcsém, hogy az ilyen kövek legfőbb ékei az én császárságomnak. Ennél szebbek, s nagyobbak egyetlen birodalomban sincsenek, híresek is szerte a világon. Gyakran jönnek hozzám királyok s császárok látni s megcsodálni, s megkérdezni, hogy honnan valók.

– Császár uram, kedves bátyám, meg ne haragudj rám, de én nem tudom, micsoda félénk emberek laknak erre tifelétek... Fogadást ajánlok, hogy az én szolgám el tudja hozni a szarvas bőrét fejével együtt, drágakövekkel ékesen.

Nyomban hívatta Fehér Szerecsent, s mondta neki:

– Eredj el a szarvas erdejébe, ahogy tudsz, s hozd el nekem rögtön a szarvas bőrét fejével együtt. De nehogy meg merj rajta mozdítani egyetlen követ is, mert akkor jaj neked! Indulj, járj gyorsan, nincs sok vesztegetni való időnk.

Látta jól Fehér Szerecsen, hogy miben mesterkedik a kopasz szájú, de nem volt mit tennie. Kiment nagy szomorúan az istállóba a lovához, megsimogatta sörényét, s mondta neki:

– Lovam, édes lovam, nagy bajba kevert megint ez a kopasz szájú. Ha ebből megmenekszem ép bőrrel, tudom, hosszú életű leszek, de nem tudom, meddig ér a szerencsém.

– Nem tesz semmit, édes gazdám – mondta a ló. – Majd csak legyőzzük a bajokat. Talán bizony parancsot kaptál, hogy nyúzd meg a malomkövet, s a bőrét vidd fel a császárnak?

– Dehogy, édes lovam, mást bízott rám, sokkal gonoszabbat – mondta Fehér Szerecsen.

– Annyi baj legyen, édes gazdám – mondta a ló. – Egyet se félj, ismerem én a kopasz szájú minden ördöngösségét. Ha akarnám, régen vége lett volna az ő napjainak, de még hagyom egy kicsit, hadd uraskodjék. Mit gondolsz? Ilyen dolgok is szükségesek néha ezen a világon, okosítják az embert... Gyere, ülj a hátamra!

Fehér Szerecsen felült a lovára, s ment a ló lépésben, amíg emberi szem láthatta, akkor megrázta magát, megmutatta minden

erejét, s azt mondta:

Felrepülünk a nagy égbe
Fel a magas levegőbe.
Erdők s mezők felett.
Magas hegyek felett.
Tenger vize felett.
Tündér királynéhoz.
Csodák csodájához.
Virágok szigetén.

Ahogy ezt kimondta, nyomban

Felrepültek a nagy égbe,
Fel a magas levegőbe.

Átvágtak

Fellegeken a nap felé
Csillagokon a hold elé,

aztán repültek szelíden, mint a tavaszi szél

Virág szigetére.
Tündér királynéhoz,
Csodák csodájához.

Nemsokára megérkeztek szent Vasárnaphoz. Szent Vasárnap otthon volt, s mikor meglátta, hogy Fehér Szerecsen ott várakozik az ajtó előtt, elébe ment, s azt mondta neki szelíden:

– Ejnye, ejnye. Fehér Szerecsen, úgy látszik, megint az én tanácsomra szorultál?

– Így van ez, anyácskám – mondta Fehér Szerecsen bánatosan – , a kopasz szájú mindenképpen meg akar szabadulni tőlem!

– Maradj nálam éjszakára – mondta Szent Vasárnap – majd találunk valami segítséget. Eddig is nehéz volt, s ezután is nehéz lesz, amíg csak meg nem szabadulsz a kopasz szájú szolgálatából, sok keserűséget okoz az még teneked, de megmenekedsz mindenikből emelt fővel, mert segít a szerencséd.

– Lehet, hogy így lesz, anyácskám – mondta Fehér Szerecsen –, de most igen sok felhő gyűlt össze a fejem felett.

– Így kellett hogy történjék, nem okolhatsz érte senkit. Egyszer majd te is nagy és hatalmas leszel, s akkor majd jól fogsz tudni ítélkezni a szegény emberek dolgában is, s meghallgatod majd az

elnyomottak s a bajbajutottak szavát is, mivel te is tudod, mi a nyomorúság. Hanem addig csak tűrj. Fehér Szerecsen, a türelem erősíti a lelket.

Egyszerre csak honnan, honnan nem, szent Vasárnap előhúzta Bakkarasznyi törpe álarcát és kardját, odaadja Fehér Szerecsennek, s azt mondja:

– Fogd ezeket a dolgokat, nagy hasznodra lesznek ott, ahova most megyünk. Jó lenne, ha mindjárt el is indulnánk, s mielőbb elvégeznénk ezt a munkát is.

Kakaskukorékoláskor elindult szent Vasárnap meg Fehér Szerecsen a szarvas erdejébe. Mikor odaértek az erdőbe, ástak egy mély gödröt, akkorát, hogy egy ember fennállva jól elfért benne.

A forrás mellé ástak, ahova a szarvas minden délután lejár inni, aztán lefekszik ott a forrás mellett, s alszik, amíg csak le nem megy a nap. Azután felkel, s elmegy útjára, s nem is jön még a tájékára sem a forrásnak másnap délig.

– Na, a gödör készen van – mondta szent Vasárnap. – Te, Fehér Szerecsen, maradj itt egész nap, tedd fel az álarcot, a kardodat pedig ki ne engedd a kezedből. Ebéd után, szokás szerint idejön a szarvas, hogy vizet igyék, s lefeküdjék aludni. Amint meghallod a horkolását, gyere ki szépen csendesen a gödörből, s légy rajta, hogy egyetlen kardcsapással levágd a fejét, aztán gyorsan ugorj vissza a gödörbe, s ülj benne egész napnyugtáig. A szarvas feje mind neveden fog szólítani, hogy szembe kerülhessen vele, de te nehogy teljesítsd a kívánságát s odamenj hozzá, mert mérgezett szeme van, s ha rád néz, tovább nem élsz. Mikor lemegy a nap, akkor, tudd meg, meghal a szarvas. Akkor kijöhetsz a gödörből. Húzd le a bőrét, a fejét hagyd meg egészben, ahogy van, s aztán gyere el énhozzám.

Ezzel szent Vasárnap sarkon fordult, s elment haza. Fehér Szerecsen pedig ott maradt a gödörben. Délfelé egyszerre csak hall egy hosszú, elnyújtott bőgést: jön a szarvas bömbölve. Odaér a forráshoz, elkezdi inni a vizet, aztán megint bőg, aztán megint iszik, megint bőg megint iszik, amíg csak bír. Azután elkezdi hasogatni szarvával a gyepet, s hányni a háta mögé, aztán megkapálja a földet lábbal háromszor, s leheveredik a fűre a helyére, még kérődzik valamennyi ideig, s aztán elalszik.

Mikor Fehér Szerecsen meghallotta a horkolását, szép csendesen kijött a gödörből, egyetlen egyszer rávágott kardjával a szarvas nyakára, s menten messze szökött a feje a testétől, s akkor Fehér Szerecsen esze nélkül futott vissza a gödörbe, ahogy azt szent Vasárnap tanácsolta. A szarvas feje ott hánykolódott a pázsiton, s mind ezt kiáltozta:

– Fehér Szerecsen, Fehér Szerecsen! A nevedet hallottam, de látni még nem láttalak. Gyere elő egy kicsit, hogy megláthassalak, méltó vagy-e a kincsre, amit tereád hagyok!

Fehér Szerecsen hallgatott, mint a hal, s esze ágában sem volt válaszolni vagy éppenséggel kiugrani a gödörből. Valameddig még kiáltozott a szarvasfej, aztán egy idő múlva csend lett. Napnyugta után kijött Fehér Szerecsen a gödörből, lenyúzta a szarvas bőrét, vigyázott, nehogy egy követ is meglazítson, fogta a fejét egészben, ahogy volt, s elment szent Vasárnaphoz.

– Látod, Fehér Szerecsen, ezzel is megvagyunk – mondta szent Vasárnap.

– Meg bizony, a kegyelmed segítségével – mondta Fehér Szerecsen –, sikerült kedvére tenni a kopasz szájúnak. Lenne bár kárára, s akkor látnám, mikor a hátam közepét, vagy még akkor sem! Még a nap is elfeketedik előttem, ha rágondolok!

– Ne búsulj. Fehér Szerecsen –mondta szent Vasárnap –, semmiféle cselekedet nem marad fizetség nélkül. Eredj csak szépen, s vidd el neki ezeket a kincseket, majd egyszer ő is megkapja a magáét.

Akkor Fehér Szerecsen köszönetet mondott szent Vasárnapnak, felült a lova hátára, s elment, ahogy jött. Amerre ment, a népek mindenütt köréje gyűltek, mert a drágakő a szarvas homlokán úgy fénylett, mintha Fehér Szerecsen a napot hordozná magával. Jöttek elébe királyok, császárok, egyik temérdek pénzt ígért, másik a leányát, a fele birodalmát, a harmadik leányát s egész birodalmát is odaadta volna a kincsekért, de Fehér Szerecsen nem hallgatott a szavukra, folytatta útját előre a gazdájához.

Egy este együtt ültek a császár, a kopasz szájú, s a császár leányai az erkélyen, hát egyszer csak megpillantanak egy piciny csillagot, amint őfeléjük jön. Ahogy közeledik, mind nagyobb s nagyobb lesz, a végén már majd elvette a szemük világát. Egyszerre

az egész palota megmozdult, elindult megnézni, hogy miféle világ csodája lehet? Látják, hogy Fehér Szerecsen jön lépésben a lóval, s hozza magával a szarvas bőrét és fejét. A kopasz szájú elé járult, s a kincseket a kezébe tette.

Mikor ezt a csodát meglátták, szemük-szájuk elállott a nagy álmélkodástól, s egy szó nem sok, annyit se tudtak szólni.

De a kopasz szájú csöppet sem csodálkozott. Azt mondta a császárnak:

– Na, bátyám, mit szólsz hozzá? Igazat mondtam, vagy sem?

– Mit szóljak, öcsém – mondta a császár –, ha nekem ilyen érdemes és hűséges szolgám volna, mint Fehér Szerecsen, asztalomhoz ültetném, mert igen sokat ér ez az ember.

– Na, na, lassabban a testtel – mondta a kopasz szájú –, azt már mégsem tenném, még ha még egyszer olyan volna is, mint amilyen. Nem anyám testvére, hogy az asztalfőre ültessem. Tudom én azt jól, bátyám, hogy a szolga az szolga, s az úr az úr. Igaz az a mondás, hogy a szófogadás őre a félelem. Más gazda nem menne semmire Fehér Szerecsennel, míg a világ s még két nap. Miért vagy olyan engedékeny, bátya? Ahogy én látom, igen-igen utánok engedsz mindent az alattvalóidnak. Azért nem adnak itt a szarvasok drágakövet, s a medvék salátát. Nekem, tudom, senki sem fúj a levesembe. Ha látom, hogy a macska kényeskedik, meghúzom a farkát, úgyhogy még a vadalmát is megeszi...

Járt, járt a kopasz szája, mint a kereplő, egészen elszédítette a császárt, megfeledkezett Fehér Szerecsenről, szarvasról, mindenről. Hanem az unokatestvérei úgy néztek rá, mint a kutya szokott a macskára, s úgy szerették, mint kecske a kést, hiába, megmondta a szívük, hogy a kopasz szájú nem tisztességes ember. De hát hogy mondják el az apjuknak? A kopasz szájú nem félt senkitől. Ahogy mondani szokták, olyan faluba került, ahol nincsenek kutyák, járhat az ember nyugodtan bot nélkül.

Néhány nappal később a császár nagy vendégséget rendezett az öccse tiszteletére. Fényes vendégeket hívott: császárokat, királyokat, vajdákat, hadvezéreket, tanácsosokat, s más tisztelt orcákat.

A vendégség napján a császár leányai megkérték a kopasz szájút, engedné meg, hogy Fehér Szerecsen is felszolgáljon az

asztalnál. A kopasz szájú nem szólhatott ellene, maga elé hívatta Fehér Szerecsent, s a lányok előtt beleegyezett, de megparancsolta, hogy egész idő alatt a gazdája háta mögött álljon, s fel ne merje emelni a szemét a többiekre, mert különben ott helyben levágja a fejét.

– Hallottad, amit mondtam, haszontalan szolga – mondta a kopasz szájú, s megmutatta Fehér Szerecsennek a kardja élét, amire hűséget esküdött volt, mikor kijött a kútból.

– Igenis, uram – mondta Fehér Szerecsen alázatosan –, készen állok fényességed parancsára.

Mikor javában esznek, isznak a vendégek, egyszer csak megjelenik egy csodálatos madár az ablakban, megkocogtatja csőrével, s azt mondja asszonyi hangon:

– Esztek, isztok, vigadoztok, de a Veres Császár leányára bezzeg nem gondoltok.

Egyszeriben elromlott a vendégek kedve, egyiknek is, másiknak eszébe jutott valami a Veres Császárról. Egyik elmondta, hogy a Veres Császár soha nem elégszik meg az embervérontással; a másik meg, hogy a leánya kegyetlen boszorkány, s ő az oka sok háborúságnak. Ismét mások azt mondták, hogy maga a császár leánya jött el madár képében megkocogtatni az ablakot, s elrontani a mulatságot. Abban mindnyájan megegyeztek, hogy akárhogy is legyen, de ez a madár nem jár jóban. Akkor a kopasz szájú gyorsan ránézett Fehér Szerecsenre, s azt mondta mosolyogva:

– Most rögtön indulj útnak, s hozd el a Veres Császár leányát, ahonnan tudod, s ahogyan tudod. Na, indulj! De nehogy valahogy meg merészeld szegni parancsomat, mert akkor eltöröllek a föld színéről.

Kiment Fehér Szerecsen nagy szomorúan az istállóba, megsimogatta a lova sörényét, s azt mondta:

– Kedves társam, nagy bajba kevert megint ez a kopasz szájú. Most egyebet talált ki: hozzam el őneki a Veres Császár leányát, ahonnan tudom. Úgy látszik, nagyon útjában vagyok már! Ki tudja, hol lehet megtalálni azt a Veres Császárt meg a leányát, akiről azt mondják, hogy gonosz boszorkány?

– Édes gazdám – mondta a ló –, ne kínozd magad. Rossz idő után csak kisüt egyszer a nap. Ha az emberek minden olyan sértést

számonkérnének, amilyen téged ért, úton, útfélen holt emberek feküdnének... Bízd csak rám, édes gazdám, tudom én, hol lakik az a

Veres Császár, jártam én arra apáddal fiatalabb koromban. Gyere, ülj fel a hátamra, s fogózz meg jól. Most majd megmutatom erőmet a kopasz szájúnak is, hadd egye a méreg.

Fehér Szerecsen felült a lova hátára. A táltos egy nagyot nyerített, s felemelkedett a levegőbe, keresztül a fellegeken a nap felé, át a hold előtt a csillagok felé, aztán leereszkedett, s elkezdett repülni csendesen, mint a tavaszi szél. Aztán előre a császárságra, s ha meg nem áll mesém árja, azután jön csak a java.

De lássuk csak, mi történt az asztalnál azután, hogy Fehér Szerecsen elment.

– Ej ej – mondta a kopasz szájú magában, méregtől reszketve –, ha tudtam volna, hogy ilyen fajzat vagy, már régen kitekertem volna a nyakadat! Nem baj, elevenen vagy holtan csak nekem kell szolgálj, ha nem, majd eszedbe juttatja ez a pallos.

A császár, a lányok, a vendégek csak ültek, s tátott szájjal néztek Fehér Szerecsen után. Fehér Szerecsen pedig nem törődött azzal, mi marad utána, csak ment előre, keresztül hegyeken, puszta tereken.

Egyszer csak elérkezik egy hídhoz, amely egy nagy vízen vitt keresztül. Éppen akkor jött át a hídon egy hangya lakodalom. Mitévő is legyen Fehér Szerecsen? Megállt, gondolkozott: Ha keresztülmegyek rajtuk, nagyon sokat széttaposok közülük, ha a vízbe megyek, belefulladok mindenestül. Azért mégis inkább belemegyek a vízbe, mintsem kioltsak annyi ártatlan életet” – s ezzel beleugratott a vízbe. Átúsztatott szerencsésen a túlsó partra, s úgy folytatta útját.

Amint megy, egyszer csak elébe kerül egy repülő hangya, s azt mondja neki:

– Fehér Szerecsen, amiért olyan jó voltál, s megkímélted az életünket, mikor keresztülmentünk a hídon, hálából én is jót akarok tenni veled: fogd ezt a szárnyat, s ha szükséged lenne rám, gyújtsd meg, egész népemmel ott leszek segítségedre.

Fehér Szerecsen gondosan eltette a szárnyat, megköszönte a hangyának a szép ígéretet, s ment tovább.

Megy, mendegél, egyszer csak valami nagy zümmögést hallott. Jobbra néz, nem lát semmit, balra néz, még annyit sem, hát mikor felnéz, mit lát? Egy raj méh keringett a feje fölött, s kétségbeesetten röpködtek ide-oda, nem találtak helyet, ahova leszálljanak. Mikor Fehér Szerecsen ezt meglátta, megsajnálta őket, levetette a kalapját, s letette a fűre karimájával felfelé, ő maga félreállott. Nagy volt a méhek öröme, leszállottak mind, bele a kalapba. Fehér Szerecsen addig járkált jobbra, balra, amíg csak egy reves tuskót nem talált, kikaparta, ahogy tudta, tett bele vesszőket, kibélelte méhfűvel, kankalinnal, gyöngyvirággal, s egyéb illatos, méheknek tetsző virágokkal, akkor felvette a rajt, s a kalapból szépen beleborította az odúba, aztán szájával lefelé borította, s kéregdarabokat tett rá, hogy meg ne süsse a nap, el ne verje az cső, s otthagyta a réten a virágok között, és folytatta útját.

Ahogy megy elégedetten, hogy milyen jól elrendezte a méheket, hát egyszer csak megjelenik előtte a méhek királynéja, s azt mondja:

– Fehér Szerecsen, amiért olyan jó voltál, s miértünk fáradtál, én is jót akarok cselekedni veled: fogd ezt a szárnyat, ha szükséged lesz rám, vesd tűzbe, nyomban ott leszek segítségedre.

Fehér Szerecsen elvette a szárnyat, nagy vigyázva eltette, megköszönte a királynénak, s ment tovább.

Megy, mendegél. Egyszer csak egy erdőszélben megpillant egy nagy mahomet embert, ott didergett a nagy tűz mellett, ami huszonnégy öl fából volt rakva, s mind azt kiabálta, ahogy csak a száján kifért, hogy megfagy a hidegtől. Valami félelmetes volt ez az ember, hatalmas kajla füleivel, s lecsüngő, duzzadt szájával.

Mikor fújni kezdett velük, a felső ajaka beborította az egész koponyát, az alsó leért a köldökéig. Ha valami a fújás útjába került, tenyérnyi vastagon beborította a zúzmara. Közelébe se lehetett menni, mert úgy reszketett, mintha az ördögök ráznák. S még ha csak ő reszketett volna, annyi baj legyen, de megmozgatott maga körül mindent. A szél fütyült, nyögött az erdő, sikoltoztak a kövek, jajongtak a gallyak, s még a fák a tűzön is pattogtak a hidegtől. A mókusok egymás hegyén-hátán vacogtak odvaikban, fújkálták a körmüket, s átkozták az órát, amelyben születtek. Tiszta fagyos tűz

volt, na, mit mondjak egyebet. Fehér Szerecsen csak egy pillanatra állt meg nézelődni, s azt mondta nagy csodálkozva:

– Sok mindent lát az ember, amíg él! Te ördög, ne töltsd az időt hiába, mondd meg nekem tisztán, te vagy Nagyfázható? Hallgatsz? Csak az lehetsz, mert még a tűz is megfagy melletted, olyan jeges vagy.

– Kacagj, csak kacagj. Fehér Szerecsen – mondta Nagyfázható reszketve –, de ahova most visz utad, nélkülem semmire sem mégy.

– Hát gyere velem, ha akarsz – mondta Fehér Szerecsen –, talán majd megmelegszel egy kicsit az úton. Nem jó, ha mindig egy helyben áll az ember.

Fogta magát Nagyfázható, odacsatlakozott Fehér Szerecsenhez, s mentek tovább ketten. Elég jó darabot megtettek együtt, s egyszer csak Fehér Szerecsen megpillant egy másik csudaszerzetet: egy nagy, mahomet ember ette a barázdát huszonnégy eke után, s mind azt kiabálta, ahogy csak a száján kifért, hogy meghal éhen.

– Hát ne dűljön el az ember a kacagástól? – mondta Fehér Szerecsen – Hej, hej, hej, mi mindent kell az én szemeimnek látni. Ez biztosan Nagyehető lesz, a feneketlen zsák, az még földdel sem tud jóllakni!

– Kacagj, csak kacagj. Fehér Szerecsen – mondta Nagyehető –, de ahova ti készültök, ott én nélkülem semmire nem mentek.

– Na, ha így van, gyere te is velünk – mondta Fehér Szerecsen.

Nagyehető is Fehér Szerecsen megé állott, s mentek tovább hárman. Nem mentek egy jó postányit sem, s hát egyszer csak Fehér Szerecsen meglát egy még nagyobb csodát. Egy emberformájú teremtés huszonnégy malomárokból meg egy patakból itta a vizet, ami ötszáz malmot hajtott, s mind azt kiabálta, ahogy csak a torkán kifért, hogy meghal a szomjúságtól.

– Hát ez meg mi az isten csudája? – kérdezte Fehér Szerecsen. – Miféle ki nem száradó torok, rettenetes bendö, hogy még a föld forrásai sem tudják eloltani a szomját? Micsoda árvíz lehet ennek a beleiben! Úgy látszik ez a vizek veszedelme.

Nagyiható, a szárazság fia, a récék csillaga alatt született, fő-fő szopó-mester.

– Kacagj, csak kacagj. Fehér Szerecsen – mondta Nagyiható, s elkezdett folyni orrán, fülén a víz, mint valami malomzsilipből –, de ahova ti készültök, oda én nélkülem hiába is mentek.

– Hát akkor gyere te is velünk – mondta Fehér Szerecsen –, úgyis alig van már mit nyalogatni itt ezekből a vizekből. Legalább megmenekszel a békák átkaitól, s hagyod egy kicsit ezeket a szegény malmokat is, hadd járjanak. Éppen eleget állottak eddig temiattad: még béka talál nőni á hasadban annyi víztől. Nagyiható is odaállt a többihez, s mentek tovább négyen.

Mentek egy darabig, s hát egyszer csak meglát Fehér Szerecsen egy még csodálatosabb csodát, egy szörnyűséges embert, akinek csak egy szem volt a homlokán, akkora mint a szita. Mikor kinyitotta, nem látott semmit, nekiment mindennek, mint a vak. Mikor csukva tartotta, azt mondta, akár éjszaka van, akár nappal, még a legkisebb apróságot is látja a földön.

– Látjátok – kezdett el üvölteni, mint egy eszeveszett –, nekem minden lukacsos, mint egy szita, s átlátszó, mint a víz. Látok én sok mindenféle dolgot, láthatót s láthatatlant, látom a füvet, ahogy nő, a napot, ahogy lebukik a domb mögé, a holdat és csillagokat belemerülve a tengerbe. Látok fákat koronával lefelé, barmokat lábbal felfelé, s embereket, akiknek válluk között a fejük, és legvégül is látok olyasmit, amit senki sem kíván látni. Látok holmi tátott szájakat, amik engem bámulnak, s nem tudom elképzelni, min csodálkoznak. Talán a szépségemen?

Fehér Szerecsen ráütött a szájára, s azt mondta:

– Ugye, te vagy a híres, nevezetes Nagynézhető, Semmitsemlátó testvére. Félszemű unokatestvére. Vigyázó unokája, Keresdmeg faluból, Találdmeg megyéből. Csak egy Nagynézhető van ezen a világon, aki mindent s mindenkit lát, különben hogy látna át a másik világba. Csak magamagát nem látja, hogy milyen szép. Olyan mint egy ráncos, ripacsos gomolya, egy szemmel a homlokán! Csak valahogy meg ne babonázzon!

– Kacagj, csak kacagj. Fehér Szerecsen – mondta Nagynézhető, s büszkén végignézett magán –, de ahova mész, énnélkülem rosszul jársz A Veres Császár leányát nem adják olyan

könnyen, ahogy te gondolod. Kapsz majd te is egy karót a kerítésből, ha én ott nem leszek.

– Gyere hát te is velünk, ha akarsz – mondta Fehér Szerecsen –, csak nem vezetünk kézen fogva, mint egy vakot.

Odaállott Nagynézhető is a többi mellé, s mentek tovább öten. Mennek egy darabot, s egyszerre csak meglát Fehér Szerecsen egy másik csodabogarat, de az még különb volt. Egy emberforma csúfság mind járkált a madarak után, hogy meglője. Azt hiszitek, hogy csak az íjban s nyílban állott annak az embernek minden csudálatossága? Eltaláltátok! Volt annak még egy ördöngösebb mestersége, még nagyobb hatalma: ha akarta, úgy megszélesedett, hogy két karjával át tudta ölelni a földet, máskor meg úgy megnyúlt hosszában, hogy elérte kézzel a holdat, napot, a csillagokat, s ha akarta, még azon felül is nyúlt. Ha kedve szottyant, elfogta a madarakat kézzel röptében, kitekerte a nyakukat, megette őket úgy, ahogy voltak, nyersen, tollastól, mindenestől. Éppen akkor is előtte volt egy nagy sereg madár, s lakomázott belőlük, olyan étvággyal, mint valami éhes sas.

Mondta Fehér Szerecsen nagy csodálkozva:

– Hát ezt vajon hogy az ördög anyjába hívhatják?

– Szólítsd csak a nevén – mondta Nagynézhető mosolyogva.

– Van valakinek ahhoz feje, hogy ezt elkeresztelje? Ha azt mondod neki, Madarász, nem találod el, azt mondod, hogy Szélesedő, úgy se jó, mondod neki, hogy Nyuladozó... az sem. Talán Széledező-Nyuladozó-Madárlövő volna a legjobb név neki, amilyen szokása s természete van – mondta Fehér Szerecsen egészen ellágyulva, annyira sajnálta szegény madarakat. – Úgy látszik, ez a híres, nevezetes Széledező-Nyuladozó-Madárlövő, a Nyíllövő fia, az Íjász unokája, a föld öve, az ég lajtorjája, a madarak dögvésze, emberek ijedelme, másképp nem tudlak nevezni.

– Kacagj csak, kacagj. Fehér Szerecsen – mondta Széledező-Nyuladozó-Madárlövő –, de jobb volna, ha saját magadon kacagnál, mer tnem tudod, milyen nagy baj érhet. Azt hiszed, a Veres Császár leányát olyan könnyű megkapni? Úgy látszik, nem tudod, micsoda ördöngös egy leány az. Mikor akar, nagy madár lesz belőle, farokkal fordul feléd, s érd utol, ha tudod. Ha nem lesz veletek egy olyanforma is, mint én, hiába is koptatjátok a lábatokat.

– Hát gyere te is velünk, ha akarsz – mondta Fehér Szerecsen –, legalább üstökön fogod Nagyfázhatót, s felviszed egy kicsit a naphoz, hogy megmelegedjék, s ne vacogjon úgy, hiszen futkos a hideg a hátamon, ha reá nézek.

Odaállott Széledező-Nyuladozó-Madárlövő is a többiek mellé, s mentek tovább hatan. Amerre mentek, elpusztítottak mindent, Nagyfázható leperzselte az erdőket. Nagyehető ette a földet, s mind azt kiabálta, hogy meghal éhen. Nagyiható kiitta a vizet minden patakból, s mocsárból, hogy a halak mind ott vergődtek a szárazon. Nagynézhető látott mindent. Széledező-Nyuladozó- Madárlövő pedig fogdosta a madarakat, s tollasán, toll nélkül eszegette őket, nem maradt még egy fia sem, amerre jártak.

Csak Fehér Szerecsen nem csinált semmiféle galibát. De azért társuk volt ő is, s részt vett mindenben, kárban, nyereségben, s jó barátságban volt mindenikkel, mert szüksége volt rájuk.

A Veres Császárról ország-világ tudja, hogy rossz, gonosz fajzat, annyiba se veszi az embereket, mint a kutyát. De a közmondás is azt tartja: az olyan emberhez, aki lelketlenül cselekszik, kell egy másik, aki törvénytelenül cselekszik. Úgy gondolom én, hogy Fehér Szerecsen öt társában majd csak emberére talál a Veres Császár is. Egyelőre csak mennek előre, mindig előre, s várják, mit hoz a szerencse. Én csak azt ígértem, hogy mesém mesélem, figyeljetek, kértem, ez lesz majd a bérem.

Fehér Szerecsen meg a társai mennek, mendegélnek, s nagy sokára eljutnak a császárságba, mert isten is úgy akarta, meg ne álljon mesém árja, ezután jön csak a java. Mikor megérkeztek, beléptek az udvarra mind a hatan, elöl Fehér Szerecsen, utána a többiek, egyik szebb, mint a másik, csak úgy folyt utánuk a rongy. Elébe állott Fehér Szerecsen a Veres Császárnak, s elmondta sorjában, honnan s miért jöttek. A császár igen nagyon csodálkozott. Hogy mernek holmi csavargók bejönni az udvarába, s megkérni a leányát akárki számára is? De azért nem akarta rontani a kedvüket, nem mondott se igent, se nemet, azt mondta, csak maradjanak ott reggelig, addig majd gondolkozik a dolgon... Másik oldalról magához hívatta egyik bizalmas emberét, s megparancsolta neki, hogy a vendégeket a tüzes rézházba szállásolja el, ott majd elalusznak

örökre. így pusztult el a többi kérő is, s azok még talán valamivel előbbrevalók is voltak.

Ment a császár bizalmas embere, s meggyújtotta a tüzet a rézház alatt. Olyan vörös lett a ház, mint a parázs. Mikor beesteledett, jött, s hívta a vendégeket lefeküdni. Nagyfázható, amilyen ördöngös volt, félrehívta a társait, s azt mondta nekik csendesen:

– Nehogy valamiképpen megtaszítson a gonosz, s előbb találjatok belépni a házba, mint én, mert akkor holnap nem látjátok meg az áldott napot. Nemhiába híres a Veres Császár soha nem hallott jóságáról, soha nem tapasztalt kegyességéről. Tudom én, milyen jószívű s kedves ő! Hát még a leánykája!... Azt mondják, az ördög kitört egy darabot az apja lábából, s abból csinálta... Nem baj, na, majd csak emberére talál ő is! Ha én nem járatom vele a bolondját ma éjszaka, akkor senki emberfia ezen a földön.

– Úgy gondolom én is – mondta Nagyehető –, ez a Veres Császár az ökrökkel együtt befogta az ördögöt is, de majd kitekerjük mi a szarvát.

– Ideadja ő még nekünk a taligát is, az ekét is, az ösztökét is, csakhogy szabadulhasson tőlünk – mondta Nagynézhető.

– Idehallgassatok – mondta Nagyfázható –, sok szó szegénység! Inkább menjünk, s feküdjünk le, vár minket a császár embere terített asztallal, meggyújtott fáklyával, kitárt karokkal. Hegyezzétek a fogatokat, s gyertek utánam.

Mentek, mentek, s mikor az ajtó elé értek, megálltak egy keveset. Akkor Nagyfázható ráfújt háromszor az ő szép pici szájával a házra, hát az lehűlt egyszeribe, se hideg, se meleg nem volt, csupa kívánság benne aludni. Akkor bementek, s elhelyezkedtek, ki ahogy tudott, s azután... hallgass a nevem A császár bizalmas embere kívülről rájuk zárta az ajtót, s azt mondta magában:

– Most elalusztok, s aludni fogtok míg a világ s még két nap! Megvetettem én az ágyatokat jól! Mind hamunak váltok holnap reggelig.

Otthagyta őket, s elment dolgára. Fehér Szerecsen meg a társai nem is gondoltak semmi rosszra. Hogy jó meleg helyre kerültek, nyomban meglágyult a csontjuk, jól elnyújtózkodtak s elaludtak.

Mikor megvirradt, jött a császár bizalmas embere, hogy kiseperje a hamut a házból, ahogy szokta. Hát mikor a rézház közelébe ér, mit lát? A rézház, ami tegnap olyan piros s forró volt, mint az eleven szén, tisztára jégcsapnak változott. Nem lehetett tudni kívülről, hol az ajtó, hol az ablak, hol a lépcső. Bentről nagy dörömbölés hallatszott, mind azt kiabálták, ahogy csak a szájukon kifért:

– Nem tudjuk, micsoda császár ez! Itt hagy bennünket egy szikra parázs nélkül, hogy megfagyjunk! Ilyen nagy szegénységet nem láttunk még a leghitványabb kalibában sem! Jaj nekünk, jaj nekünk, megfagyott a nyelvünk a szánkban, a velő csontunkban a nagy hidegtől!...

A császár bizalmas embere, mikor ezt látta s hallotta, igen megrettent, s másrészről majd megölte a méreg. Megy, hogy nyissa ki az ajtót, hát nem tudja. Be akarja törni, még annyira se tudja. Mit csináljon, mit csináljon? Megy a császárhoz, s jelenti, hogy mit látott. Jön a császár nagy sereg emberrel, hegyes csákányokkal, tele üst forró vizekkel. Egy része vágta a jeget csákánnyal, más része locsolta a forró vízzel az ajtó sarkát meg a kilincset s a kulcslyukat, végre nagy nehezen, sok munkával, fáradsággal kinyitják az ajtót, s kiengedik a vendégeket. S hát mit látnak? Mindnek tele a haja, bajusza, szakálla zúzmarával, nem tudni, emberek-e vagy ördögök, vagy kísértetek. S reszketnek mind egy szálig, vacog a foguk a szájukban, kiváltképpen Nagyfázható, mintha csak az ördögök ráznák, s olyan arcokat vágott a szép kis szájacskájával, hogy még a Veres Császár is megijedt tőle. Akkor Fehér Szerecsen kiválott közülük, odaállott tisztelettudóan a császár elé, s azt mondta:

– Kegyelmes császár! őfényessége, a hatalmas Zöld Császár unokaöccse türelmetlenül vár. Úgy gondolom, most már kegyeskedsz ideadni a lányodat, s akkor békében hagyunk, elmegyünk dolgunkra.

– Jól van, vitézek – mondta a császár, s egy kicsit savanyúan nézett rájuk –, eljön annak is az ideje. De most még maradjatok nálam vendégségben egy keveset, nem akarom, hogy úgy menjetek el tőlem, mintha puszta házban lettetek volna.

– Szent szólott a szádból, fényességes császár – mondta Nagyehető –, már úgyis korog a gyomrunk az éhségtől.

– Talán kegyeskedik adni valami italfélét is nagyságod – mondta Nagyiható –, kiszáradt a torkunk a szomjúságtól.

– Hagyjátok csak – mondta Nagynézhető sűrűn pislogva –, őfényessége tudja, mi kell nekünk.

– Úgy gondolom én is – mondta Madárlövő –, talán császári házba kerültünk, vagy mi a csuda. Ne féljetek, majd gondot visel ránk őfelsége, hogy ne kínozzon a hideg, az éhség, meg a szomjúság.

– Adjon isten magasságodnak fényes elmét s adakozó kezet, hogy minél több ételt s italt rendeljen nekünk – mondta Nagyehető, akinek már csorgott a nyála –, mert ami az evést meg az ivást illeti, nem akárki veszi fel velünk a versenyt, csak a dologhoz nemigen állunk oda, mint a többi bolondok.

A császár csak hallgatta őket nagy utálkozva, s nyelte a mérgét. Magában azt mondta:

– No jó, csak méregessétek a tengert az ujjatokkal, majd meglátjuk, hogy éritek el a fenekét? Lesz itt annyi minden, hogy mind az orrotokon fog kinőni – azután otthagyta őket, s bement a házba.

Nem telik bele sok idő, hoznak nekik tizenkét szekér kenyeret, tizenkét kövér tehenet sülve, s tizenkét hordót tele aszúborral.

Csak egy cseppet iszol belőle, nyomban levesz a lábadról, megbokrosodik a nyelved, s elkezdesz dadogni törökül.

Azt mondja Nagyehető meg Nagyiható a többieknek:

– Egyetek s igyatok ti előbb, de nehogy valamiképpen eszetekbe jusson megenni s meginni az egészet, mert akkor elvisz az ördög.

Nekiült Fehér Szerecsen, Nagyfázható, Nagynézhető és Széledező-Nyuladozó-Madárlövő, ettek, ittak, amennyi kellett, de a temérdek ennivaló alig fogyott, hisz annyi volt, hogy elég lett volna egy országnak.

– Na, álljatok félre, hitványok! – mondta Nagyehető és Nagyiható, akik eddig türelmetlenül várták, hogy rájuk kerüljön a sor.

Megfog Nagyehető egyszerre egy egész kocsi kenyeret, beönti a szájába, harap rá egyet, egy tehenet egészbe, s olyan gyorsan fölfalt mindent, mintha csak egy fél diót tettek volna elibe. Hát még Nagyiható! Kiütötte a hordó fenekét, s hopp! egy kortyintásra

felhajtott egy egész hordóval, s gyorsan, gyorsan megitta, valamennyit sorra!

Akkor elkezdett Nagyehető kiabálni, mint egy eszeveszett, hogy meghal éhen, s dobálta a csontokkal a császári embereket, akik ott álltak körülötte.

Kiabált Nagyiható is, ahogy csak a torkán kifért, hogy elszárad a szomjúságtól, s dobálta maga körül a dongákat, mint valami bolond.

Meghallja a császár bent a házban a nagy kiabálást, s mikor látja, hogy mi történt, megfogja a fejét két kézzel ijedtében.

– Jaj, jaj, jaj, ez maga a szegénység – mondta magában nagy keserűen –, úgy látom, most eljöttek az én bosszulóim is.

Kiválik Fehér Szerecsen a többi közül, meghajtja magát a császár előtt s azt mondja:

– Isten éltessen, fényes császár! Úgy hiszem, most már ideadod a lányodat, s akkor mi békében hagyunk, s elmegyünk dolgunkra, mert a Zöld Császár öccse türelmetlenül vár...

– Eljön annak is az ideje, vitéz – mondta a császár –, de legyetek még egy kicsit türelemmel, mert nem akárki lánya az én leányom, hogy azt csak úgy egy hoppra el lehessen vinni. Nem mondom, enni s inni ettetek s ittatok, mint tizenhét, de azért maradt még. Itt egy véka apró mák összeelegyítve egy véka finom homokkal, holnap reggelig válasszátok nekem kétfelé szemenként, egyfelé a mákot, másfelé a homokot. De nehogy egy szem mákot találjak a homok között, vagy egy szem homokot a mák között, mert akkor vége a békességnek. Ha ezt is megcsináltátok, akkor majd meglátjuk... De ha nem – fejetekkel fizettek az orcátlanságotokért, hogy okuljanak belőle mások is, látván a ti bűnhődésteket – ezzel a császár otthagyta őket, s dolga után látott, s rájuk bízta, hogy törjék a fejüket, ahogy tudják.

Fehér Szerecsen meg a többiek csak vonogatták a vállukat, azt se tudták, hogy fogjanak hozzá.

– Még ez is gond nektek? Ilyen semmiségekkel töltsük a drága időnket? Tréfás ember ez a Vörös Császár – mondta Nagynézhető.

– Igaz, már egy kicsit sötét van, de azért nagyon jól meg tudom különböztetni a mákot a homoktól, csak éppen a hangya szája meg gyorsasága kellene, s máris nekifoghatnánk kiválasztani, s

összegyűjteni ezeket az apróságokat. Eszébe jut Fehér Szerecsennek a hangyaszárny, előveszi, s meggyújtja egy kis acéllal, kovával. Hát egyszeribe elkezdenek folyni a hangyák, mint a víz, amennyi por van s hamu, amennyi fűszál van s levél: egyik föld felett, másik föld alatt, mások megint repülve, ki hogy tudott. Egy szempillantás alatt széjjelválogatták a mákot a homoktól, ezer meg ezer lejért sem találhattál volna egy szem mákot is a homok között, vagy egy szem homokot a mák között. Aztán hajnalban, mikor a legédesebb az álom, hogy még a föld is alszik az ember alatt, egy sereg apró hangya bemászott a császár palotájába, s elkezdték csípni a császárt álmában, mintha tüzes vassal sütögették volna. Kiugrik a császár az ágyból, mert nem tudott aludni semmiképpen, ahogy máskor szokott, délig. Mondom, felkelt, s elkezdett keresgélni a párnán, a takarón, mindenfelé, de nem talált az égvilágon semmit, a hangyákat mintha a föld nyelte volna el.

– Mi az ördög lehetett ez! Csupa kiütés az egész testem! Nem volt semmi? Sehogy sem hihetem. Nem baj, legalább elmegyek s megnézem, széjjelválasztották-e már a mákot a homoktól azok az alávalók, akik mind rágják a fülemet, hogy adjam oda a lányomat.

Megy a császár, s látja, hogy milyen nagyon jól teljesítették a parancsát, majd megpukkadt mérgében... De nem volt mit tennie, nem volt mibe belekötni.

Akkor Fehér Szerecsen kilépett a többi közül, odaállott a császár elébe, s azt mondta:

– Felséges császár, úgy gondolom, most már ideadhatod a leányodat, s akkor mi elmegyünk ahonnan jöttünk.

– Eljön annak is az ideje, vitéz – mondta a császár, de csak úgy eregette ki a szavakat a foga között –, addig még van egy kevés elvégezni való dolog. Azt is megmondom mindjárt, hogy mi. Az én leányom lefekszik este, ti pedig őrizzétek egész éjszaka. Ha holnap reggel is ugyanott lesz, ahol este volt, akkor talán odaadom, de ha nem, olyat kapsz, hogy tudom, senkivel sem osztod meg. Megértetted?

Jön az éjszaka, lefekszik a leány. Fehér Szerecsen odaáll őrnek éppen az ajtóhoz, a többiek is felsorakoznak egyenként a kapuig, ahogy a császár parancsolta.

Hát úgy éjfél felé a császár leánya madárkának változik, s ki repül észrevétlenül az öt istrázsa között. De mikor odaérkezik Nagynézhetőhöz, a szemfüles meglátja, s azt mondja Madárlövőnek:

– Komám, ez a császár leánya bolondnak néz minket. Micsoda ördöngös leány, madárnak változott, s mint a nyíl elrepült a többiek mellett, s azok észre sem vették. Csak mi találhatjuk meg, s hozhatjuk vissza a helyére. Hallgass mint a sír, s gyere, menjünk utána, én megmutatom neked, hova bújt el, te pedig megfogod, hiszen az a mesterséged!

Egyszeriben útnak indultak, s nem is mentek soká, mikor Nagynézhető megszólalt:

– Nézd csak, ott van, ott a földhányás háta megett lapul egy nyúl árnyékában. Tedd rá gyorsan a kezedet, nehogy elrepüljön.

Madárlövő megnyúlik széltében, ahogy csak tud, elkezd keresgélni a burjánok között. Már-már ráteszi a kezét, mikor a madár egyszerre zrbrr! már fenn is van egy hegy tetején, s elbújik egy szikla mögé.

– Ott van, vigyázz, a hegy tetején, a szikla megett – mondta Nagynézhető.

Madárlövő megnyúlik egy kicsit hosszában, s elkezd kotorászni a sziklák mögött.

Már-már rátenné a kezét, s akkor egyszerre zrbrr! felrepül a madár, s elbújik a hold mögé.

– Hé, Madárlövő, odanézz te, ott van a hold megett, hogy nem is tudom elérni, hogy adnék neki egy jót.

Akkor Madárlövő nyújtózkodik még egy kicsit s felemelkedik a holdig. Körülfogja a holdat a két karjával, megcsípi a madarat a farkánál fogva, s megszorongatja egy kicsit a nyakát. Egyszeribe átváltozik leánynak, s elkezd ijedten könyörögni:

– Hagyd meg az életemet. Madárlövő, én is megkönyörülök rajtad, s megajándékozlak császári ajándékokkal!

– Éppen hogy éppen megkönyörülsz rajtunk, s megajándékozol császári ajándékokkal! Ha meg nem látlak, mikor elbújtál, jaj a fejünknek, te boszorkány fajzat – mondta Nagynézhető.

– Tudom isten, jó munkát adtál nekünk, amíg megtaláltunk. Eredj inkább, s feküdj le, mindjárt felkel a nap. Aztán legyen, ami lesz.

Nyomban megfogták ketten, egyik az egyik kezét, másik a másikat, s egy-kettő-három, egy-kettő-három, hajnalra oda is értek a palotához. Átmentek vele a strázsák között, s kényszerítették, hogy belépjen a szobájába.

– Ej, ej, Fehér Szerecsen – mondta Nagynézhető –, ha mi nem vagyunk itt Madárlövővel, mit csinálnátok most? Így van ez, minden embernek van egy ügyessége meg egy ügyefogyottsága. Mikor szükség van az ügyességre, nem vevődik észre az ügyefogyottság.

Fehér Szerecsen meg a többi nem tudott mit szólni, csak lehajtották a fejüket szégyenletükben, s megköszönték Madárlövőnek, meg a híres Nagynézhetőnek, hogy ezt a nagy jót cselekedték velük.

Hát akkor egyszeribe jön a császár mint egy oroszlán, hogy számbavegye a leányát, s mikor ott találja az istrázsák keze között, ugyancsak szikrázott a szeme haragjában, de nem volt mit tenni.

Akkor Fehér Szerecsen odalépett a császár elibe, s azt mondta:

– Fényességes császár, úgy hiszem, most már ideadod a leányodat, s akkor békében hagyunk, s elmegyünk dolgunkra.

– Jól van vitéz – mondta a császár elborult arccal –, majd eljön annak is az ideje. De nekem van még egy szívemről szakadt édes leányom, egykorú ezzel a leánnyal. Nincsen közöttük semmi különbség sem szépségre, sem formára, sem viseletre. Gyertek, s ha megismeritek, melyik az igazi, vegyétek s vigyétek, mert már megőszítettetek, mióta itt vagytok. Megyek s elkészítem – mondta a császár. – Te gyere utánam, s ha eltalálod, tied a boldogság, ha nem, szedjétek a sátorfátokat s takarodjatok a házamból, mert nem szenvedhetlek benneteket.

Elment a császár s felöltöztette, megfésülte mind a két lányt egyformán, s aztán megparancsolta Fehér Szerecsennek, hogy jöjjön be, s találja el, melyik a császár leánya.

Bajban volt Fehér Szerecsen, nem tudta, mit csináljon, hogy valahogy el ne rontsa a dolgát, éppen most a végén. Gondolkozik, gondolkozik, egyszer csak eszébe jut a méh szárnya, előveszi, meggyújtja egy picinyke taplódarabbal. Egyszeribe ott termett a méhek királynéja.

– Miféle bajba jutottál. Fehér Szerecsen, hogy én reám gondoltál? – kérdezte, s odarepült a vállára. – Mondd el nekem, s én szolgálatodra leszek.

Nekifog Fehér Szerecsen s elmond neki mindent aprajára, s kéri, hogy legyen segítségére.

– Egyet se törd a fejedet, Fehér Szerecsen – mondta a méhek királynéja –, lesz nekem rá gondom, hogy ezer közül is megismerd. Lépj csak be a házba bátran, majd én is ott leszek. Ahogy belépsz, állj meg, s nézd meg jól a leányokat. Amelyikről látod, hogy egy keszkenővel hesseget, az lesz a császár leánya.

Akkor Fehér Szerecsen a méhvel a vállán belépett a szobába, ahol a császár volt a leányokkal. Megállott oldalt, s elkezdte nézegetni a leányokat, egyszer az egyiket, máskor a másikat. Ahogy ott állott, egyenesen mint a gyertyaszál, s szemlélődött, a méhek királynéja odarepült a császárleány arcára. Megrázkódott a leány, elkezdett sikoltozni, s hessegetni a keszkenőjével. Ezt várta csak Fehér Szerecsen, odalépett hozzá, megfogta szépen a kezét, s azt mondta a császárnak:

– Fényességes császár, úgy hiszem, most már nem állítasz semmiféle akadályt utamba, teljesítettem minden parancsodat.

– Én tőlem most már viheted. Fehér Szerecsen – mondta a császár, s az arca minden percben színt váltott a szégyentől meg a haragtól. – Ha már ő maga nem volt arravaló, hogy fejedet vétesse, légy te rajta, hogy úrrá légy felette, mert most már neked adom teljes szívemből.

Fehér Szerecsen köszönetet mondott a császárnak, s mondta a leánynak;

– Na akkor menjünk, mert uram őfényessége, a Zöld Császár unokaöccse megöregedett ezóta a sok várakozástól.

A császár leánya pedig letérdepelt az apja elé s azt mondta:

– Áldj meg engem, apám, s maradj jó egészségben! Úgy látszik, így rendelte a sors, el kell mennem Fehér Szerecsennel.

Azután összeszedett minden útra szükséges holmit, felnyergeltetett ő is egy táltos lovat, s megállott útra készen. Fehér Szerecsen is összeszedte az embereit, felült a lovára, s előre a császárságra, s ha meg nem áll mesém árja, ezután jön csak a java.

Mentek nappal, mentek éjszaka, nem is tudom, mennyit mentek, s egyszer csak Nagyfázható, Nagyehető,

Nagyiható, Széledező-Nyuladozó-Madárlövő és a táltos Nagynézhető megálltak, s azt mondták Fehér Szerecsennek nagy szomorúan:

„Isten áldjon, jó gazdánk.
Ha vétettünk, megbocsáss.
Még a rossz is jó valamire néha.”

Megköszönte a vitéz
A gondot s a segítséget.
Aztán tovább mentek lassan.
A leány elmosolyodott.
S eltakarta arcát a hold.

Mentek, ameddig mentek, s mennél tovább értek, a lány szépsége annál jobban megzavarta Fehér Szerecsen eszét, csak oda-odanézett a leányra, s az szép volt, s fiatal, s úgy nevetett, hogy jer’ közelebb.

A salátát a medve kertjéből, s a szarvas fejét elvitte az urának gondolkozás nélkül, de a Veres Császár leányáért majd megszakadt a szíve, mert szép volt, mint a vadrózsa bimbója májusi harmatban, amit megsimogatott az első hajnali napsugár, elringatott a reggeli szellő, s lepke szárnya nem érintett még. Vagy ahogy nálunk mondják parasztosan: a napra lehetett nézni, de rá nem. Fehér Szerecsennek iskáprázott a szeme, ahogy reá nézett. Szó se róla, a leány is oda-odanézett a szeme sarkából, s ő sem érezte úgy magát, mint azelőtt... csak mentek, mentek, s nem éreztek az utat a lábuk alatt. Az út rövidnek tűnt, s az idő még rövidebbnek, a nap órának, az óra percnek, istenem, hogy is van az ember, ha egy úton megy a szerelemmel!

Nem tudta szegény Fehér Szerecsen, mi vár rá odahaza, ha tudta volna, biztosan nem ilyesféle gondolatok járnak az eszében.

Elérkezett a gerlicemadár a Zöld Császár udvarába, s jelentette, hogy érkezik Fehér Szerecsen, s vele jön a Veres Császár leánya is.

Nekifogott a Zöld Császár a készülődésnek, hogy méltóképpen fogadhassák a császárleányt. A kopasz szájú csak csuklott

magában, törte a fejét a bajvetésen.

Ment még Fehér Szerecsen annyit, amennyit a császár leányával s végül is megérkezett a császári udvarba. Hát mikor megérkeztek, jön eléjük nagy pompával a Zöld Császár, a leányai, a kopasz szájú, az egész császári udvar. Mikor a kopasz szájú meglátta, hogy milyen szép a Veres Császár leánya, odaszaladt, hogy ölben vegye le a lova hátáról, de a leány rátette a kezét a mellére, ellökte, s azt mondta:

– Pusztulj az utamból, kopasz! Nem a te számodra jöttem, hanem Fehér Szerecsen számára, mert ő az igazi öccse a Zöld Császárnak.

A Zöld Császár meg a leányai csak állottak sóbálványnak változva attól, amit hallottak. A kopasz szájú pedig, amikor látta, hogy a leány rájött az ő gyalázatosságára, rárohant Fehér Szerecsenre, hogy megölje.

De Fehér Szerecsen lova odaugrott a kopasz szájúhoz, s azt mondta:

– Csak eddig, te kopasz, s nem tovább! – s megragadta fogaival a haját, felrepült vele a magas égbe, s onnan leejtette, hogy minden porcikája diribről darabra szakadt.

Fehér Szerecsen meg a Veres Császár leánya letérdeltek a Zöld Császár elébe, s egymásnak hitet fogadtak. A Zöld Császár megáldotta őket, s ott mindjárt átadta nekik egész birodalmát.

Azután megkezdődött a lakodalom.

Összegyűltek az emberek
Hét faluból, hét határból,
A nap, a hold és a csillagok
Lenevettek rájok.

Meghívták a lakodalomba:

A hangyák királynéját,
A méhek királynéját,
A tündérek királynéját.
Világ szép csodáját.
Virágok szigetéről.

Voltak ott még:

Királyok, királynék, császárok.
Fejedelmek, nagyurak, bojárok.

Meg egy szegény mesemondó ember.
Foltos gúnyájában, lyukas, üres zsebbel.
Nagy volt a vigasság
Földön és föld felett.
Volt ott szegény nép is.
Az is ivott s evett.

Évekig tartott a lakodalom, talán még most is tart. Aki elmegy oda, ehetik, s ihatik, amennyi belefér. Minálunk pedig, akinek van pénze, ehetik, ihatik, akinek nincs, az nézi.

TALÁLTFIÚ

A régi időkben, amikor még a jövendőmondó tündérek a földön jártak az emberek között, s megjósolták, hogy kinek milyen sorsa lesz a bölcsőtől a sírig, ezekben az időkben történt, amit most elmondok. Figyeljetek jól, testvéreim. Nem sárkányokról és sárkánykígyókról fogok mesélni nektek, nem is császárokról, királyokról, kísértetekről, és szellemekről, mint máskor, hanem igaz történetet mondok el, szakasztott úgy, ahogy Sincselben hallottam kukoricafejtéskor a sánta Gaurean Gyorgyétől.

Mondják, hogy egyszer – jó régecskén lehetett, mert még akkor a vasút sem járt – gyalogszerrel ballagott egy gazdag bojár{18} hazafelé, nem is tudom honnan. Útközben utolérte az eső, befogta a sár térdig, alig tudott már lépni. Útban érte őt a drága este is, s ő meg mindig nem érkezett haza, de még csak falu közelébe sem jutott. Végre nagy későn faluhoz ért. Most, hogy házak közé érkezett, könnyebb volt még a lélegzetvétel is. Zörgetni kezdett kapun, ajtón, hogy adjanak neki éjszakai szállást. De mintha meg lett volna babonázva: egyik házból nem válaszoltak, a másikba nem akarták beengedni, a harmadiknál fekvő beteg volt a háznál, a negyediknél a gyerekek sírtak, az ötödikben éppenséggel halott volt; elég az hozzá, hogy senki sem akadt, aki a bojárnak éjszakai szállást adott volna. Bekopogtatott minden ajtón, bezörgetett minden ablakon, végig az egész falun, mindenütt megugatták a kutyák, de sehol sem akarták beengedni. A falu végén már csak egyetlen házacska állott, ahol még nem próbálkozott. Odament az ablakhoz, s benézett. Bent csak a tűz világított gyengén, s a tűzhely mellett egy férfi állott, az ágy mellett pedig egy öregasszony.

A bojár egy darabig nézelődött, aztán bekiáltott:

– Alszol, bátya?

– Dehogy alszom, miért kérded?

– Tégy jót velem, adj éjszakai szállást. Idekinn szakad az eső, fúj a szél, s olyan sötét van, hogy az ember a kezét sem látja. Nem tudok reggelig gyalogolni. Ahány ház van ebben a faluban, mindbe bekopogtam, minden embertől szállást kértem, de mindenki elutasított. Légy oly jó, engedj be engem.

– Szívesen beengednélek – válaszolt neki a házigazda –, de látod, a feleségemnek ezen az órán született meg a fia, itt van még a

bábaasszony is. Hogy engedjek be ilyenkor idegent a házba!

– Akárhogy is van, ne űzz el éjnek idején. Reszketek kinn maradni az éjszakában, már sehol sincs világ a faluban. Meghálok akárhol, akármelyik sarokban, akár a tornácon is.

Szép volt a gyermek, erős, egészséges, az asszony is nyugodtan lélegzett az ágyban, a házigazdának megesett a szíve az alkalmatlan vendégen. Fél óra múlva kialudt a világosság, a házbeliek mind lenyugodtak, ki ahol tudott. A bojárnak egy ládácskán adtak helyet, a ház végében, az ablak alatt. Az éjféli kakaskukorékolást senki nem hallotta a házban, csak ő, rajta kívül mindenki mélyen aludt a házban Mikor a kakasok elhallgattak, megjelentek az ablak alatt a jövendőmondó tündérek, s elkezdtek jósolni. Egyik azt mondta:

– Sok baj, nyomorúság éri ezt a gyermeket, de végül minden jórafordul.

A második azt mondta:

– Szép, erős, okos legény lesz, s megmutatkozik neki a szerencse is.

A harmadik azt mondta:

– Es örökölni fogja ennek a bojárnak minden vagyonát, aki most itt van a házban.

Ennyit mondtak s nem többet a jövendőmondó tündérek, s azután eltűntek, a bojár pedig ott maradt s elgondolkozott azon, amit hallott. Dehogyis tudta lehunyni a szemét. Egész éjszaka nem aludt annyit, amennyi idő alatt feltörsz egy tojást, gondolkozott, törte a fejét, hogyan tudná elpusztítani a gyermeket, aki az ő vagyonát, birtokait örökölni fogja. Alig várta, hogy megvirradjon.

– Kedveseim – szólt a háziakhoz, alighogy azok felemelték a fejüket a párnáról –, kedveseim, egész éjszaka nem aludtam. Mind azon gondolkoztam, milyen jó lenne, ha nekem adnátok ezt a gyermekecskét. Ti fiatalok vagytok s szegények, lehet még gyermeketek elég. Én gazdag bojár vagyok, de eddig nem született fiam. Úgy tartanám, s úgy nevelném, mint egy úrfit, ha nekem adnátok.

– Őrizzen meg az isten, nagyjóuram – mondta az ember is s az asszony is egylélekkel –, nem élünk olyan nyomorúságosan, hogy az első gyermekünket odaadjuk!

– Ide figyeljetek, jóemberek, beszéljünk másképpen. Itt van száz arany, adjátok nekem a gyermeket, s a pénz legyen a tietek.

S ahogy ezt mondta, kitett az asztalra száz aranyat, szépet, fényeset, a napra könnyebb volt nézni, mint arra.

Mikor a mi embereink meglátták azt a temérdek pénzt, meggondolták magukat. Gyermekük lehet még nem is egy, de száz aranyat ki tudja, mikor látnak. A fiúnak is jó dolga lesz, előkelő úrfit nevelnek belőle, összeszedték hát a pénzt, a gyermeket jól bebugyolálták, s a bojár karjába tették.

– No, most aztán meglátjuk, hogy ki örökli az én vagyonomat! – mondta a bojár, mikor kilépett az ajtón.

Kiért a faluból, s nekiindult az erdőnek. Ez már az ő birtokához tartozott. Az erdő közepén talált egy odvas, öreg fát. A gyermeket behelyezte a fa odvába, s továbbment. Azt gondolta az ő fekete lelkében, hogy ezzel a cselekedetével túljár a jövendőmondó tündérek eszén, a gyermek meghal a faodúban s sohasem fogja örökölni az ő vagyonát...

A kicsi gyermek nemsokára felébredt s elkezdett sírni keservesen, torkaszakadtából. A bojár egyik juhásza éppen arra járt a nyáj előtt s meghallotta a gyermeksírást. Azt mondta a fiának, aki a nyáj után lépegetett:

– Te fiú, figyelj csak egy kicsit. Mintha gyereksírást hallanék, figyelj csak, te jobban hallasz!

– Hagyd el apám – azt mondta a fiú –, biztosan valami rossz lélek. Ne töltsük az időt keresgéléssel, inkább siessünk haza, mielőtt ránk sötétedik.

– Hát lehet, hogy igaz, amit mondasz, de nekem valahogy nem tetszik az egész. Úgy érzem, vétkeznék, ha meg nem nézném, ki sír. Ha emberféle, megmentjük a pusztulástól.

Nem soká kellett keresniök, a fa odvában megtalálták a gyermeket.

– Vigyük magunkkal édes fiam, vigyük magunkkal. Szép, egészséges, jól fel van öltöztetve. Elhál velünk az esztenán{19}, s odatesszük valamelyik anyajuh mellé, hadd szoptassa.

A juhászok elkeresztelték a gyermeket Találtfiúnak. Nőtt Találtfiú, mint a mesében. Minden nap szebb és erősebb lett. Juhtejjel táplálták, fenyőfabölcsőben ringatták. Télen, nyáron kinn

volt a juhászokkal. Közöttük jött meg az értelme, ott tanult meg járni a juhok s bárányok között, a fülemülétől tanult énekelni. Páhon bátya furulyát csinált neki, Gligor apó levélmuzsikát. Találtfiú úgy nőtt, mint a víz, s a hegyeket és a nyájat nem hagyta el sem télen, sem nyáron.

Mikor olyan húsz esztendős forma lett, kijött egyszer a bojár az esztenához, hogy megnézze a nyájat. Meglátta Találtfiút s kérdi Gligor apót:

– Öregapó, kié ez a fiú?

– A miénk, nagyságos uram.

– Hogyhogy a tietek? Én úgy tudtam, hogy neked csak egy fiad van, Páhon.

– Úgy volt az, nagyságos uram, hogy ezelőtt valami húsz esztendővel itt találtuk mint csecsemő gyermeket egy fa odvában. Megsajnáltuk, felneveltük, s most hogy ekkorára nőtt, nagy segítségünk ő nekünk a nyáj körül. Ő jár Páhonnal a nyáj után, én itthon maradok az esztenán, sajtot készítek s a mindennapi ételt, amíg eljön a fejés ideje.

Mikor a bojár meghallotta ezt, hideg borzongás futott végig rajta, mintha kígyó kúszott volna fel a testén. De csakhamar magához tért, s azt mondta Gligor apónak:

– Idefigyelj, öreg Gligor, add nekem Találtfiút, hadd éljen lenn a bojári udvarnál. Olyan nehéz manapság hűséges szolgát találni. Tudom, ti becsületben neveltétek, nem fog engem meglopni.

– Ó, uram, nagyságos uram, hogy tehessünk mi ilyet. Mi küszködtünk vele, mi neveltük, azért neveltük, hogy segítségünkre legyen. Nem adhatjuk neked, nagyságos uram semmiképpen.

– Tudod te jól, Gligor apó, hogy elvihetném erőszakkal is, de nem teszem. Itt van száz arany, tedd el jól, s engedd el hozzám a fiút háziszolgának vagy inasnak.

Gligor apónak nem volt soha életében egyetlen aranya sem, nemhogy száz, látni sem látott annyit, mióta a világon van, eltette hát, s azt mondta:

– Hát jól van, legyen úgy, ahogy nagyságod akarja. Csak attól félek, hogy nem akar majd elmenni, s én erőszakkal hogyan küldjem?

– Nem úgy lesz az, Gligor apó. írok én néhány sort a feleségemnek, ő majd tudni fogja, mi a tennivaló. Tudod, az asszonyok értenek az ilyesmihez. Egy hét, kettő, rá se fog gondolni a nyájra.

Megkötötték az egyezséget. Páhon és Találtfiú semmit sem tudott róla, miben egyezett meg a bojár Gligor apóval. A bojár megírta a levelet, szépen négybe hajtotta, s odaadta Gligor apónak, adja oda Találtfiúnak, s az vigye el a bojári udvarba.

– Hej, Találtfiú, gyere csak ide – kiáltott egy nagyot Gligor apó. Mikor a legény odajött, a kezébe adta a négyréthajtott papirost, s azt mondta neki:

– Ezzel elmész a bójámé őnagyságához az udvarházhoz. A bojár nem megy haza vagy egy hétig. Te maradj ott, ameddig haza nem érkezik. Mikor otthon lesz, s elenged téged, akkor visszajössz a juhokhoz. Megértetted?

– Megértettem, Gligor apó, de megbocsáss nekem, hadd menjen el inkább Páhon bátya. Én nem voltam még soha benn a faluban az emberek között. Azt sem tudom, hová vigyem a levelet, hogyan szóljak őnagyságával. Megmondom igazán, jószántamból nem megyek, legfeljebb kényszerből.

Gligor apó eldörzsölt a szemében egy könnycseppet, s így szólott:

– Eredj, édes fiam, eredj, ne ellenkezzünk az urasággal.

Látod az ő nyája után élünk, az ő birtokán. Egy hét, két hét nem a világ, majd csak hazaérkezik a bojár, addig te okosan, ügyesen forgolódjál odalenn a bojárné asszonynál.

Ezekkel a szavakkal útnak eresztette Találtfiút. Megmutatta neki a hegy tetejéről a templom bádoggal fedett tornyát, s elmagyarázta, hogy a templom mellett van a bojári udvar. Annak van egyedül két sor ablaka az egész faluban. Akárkitől kérdezősködik, megmutatják neki. A levelet pedig el ne felejtse odaadni a nagyságos asszonynak. A legény elment.

A bojár utánanézett s azt gondolta magában:

– Most biztosan nem menekül meg!

Gligor apó pedig megmutatta Páhonnak az aranyakat. Az ennyi pénz láttán majdnem sóbálvánnyá vált, s nem is mert

kérdezősködni, honnan vannak az aranyak. Meg sem járta az eszét, hogy azért adták el Találtfiút...

Ment, mendegélt Találtfiú az oldalon lefele, legényesen lépegetett, s mikor a nap a legjobban sütött, egy nagy bükkfa alatt forrást pillantott meg:

– Itt pihenek egyet! – mondta. Leheveredett a fa alá, ivott egyet pásztormódra, aztán hanyattvetette magát, s kucsmáját a levéllel félredobta, elővette a furulyáját, s rákezdett egy nótára, hogy még a rigók is elnémultak a fa ágai között s ámulva figyelték. Csak szólt, csak szólt a furulya, egyszer aztán kiesett Találtfiú kezéből s a legény elaludt.

Abban a szempillantásban, ahogy lekoppant Találtfiú szeme, megjelent a kútnál a három tündér. A legöregebb kivette a levelet a kucsma mellől, s elkezdte olvasni a másik kettőnek:

„Én asszonyom, bojámé asszony, tudatom, hogy ennek a legénynek, aki ezt a levelet viszi,

Találtfiú a neve. Azt kívánom és parancsolom, hogy amint megérkezik, küldjétek le a pincébe. A cigányt bújtassátok el az ajtó mögé, s üsse le a fejét, ahogy beteszi a lábát az ajtón. Ha parancsomnak nem teszel eleget, nem akarlak otthon találni, eredj világgá, amerre a szemed lát. Egy hét múlva otthon leszek. A dologról a cigányon kívül senki ne tudjon.” – s itt következett a bojár aláírása.

Azt mondja a közbülső tündér:

– Úgy látom, a bojár sehogy sem tud belenyugodni abba, hogy utána Találtfiú legyen az udvarház s a nagy birtok gazdája.

– Márpedig csak ő lesz, és senki más – mondta a legkisebb. Fogta magát, négyfelé szakította a bojár levelét, aztán elővett egy darab papirost, s írt egy másikat a bojár kezeírásával, odatette Találtfiú kucsmája mellé, s aztán mind a hárman eltűntek, mint a pára.

Egy idő múlva Talált-fiú is kialudta magát, felkelt, furulyáját keblébe tette, kucsmáját a fejébe nyomta, a levelet az egyik kezébe vette, a botot a másikba, s nekiindult a falu felé. Uzsonna idő lehetett, mikor az udvarházba érkezett, s a levelet átadta a bojárné asszonynak. A bojárné megismerte a levélen, hogy az urától való,

behívta Találtfiút a házba, s egyetlen leányuk. Marióra előtt felolvasta hangos szóval, ami az írásban állott:

„Én asszonyom, bojárné asszony, tudatom, hogy ennek a legénynek, aki ezt a levelet viszi. Találtfiú a neve. Előkelő nemzetségből származik. Azt kívánom és parancsolom, hogy amint megérkezik és a levelet kezedbeadja, azon nyomban hívasd el a falu papját s mondd meg neki, hogy eskesse össze a mi kisasszonyunkkal, Mariórával. Ez az én kívánságom és parancsom. Ha nem teljesíted, mehetsz amerre a szemed lát, nem akarlak otthon találni. Én egy hét múlva otthon leszek.” – s itt következett a bojár aláírása.

– Hallottátok, kedveseim, mit parancsol az én férjem, a bojár?

– Hallottam, édesanyám – válaszolt Marióra, s nem győzte eleget nézni a deli, szépszál legényt.

– Hallottam asszonyom – válaszolt Találtfiú majd lenyelte szemével a szép, karcsú kisasszonyt.

Nyomban bojári ruhába öltöztették, megjött a pap, s az egész falu részt vett Marióra kisasszony és Találtfiú esküvőjén. Ritkán láttak olyan mátkapárt, aki annyira szerette volna egymást, mint a vőlegény s a menyasszony. Boldogok voltak és megelégedettek. Marióra köszönte jósorsának, hogy ilyen ügyes, okos, derék férjet küldött neki. Találtfiú azért adott hálát, hogy útjába került a tiszteletre méltó bojárnak.

Egy hét múlva hazajön a bojár, s ott találja a feleségét, amint éppen a kulcsárnéval örvendezik leánya boldogságán. Találtfiú és Marióra kinn sétálnak karonfogva a kertben a virágok között.

– Mi van itt, asszony? – kérdezi, mikor belépett a házba.

– Mi volna? Dicsérem kigyelmedet, amiért ilyen érdemes férjet küldött a leányunknak.

– Én férjet? Mikor? – kérdezte a bojár elképedve.

– Éppen kigyelmed, egy héttel ezelőtt.

– Te asszony, te nem azt tetted, amit én a levélben parancsoltam. Hozd csak ide azt a levelet!

– Már hogyne tettem volna azt! – mondja a bojárné s a kezébe adja az urának a levelet.

A bojár elolvasta a levelet, a fogát csikorgatta, de aztán magához tért s így szólt:

– Kedvem szerint való, ami történt, helyesen cselekedtél... Estefelé elfelhősödött az idő. A bojár kiment a szőlőbe, s azt mondta a vincellérnek:

– Idehallgass, a szőlő és a barack már érik. Úgy hallottam, erősen lopják, te nem vigyázol rá eléggé. Ide figyelj, jaj a bőrödnek, ha megtudom, hogy nem őrködöl úgy, ahogy kell. Ha valaki éjnek idején ide talál jönni, lődd le könyörtelenül, ne kegyelmezz, megértettél? Minden tolvaj csirkefogó után, akit meglősz, öt arany üti a markodat, megértettél?

– Megértettelek, nagyságos uram.

Vacsoraidőben elkezdett szakadni az eső, de úgy, hogy majd elvitte a falut. Dörgött, villámlott, azt hitted, vége a világnak.

Vacsora után azt mondja a bojár:

– Istenem, hogy ennék én egy-két fürt friss szőlőt, ha akadna egy bátor ember, aki hozna nekem egy kosárkával.

– Itt vagyok én – szólt Találtfiú. Megfogta a kosarat, s egy szempillantás alatt kívül volt az ajtón. Mire az asszonyok észrevették, hogy elment, már hűlt helye volt.

– Édesapám – sóhajtott Marióra –, nem küldhettél volna inkább egy szolgát? Miért engedted, hogy elmenjen ilyen kutya időben?

– Miért is engedted? – mondta a bojárné asszony is.

– Ne beszéljetek már annyit – mondta a bojár –, hiszen látjátok, hogy jókedvéből ment, nem én küldtem. Fiatal ember, ügyes, bátor, egészséges, kutya baja sem lesz. – De magában azt gondolta: – Most végre tudom, nem menekül meg a biztos haláltól. Nem teljesül a jóslata a jövendőmondó tündéreknek, nem fogja örökölni az én vagyonomat.

Alighogy végiggondolta, nyílik az ajtó, s belép Találtfiú egy kosárka friss, érett szőlővel.

– Nem megmondtam, hogy ügyes ember, bátor ember, micsoda szép szőlőt hozott!

De magában sehogy sem tudott belenyugodni a bojár, hogy a fiú megmenekült a vincellér golyójától. Közben elállt az eső, s nekiindult, hogy megbüntesse a vincellért. Mikor kiért a szőlőhegy aljába, eldördült a puska, felordított a bojár, s elterült a földön. Jött a vincellér, hogy megnézze, ki lehet az. Megrettent, mikor meglátta,

hogy maga az uraság. Vállára kapta és gyorsan hazavitte az udvarházba.

Éjfélig még élt a bojár, azután meghalt.

Találtfiú és Marióra örökölték minden vagyonát. Ha meg nem haltak, még ma is élnek.

A HÁROM JÓ TANÁCS

Volt egyszer, hol nem volt (mert ha nem lett volna, én sem mondanám), volt egyszer egy férfi meg egy asszony, s ezeknek egy kicsi fiacskájuk. Sok örömük telt a gyermekben, szerették is egymást, így hát boldogan éltek volna, ha a szegénység kissé jobban elkerüli a házukat. De hát az csak ott ólálkodott, és bizony nem egyszer nyeltek éhkoppot vacsora helyett.

Az ember valamikor gondtalanul élt, vidám furulyaszó mellett terelgette nyáját, de azután egy csapásra megváltozott minden. Egyik évről a másikra elhullottak birkái, és végül egyetlen darab se maradt.

Egyszer este, amint a kemence mellett üldögéltek, azon tanakodtak, hogy mitévők legyenek. Hiszen van szegény ember sok, hogyne volna, de azért legtöbbjének akad betevő falatja, nem úgy, mint nekik. Hosszú hallgatás után végre megszólalt az ember:

– Feleség, gondoltam egyet. Elmegyek szerencsét próbálni, Moldvába. Beállok ott egy pakulárhoz{20} szolgálni, hátha több szerencsém lesz, mint idehaza.

– Nincs más hátra – sóhajtotta az asszony –, mert különben éhen pusztulunk. Ha úgy gondolod, hogy segíteni tudsz rajtunk, csak menj. Rám ne legyen gondod, majd csak megélek valahogyan. Elmegyek részesaratónak. A gyermek nemsokára két esztendős lesz, érte se aggódj, nem fog szükséget látni.

Így is történt. Útnak indult a szegény ember és beállt egy moldvai pakulárhoz.

Ennek a pakulárnak a juhait őrizte télen-nyáron a szegény ember. Derék, becsületes, megbízható pásztor volt, így hát a gazda megbecsülte, megadott neki mindent, ami csak kellett; jó ételt, puha ágyat, meleg ruhát. Elégedett volt a szegény ember igen nagyon, úgy szerette ezt a mesterséget: reggelenként, mikor kihajtotta, vagy napszállta után, mikor hazafelé terelgette nyáját, olyan szépen furulyázott, hogy öröm volt hallgatni. A juhok is szerették a szép furulyaszót, volt, hogy végig táncolták az utat a furulya hangjára.

Abban az időben még nem járt a posta és a szegény ember nem küldhetett a feleségének semmit, nem segíthette nagy nyomorúságában, de még hírt sem adhatott magáról, hogy él-e, hal-e.

Telt, múlt az idő. Az asszony keményen dolgozott a gyermekért, az ember meg őrizte a juhokat, hogy valami kis pénzecskét gyűjthessen. Teljes húsz esztendő eltelt, amióta eljött hazulról.

Egy napon olyan vágyódás fogta el szülőföldje, felesége és gyermeke után, hogy nem bírt magával Egészen belebetegedett. Elnémult a furulyája is, sem este, sem reggel nem hallotta nótázni senki, némán bandukolt a juhokkal a legelő felé.

A gazda is észrevette a szegény ember nagy szomorúságát.

– Mi bajod, kedves jó barátom? Látom, valami nyom téged. Mondd el, mi bánt? Talán segíthetek rajta!

– Hogyne volnék szomorú, amikor már húsz esztendeje nem láttam a feleségemet, meg a gyermekemet, azt sem tudom, életben vannak-e, vagy elpusztultak a nagy nélkülözésben.

– Hát ha csak ez a baj, ezen segíthetünk. Hűségesen szolgáltál, soha semmi kárt nem tettél, megillet a méltó jutalom. Mit kívánsz: pénzt-e, vagy jó tanácsot?

Feleli a szegény ember:

– Hát ami igaz, az igaz: jólesnék a pénz is, meg a jó tanács is. De ha már választani kell: van két erős karom, pénzt még kereshetek, hanem a jó tanács ritka jószág.

– Jól feleltél – mondta a pakulár –, a legszebb jutalmat érdemled. Legyen mindkettő a tiéd, a pénz is, meg a tanács is. Neked adom a legjobb lovamat, hogy mielőbb hazaérj. Adok egy jó puskát, hogy baj ne érjen az úton, adok még egy egész kenyeret is. Figyelj a szavamra, vésd jól szívedbe: meg ne szállj olyan házban, ahol egyedülvaló asszony lakik. Ne használd fegyveredet, ha haragszol: a reggeli haragot hagyd estére, az estélit hagyd reggelre. Ezt a kenyeret csak akkor szegd meg, ha olyan boldogság ér, amilyen még soha.

Megígérte a szegény ember, hogy megfogadja a pakulár tanácsait, aztán elbúcsúzott tőle. Jó egészséget kívánt neki, megköszönte szívességét, azzal felült a lova hátára, és elindult hazafelé.

Egész úton a várva-várt viszontlátásra gondolt. Hogy örül majd a felesége, ha meglátja! De vajon megismeri-e, ha ennyi idő után ismét találkoznak. Most ötlött csak eszébe: hogy is tehette, hogy

ennyi ideig távolmaradt. Hátha beteg az asszony, hátha szükséget szenved, és ő nem is tud róla!

Ilyen kínzó gondolatok közben ért be rég nem látott falujába. Az ismerős házak láttán erősen megdobbant a szíve.

Egyenesen a régi kis ház felé igyekezett. Már látta a kerítésüket, a kapujukat, és akkor megállt. Mit is mondott a pakulár? „Ne szállj meg egyedülvaló asszonynál.” Hiszen a felesége is magányos asszony már húsz esztendeje!

Fogta magát a szegény ember és bezörgetett a felső szomszéd ajtaján. A régi szomszéd nem ismerte meg. de azért szívesen befogadta a messziről jött, porlepett utast. Bevezette lovát az istállóba, bekötötte, szénát vetett eléje, aztán vacsorával kínálta az embert.

Később a szegény ember kiment az udvarra.

Lábujjhegyen besurrant az ő saját kertjébe, és csendesen megállt az ablak alatt.

Óvatosan benézett. Hát mit lát odabenn, az ablakon keresztül? Nem mást, mint a feleségét, meg egy daliás szép fiatal legényt.

Az asztalnál ültek és vacsoráztak. Ahány kanál levest tett ki az asszony a legénynek, annyi csókot nyomott az arcára. A szegény ember nézte, nézte őket és azt gondolta, hogy az asszony hűtlen lett hozzá, újra férjhez ment. Úgy érezte, ezt a nagy fájdalmat túl nem élheti. És akkor eszébe jutott, hogy mit mondott a pakulár: „A reggeli haragod hagyd estére, az estelit hagyd reggelre.” Keze lehanyatlott, fejét lehorgasztotta, és visszatért szállására.

Éppen be akart lépni, amikor meghallotta a házigazda hangját, így szólt a feleségéhez:

– Na, holnap meglesz a lakodalom a szomszédban.

A mi szegény emberünk úgy érezte, mintha a szívét tépték volna szét ezek a szavak. Nyugalmat erőltetett magára, és belépett a házba. Ekkor a házigazda így szólt hozzá:

– Mondja csak, tisztelt uram, ha meg nem sérteném, kérhetek-e valamit?

– Csak tessék – felelte a szegény ember.

– Itt a szomszédban lakodalom lesz holnap. A vőlegény meglátta a lovát, amikor bevezette, és kérdezteti, nem adná-e kölcsön egy napra. Be szép is lenne, ha lovon mehetne a nászmenet

élén, ahogy illik, szépen felpántlikázott lakodalmas paripán! Csakhogy neki nincs lova, mert szegény.

Ó, be ostoba is néha az ember! A mi emberünk nem gondolt arra, hogy húsz esztendő előtt egy kicsi fiúcskát hagyott otthon az asszonnyal s az most éppen olyan korú lehet, mint az a legény, akit az asztal mellett látott! Haragjában, elkeseredésében megfeledkezett a saját édes gyermekéről.

Hanem azért másnap reggelre szépen felpántlikázta lovát, ahogy lakodalomhoz szokás. A vőlegény megkérdezte, hogy mit fizessen ezért a szívességért, de az ember semmit sem akart elfogadni tőle.

Megörült ennek a vőlegény, nyomban hazafutott és kézen fogta édesanyját, hogy együtt köszönjék meg az idegen jóságát, és meghívják a lakodalomra, amiért ismeretlenül is ilyen jó szívvel volt hozzájuk.

No jó, az ember beleegyezett, megköszönte a meghívást, megígérte, hogy ott lesz a lakodalmon. Gondolta magában: „Majd ott, a vendégsereg előtt, amikor a legjobban mulatnak, megmondom, ki vagyok, és mit érdemel az ilyen hűtlen asszony!”

El is ment. Belépett a lakodalmas házba, és így köszöntött be:

– Sok szerencsét, boldogságot a mai nagy napra!

– Köszönjük szépen, kedves idegen – felelte az asszony szomorúan, és felállt, hogy fogadja –, emlékezetes nap ez a mai! De mennyivel szebb lenne, ha az én drága jó férjem is itt lehetne. Ha ő megérhette volna ezt a nagy boldogságot, hogy a fia vőlegény lett! Már húsz éve itthagyott bennünket, azóta már biztosan nem is él.

Csak úgy rázta a zokogás az asszonyt, mert eszébe jutott, milyen nagy szomorúság miatt kellett elszakadnia élete párjától.

Egyszeriben felvillant a szegény ember szeme. Már látta, hogy a felesége nem feledkezett meg róla, hanem hűségesen várta mind a mai napig, és az a szép fiatal legény nem más, mint az ő egyetlen fia! Olyan öröm öntötte el a szívét, hogy csaknem összerogyott. Aztán erőt vett megindultságán, és így szólt:

– Megismerné-e a férjét, jóasszony, ha még egyszer hazajönne?

– Már hogyne ismerném meg, hiszen nem lehet azt olyan könnyen elfelejteni. Ha még az arca meg is változott volna annyi

esztendő alatt, megismerném arról a kis fekete foltról a nyakán.

Az ember kigombolta a gallérját, és megmutatta a nyakát.

Az asszony örömében felsikoltott, összevissza csókolta rég elveszettnek hitt emberét. A nagy örömkiáltásokra a fiú is belépett a szobába, és apja nyakába borult. Soha ilyen örömöt, ilyen boldogságot nem láttak annak a kis szobának a falai.

Olyan lakodalmat csaptak, hogy amióta ember él a világon, hasonlót nem is láttak, nem hallottak. Az egész falu népe odagyűlt, mindenki hozott ajándékot, húst, süteményt, pálinkát. Ettek, ittak, táncoltak, míg csak bele nem fáradtak.

Egyszer csak eszébe jutott a szegény embernek a pakulár harmadik tanácsa: „Akkor szegd meg a kenyeret, amikor olyan boldogság ér, amilyen soha életedben.” Hiszen ez életének legboldogabb napja! Elővette azt a kenyeret, amelyet kapott. Megszegte és – csodák csodája! – a kenyér belseje tele volt arannyal.

Most tudta csak meg az asszony, milyen derék, becsületes, dolgos ember volt az ő férje, mennyire megbecsülték a messzi idegenben, hogy ekkora vagyonnal bocsátották útnak. Ismét zokogni kezdett, de most már örömében, mert tudta, hogy ezentúl boldogan és gondtalanul élhetnek.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

MESE EGY TOJÁSRÓL

A Maria embere, Nekuláj, egy reggel tréfás gondolattal ébredt. Elhatározta, megtudja, tud-e titkot tartani az asszony. Így szólt hozzá:

– Asszony, valami rettenetes dolog történt velem az éjszaka!

– Mi történt, ugyan biza'?

– Valami igen nagy szégyen.

Az asszony odajött gyorsan, s ijedten kérdezte:

– Mi történtA mondd meg nekem?

– Jaj, istenem – sóhajtott az ember –, megmondanám, de félek.

– Kitől?

– A világ szájától.

– Hogy tudja meg azt a világ, amit kend nekem mond?

– Hogy tudja meg? Elmondod a szomszédasszonynak, a komámasszonynak, s egy-kettőre híre megy, mint a beretvált papnak.

– Isten bizony nem mondom el, kedves uram. így görbüljek meg, ha elmondom, száradjon el a nyelvem, ha elmondom... – s elkezdte sorolni az asszony a legszörnyűbb fogadalmakat, a legrettenetesebb átkokat.

Nekuláj csak somolygott a bajusza alatt.

– Nem mondom el, asszony, tudom én, milyenek vagytok ti, nem áll meg bennetek a szó. Azt se tudod, mit csinálj, hogy megtudd a titkomat, s ha egyszer megtudtad, nem tehetem ki többet a lábamat a kapun, még a gyermekek is mind rajtam fognak nevetni.

– Kedves uram, itt haljak meg ebben a szent percben, ha egy árva szót is szólok akárkinek. . .

– Nem mondom el, asszony, mert kimondhatatlan szégyen. De az asszony nem nyugodott, s Nekuláj végül is megadta magát:

– Hát tudd meg, de ha egy szót is elárulsz belőle akárkinek, jaj a fejednek. Ide figyelj: az éjjel tojtam egy tojást.

– Egy tojást?

– Egy tojást.

– Jaj nekem, te ember! Aztán miféle tojást? Tyúktojást?

– Nem, nagyobbat, egy ilyen nagyot, pettyeset, mint a pulykáké.

– Hol van?

– Itt la – s azzal Nekuláj előhúzott az ágyból egy pulykatojást, amit nemrégiben dugott oda.

Az asszony nagyot nézett, de nem ért rá sokat kérdezősködni, mert az egyik malac éhségében az ajtót döfölte. Ahogy kergeti a malacot, megpillantja a Vaszilje Katinkáját, amint éppen megy a kútra vízért.

– Katinka, állj csak meg. Idehallgass. Mondok neked valamit, de nehogy elmondd valakinek, mert Nekuláj megöl. Idenézz... az éjjel ilyen toj ást tojt... kettőt...

– Kicsoda?

– Nekuláj!

– Ne beszélj bolondot!

– Isten bizony, Katinka! Két nagy tojást... Azt hiszem, most majd megkotlik, mert még nem kelt fel.

– Kicsoda?

– Nekuláj!

– Istenem, istenem – szörnyülködött Katinka –, ilyet még soha életemben nem hallottam!

– De nehogy elmondd valakinek, Katinka, mert megöl engem.

– Dehogy mondom, dehogy mondom...

Katinka megfordult, s az üres kannákkal hazafutott, s egyszuszra elmondta az anyjának.

– Hallotta, mamuka?

– Mit, te?

– A Maria Nekulája...

– Nem hallottam. Mit kellett volna, hogy halljak?

– Az éjjel tojt három tojást...

– Kicsoda?

– Nekuláj! De nehogy elmondja valakinek, mamuka, mert akkor jaj szegény Mariának!

– Dehogy mondom, dehogy mondom...

S minthogy a Katinka anyósának valami égése volt a belsőrészében, elfutott a kocsmába, hogy felhörpintsen egy pohárka pálinkát. Amíg megitta, a kocsmáros is megtudta, hogy a Maria Nekulája az éjjel tojt négy tojást, s most kotlik rajtuk, mint valami kotló. Hozzá kárai és karicsál, mint akármelyik tyúk...

– De meg ne mondd senkinek, kocsmáros uram, mert akkor jaj és baj!

Megtudta a pópa is, hogy Nekuláj tojt öt tojást, a pópáné már úgy tudta, hogy hatot tojt, s megtudta még aznap a főbíró is, s hírül vitték a miniszternek is, hogy Maria Nekulája ebben és ebben a faluban az elmúlt éjszaka tojt kilencvenkilenc tojást...

Reggelre ki is költötte. A kilencvenkilenc tojásból kikelt kilencvenkilenc csirke: ötven jérce és negyvenkilenc kakas!

A miniszter futott a vajdához, a vajda megüttette a dobokat, megfúvatta a trombitákat, hadd tudja meg ország, világ, hogy a Maria Nekulája ebben és ebben a faluban kereken száz tojást tojt. Aztán kotlani kezdett, s kiköltötte mind a száz tojást: ötven jérce kelt ki, s ötven kakas: tizenhét búbos, huszonhárom ikres, tizenkilenc gatyás, huszonhat csórényakú, s a többi ahány annyiféle... S a Maria Nekulája egész nap a szeméten kapirgál s a fejibe szökik azoknak, akik arra járnak, és egész nap úgy karicsál, hogy hangos tőle a falu...

– De – tette hozzá a vajda –, nehogy elmondjátok valakinek, mert akkor jaj szegény Mariánknak!... Megöli a férje!

HÁROM TRÉFA

1

Éjszaka volt, s a Hold olyan szépen világított, mintha fényes nappal lett volna. Egy ostoba ember elhaladt a tó partján. Ahogy belepillant, hát meglátja a Hold képét a vízben. Elkezd kiabálni:

– Emberek, emberek, gyertek gyorsan, a Hold beleesett a vízbe!

Elhatározta, hogy addig is, amíg jön valaki, megpróbálja maga kihúzni az áldott Holdat. Bedugta botját a vízbe. Ahogy ott kotorászik, felkavarta a tiszta víztükröt, s a Hold képe már nem látszott. Az ostoba azt képzelte, hogy botjával átdöfte a Holdat. Kirántotta teljes erőből a botot, s hanyatt esett. Szerencsére a parton. Ahogy felnéz, meglátja a Holdat az égen. Elkezd kiabálni, ahogy a torkán kifér:

– Emberek, emberek idenézzetek, hová dobtam a Holdat. Éppen fel az égre!

2

Sötét éjszaka felébred egy gazda arra, hogy nagy lárma van a tyúkketrecben. Fogja a puskáját, kiszalad, s bekiált:

– Ki van ott?

Néma csönd.

– Ki van ott? Szólj vagy lövök! Megszólal erre a ketrec mélyén egy reszkető hang:

– Nincs itt senki! Csak mi vagyunk, a tyúkok meg a kakas!

3

Egy szegény emberhez, egy beteg öreghez bementek egy éjjel a tolvajok. Azt mondták:

– Gyertek, verjük fel a házát, annak is kell legyen valamije!

Ahogy ott motoznak a sötétben, felébred az öreg, s elkiáltja magát:

– Ki jár ott?

Ráfelelik a tolvajok:

– Mi vagyunk. Meg ne mukkanj mert halálfia vagy!

Csak megszólal az öreg:

– Mit kerestek a ládámban?

– Pénzt!

– Hm, hm, verjen meg a ragya benneteket – azt mondja az öreg nevetve –, jó emberek, én fényes nappal keresek ott pénzt, s nem lelek, ti azt gondoljátok, hogy éjszaka a sötétben inkább találtok?

PAKÁLA ÉS TINDÁLA

Volt egyszer, hol nem volt, mert ha nem lett volna, én sem mondanám, volt egyszer, mikor havazott aratáskor s halakat fogtak a szántóföldön, volt egy tréfás ember, úgy hívták, hogy Pakála, aki megfutamította az embereket a házukból. Vajon hogy? Úgy, hogy mindenkivel megjáratta a bolondját, csak őt nem tudta bolonddá tartani senki. De hogy is van az a mondás: „Addig jár a korsó a kútra, míg nyaka szakad!”

Bekóborolta Pakála az egész világot, s összetalálkozott Tindálával.

– Hogy vagy, Tindála testvér? – kérdezte Pakála.

– Rosszul, testvér – felelte Tindála. – Gondolom, te se szeretsz dolgozni, de nincs mit tenni, gyere menjünk, álljunk be szolgának a paphoz, hátha visszük valamire.

Elmentek mind a ketten a paphoz, s beállottak szolgának. Pakálának megparancsolta, hogy ásson meg egy pincét, azzal, hogy minden lapát agyagért kap egy fehér cipócskát, Tindálát elküldték tehenet őrizni, s megmondták neki, hogy akár egész nap alhatik, olyan szelíd a tehén. Másnap mindegyik nekifogott a maga munkájának; De mi történt? Ott állott a pap egy vesszővel a kezében a gödör mellett, s ahányszor Pakála kidobott egy lapát földet, cipó helyett mindannyiszor egy suhintást kapott a fejére. Estére majd leesett a lábáról a fáradtságtól meg a sok veréstől. Mind Tindálára gondolt, hogy annak most milyen jó dolga lehet odakünn a tehén mellett a legelőn.

De bizony Tindála sem járt sokkal jobban, a tehén még ördöngösebb volt, mint a pap. Alighogy kitette a lábát a legelőre, elkezdett futni, s úgy szaladt, mint a nyúl. Nem állott meg egy percre sem, még legelni is futtában legelt.

Este, mikor összetalálkoztak, megkérdezték egymástól, hogy melyiknek hogy telt el a napja.

– No – kérdezte Pakála –, jó volt?

– De még milyen jó – mondta Tindála –, egész nap aludtam, a tehén meg ott legelt körülöttem. Hát te mire mentél a pappal?

– Nagyon jól megvoltunk. Ahányszor kidobtam egy lapát agyagot, annyiszor kaptam egy cipót. Még el is ajándékoztam belőle, mert nem tudtam mind megenni, olyan a hasam, mint egy dob. Jaj,

verjen meg, aki megver, elfelejtettem hagyni neked. Nem tesz semmit, holnap majd te maradsz itthon, s akkor jóllakhatsz.

– Jól van hát, elfogadom.

Mind a kettő nevetett magában, hogy milyen jól becsapta a másikat.

A következő nap Pakála ment ki a tehénnel a legelőre s Tindála állt oda kutat ásni.

– Jaj, jaj, jaj – jajgatott Tindála, mikor látta, hogy cipó helyett verést kap a paptól.

– Jaj, jaj, jaj – jajgatott Pakála, mikor látta, hogy egész nap szaladni kell a tehén után, még enni sincs megálló ideje.

– Az a csirkefogó, hogy becsapott engem – mondta magában Tindála. – Megállj csak, visszaadom még azt kamatostul!

– Az az akasztófáravaló, hogy lóvátett engem – mondta magában Pakála. – Megállj! Kerülj csak a kezem közé!

De mi történt? Estefele otthagyta a pap Tindálát a gödörben, hogy ásson tovább egyedül, amíg ő elkészíti a vacsorát. Tindála, ahogy ás, talál egy hordót, félig tele arannyal

Jön haza Pakála, esznek mind együtt, azután lefeküsznek, a két szolgalegény künn a tornácon, a pap bent a házban.

– Testvér, mondanék valamit – súgta Tindála éjjel. – A gödörben, ahol ástam, kincset találtam. A pap nem tud róla. Gyere, szedjük össze, s szökjünk meg vele.

Fogtak egy zsákot, elmentek a hordóhoz. Mély volt a gödör, s a hordóban is csak félig volt arany, egyiknek be kellett másznia a hordóba, hogy ki tudja merni az aranyat a zsákba, aztán kiadja a zsákot a gödörből, a másiknak pedig ki kellett segítenie társát, és átvenni a zsákot.

Tindála mászott be, megrakta a zsákot arannyal, aztán bebújt ö maga is, s odaadta a kötelet Pakálának, hogy húzza ki.

Pakála, ahogy kezébe került a zsák, futásnak eredt, s otthagyta Tindálát a hordóban, vagy legalábbis úgy gondolta, hogy otthagyta. Ment, ment egész éjszaka a zsákkal a hátán, végül is elért egy erdőszélre, s ott leült, hogy pihenjen, de a fáradtságtól elaludt. Akkor Tindála kijött a zsákból – mivelhogy a zsák szája nem volt bekötve –, hátára vette a zsákot, s uzsgyé vesd el magad, be az erdőbe. Mikor Pakála felébredt, fényes nappal volt már. Körülnézett a zsák után, s

hát a zsák nem volt sehol. Mit csináljon, hova facsarodjon, hogy a pajtását újból be tudja csapni, hogy neki is jusson a pénzből?

Gondolkozott, töprenkedett, s kitalálta. Fogta magát, lehántotta egy hársfa kérgét, csinált magának egy ostort, s elkezdett vele pattogatni, mintha lovakat hajtana, azt hihette az ember, hogy jön a postakocsi.

Éppen az erdő, közepén egyszer csak szembejön vele Tindála a zsákkal a hátán. Szegény feje majd megszakadt az éhségtől, azt gondolta, valami lovasember jár arra, annak talán lesz egy darab kenyere, akár egy aranyat is adna érte.

– Jó reggelt, Tindála testvér.

– Jó reggelt, Pakála testvér.

– Ejnye!!!

– Ejnye!!!

– Találkoztál már olyan emberrel, mint én?

– Én igen, a pappal.

– Na ugye, testvér, csak nem tudtál becsapni?

– Látom, testvér, hogy se te nem tudtál engem becsapni, se én téged.

Csak az a tekergő pópa
Vezetett orrunknál fogva.
Alaposan becsapott,
ütleggel jóllakatott,
Verjék meg a mindenszentek
Ha már én nem verhettem meg.

Végül is kibékült egymással Pakála és Tindála, azzal a feltétellel, hogy soha többet nem csapják be egymást, de megfogadták azt is, hogy mással sem járatják többet a bolondját. A pénzen megosztoztak, s elment ki-ki a dolgára, de a nevük azóta is megmaradt, s ha valaki találkozik egy-egy gézengúzzal, aki jól becsapta, azt mondja rá, hogy „Na, engem is megjáratott Pakála vagy Tindála.”

Megnyergeltem a zabot, hazudtam egy jó nagyot. Felhágtam a kapufára, egy szó sincsen tovább hátra.

PAKÁLA MINT ÜGYVÉD

Élt egyszer egy faluban egy szegény ember. Olyan szegény volt az árva, hogy elhatározta, elmegy világgá, hátha ott nagyobb szerencséje lesz. Ment, mendegélt, amerre a szem látott, egyszer csak elfogta az éhség, de olyan éhség, hogy mind zöldet, vereset látott tőle. Betért egy fogadóba, hogy valami harapnivalóhoz jusson, de fizetni nem tudott, mert nem volt egy vak piculája sem.

– Kedves jó kocsmáros uram, adjon nekem valami harapnivalót, mert igen-igen korog a gyomrom, azt sem tudom, merre facsarodj am a nagy éhségtől. Pénzem nincsen, de ha visszatérek, megfizetek mindenért becsülettel.

A kocsmáros térült-fordult, s megfőzött a szegény embernek öt tojást, és vágott hozzá egy darab kenyeret. jóllakott a szegény ember, megköszönte a vendéglátást, aztán ment tovább a maga útján.

Húsz esztendő múlva tért csak vissza a falujába valamicske pénzzel a zsebében. Ismét betért a kocsmába, ahol annak idején megvendégelték volt, s azt mondta a kocsmárosnak:

– Kocsmáros uram, emlékszik rá, hogy ezelőtt húsz esztendővel megvendégelt engem, s én nem tudtam fizetni? Most eljöttem, hogy kifizessem a tartozásomat. Mennyi pénzzel vagyok adósa?

– Igen, igen, emlékszem, hogyne emlékezném, öt tojást ettél meg, és egy darab kenyeret?

– Éppen annyit. Mennyit fizetek érte?

– Ez az ebéd kereken kétezer lejbe kerül.

– Kétezer lejbe? Nem lehet az, kocsmáros uram.

– Már hogyne lehetne. Ha én akkor azt az öt tojást nem adtam volna neked, abból lett volna öt csirke, az öt csirkéből öt tyúk. A tyúkok a maguk idejében költöttek volna, csirkét neveltek volna, a csirkékből megint tyúkok lettek volna, és így tovább.

Ha összeszámolod, az a sok csirke meg tyúk éppen kétezer lejt ér.

– Nem lehet azt így számolni. Akkor nem adok semmit.

– Ha nem adsz semmit, tudd meg, hogy viszlek a bíróságra.

Az ember kifordult az ajtón, s megindult hazafele nagy szomorúan, összetalálkozik az úton Pakálával.

– Mi bajod, cimbora, mért vagy úgy nekikeseredve, mint a háromnapos esősidő?

– Hagyj engem békén, cimbora, mindenkinek megvan a maga baja.

– Hátha én tudok a tiéden segíteni? Engem mindenkinek minden ügyes-bajos dolga érdekel.

Az ember elésorolt mindent, ami vele történt, s azt is, hogy a kocsmáros bíró elé akarja őt hurcolni.

– Ilyen semmiség miatt eresztetted annyira búnak a fejedet? Ne búsulj egyet se. Én leszek majd az ügyvéded, s akkor nem lesz semmi baj.

– Én nem bánom, legyél, de én még soha bíró előtt nem voltam.

– Sebaj. Majd ehnegyek én helyetted.

Valamennyi idő múlva megkapja Pakála az idézést, hogy jelenjék meg a bíróság előtt. Pakála nem ment el. Megjött a második idézés is, arra már elment.

Megjelenik a bíró színe előtt, s a bíró nagy szigorúan megkérdezi:

– Miért nem voltál itt az első tárgyaláson?

– Nem tudtam eljönni, nagyságos bíró uram. Éppen akkor főztem a búzámat, hogy el tudjam vetni. Nem hagyhattam ott, mert odaégett volna.

– Te megfőzöd a búzádat, mielőtt elvetnéd?

– Én meg!

– És kikel?

– Ki hát. Úgy, ahogy a főtt tojásokból kikelnek a csirkék, aztán a csirkékből tyúkok lesznek, a tyúkok ismét tojnak, és így tovább, ahogy a kocsmáros mondja.

A bíró megértette ezt a beszédet, és békében elbocsátotta a szegény embert.

A VERES ERDŐ

Stéfán vajdát, a nagyot, megtámadták egyszer a törökök. Készületlenül találták, mert éppen akkor jött haza Lengyelországból, s szabadságolta a katonáit, hogy a gazdaságuk után nézhessenek.

Annyian voltak a törökök, hogy el sem fértek a Moldva s a Bisztrica völgyében.

Mit csináljon Stéfán vajda? Hírt adott mindenfele, ahogy tudott, s összegyűlt hirtelenjében néhányszáz ember, de hát legyőzhet-e négyszáz ember négyszáz ezerét, s méghozzá sík helyen?

Nem és ezerszer is nem! Így aztán Stéfán vajdát megverték. Hova menjen, mihez fogjon? Mit csináljon addig, amíg összegyűjti a seregeit? Mert, tudják kigyelmetek, a törökök nem engedték egyet se lépni, üldözték, hogy elveszejtsék.

Nyámc várához sietett, ott volt az édesanyja, meg a domnica, a fejedelemasszony. Hűvös volt az este. Megzörgette a kaput, s azt mondta:

Domnica, domnica,
Gyere a kapura.
A szél nagyon hideg.
Seb marja testemet.

Meghallja a hangot a vajda édesanyja s azt mondja a menyének:

– Pszt! Stéfán vajda messze van! A kapunál biztosan egy idegen áll, és be akar bennünket csapni. Ne nyisd ki!

Stéfán vajda megint megzörgette a kaput, s akkor kiszólt az édesanyja:

– A becsületes embernek, akár barátja, akár ellensége Moldovának, a pogánynak, vagy Stéfán vajdának, a helye nem a várban van, hanem azok között, akik harcolnak s meghalnak. Eredj a bajtársaidhoz, a táborba!

Stéfán vajda, mikor ezeket a szavakat meghallotta, elment egyes-egyedül Piátrára. Volt ott egy sereg pásztor, juhosgazda, csikósgazda, gulyásgazda. Stéfán azt mondta nekik, hogy hajtsák együvé az állataikat, aztán válasszák külön a juhokat, külön a kosokat, külön a teheneket, külön a borjakat, lovakat, mindent. Mindenik csorda foglaljon el egy-egy völgyet. Mikor ez megtörtént, Stéfán vajda jelt adott a kürttel, erre elkezdtek felelgetni a pásztorok, s a gazdák, mindenki, aki csak ott volt az állatokkal. Megriadt a

jószág erre a nagy kürtölésre, bégettek a juhok, bőgtek a tehenek s a borjak, nyerítettek a lovak, s kiabáltak az emberek, ahogy terelték az állatokat – nem hallott ilyet senki addig sem az égben, sem a földön.

A törökök a piátrai síkságon táboroztak, ahol a reznovi faluk vannak. Hallják a nagy lármát – éppen akkor hajnalodott, s minden pásztor kürtölt, ahogy csak bírt – mondom, mikor a törökök ezt meghallatták, futásnak eredtek, ki merre látott.

Kiugrik a katonaság a keleti szorosból, megszólalnak az ágyúk a Bisztrica jobb partján, ritkítják az ellenséget. Meg is verték a pogányt, csak úgy porzott. Akik életben maradtak, azokat megfogták, s elítélték.

– Miért nem hagytok minket békében – kérdezte tőlük Stéfán vajda –, hogy végezzük a dolgunkat, ahogy tudjuk? Nekünk nincsenek rabszolgáink, akik mindent készen hozzanak. Magunk szántunk, magunk vetünk, magunk gyomlálunk, s magunk aratunk, hogy legyen kenyerünk. Miért nem hagytok minket békén?

Nyomban járomba fogták őket, s felszántották velük a síkságot Piátra mellett egészen Reznovig, s még azon is túl. De nem kukoricát vettetett bele Stéfán vajda, sem búzát, hanem makkot, hadd nőjön azon a helyen erdő, mert a tölgyerdő sokáig él, és sokáig emlékezteti az embereket az ő nagy győzelmére.

Megnőtt az erdő hatalmas nagyra, s meg is maradt egészen a legutolsó időkig. Úgy hívták, hogy Dumbrává Rosie, Veres Erdő. Aztán hogy az emberek megsokasodtak, rendre kivágták a fákat. Csak egy tölgycsoport maradt meg, s mellette egy falucska, amelyet ma is Veres Erdőnek hívnak.

KEGYELMED FIZETI MEG A LÓ ÁRÁT!

Mikor még a török volt az úr a mi országunkban, eljött mindig tavasszal, s őszire visszament Törökországba.

Egyiküknek volt egy öreg lova, s azt nem akarta magával vinni. A szegény parasztok majd meghaltak a félelemtől, hogy mi történik velük, ha meg talál dögleni náluk a ló. Azt kérdi az egyik:

– Aga, mit tegyünk akkor, ha megdöglik a lovad?

– Az fogja megfizetni az árát, aki nekem elsőnek megmondja, hogy megdöglött.

Meg is döglött a ló télen, s az emberek reszkettek, hogy micsoda árat fog követelni tőlük a török azért a hitvány gebéért.

Egy öregember – mert igaz az a mondás, hogy ahol nincs öregember a háznál, venni kell egyet – azt mondta:

– Egyiketek se szóljon egy szót sem, mikor a török megjön, s kérdezősködik a ló felől.

Mikor a török tavasszal visszajött a faluba, összegyűjtötte az embereket, s megkérdezte:

– Mit csinál a lovam?

Azt mondja az öreg:

– Jól van, kinn van a mezőn.

Azt mondja az aga:

– Vezessétek elém, hadd lássam.

– Nem tehetjük, kegyelmes aga, mert tele van vele a mező: erre vannak a lábai, arra a feje, amarra a teste.

– Egyszóval, öreg, megdöglött a lovam?

– Kegyelmed fizeti meg a ló árát, aga, mert kegyelmed mondta ki elsőnek, hogy megdöglött.

És így az öreg megszabadította a falut a félelemtől és a nagy pénzbírságtól.

MESEMAGYARÁZÓ

Ennek a kötetnek a meséi Európának abból a sarkából valók, ahol a népköltészet és a népművészet még ma is teljes virágzásban van. Görögország, Albánia, Bulgária, Jugoszlávia és Románia pásztorai, földművelői, munkásai dolog közben és pihenő idejükben mesékkel, mondákkal, történetekkel serkentik, szórakoztatják egymást, nem úgy, mint például Norvégia és Svédország lakói, akik a népmesét ma már csak könyvből ismerik.

Délkelet-Európában, ezen a népművészet és népköltészet szempontjából oly gazdag területen alkalmunk van megismerni a mese valamennyi műfaját, s végig tudjuk kísérni fejlődését a legrégibb időktől napjainkig.

Az ember mint gondolkodó lény minden korban igyekezett valamiféle magyarázatot találni az őt körülvevő világ jelenségeire. A Nap, a Hold, a szél, az állatok, a növények csupa titkot rejtegettek előtte, amelyet megpróbált megfejteni, s hogy elképzeléseit valószínűsítse, történeteket gondolt ki hozzájuk. Miért kerüli a Hold a Napot, s miért sápad el az irigységtől, ha megpillantja? Hogyan lett a fecske, a sün, a pók, a teknősbéka és a méh? Miért van olyan nagy hatással a bor az emberekre? Ezekre és még ezernyi más kérdésre igyekeznek választ adni azok a történetek, a mesének az a fajtája, melyet szaknyelven mítosznak nevezünk. Az ilyen történetek tehát mind letűnt korok naiv „tudományos” világszemléletének maradványai.

A mítoszokon az újabb korok embere már csak elnézően mosolyog, mert hisz a természettudományok feleletet adtak már sok felvetett kérdésére. Nagyon régóta nem hiszi már senki, hogy a fecske szép lányból lett, s a pók meg a teknősbéka szívtelen asszonyból. Az állatokról sem gondolja már senki, hogy emberi nyelven beszélnek, s ember módjára cselekszenek. A róluk szóló történetek azonban fennmaradtak, mint oktató példázatok. A mítoszból csekély változtatással *állat-mese* lett, s nem arra szolgál többé, hogy a különféle természeti jelenségeket megmagyarázza, hanem arra, hogy a rossztól óvjon, s a jóra oktasson.

Az állatmesét általában csupán apró gyermekek mulatságára valónak tartják. Valóban, Mackó anyó, a Félkakas vagy Rókáné komámasszony meséje a mi Kiskakasunkkal együtt (amelynek a

török császár nem akarta visszaadni a gyémánt félkrajcárját), a maga szép ritmusban elmondott csekélyke történetével, elsősorban kisgyermekek fülének (még talán nem is az értelmének) szerez gyönyörűséget. De „A gyors munka” c. bolgár mese – amellett, hogy ún. ritmikus prózája a fülünknek is kellemes, akárcsak valami vers – még ki is gúnyolja a lassú mozgású, lusta embereket olyan szellemesen, hogy nemcsak a kicsinyek, hanem a nagyobbak is jóízűt nevetnek rajta, éppen úgy, mint a farkasról és a szamárról és a közösen aratómunkát vállaló állatnépségről szóló mesén, amely az emberi ostobaságot, illetőleg kapzsiságot teszi csúffá.

{1} Tündér.

{2} A bor és a vigasság istene a görög mitológiában.

{3} Csodatevő tündér, ha sikerül kegyeit megnyerni, jótevő, ha megharagítják, akkor bosszúálló.

{4} Tiszti rang a török hadseregben albán szóhasználatban hivatásos katona, aki békeidőben nyáját legelteti vagy földjét műveli.

{5} Kőből épült, torony formájú, várszerű lakóház.

{6} Szekula néven emlegetik a szerb és bolgár népmesék Székely Jánost, Hunyadi János vitéz unokaöccsét, aki számos fényes hadi tettet vitt véghez a Balkán-félszigeten. Ott is halt hősi halált a rigómezei csatában.

{7} Szolun vagy Szaloniki, város a Fehér-tenger partján.

{8} Mohamedán szerzetes

{9} Jelentése itt; tartomány.

{10} (bej) úr szó régies formája a törököknél

{11} török pénzegység

{12} Mohamedán pap, aki bizonyos napszakokban a templomtoronyból imára szólítja a híveket.

{13} Török templomtorony.

{14} Zarándok, aki megjárta Mekkát.

{15} Az iszlám legfőbb szentélye Mekkában; a mohamedán vallású ember ima, közben feléje fordul, életében legalább egyszer elzarándokol hozzá.

{16} Mohamedán pap.

{17} Hunyadi Mátyás emlékét a szlovén nép híven őrzi ma is. Egy kötetnyi szlovén mondát

gyűjtött össze róla Ivan Grafenauer.

{18} Földesúr, nemes ember

{19} Juhok és juhászok téli-nyári szállása a hegyi legelőn

{20} juhász, székely tájszólásban